THEOSOFISCHE PERSPECTIEVEN

MENS en evolutie

G. de PURUCKER

MENS en *evolutie*

MENS en *evolutie*

G. de PURUCKER

THEOSOPHICAL UNIVERSITY PRESS
Pasadena, Den Haag, München

Oorspronkelijke titel:
Man in Evolution

Second and revised edition
Geredigeerd door Grace F. Knoche

G. de Purucker

Mens en evolutie

ISBN 978-94-91433-06-1, E-boek

Nur 949

Trefwoorden: theosofie, esoterie

Dit boek waarop copyright bestaat, mag kosteloos worden gedownload om het off-line te lezen, maar mag in geen enkele vorm of op geen enkele manier – elektronisch, mechanisch, of door middel van fotokopieën, of opnames, of op een andere manier – voor commerciële of andere doeleinden worden gereproduceerd en/of gedistribueerd, zonder eerst toestemming aan Theosophical University Press Agency te vragen.

©2013 Theosophical University Press Agency
Daal en Bergselaan 68, 2565AG Den Haag
+31 (0)70 3231776
www.theosofie.net / info@theosofie.net

INHOUD

	Voorwoord	9
1	Een Benadering van de Waarheid	13
2	Stromingen in de Moderne Wetenschap	20
3	De Wet der Analogie	35
4	De Wereld van de Atomen	45
5	Evolutie en Transformisme	60
6	De Evolutionaire Levensladder	78
7	De Mens als Oudste Stam	91
8	Mens en Antropoïde — I	106
9	Mens en Antropoïde — II	117
10	Morele Aspecten van het Vraagstuk	127
11	Specialisatie en Mendelisme	138
12	De Mens als Schatkamer van alle Typen	150
13	Cyclussen van Openbaring	164
14	De Grondslag van Reïncarnatie	180
15	De Evolutie van het Menselijk Lichaam	194
16	De Pijnappelklier en de Hypofyse	209
17	De Theorie van Weismann	216
18	Karma en Erfelijkheid	231

19 Vergeten Bladzijden uit de Evolutie 242
20 Het Goddelijke de Bron van Alles 258
21 De Hiërarchische Structuur van het Heelal 272
Bibliografie 289
Aanhangsel — I 295
De Ouderdom van de Mens en de Geologische Tijdperken
door Charles J. Ryan
Aanhangsel — II 309
Theosofie en de Nieuwe Wetenschap
door Blair A. Moffett
Index 359

VOORWOORD

SINDS DE PUBLICATIE in 1941 heeft *Mens en Evolutie* een bijzondere aantrekkingskracht uitgeoefend op hen die het verband trachten te leggen tussen de theosofische benadering van de evolutie – gezien als een kosmisch proces dat zich in de menselijke sfeer weerspiegelt — en de theorieën die in hoofdzaak door Charles Darwin en zijn volgelingen zijn uiteengezet. Tegenwoordig durven archeologen en paleontologen fossiele vondsten met andere ogen te bezien, zodat gevestigde opvattingen over de oorsprong van de mens grondige veranderingen ondergaan. Zij, die de voorhoede van het evolutionaire denken vormen, zien de mens niet langer als de afstammeling van aap en mensaap maar integendeel als hun voorloper, zo niet hun half-ouder.

Dit vergt van heel velen van ons een totale ommekeer in de psychologische kijk op het leven, omdat we van kind af aan zijn beheerst door de gedachte dat we uitsluitend zijn geëvolueerd door lichamelijke veranderingen die ons, door een onverklaarbare toevallige sprong van het bewustzijn, van een redeloos in bomen levend wezen omtoverden in de denkende, kunstzinnige en scheppende entiteit die we als de Mens kennen.

Dit is niet de opvatting van de schrijver van dit boek. Gottfried de Purucker, auteur en docent, was al sinds zijn jeugd

een toegewijd bestudeerder van het moderne theosofische denken en van de traditionele wijsheid van oude volkeren over de oorsprong en de bestemming van werelden en mensenrassen — leringen die bevestigen dat de mens een goddelijk wezen is uit een immens ver verleden en dat hij niet betrekkelijk kort geleden uit lagere soorten is voortgekomen.

"De Mens is zijn eigen geschiedenis" zegt de schrijver, en bedoelt daarmee dat hij het gehele aeonenlange verleden in zich draagt. Als een kosmisch wezen verschijnt de terugkerende pelgrim op aarde om datgene te *worden* of te verwezenlijken wat, verborgen in zijn diepste wezen, in kiem aanwezig is en mettertijd en onder de juiste omstandigheden tot volle wasdom zal komen. Want de evolutie is niet een toevallig gebeuren, maar een ordelijke manifestatie van de geestelijk-intelligente stuwkracht die tot het wezen van het heelal behoort en daarom eigen is aan al wat leeft. Geen atoom, geen cel, geen menselijk wezen of zon, zou kunnen bestaan als het goddelijke niet in de kern van elk aanwezig was.

Geheel doordrongen van deze gedachte, onderzoekt dr. de Purucker de verschillende evolutiehypothesen één voor één en op kritische wijze, om vast te stellen waar de theorie overgaat in fantasie en waar nog onbewezen opvattingen tot "feiten" zijn gekristalliseerd zonder voldoende grondslag in de natuur. Een strenge analyse en een overtuigende bewijsvoering, gesteund door het duidelijke getuigenis van de anatomische structuur, leiden tot de overtuiging dat de menselijke tak van buitengewoon hoge ouderdom is en de meest oorspronkelijke van alle zoogdierstammen, en dat hij daarom de meer gespecialiseerde apen en mensapen moet zijn voorafgegaan en niet is gevolgd.

De schrijver, die grote kennis bezit van de biologische feiten, ziet de mens in de eerste plaats als een god, een goddelijke vonk, die belichaming zoekt in steeds geschiktere voertuigen in elk van de natuurrijken. Op die wijze wordt de menselijke waardig-

heid verhoogd, wat ons leven hier op aarde luister verleent en zinvol maakt.

Het materiaal in dit boek vindt zijn oorsprong in een serie lezingen getiteld "Theosophy and Modern Science" die door dr. de Purucker van juni tot en met december 1927 op het hoofdkwartier van de Theosophical Society, Point Loma, Californië werden gehouden en die door het radiostation KFSD te San Diego rechtstreeks werden uitgezonden. In 1929 werden deze lezingen zonder voorafgaande bewerking uitgegeven onder bovengenoemde titel.* De oplage was spoedig uitverkocht en het boek was vele jaren onverkrijgbaar.

In 1941 gaf de auteur een wat kortere versie uit onder de titel *Man in Evolution.* De herschikking van de inhoud is grotendeels te danken aan het werk van Helen Savage Todd, voor wier redactionele hulp dr. de Purucker met "dankbare en oprechte waardering" zijn erkentelijkheid betuigde. Hij vond het echter niet nodig voor die uitgave "nieuwere en meer recente wetenschappelijke argumenten ter ondersteuning van de theosofische leringen" aan te voeren, aangezien hij de argumenten, waarvan hij een tiental jaren daarvoor in zijn lezingen gebruik maakte, hoofdzakelijk zag als achtergrond voor het "theosofische beeld" dat hij wilde schetsen. Voor hem zijn de grondslagen waarop de theosofie berust geworteld in de structuur van de natuur zelf en daarom blijven ze van kracht. Wel nam hij in een Aanhangsel bepaalde progressieve uitspraken op van vermaarde antropologen en anatomen uit die periode (1930-1940), maar gezien het feit dat de paleantropologie de mens nu een veel langere bestaansperiode toekent, die miljoenen jaren teruggaat in plaats van slechts enkele honderdduizenden, is dat materiaal in deze uitgave vervangen door twee nieuwe bijdragen en wel:

Aanhangsel I: "De Ouderdom van de Mens en de Geologi-

*In een Nederlandse vertaling uitgegeven onder de naam *Theosofie en de Moderne Wetenschap.*

sche Tijdperken" van Charles J. Ryan, dat een beknopte en begrijpelijke uiteenzetting geeft van de geologische tijdperken in verhouding tot de "ronden" of cyclussen, en de verschillende "wortelrassen" die de mensheid heeft doorgemaakt. Ook is hierin opgenomen de tabel van H.P. Blavatsky waarin de duur van de tijdsperioden bij benadering is vermeld naast de moderne indeling van tijdperken en perioden zoals algemeen aanvaard door geologen.

Aanhangsel II: "Theosofie en de Nieuwe Wetenschap" van Blair A. Moffett, waarin recente conclusies uit de natuurkunde en de levenswetenschappen zijn bijeengebracht en dat waardevolle wetenschappelijke gegevens verschaft ter vergelijking met en analysering van dr. de Puruckers uiteenzetting van de geestelijke en raciale oorsprong van de mens.

Mens en Evolutie biedt een unieke benadering: het behandelt de evolutie veeleer van binnenuit dan vanaf de buitenkant. In plaats van te steunen op ontbrekende schakels onder fossiele resten, verschaft het de enige werkelijk ontbrekende schakel in het hele spectrum van de evolutietheorieën: die van de geestelijke of dynamische factor, de goddelijk gedreven intelligente entiteit, die in, door en achter alle processen van geboorte, groei, rijping, verval en dood aan het werk is. Voor de schrijver is de plaats van de mens in de kosmos een axioma, niet iets dat bewezen moet worden.

De redactie van de huidige herziening van deze belangrijke uitgave betuigt haar dankbaarheid aan allen die bij de voorbereiding ervan behulpzaam waren en richt een speciaal woord van dank tot hen die zich hebben belast met het grondige onderzoek dat nodig was om alle aanhalingen met hun oorspronkelijke bronnen te controleren. Waar verbeteringen van feiten of verwijzingen vereist waren, werden deze aangebracht; de door G. de Purucker aangehaalde werken zijn vermeld in de bibliografie.

GRACE F. KNOCHE

November 1976
Pasadena, Californië

1

EEN BENADERING VAN DE WAARHEID

HET IS INDERDAAD een groots heelal waarin wij leven! Maar hoe weinig weten we ervan — zelfs van onze eigen moeder aarde. Hoe is ze ontstaan? Wat is haar verleden? Wat is haar essentiële innerlijke en voor de meesten van ons onzichtbare structuur? Wat is haar bestemming? En hoe staat het met de mens, haar kind? Toch is er een antwoord op deze vragen, een verklaring van zodanige aard dat ze zowel het geestelijk deel van ons als ons intellect volkomen bevredigt. Het is een verklaring van de feiten omtrent het zijn, die niet is gebaseerd op veranderende opvattingen van mensen die, hoe nobel en serieus ze ook mogen zijn, toch slechts zoekers zijn, die behoedzaam, stap voor stap voortgaan in hun zeer prijzenswaardig streven meer te weten te komen van de mysteriën van de natuur. Het is een verklaring die uit onheuglijke tijden is overgeleverd door grote zieners, mensen met een ruime en diepe geestelijke visie, die achter de vele sluiers van het waarneembare heelal zijn doorgedrongen, die hun geest met het begeleidend bewustzijn tot diep in de schoot van het Zijn hebben gezonden, die bewuste herinneringen aan het heelal, zoals het achter de sluiers van de uiterlijke schijn is, mee terugbrachten, en die deze door de eeuwen heen hebben doorgegeven aan hun leer-

lingen, ernstige en waarheid zoekende mensen, die tot elke prijs de waarheid wilden leren kennen.

Deze overgeleverde waarheid, deze gecoördineerde verklaring der dingen, wordt de wereld nu aangeboden onder de naam Theosofie. H.P. Blavatsky, de voornaamste stichtster van de Theosophical Society in de moderne tijd, heeft de majestueuze godsdienst-filosofie die we nu onder die naam kennen, niet bedacht of uitgevonden. Zij was de vertegenwoordigster van een bepaalde groep wijze en geestelijk ingestelde mannen, die haar als hun boodschapper in de wereld van de negentiende eeuw kozen om haar grote geestelijke en intellectuele gaven. Zij moest de grondtoon aanslaan van bepaalde oeroude waarheden, die in de loop van vele eeuwen waren vergeten; en het geheel van deze leringen, die ze in haar grote werk *The Secret Doctrine* schetste, noemde zij "de Synthese van Wetenschap, Godsdienst en Wijsbegeerte".

Men moet niet veronderstellen dat *The Secret Doctrine* alle bijzonderheden verschaft over alles wat bekend is. Een dergelijke veronderstelling zou absurd zijn; maar het geeft wel een algemene uiteenzetting van de beginselen en de denkwijzen van de oude wijsheid en deze is verhelderend en zeer nuttig.

Dit gedachtenstelsel berust niet op dogmatische stellingen. Het verlangt van niemand een onvoorwaardelijk en blindelings aanvaarden van beweringen en uitspraken door wie ook gedaan, nu of in het verleden; maar het doet een beroep op iedereen om wat men leest of hoort te onderzoeken, en zowel voor zichzelf als voor zijn medemensen, voor zijn eigen ontplooiing en inzicht en voor de ontplooiing en het inzicht van zijn medemensen, uit dat ernstige en onthullende onderzoek die waarheden te putten die degenen die tot een dieper inzicht zijn gekomen dan de gemiddelde mens, in deze leringen, naar zij ons zeggen, hebben gevonden en ervaren.

Ieder van ons moet deze leringen toetsen, ze eerlijk bestude-

ren en moet vooral vasthouden aan de eerlijke conclusies die hijzelf uit zijn onderzoek zal trekken. Door zo onze innerlijke vermogens van de wil, het oordeel des onderscheids en de intuïtie te oefenen, zullen we in onszelf deuren openen waardoor de stralende waarheid onze ziel kan binnenkomen. Het streven naar waarheid is een geestelijke oefening van de edelste soort.

Er is Waarheid in het heelal. Wat is die Waarheid? Ze is het heelal zelf, of beter gezegd, de aard van het heelal zoals die zich openbaart in de werkingen van het heelal, dat zichzelf aldus tot uitdrukking brengt. Zijn wetten zijn de gedragslijnen van dat heelal dat zich in kosmische perioden manifesteert; en een ware filosofie, een ware religie, een ware wetenschap tracht deze essentiële zaken te vertolken in gedachtenvormen. Het verlichte menselijke intellect kan deze essentiële zaken vertolken omdat wij, als kroost van het heelal, alle vermogens en krachten die het heelal bezit latent in ons hebben, die zich in ons openbaren als onze eigen krachten en vermogens. Wij hebben dus de organen om het heelal te begrijpen en we komen tot dit begrip door het verwijderen van de sluiers die onze natuur omhullen.

Nu is het begripsvermogen iets dat we kunnen ontwikkelen. Dat wil niet zeggen dat we een orgaan om te kunnen begrijpen moeten opbouwen, zoals iemand een huis bouwt van steen of hout. Stellig niet. Ons begrip is binnen in ons, niet buiten ons; en naarmate ons zelfbewustzijn groeit, zullen we steeds beter het zich manifesteren van het innerlijk licht begrijpen, dat in de kern van ieder van ons aanwezig is. Daarom heeft elke leraar gezegd: Zie naar binnen! Volg het pad dat naar binnen leidt!

Ieder menselijk wezen wordt zo het pad naar de waarheid omdat er in hem begrip aanwezig is. Ieder van ons, ieder voor zich, is een sleutel tot alle toegangspoorten van het heelal. Door het pad te volgen dat vanuit ons eigen hart en ons eigen denken langs de lijnen van ons geestelijk wezen steeds binnenwaarts voert, komen we steeds dichter bij dat verheven doel dat als

gevolg van ons groeiende bewustzijn steeds in omvang toeneemt en altijd lijkt terug te wijken naar een hogere en grootsere waarheid; letterlijk naar de wortels van het universele leven, waarin elk mens zijn oorsprong vindt, waarlijk het hart van het heelal zelf.

Maar al komt de waarheid uiteindelijk van binnenuit, toch kunnen we veel leren van de vruchten van het gerijpte denken van iemand anders. Zelfs al zijn ze ons denken binnengebracht en zijn ze niet de vruchten van onze eigen innerlijke ontdekkingen, toch kunnen we veel leren van wat grote en goede mensen ons zeggen, als we dit in ons opnemen, er eerlijk over nadenken en proberen het te begrijpen.

Wat bedoelde Paulus van de Christenen toen hij zei "alle dingen te toetsen en het goede te behouden"? Wie beoordeelt wat goed is? Is dat niet het innerlijk vermogen tot oordelen en begrijpen? Of aanvaarden we zomaar wat iemand beweert en wegen we daartegen alles af wat tot ons komt? Als we dat doen, toetsen we alleen de ene dogmatische uitspraak aan een andere.

Als we iets van buitenaf aannemen, doen we dat in goed vertrouwen of op goed geloof, tenzij we in onszelf de vermogens tot oordelen en onderscheiden, de intuïtie en het begrip hebben ontwikkeld, welke vier in wezen één zijn. Is het dan niet duidelijk dat het proces dat iemand in staat stelt alles te toetsen, het ontwikkelen van het innerlijk oog is? Waar anders zou men een dergelijke onfeilbare toetssteen kunnen vinden?

Willen we derhalve alle dingen toetsen, dan moeten we dat doen op de manier van alle grote filosofen en denkers: in onszelf het innerlijk begripsvermogen aankweken. Dit kunnen we doen door diep na te denken, door meditatie, door te weigeren beweringen van anderen zomaar aan te nemen en door het gebruik van onze wilskracht, in het vastberaden besluit alle vragen zelf op te lossen, wat het ons ook mag kosten.

Een dergelijke mentale en geestelijke oefening ontwikkelt de

vermogens in ons, of beter gezegd, neemt de slagbomen weg die verhinderen dat deze vermogens tot uitdrukking komen. Naarmate we ons zo oefenen zullen we, zo zeker als de zon de aarde met licht overstraalt, bereiken wat we ons als doel stelden: het vermogen alle dingen te toetsen om te weten of ze waar of onwaar zijn. Dat is de hele filosofie in een paar woorden.

Nu zijn de werkingen van het menselijk bewustzijn drievoudig als men ze nauwkeurig analyseert; ze worden aangeduid met de woorden godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap. De godsdienst omvat de mystieke en devotionele (maar niet de emotionele) vermogens van de mens. De wijsbegeerte omvat de vermogens van de menselijke geest die we in het algemeen coördinerend noemen; anders gezegd, het intellectuele aspect, datgene wat de waarheden die het bewustzijn intuïtief kent of in de natuur ontdekt, veelal door studie te maken van de wereld buiten ons, op intellectuele wijze bijeenbrengt en formuleert. En de derde is de werking van de menselijke geest die met zijn onderzoekende aard de feiten omtrent de ons omringende wezens die hij bestudeert, classificeert; en dat is wetenschap,

We kunnen deze drie werkingen van het menselijk bewustzijn niet van elkaar scheiden en in hun eigen waterdichte afdeling plaatsen. Ze zijn in wezen niet verschillend, maar zijn als de drie zijden van een driehoek, of als drie opvattingen ot zienswijzen van de waarheid, en hun verenigde visie verkondigt de verborgen feiten van het Zijn.

Waarom zeggen we dat deze drie een eenheid vormen en niet drie geheel op zichzelf staande dingen zijn? Omdat de veronderstelling dat ze gescheiden zijn in strijd is met alles wat we van de natuur en haar fundamentele eenheid weten. Het zou in strijd zijn met het feit dat deze drie wegen naar de waarheid uit de mens zelf voortkomen, die een kind en dus een deel van de natuur is en die daarom in zichzelf alle wetten en werkingen van de natuur tot uitdrukking brengt, hetzij deze in kiem, dan wel min of meer

ontwikkeld aanwezig zijn. Godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap zijn de drie vruchten van de menselijke geest.

Zoals gezegd zijn het niet drie op zichzelf staande dingen, die als het ware in de stoffelijke of mentale ruimte bestaan, en evenmin vertegenwoordigen ze drie wezenlijk afzonderlijke wetten van de kosmos. Als niet de gehele menselijke natuur erop wordt afgestemd, als deze drie facetten van het menselijk bewustzijn niet volledig in hem samenwerken, is er iets mis en zal de mentale neerslag dogmatisme zijn.

Het verkondigen van de waarheid, of wat daarvoor doorgaat, brengt een ontzaglijke verantwoordelijkheid met zich mee. Maar weinig mensen hebben enig besef van de enorme invloed van ideeën op het verstand. De verbreiding van godsdiensten, het gemakkelijk aanvaarden van filosofische beginselen, het welig tieren van politieke ideologieën, zijn alle voorbeelden van de manier waarop mensen in hun intellectuele en morele beginselen van hun ankers worden losgeslagen door ideeën die hun geest overspoelen en zowel hun wilskracht als moreel verantwoordelijkheidsgevoel overweldigen.

Bovendien heeft de wetenschap tot voor kort barrières van materialistisch denken opgeworpen die de intuïtie hebben verlamd, de mentale vermogens hebben verwrongen en de mensen van onze tijd een erfenis van zielloze dogma's hebben nagelaten. Ik heb me dikwijls afgevraagd hoezeer de menselijke geest is bedorven en hoeveel menselijke zielen emotioneel zijn vernederd door de oude materialistische leer van onze vaders en grootvaders, dat de mens niets meer is dan een toevallige opeenhoping van bouwstoffen en van iets dat wat subtieler is, voortkomend uit die stof, dat kracht wordt genoemd. Het denkbeeld dat er in en boven de mens niets is, dat nauw met hem is verbonden, dan dode stof en blinde kracht die op een of andere volkomen onbegrijpelijke manier uit dode materie ontstaat, is op zichzelf vernederend en leidt tot niets goeds.

Wat nodig is, is een radicale verandering in het bewustzijn van de mens. Als deze plaatsvindt en door de van binnenuit stromende krachten van het licht en het hart wordt geleid, heeft het menselijk ras van binnenuit noch van buitenaf iets te vrezen. Maar een dergelijke verandering in het hart van de mens, een verandering in zijn geest en wil, is een kwestie van langdurige ontwikkeling en vindt niet van de ene dag op de andere plaats.

Maar een heel grote steun voor het tot stand komen van die verandering en het afbreken van de hindernissen die haar komst beletten, zodat een dergelijke nieuwe geest ons hart kan binnentreden, daar zal leven en ons gedrag beheersen, is de openlijke verkondiging en aanvaarding door de mens van het nobele ideaal een geest van eerbied voor de waarheid aan te kweken zo groot, dat niets daarmee vergeleken van waarde wordt geacht. Vanaf dat moment zouden alle religieuze en wetenschappelijke ontdekkingen als een onpersoonlijk offer op het altaar van de waarheid worden gelegd. Wat een prachtig ideaal om na te streven, niet alleen voor wetenschapsmensen, godsdienstigen en filosofen, maar ook voor ieder van ons. Er zouden dan geen dogmatische hypothesen of theorieën meer worden verkondigd, maar men zou zijn levenswerk eerbiedig offeren op het altaar van dat goddelijk ideaal, de eeuwige waarheid. Grote kennis leidt tot bescheidenheid; toenemende kennis leidt tot toenemende eerbied voor de waarheid.

2

STROMINGEN IN DE MODERNE WETENSCHAP

EEN VERFRISSENDE WIND waait in onze dagen door het denken van de mens, een ademtocht als het ware, voortkomende uit de innerlijke geest; en de mens begint gehoor te geven aan de boodschap die deze wind aan het verstand overbrengt.

Ook in kringen van wetenschapsbeoefenaars hoort men natuurlijk de roep van deze boodschap uit de innerlijke werelden. Ze zijn zich bewust van de komst van een nieuwe geest en bijgevolg veranderen hun theorieën over de kosmos in belangrijke mate, vergeleken met wat ze enige jaren geleden waren.

Bij het opstellen van de wetenschappelijke theorieën die nu min of meer verouderd zijn, hebben de grote onderzoekers van de geheimen van de stoffelijke natuur hun best gedaan om wat ze ontdekten in termen en formules weer te geven die de mensen zouden aanspreken; maar het was als het vullen van oude zakken met nieuwe wijn; de oude zakken waren de vooroordelen en ideeën die alle Europeanen erfden van het denken dat in de voorafgaande eeuwen in het Westen overheerste.

Deze nieuwe ideeën hebben zo'n driehonderd jaar een gistingsproces ondergaan en brengen de oude wijnzakken waarin ze waren opgesloten nu tot barsten. Oude vooroordelen en

ideeën, waarvan men eens meende dat ze wezenlijke verklaringen van de natuur waren, worden nu als totaal ontoereikend terzijde geworpen.

Deze gisting van ideeën zet zich heden ten dage voort en wordt niet alleen door onze wetenschappelijke onderzoekers, maar door de mensheid in het algemeen ervaren. Dit wijst erop dat de machtige krachten van de menselijke geest ten dele vrijkomen en duidt in feite op een verdere toename van het begripsvermogen. Dat is over het geheel genomen een goede zaak; en ondanks de vrij talrijke en misschien betreurenswaardige zijpaden die we kunnen inslaan, bewegen we ons in het algemeen in voorwaartse richting.

Sommige nieuwere ontdekkingen op het terrein van de natuurkunde zijn inderdaad opmerkelijk en overtreffen alle toekomstverwachtingen die men bij de eeuwwisseling kon hebben. Ik bedoel niet alleen uitvindingen op stoffelijk gebied. Die zijn op zichzelf al verbazingwekkend genoeg, maar ik doel hier meer op het bespiegelend of het theoretisch denken waarmee onze grotere geleerden zich bezighouden; kortom, ik bedoel hun pogingen een enigermate bevredigende verklaring van de dingen te vinden buiten het bestek van de oude materialistische theorieën en daardoor een nieuwere en betere filosofie in en over het leven te formuleren en gestalte te geven, wat in feite neerkomt op een nieuwe religieus-filosofische wetenschap.

Maar de geboorte van dit nieuwere gedachtenstelsel vindt zeker niet plaats zonder dat een zekere verwarring ontstaat, en dit betekent voor velen nogal hevige barensweeën. Er zijn nog andere moeilijkheden waar onze geleerden op stuiten, hindernissen die een beletsel vormen voor de vrije geest van onpartijdig onderzoek. Deze moeilijkheden betreffen niet alleen het onthullen van de geheimen van de natuur en hun interpretatie, hoe moeilijk dat werk ongetwijfeld ook is; ze ondervinden ook moeilijkheden van een andere aard. Hoe dapper veel geleerden ook zijn, vaak wagen

ze het niet de waarheid te zeggen over alles wat ze weten of vermoeden, en soms ook niet over wat ze hebben ontdekt en over de verstrekkende conclusies die zulke ontdekkingen hen vaak dwingen te trekken. Denk niet dat dit is bedoeld als een verwijt van morele zwakheid; de omstandigheden zijn voor deze serieuze mensen soms uitermate moeilijk en onrechtvaardig.

Laat mij hier de woorden aanhalen van dr. Byron Cummings, professor in de archeologie aan de Universiteit van Arizona, uit een lezing* die hij op Nieuwjaarsdag 1926 hield op de conventie van de American Association for the Advancement of Science.

Een volledig onderzoek en het zorgvuldig rangschikken van de resultaten zijn maar al te vaak vertraagd door een stroom van bespotting en beschimping die neerkwam op de hoofden van hen die iets ongewoons aan het licht brachten. Enkele van onze vooraanstaande antropologen hebben zonder iemand te horen feiten afgewezen die onomstotelijk vaststaan, en fatsoenlijke mensen zijn in hun beroep onmogelijk gemaakt door anderen die toen toevallig in het middelpunt van de belangstelling stonden. Enige jaren geleden deden enkele geologen uit de Verenigde Staten onderzoekingen in het zuiden van Arizona. . . . [Ik] gaf de spreker te kennen dat het goed zou zijn als hij en zijn medewerkers het onderzoek in de bodemlaag van dit oude meer zouden voortzetten totdat ze enkele fossiele overblijfselen van een mens zouden vinden. Het openhartige antwoord kwam onmiddellijk: "Van zijn leven niet! Als wij menselijke beenderen in deze fossiele lagen vinden, zullen we die direct begraven, onze koffers pakken en vragen overgeplaatst te worden. We zullen onze reputatie in ons vak niet op het spel zetten door een Pleistocene mens te vinden."

Het Pleistoceen is de geologische periode die volgens de wetenschappelijke chronologie onmiddellijk voorafgaat aan ons eigen of Jongste tijdperk. Dr. Cummings zei vervolgens:

Voor sommigen schijnt het misdadig te zijn iets nieuws aan het licht te brengen, iets dat in tegenspraak is met de door ons verkondigde theorieën. Men graaft beenderen van Pleistocene dieren op in Californië, Arizona, en op vele andere plaatsen; de vondsten worden zonder meer aanvaard; maar als in dezelfde

*"Problems of a Scientific Investigator," gepubliceerd in *Science,* deel 63, jan.-juni 1926; blz. 322.

of een soortgelijke laag een menselijk been of werktuig wordt aangetroffen, moet de aanwezigheid ervan op een andere manier worden verklaard.

En waarom? Omdat het denken van onze onderzoekers nog steeds onder invloed staat van een stelsel van theoretische evolutie dat stervende of al volkomen dood is. En dat stelsel is onwaar.

Toch is het, ondanks de moeilijkheden die worden ondervonden, een heel goede zaak dat deze verandering waarover ik spreek plaatsvindt, want als we enige werkelijke kennis willen verkrijgen over de dingen zoals ze *zijn,* enig begrip van de werkelijkheid, dan moet ons verstand vrij en onbelemmerd kunnen werken. Vooroordelen moeten geheel terzijde worden geschoven; de enige dingen waaraan we moeten vasthouden zijn die welke ontelbare eeuwen lang de toets van de tijd hebben doorstaan.

Wat zijn deze dingen die standhouden en waaraan wij moeten vasthouden? Het zijn de fundamentele grondslagen van de ethiek, de fundamentele beginselen van denken en handelen, waarvan het menselijk intellect instinctief inziet dat ze op waarheid berusten — deze veranderen nooit. Het kan zijn dat ons begrip of liever onze interpretatie ervan van tijd tot tijd verandert, maar die grote ethische grondslagen blijven eeuwig dezelfde.

Evenzo is het beginsel, dat wat in een logisch begrip kan worden uitgedrukt en op een natuurfeit berust als een *intellectuele* formulering moet worden opgevat, een juiste regel om te volgen. Dit is iets heel anders dan van een dergelijk feit of dergelijke feiten in de kosmos uit te gaan en te proberen deze met alle geweld in te passen in vooropgezette theorieën of speculaties die de een of andere onderzoeker wellicht in zijn eigen brein heeft ontwikkeld, in een poging — die ongetwijfeld eerlijk, maar niet meer dan een poging is — de mysteriën van de natuur te verklaren.

De geleerden zelf zijn de eersten om deze verandering in de geestesgesteldheid van de laatste tijd te bevestigen; en mogen we niet zeggen dat deze bereidheid om het nieuwe te erkennen en te

volgen wijst op een verruiming van het bewustzijn, een nieuw leven, een nieuw soort groei? Dat is een goede zaak, want wanneer een idee in het denken zo verstart, zo'n vaste vorm aanneemt dat ze bijna niet kan worden vervangen, dan is er stellig sprake van het begin van een nieuwe "kerk", een nieuw religieus of wetenschappelijk stelsel waarmee de menselijke geest wordt opgescheept. Het doet er weinig toe of dit stelsel of deze kerk religieus of wetenschappelijk is, want de menselijke geest wordt in beide gevallen in dezelfde mate vleugellam gemaakt.

Onder die omstandigheden kunnen we inderdaad spreken van het ontstaan van een wetenschappelijke kerk. Maar zou een dergelijke ongelukkige gebeurtenis zich voordoen, dan zouden de wetenschappelijke denkbeelden die zo'n organisatie beheersen deze net zo dogmatisch en gevaarlijk maken als elke dogmatische godsdienst die de wereld ooit heeft gekend, misschien in zelfs nog sterkere mate, omdat deze geleerden voor ons golden en voor de grote massa nog steeds gelden als de verklaarders van de mysteriën van de kosmos, en in een wat vage zin als de hogepriesters van de waarheid.

Deze bewustwording van de menselijke geest van de verbazingwekkende geheimen van de natuur dateert voornamelijk uit het laatste kwart van de negentiende eeuw, omstreeks 1875, toen H.P. Blavatsky in de Westerse wereld verscheen. Zij was het die de prachtige filosofie-religie-wetenschap — Theosofie — opnieuw verkondigde en daarbij optrad als de boodschapper van die wijzen of grote zieners die de behoeders zijn van de waarheden van de natuur die ze in eeuw na eeuw hebben verzameld, geformuleerd en getoetst, steeds pogend tot de wortel der dingen te komen en deze wortels door stam en tak en twijg te volgen, totdat elk detail van wat ze zochten was gevonden, elk detail voor zover het ons tegenwoordige heelal betreft.

De theosoof maakt echter geen aanspraak op het monopolie van de waarheid. Wie ook maar iets van theosofie afweet kan een

eerlijk aanhanger nooit van een dergelijke buitensporige aanspraak beschuldigen. Wij houden wel staande dat er een formulering van de mysteriën van de natuur bestaat die ieder van ons overeenkomstig zijn vermogens begrijpt.

Het kan van belang zijn hier te vermelden dat de hele structuur van het moderne wetenschappelijke denken, afgezien van de waarheden die door onderzoek aan het licht zijn gebracht, op het antieke denken berust, in hoofdzaak op dat van het oude Griekenland. De biologische en atoomtheorieën van deze denkers uit de oudheid, de metafysische en filosofische opvattingen die deze grote figuren uit die tijd in hun eigen literatuur hebben vastgelegd, zijn tot ons, mensen van deze tijd, gekomen en hebben de grondslagen gelegd voor het denken waarover hierboven is gesproken.

Het was tijdens het ontwaken uit de donkere nacht van de vroege middeleeuwen dat deze oude opvattingen in die onverlichte periode nieuwe ideeën deden ontstaan en de denkende mens nieuwe uitzichten en inzichten boden en nieuwe visies op de aard van het hem omringende heelal.

Op deze oude en inspirerende ideeën baseerden bijvoorbeeld de eerste Europese scheikundigen hun wetenschappelijke theorie, die berustte op de atomen en hun werking en wisselwerking. Ze namen de oude denkbeelden over, die ze soms verkeerd begrepen, maar niettemin waren ze er — de oude essentiële gedachten — verhelderend, opbouwend en van stimulerende invloed op de wetenschappelijke verbeeldingskracht en de intuïtie van die mensen. Ze behoefden niet geheel opnieuw of van de grond af te beginnen. Ze gingen van die oude gedachten uit, waarvan ze wisten dat ze door generaties van grote denkers uit het verleden goed en gezond waren bevonden, en ze bouwden daaromheen wat in onze tijd respectievelijk de wetenschap van de biologie, de wetenschap van de chemie, de natuurwetenschap en nog vele andere zijn geworden.

Maar de belangrijkste gedachte die aan deze oude opvattingen ten grondslag ligt is aan de aandacht van de moderne denkers ontsnapt. En wat is deze belangrijkste gedachte van alle? Het is die van de absolute eenheid van het heelal, de absolute eenheid van het zijn, de in alle opzichten alles omvattende aard van de kosmos, waarvan elk deel onderling met elk ander deel is verbonden, zodat niets los van of tegenover enig ander deel staat, maar alle delen samenhangen. En omdat het heelal klaarblijkelijk zo in elkaar zit (want we kennen niets dat op het tegendeel wijst), moet het denken van de mens, zijn intellectuele vermogens, daar hij een kind van dit heelal is, natuurlijk noodzakelijkerwijs diezelfde weg volgen.

Er is slechts één kosmos. Er kan slechts één fundamentele waarheid omtrent die kosmos bestaan; en die waarheid zelf wordt tot uitdrukking gebracht in logisch geformuleerde grondbegrippen van de natuurfeiten die we kennen, en de verdere feiten van de natuur die we leren kennen door onderzoek en speurwerk en die op de hun geëigende plaats in de tempel der wetenschap passen als in nissen die gereedstaan voor hun ontvangst. Dat is het grootse beeld dat de grondslag vormt van het gehele theosofische denken.

Er is echter een enorm verschil tussen een vastgesteld natuurfeit, een feit omtrent het zijn, en een hypothese, een theorie, een speculatie, een wetenschappelijk stokpaardje. Feiten aanvaarden we; theorieën aanvaarden of verwerpen we al naar gelang we aanvoelen of weten dat ze waar of onwaar zijn. Als we derhalve de theosofie en de moderne wetenschap vergelijken, doen we dat uitsluitend op grond van vastgestelde feiten; want dat is wat ware wetenschap tenslotte is — het indelen van de natuurfeiten en de werkelijkheid ervan vaststellen.

Het is belangwekkend om de vooruitgang van de moderne wetenschap te volgen en te zien hoe dicht ze bepaalde waarheden benadert die in de theosofische filosofie op duidelijke wijze zijn uiteengezet of alleen aangeduid. Laat mij er enkele van noemen:

1. Dat het materialisme op zich, waaronder toeval, willekeur en dode materie thuishoren, leven en bewustzijn zou voortbrengen en het leven en het zijn zou verklaren, is onwetenschappelijk, niet filosofisch en onmogelijk, omdat het in strijd is met de natuur en de rede.

2. Dat andere planeten door intelligente wezens worden bewoond of niet zijn bewoond, al naar de omstandigheden; een feit dat in het algemeen door astronomen is ontkend, niet op grond van kennis maar uit onbekendheid met andere planeten — de enige planeet die we wel kennen, onze aarde, brengt leven en intelligente wezens voort. Een volledige ontkenning is daarom irrationeel, zuiver speculatief en theoretisch en enkel en alleen gebaseerd op als juist vermoede feiten omtrent de atmosfeer, koude en hitte, enz., zoals deze *alleen* op onze planeet bekend zijn. Er zijn echter altijd eminente sterrenkundigen geweest die op grond van hun intuïtie en van wetenschappelijke waarschijnlijkheid het mogelijke bestaan elders van andere planeten, die naar alle waarschijnlijkheid bewoond zijn zoals de onze, niet alleen privé hebben toegegeven, maar die zelfs moedig over hun geloof hebben geschreven.

3. De onwerkelijke aard van het stoffelijk heelal of gebied; d.w.z. alles wat we door zintuiglijke waarneming zien en kennen is niet meer dan de verschijningsvorm ervan.

Deze stelling wordt tegenwoordig in haar filosofische, wetenschappelijke en religieuze betekenis door de meest vooraanstaande mannen van de wetenschap min of meer aanvaard, althans in beginsel.

We moeten evenwel bedenken dat wanneer we spreken over de "onwerkelijke aard" van het stoffelijk heelal, we niet bedoelen dat het stoffelijk heelal niet bestaat. We bedoelen in de eerste plaats dat ons begrip ervan onwerkelijk is, omdat we het niet in zijn essentie kennen; en ook dat het, in zijn waarneembare aspecten beschouwd, geen fundamentele werkelijkheid is omdat het tijdelijk en veranderlijk is — een gevolg, geen oorzaak.

4. Dat kracht stof is in etherische vorm; of liever, dat stof bestaat uit krachten die in evenwicht of gekristalliseerd zijn.

Deze laatste twee punten zijn nu volledig door filosofisch wetenschappelijke denkers en onderzoekers erkend.

5. Dat elektriciteit en magnetisme, een tweelingverschijnsel, corpusculair zijn, uit deeltjes of lichaampjes bestaan en derhalve stof zijn. Het zijn de waarneembare gevolgen van noumenale oorzaken — etherische stof of liever etherische stoffen.

De moderne wetenschap heeft nog niet het punt bereikt waarop ze bereid is te erkennen dat magnetisme, de alter ego van elektriciteit, uit deeltjes bestaat of corpusculair is, zoals ze dat nu ten aanzien van elektriciteit toegeeft.

6. Dat wat vroeger werd beschouwd als een definitie van krachten, nl. vormen van beweging zoals men dit noemde, een vergeefse en oppervlakkige poging was om krachten en energie te verklaren door deze van een nieuw etiket te voorzien, wat in het geheel niets verklaarde; alle krachten zijn in feite niets anders dan bewegende en etherische stoffen of omgekeerd.

7. Dat alle stof stralend, radioactief is, dat wil zeggen dat ze *straalt* – sommige vormen of toestanden van stof meer dan andere. Denk in dit verband aan het werk en de ontdekkingen van Becquerel, Röntgen, de Curies, Rutherford en Soddy, en aan het werk op overeenkomstige terreinen van andere grote figuren in andere landen.

8. Dat licht corpusculair is (en ook golvend, voegt de wetenschap daaraan toe) omdat het een stof, een substantie is. Licht is feitelijk een stoffelijke straling.

9. Dat de transmutatie van stoffen en dus van metalen een feit in de natuur is dat zich ieder uur, iedere minuut, elk ogenblik en onafgebroken voordoet.

10. Dat het atoom deelbaar is – dat wil zeggen het *chemische* of *stoffelijke* atoom; het is als het ware alleen maar een kleinere molecule.

11. Dat er een nauwe overeenkomst bestaat tussen de werkingen van de krachten en stoffen in een atoom en die in een zonnestelsel; en dat elk stelsel van atomen op zijn beurt is samengesteld uit oneindig kleine stofdeeltjes of subatomen, of uit infraatomen, die door de wetenschap elektronen en protonen worden genoemd.

12. Dat de neveltheorie, zoals ze vroeger algemeen werd aanvaard, als werkhypothese incompleet en onvoldoende was, ofschoon ze zekere elementen van waarheid bevat.

13. Dat de zon niet brandt en zelfs niet heet is in de gewone betekenis van het woord (en evenmin koud), hoewel hij aan de oppervlakte in zekere zin *gloeit;* evenmin wint hij zijn warmte die er is, zijn licht en andere krachten, terug op de wijze als sterrenkundigen vroeger hebben beschreven; noch door louter vermindering van het volume, noch door de schok van vallende meteoren; zelfs de theorieën over het uiteenvallen van atomen verklaren niet *volledig* het enorme en onophoudelijke verbruik van energie.

Veel hiervan wordt nu praktisch door de geleerden erkend, tenminste in beginsel. Alles zou volledig worden toegegeven als er een aanvaardbare, alternatieve verklaring zou zijn. Die verklaring hebben ze nog niet ontdekt of ontwikkeld uit hun inzicht in de feiten waarover ze beschikken.

14. Dat stormen — regen, hagel, sneeuw, wind — en droogten, evenals het merendeel van de warmte van de aarde, niet geheel en al worden veroorzaakt door of rechtstreeks zijn ontleend aan zonneënergie, maar voortkomen uit het elektromagnetische samenspel van krachten tussen de massa van de aarde en de "meteorische massa's" of "sluier" boven onze atmosfeer — en dat zulke verschijnselen of gevolgen deels oorzakelijk, deels als gevolg, gepaard gaan met een periodieke expansie of uitzetting van de atmosfeer en met periodieke samentrekkingen daarvan; en dat de zogenaamde ijstijden uit de geologie voor een groot deel dezelfde oorzaak of oorzaken hebben.

15. en als laatste. Dat het Darwinisme en het Haeckelisme niet in staat zijn het merendeel van de biologische verschijnselen vanuit evolutionair standpunt te verklaren; en dat Darwins, Haeckels en Spencers "natuurlijke selectie" en "het overleven van de geschiktsten" op zijn best niets anders zijn dan werkingen van ondergeschikt belang in de natuur; dat het "transformisme", zoals dit door speculatieve geleerden wordt onderwezen, geen evolutie is, want het is niet alleen onbetrouwbaar als theorie, omdat het zuiver speculatief is, maar ook in feite onwetenschappelijk, omdat het op te weinig gegevens berust. De theorie is daarom zowel onvolledig als ontoereikend. Uit andere hoofdstukken zal blijken dat de geleerden een heel eind dichter bij de theosofie zijn gekomen.

Ik zou u gemakkelijk meer voorbeelden kunnen noemen van andere feiten in de natuur en het universele zijn die, naar het zich laat aanzien, door de wetenschappelijke voormannen van onze tijd zullen worden aanvaard. Maar laat me er voor we verder gaan nog één noemen. Ik heb het oog op een uitspraak van een Brits geleerde, Sir Oliver Lodge, over een nieuwe theorie met betrekking tot het zien. Het kwam erop neer dat het zien uit twee factoren bestaat: het licht dat van een voorwerp uitstraalt en het stoffelijk oog binnengaat, en vanuit de mens zelf, een straal die het oog verlaat en zich op het voorwerp richt. Met andere woorden, wat Sir Oliver blijkbaar voor de geest stond was het bestaan van tegenstromingen van etherische energie, die te zamen het bewuste zien omvatten — ontbreekt een van beide, dan is er van zien geen sprake.

Deze theorie is niet anders dan de oude leer van Plato en Aristoteles over het zien, die ook door de meeste Griekse en Romeinse filosofen werd aanvaard; ze lijkt in belangrijke mate op de theorie over het zien die in andere delen van de antieke beschaafde wereld werd aangehangen.

Tegenwoordig wordt veel gediscussieerd over het werk van

de geleerden — zowel over het voor als het tegen. Laat mij aanhalen wat de bisschop van Ripon (E. A. Burroughs) heeft gezegd in een redevoering die hij in Leeds, Engeland (1927) hield op een bijeenkomst van de British Association for the Advancement of Science. Bepaalde ideeën in de rede van deze geestelijke zijn in sommige opzichten heel mooi, maar op andere punten moeten we onvermijdelijk met hem van mening verschillen. Hij zei:*

> We zouden ons leven veel gelukkiger kunnen voortzetten als de luchtvaart, radio, televisie en dergelijke niet verder zouden worden ontwikkeld dan het stadium waarin ze nu verkeren.
>
> Mag ik zelfs stellen, op gevaar af door sommigen van mijn toehoorders te worden gelyncht, dat de som van het menselijk geluk, buiten wetenschappelijke kringen, niet noodzakelijkerwijs zou verminderen als we elk natuurkundig en chemisch laboratorium, laten we zeggen tien jaar lang zouden sluiten, en de energie die daarin aan geduld en vindingrijkheid ten toon werd gespreid, zouden aanwenden om de verloren kunst te herwinnen gezamenlijk een formule te vinden voor de gezondmaking van de menselijke betrekkingen.
>
> Het zou de 99 procent van ons die niet wetenschappelijk zijn enige kans geven de revolutionaire kennis in ons op te nemen die de 1 procent van de onderzoekers in het eerste kwart van deze eeuw heeft verworven. De 1 procent zou veel vrije tijd hebben om elkaars werk te bestuderen; en wij allen zouden intussen alsnog op zoek kunnen gaan naar die wijsheid die anders en grootser is dan kennis, en zonder welke kennis een vloek kan zijn.
>
> Zoals de zaken er nu voor staan, zouden we op het ogenblik kunnen voortleven zonder verdere uitbreiding van onze kennis van de natuur. Maar we kunnen niet doorgaan zonder een verandering in het denken van de mens.

Laat mij er allereerst op wijzen dat niet kennis zelf, maar misbruik van kennis verkeerd is; en misbruik volgt onvermijdelijk wanneer kennis in handen komt van hen die zwak zijn of slecht willen. Niet de luchtvaart, of de televisie, of het op volle toeren werken van de natuurkundige en scheikundige laboratoria van de wetenschappers is verkeerd, maar het misbruik van kennis die aan iedereen wordt gegeven zonder enigerlei waarborg of voorbehoud.

---

*Zoals weergegeven in *The Literary Digest* van 1 okt. 1927.

Waarom zouden we proberen de vlucht van de menselijke geest te verlammen, al was het maar voor tien jaar? Bovendien lijkt mij de gedachte dat "het de 99 procent van ons die niet wetenschappelijk zijn enige kans zou geven de revolutionaire kennis in ons op te nemen die de 1 procent van de onderzoekers in het eerste kwart van deze eeuw heeft verworven" volkomen willekeurig, omdat er geen enkele garantie is dat een dergelijke assimilatie van bedoelde verworven kennis ooit zal plaatsvinden; evenmin bestaat er absolute zekerheid dat het om werkelijke kennis gaat. Het zou wel eens kunnen zijn dat ze uit niet meer bestaat dan gebrekkige gegevens, gebaseerd op natuurfeiten die min of meer onvoldoende zijn onderzocht. Het zou wel eens kunnen zijn dat deze opschorting van tien jaar de negenennegentig procent de ongelukkige kans biedt de veranderende theorieën die de één procent bijeen heeft gebracht, of gedurende de laatste honderd jaar of meer uit zijn innerlijk bewustzijn heeft ontwikkeld, als dogmatische waarheden te aanvaarden.

In zekere zin betekent het voor de wetenschap de verlossing van het dogmatisme, dat ze met reuzenschreden en zonder onderbrekingen van enigerlei aard voortgaat en dat de theorieën van vroeger, die toen als dogma's werden onderwezen en door de mensen als "religieuze waarheden" werden aanvaard, wetenschappelijk gezien, in de komende vijf jaar misschien louter theoretische speculaties zullen blijken te zijn. Niets behoedt de wetenschap zozeer voor een nog groter dogmatisme dan ze nu helaas in sommige opzichten vertoont, en waarvan de werken van bepaalde exponenten van gangbare wetenschappelijke theorieën blijk geven. Dit was het geval met betrekking tot de transformistische theorieën van de biologie, die poogden een verklaring te geven voor de voortgaande ontwikkeling en de afstamming van de mens van de apen, een theorie die nu grotendeels door de biologen zelf is opgegeven.

Het denkbeeld echter dat de één procent tijd zou hebben om

gedurende dat zogenaamde wetenschappelijke moratorium van tien jaar "elkaars werk" te bestuderen, is bijzonder goed en het is jammer dat dit niet gebeurt, omdat onze geleerden tegenwoordig feitelijk te ver van elkaars werk en denken afstaan.

Het is een open vraag of de fundamentele beginselen op alle terreinen van het wetenschappelijk onderzoek in deze tijd waarheden of onwaarheden of halve waarheden voorstellen — schijn of werkelijkheid. De grondslagen van de wetenschap zelf worden in twijfel getrokken en dat is uitstekend; want niets is gemakkelijker dan tot dogmatisme te vervallen als we het gevoel hebben over gegevens te beschikken die werkelijke realiteiten vertegenwoordigen.

De menselijke geest is ongelukkigerwijs geneigd vast te houden aan de waarde van zijn eigen inzichten en de realiteit van de theorieën die hij naar voren brengt. Hieruit ontstaan dogmatisme, onverdraagzaamheid ten opzichte van de mening van anderen en, als de tijd daarvoor rijp is en het denken niet verlicht, het begin van vervolgingen van hen die met ons van mening verschillen. De les die we uit dit alles moeten trekken is derhalve dat wijzelf de sleutel tot de natuur in onszelf moeten vinden en uit eigen beweging niets moeten aanvaarden dat ons als gezaghebbend wordt geleerd, behalve dat wat we innerlijk als waar ervaren.

Het is mogelijk dat in ons huidige stadium van evolutie onze kennis gering en ons oordeel zwak is en dat we misschien een waarheid afwijzen of eraan voorbijgaan door de goede regel van het eigen initiatief en oordeel te volgen; maar door die regel op te volgen ontwikkelen we zulke vermogens als de wil, het onderscheidingsvermogen en het eigen begrip. Al spoedig zullen deze vermogens door oefening zo zijn versterkt dat de mogelijkheid tot het maken van fouten of verkeerd beoordelen van een natuurfeit in de loop van de tijd steeds geringer wordt, totdat die mogelijkheid van fouten maken tenslotte verdwijnt.

De bisschop van Ripon heeft gelijk als hij zegt dat wijsheid

anders en grootser is dan kennis en dat zonder wijsheid kennis een vloek kan zijn. Wijsheid is innerlijke verlichting. Ze betekent meer dan het louter verzamelen van wetenschappelijke feiten of het louter ontwikkelen van wetenschappelijke theorieën. Kennis in die zin, of het blind volgen van theorieën waarmee we volgens hedendaagse onderwijsmethoden worden volgestopt, is steriel; ook kunnen ideeën die in de atmosfeer hangen, die onze geest binnendringen en ons eveneens beïnvloeden, psychologische subjecten als we allen zijn, in feite automatisch een vloek betekenen — niet omdat de informatie of circulerende ideeën of een van de verschillende theorieën op zichzelf verkeerd zijn, maar omdat ze niet in ons ontstonden. Vandaar dat ze, wat onze wil en zelfs ons begripsvermogen betreft, ons vreemd zijn, en dat feit maakt ons ongeschikt ze goed te begrijpen en ze op de juiste manier te gebruiken als hun meester in plaats van hun slaaf.

Laten onze laboratoria dus openblijven; laat het werk doorgaan. Maar laat er een eind komen aan het alleen maar theoretiseren en opstellen van hypothesen. We hebben geen bezwaar tegen het formuleren van theorieën of hypothesen als ze dienstig zijn bij het classificeren van de resultaten van onderzoekingen en bij de pogingen om daaruit wetten af te leiden. We hebben geen bezwaar tegen het meest vurige en onafgebroken gebruik van de wetenschappelijke verbeeldingskracht als dat hetzelfde doel kan dienen. Integendeel, dat is lofwaardig. Waar we wel bezwaar tegen hebben is het aannemen van theorieën en hypothesen als bewezen feiten in het kosmische proces, dat wil zeggen, als een weergave van de werkwijze van het heelal zelf.

3

DE WET VAN DE ANALOGIE

IEDER DENKEND MENS, of hij materialistisch, mystiek, of wetenschappelijk is ingesteld, moet beseffen dat, daar de natuurprocessen zich op ordelijke wijze voltrekken, haar werkwijzen kunnen worden onderworpen aan vormen van logisch denken, als we die natuurfeiten werkelijk kennen. Mits onze methode van denken op vastgestelde feiten van het zijn berust, kan er derhalve geen conflict bestaan tussen de waarheid enerzijds en onze formulering van de waarheid anderzijds. De theosofie is zo'n formulering van de waarheid, een stelsel van leringen over de grondslagen van de kosmos. Het is geen nieuw stelsel; het is zo oud als de eeuwen. Als men de literatuur uit vervlogen tijden nagaat zal men het daarin vinden; en men zal ook beseffen dat in andere delen van de wereld, onder volkeren waarvan de literatuur niet tot ons is gekomen, dezelfde methode van denken moet hebben bestaan, hetzelfde streven naar een universele waarheid, dezelfde geestesgesteldheid die de feiten van het zijn in een logisch systeem onderbrengt.

Het zou wel heel ongewoon en tegelijk onverklaarbaar zijn als we ons een mens of een groep mensen konden voorstellen die aan iets zouden kunnen denken waaraan tevoren nog nooit

iemand had gedacht, dus iets buiten het kosmische leven en het kosmische proces. "Er is niets nieuws onder de zon", moet een wijze oude Hebreeër hebben gezegd; en ons instinct zegt ons dat dit oude gezegde waar is.

De natuur werkt in cyclussen en terwijl deze cyclussen hun kringlopen volbrengen, worden er naties en mensen geboren die tot volle wasdom komen en de vruchten van hun beschavingen voortbrengen; en als dan het wiel van de tijd in zijn nimmer eindigende loop voortwentelt, wordt het hun beurt om te verdwijnen en plaats te maken voor mensen met nieuw bloed, die op hun beurt hun eigen gedachtenstelsels ontwikkelen — zelf in het leven roepen, naar ze ten onrechte menen, maar die in werkelijkheid slechts dezelfde oude waarheden herhalen die in vroeger tijden bekend waren, zij het overeenkomstig de geest van hun eigen ras. Toch is het maar al te waar dat als de bestemming en de tijd *op langere termijn* worden gezien, we bemerken dat er een geleidelijke uitbreiding plaatsvond van wat in het verleden bekend was: van wat de vrucht was van het denken, de geest en het hart van hen die in lang vervlogen tijden leefden.

We zien dus dat de menselijke intelligentie, die door de eeuwen heen werkzaam is, op analoge wijze moet functioneren of werken, omdat ze in wezen op kosmische factoren is gebaseerd. Wat in vroeger tijden als waarheid werd beschouwd omdat het op een feit in de natuur berustte, zal ook in een later tijdperk op analoge of soortgelijke gronden als zodanig worden herkend; want het blijft een feit dat, terwijl de menselijke intelligentie geleidelijk een hoger peil van begrip bereikt, die ontwikkeling altijd langs analoge wegen verloopt, die gebaseerd zijn op de kosmische structuur. Want het universele organisme werkt als een samenhangend geheel en daarom vertonen al zijn delen tijdens de hele cyclus van gemanifesteerd bestaan één algemeen werkpatroon.

De analogie, het veel misbruikte maar krachtige instrument van het menselijk denken, wordt nu erkend als een van de sleutels

die de poorten van de natuur kan openen. Eén algemene wet en één algemeen stelsel van manifestatie beheersen het gehele heelal en in dit feit ligt de betekenis van dat wondermooie Hermetische axioma: "Zo boven, zo beneden; zoals het beneden is, is het boven." Of, vollediger uitgedrukt: Zoals de dingen boven zijn, zo zijn ze in alle tussenliggende sferen en daaronder. En zoals ze hier beneden zijn, of nog lager in gebieden stoffelijker dan het onze, zo zijn ze boven ons in veel geestelijker gebieden. Dit betekent niet dat er in enige categorie sprake is van volkomen gelijkheid, maar duidt op de uniforme werkwijze in wat we de natuur noemen; en elke zodanige uniforme werkwijze, die zich altijd consequent voortzet, die een begin heeft en zich naar zijn cyclisch einde beweegt, noemen we een "natuurwet".

U weet dat de oude Egyptenaren enkele prachtige boeken bezaten, waarvan er maar heel weinige zijn bewaard, behalve in de vorm van toespelingen en aanhalingen, waarvan de meeste in de Griekse en Latijnse klassieken zijn te vinden. De belangrijkste daarvan werden de Boeken van Thoth genoemd; als vertaling van de naam van deze Egyptische god Thoth gebruikten de oude Grieken de naam van een van hun Goden, Hermes, de Vertolker, en ze noemden deze boeken dan ook de Hermetische geschriften — ongetwijfeld met de duidelijke bedoeling daarmee aan te geven dat ze een verklaring bevatten van verborgen mysteriën.

De meeste van deze Hermetische boeken zijn verloren gegaan en ongetwijfeld zijn er vele vernietigd als gevolg van religieuze dweperij en van fanatisme na de val van de oude 'heidense' godsdiensten in het gebied rond de Middellandse Zee. In elk geval zijn er één of twee bewaard gebleven, die waarschijnlijk door Christelijke handen min of meer zijn bijgewerkt; maar onder deze retouche straalt nog steeds de schittering van het oude denken. Deze oude boeken kunnen niet worden begrepen als men ze alleen doorleest; ze vereisen ernstig nadenken, intellectuele inspanning en mentale oefening om tot de ware betekenis door te dringen,

die niet alleen in de woorden ligt, maar ook erachter en ertussen. Als we dit beseffen en ze in dit licht bestuderen, kunnen we achter het geheim komen van de betekenis die deze woorden inhouden.

In een van deze 'boeken' dat heel kort van inhoud is en later "De Tafel van Smaragd" werd genoemd, vinden we de oude en universele leer van de analogie. De woorden waarmee het boek begint luiden als volgt:

> Waar, zonder enige vergissing; wis en zeker; Dat wat Boven is, is als dat wat beneden is; en dat wat beneden is, is als Dat wat Boven is; om de Wonderen van het Heelal tot stand te brengen. . . .

Deze prachtige gedachte over de uniformiteit van de universele natuur, innerlijk en uiterlijk, boven en beneden, bestond lang voordat ze in Egypte en Griekenland op schrift werd gesteld. Het is een van de grondleringen van het mysticisme uit de gehele oudheid en, voor zover we weten, uit de gehele antieke wereld, de Oosterse zowel als de Westerse. We treffen de leer ook aan in de Upanishads, die tot de nobelste mystieke geschriften behoren, waarin gestalte is gegeven aan de theosofie van de Hindoes. In de *Katha-Upanishad* bijvoorbeeld, geeft de leraar een uiteenzetting van de absoluut essentiële identieke aard van het heelal en de menselijke geestziel. De woorden luiden:

> Wat hier is [in de wereld die onze zintuigen kennen], is ook daar [in de onzichtbare wereld van de geest]; en wat daar is, is ook hier. Wie hier enig verschil ziet [tussen deze twee, tussen het onzichtbare en het zichtbare], gaat van dood tot dood.
>
> Alleen door het bewustzijn (manas) kunnen we dit [het heelal dat we kennen] begrijpen en dan is er in het geheel geen verschil [de essentiële identiteit van alle dingen wordt ingezien]. Hij gaat van dood tot dood die hier enig verschil ziet. — iv, 10-11

Dit betekent dat hij zijn essentiële identiteit met het geestesleven van de ruimten niet herkent en daarom in illusies of māyā is

gedompeld, wat wil zeggen dat hij is gebonden door de aantrekkingskracht van het stoffelijke en daardoor die aantrekkingskracht van geboorte tot geboorte in stoffelijke en etherische lichamen volgt. Met andere woorden, hij wordt gedwongen om het eeuwig draaiende rad van het leven in reïncarnatie na reïncarnatie te volgen totdat hij, door zijn innerlijk zelf te ontwikkelen en tot verstandelijk begrip te komen, de eenheid leert zien van alle zichtbare en onzichtbare dingen, en beseft dat het wezen van het heelal het hart van zijn hart is, de ziel van zijn ziel en de geest van zijn eigen geest. Als hij dan tot inzicht is gekomen, wordt hij bevrijd van het wentelende rad van het lot. Hij heeft wijsheid en vrijheid verworven; hij is een meester van en in het leven geworden in plaats van een slaaf van het rad te blijven.

Wat in de macrokosmos of het grote heelal is, is in de microkosmos of het kleine heelal, wat dat kleine heelal ook mag zijn, dat wil zeggen, in een van de kleinere delen die het geheel vormen. Wat betekent dit en houdt dit in? Dat al deze talloze scharen van kleine levens of levende entiteiten, als groeiende en lerende dingen, de oneindigheid als speelplaats hebben voor hun vooruitgang en evolutie, omdat ze alle krachten, latente of actieve, en alle mogelijkheden die onvermijdelijk vroeg of laat hun werkterrein zoeken, in zich hebben, en daarom de oneindigheid in ruimte en de eeuwigheid in tijd nodig hebben voor het tot uitdrukking brengen van hun ontelbare mogelijkheden.

Er bestaat geen absolute kloof die ergens het ene deel van het andere scheidt; er zijn geen afgelegen gebieden waarachter niets meer is, nergens. Alles is door onverbrekelijke banden van wet en orde, van oorzaak en gevolg verbonden. Alles brengt zijn eigen inherente krachten en onbeperkte leervermogens tot uitdrukking en ontwikkelt daardoor andere nog latente krachten en elke keer dat het deze tot uiting brengt, leert het ze meer ten volle te ontvouwen, waardoor het innerlijk bevattingsvermogen groeit en de innerlijke geestelijke krachten sterker naar buiten worden gebracht.

Het is met de rede en de logica in strijd om te veronderstellen dat het ene deel van de natuur tegengesteld werkt aan een ander deel. Als die zogenaamde wetten van de natuur en van het zijn bestaan, dan moeten ze overal op dezelfde en consequente wijze functioneren. Op deze ene gedachte, dat de natuur een eenheid is die nergens fundamentele of innerlijke verschillen kent, maar waarin alleen de verscheidenheid van verschillende entiteiten bestaat, die naar grotere volmaking streven door de ene fundamentele impuls van het ene universele leven — op deze ene gedachte was de nobele universele weergave van de aloude zienswijze gebaseerd. Deze majestueuze universele weergave van één fundamentele levenswet is voor de mens begrijpelijk, omdat wij deel hebben aan dat leven; en de veelvuldige variaties die we in de uiterlijke wereld zien, zijn niet anders dan herhalingen van alle mogelijke veranderingen die de natuur zo overvloedig teweegbrengt om door ons te worden bewonderd en geëerd.

Het zijn dergelijke fundamentele gedachten waarvan de ouden uitgingen en waarop zij hun godsdienstige en filosofische stelsels baseerden, en men komt nu tot de ontdekking dat zij gelijk hadden; hun redeneertrant, waarbij werd uitgegaan van bovengenoemde algemeen aanvaarde grondslagen, werd deductief en analogisch genoemd. Deze zelfde grondslagen worden tegenwoordig in al het filosofisch denken als fundamenteel erkend; en het was alleen om hun deducties en analoge ontdekkingen te toetsen, dat zij ook gebruik maakten van de inductieve methode, die uitgaat van een veelheid van bijzonderheden, in een poging hun voorafgaande betoog te controleren.

In de vorige eeuw was het gebruikelijk te zeggen dat de deductieve wijze van denken in de oudheid thuishoorde, toen de mensen nog niet genoeg van de uiterlijke natuur wisten om inductief te kunnen denken; maar dat nu het ware denken inductief is, wat wil zeggen dat men van bijzonderheden tot algemeenheden komt zodat, mathematisch gesproken, al wat we te doen

hebben is een oneindig aantal bijzonderheden te verzamelen, deze bijeen te brengen in systemen van onderlinge afhankelijkheid om zo tot de oneindige waarheid te komen. Maar hoelang zou het niet duren in de oneindige tijd om van detail tot detail te gaan met het doel een oneindige waarheid te vinden!

Waarom stelde men de oude wijze van denken verkeerd voor? Men meende dat de intellectuele vermogens van deze vroege denkers zo zwak waren, dat ze zich alleen maar algemene waarheden voorstelden om van daaruit te redeneren, in een poging die redenering in overeenstemming te brengen met de waargenomen natuurfeiten. Maar dat was louter een veronderstelling en nog wel een verkeerde, die nergens anders op was gebaseerd dan op de zuiver menselijke gedachte: "Wij zijn de laatsten en moeten daarom het verst zijn gevorderd. Onze methode van denken is beter." Misschien was dat voor hen zo. Maar toen de oude denkers deductief redeneerden, dachten ze niet op de manier zoals van hen wordt beweerd. In hun streven enkele van de meer diepzinnige, meer geheime waarheden van de natuur te begrijpen, gingen ze bij hun denken uit van stellingen die beschouwd werden als *fundamentele wetten van de menselijke geest.*

Feitelijk hebben wij juist deze methoden van logica, deductie, inductie en analogie van de Griekse denkers overgenomen, die de eersten onder de Europese volkeren waren die geschilpunten in de logica aan de hand van regels onderzochten en deze aan ons leerden, regels die wij opzettelijk verkeerd toepasten bij wijze van afkeuring van onze eigen meesters! We doen er goed aan ons deze historische feiten te herinneren, omdat deze logische processen tot de werking van het menselijk bewustzijn zelf behoren, en door de erkenning van deze feiten worden vele dingen verklaard die bestudeerders van de oude literatuur in verwarring hebben gebracht.

Het is een goede zaak dat de methode van het analogisch denken nu opnieuw in wetenschappelijke kringen wordt gebruikt. Ik

wijs in het bijzonder op de kwestie van de bouw van het atoom. Volgens recente wetenschappelijke theorieën wordt nu aangenomen dat atomen de structuur en de algemene werkingen van de krachten in het zonnestelsel, waarvan we iets afweten, op analoge wijze kopiëren. Dit toont aan dat een van de mooiste en machtigste instrumenten van het denken ons in feite tot het besef brengt — als we er tenminste voor zorgen niet te redeneren aan de hand van valse analogieën — dat de natuur in al haar stadia, van de hoogste tot de laagste, volgens een algemeen plan is opgebouwd en dat ze zich daarom overal op dezelfde wijze gedraagt, zowel in het groot als in het klein.

Ik zou terloops willen zeggen dat, als we de documenten waarop de Christelijke godsdienst heet te zijn gesticht, in dezelfde geest van onpartijdigheid hadden onderzocht als tegenwoordig aan de dag wordt gelegd door onderzoekers van de werkingen van de natuur, we meer zouden weten over het leven van de grote Nazarener, over het leven van de grote Syriër, Jezus genaamd, dan we nu doen. Maar een van de zwakheden van de menselijke geest is dat hij zijn eigen theorieën als werkelijke waarheden wil zien, met andere woorden, zijn eigen vooroordelen tot feiten wil verheffen.

Laten we ook nooit vergeten dat het heelal één onmetelijk organisme is. Er bestaan geen onoverkomelijke barrières tussen het ene lichaam en het andere, tussen de ene geest en de andere, de ene entiteit en de andere, aangezien ze alle kinderen of nakomelingen, dat wil zeggen samenhangende delen zijn van dat onmetelijke organisme van de kosmos, en dientengevolge in het klein alle mogelijkheden en alle vermogens en energieën en krachten bezitten en openbaren die in dat organische heelal bestaan. De nakomelingen zijn een evenbeeld, een kopie in het klein van het grote; de microkosmos of kleine wereld kopieert in alle opzichten de macrokosmos of grote wereld.

De psychische, de astraal-vitale en in de hogere wezens ook

de intellectuele en geestelijke vermogens en eigenschappen, die de mens en alle andere entiteiten, groot of klein, tot uitdrukking brengen, volgen de wegen van deze krachten en energieën die uiteindelijk uit het hart van het heelal stromen.

Dit verheven feit in de natuur, dat alle wezens onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden op alle verschillende gebieden, van het geestelijke tot het stoffelijke, wordt verwoord met de term "universele broederschap". We zouden het ook de "geestelijke of goddelijke eenheid" van al wat is kunnen noemen. Zodra een mens zich bewust is van de werking van deze wet op het menselijke vlak, weet hij dat elke stap voorwaarts die een broeder doet, hemzelf evenzeer vooruitbrengt. Meer nog, hij weet dat naar de mate dat een geestelijke eenheid, een ziel, vorderingen maakt, ze de hele groep wezens waarvan ze deel uitmaakt verheft.

Deze geestelijke eenheid betekent niet een absolute identiteit van bewustzijn, maar eenheid in die zin dat de ontelbare scharen van denkende wezens op deze planeet, evenals op de talloze andere bewoonde hemellichamen van het heelal, alle aan één gemeenschappelijke levensbron zijn ontsprongen. Alle spoeden zich door de talrijke poorten van het leven voort naar dezelfde grootse en uiteindelijke bestemming — waarbij elk wezen zijn eigen individuele pad volgt en zelf groeit naarmate zijn bewustzijn zich ontvouwt en verruimt; zodat hij zijn werkelijke eenheid met al het andere in geest, in verbondenheid, in bestemming, in oorsprong, ten volle beseft. Tot die bestemming behoort dat elke entiteit een bron moet worden waaruit ontelbare andere entiteiten voortkomen, precies zoals een vader zijn kind voortbrengt, en dat kind weer een ander, en zoals de menselijke ziel gedachten doet geboren worden; want gedachten zijn tenslotte etherische stof en zijn daarom dingen. Op die manier zijn de scharen van levens in een eindeloze keten met elkaar verbonden.

De studie van de wet der analogie leidt tot een steeds groeiend besef dat alle dingen samenwerken aan een gemeenschappelijk

doel. Er is geen wezenlijke scheiding tussen het ene ding en het andere, of tussen het ene bewustzijn en het andere; daarom ook niet tussen de ene en de andere wereld, de ene en de andere mens. Hoe verder we ons afwenden van het hart van het Zijn en hoe verder we ons verwijderen van de innerlijke luister, des te meer worden onze ogen verblind door de illusies van de wereld der verschijnselen, omdat we ons onderscheidingsvermogen, ons vermogen tot oordelen en het vermogen van de intuïtie verliezen, want ons bewuste leven is dan geconcentreerd op de veelheid van de dingen om ons heen en beneden ons, op de wereld van de atomen die ons omhult en omringt. Ons bewustzijn is dan als het ware over een veelheid van dingen verspreid en verdeeld, in plaats van geconcentreerd te zijn op het verheven licht, zoals altijd in het hart van ons wezen het geval is.

Toch is dit het pad van vooruitgang en op deze manier leren we de aard kennen van het ons omringende heelal; een dergelijke ontwikkelingsgang omhoog vanuit het onzichtbare is in elke nieuwe cyclus telkens weer een proces van vooruitgang op een hoger plan.

4

DE WERELD VAN DE ATOMEN

De wetenschap van de scheikunde is sinds de tijd van haar wedergeboorte in het moderne Europa gegrondvest op het oude Griekse denken; maar met het oog op toekomstige studies en om verwarring te voorkomen, zou ik duidelijk willen maken dat een gedachte die juist is enige tijd heel goed kan werken en de dingen op bewonderenswaardige wijze kan verklaren, maar toch in verband met nieuwe ontdekkingen kan moeten worden gewijzigd of misschien zelfs verworpen. In zo'n geval ligt de fout niet bij de juiste gedachte zelf, maar in een misvatting van de aard en strekking ervan. We zullen dit illustreren aan de hand van de atoomtheorie.

De Grieken bezaten wat ze hun Atomistische filosofie noemden, die was gebaseerd op het werk van de filosofen Leucippus, Democritus en Epicurus, meer in het bijzonder op dat van de twee eerstgenoemden. In werkelijkheid verkondigde Leucippus een theorie over de kosmos, een kosmologie, die later door Democritus werd ontwikkeld, die ongeveer veertig of vijftig jaar later leefde.

Deze Atomistische School maakte in de oudheid grote opgang. Lucretius, de voortreffelijke Romeinse filosoof en dichter, onderricht in zijn didactisch gedicht, *Over het Wezen der Dingen,*

op een schitterende manier dezelfde theorie, al was hijzelf eerder een volgeling van Epicurus dan rechtstreeks van Democritus. Epicurus was zelf een atomistisch filosoof, en hoewel hij het hoofdbeginsel van zijn theorie ontleende aan Democritus, gaf hij toch aan zijn eigen filosofische en wetenschappelijke ideeën een enigszins individualistische wending.

Al deze denkers, die min of meer dezelfde grondgedachten onderwezen met betrekking tot de fysiologie — zoals de wetenschap toen werd genoemd — de wetenschap van de *physis* of "natuur" — leerden dat achter alle stoffelijke manifestatie, achter alles wat we kunnen kennen of begrijpen, en achter alle dingen die we nog niet kennen of begrijpen, *ondeelbaren* liggen, die naar hun mening de fundamentele eenheden van het zijn waren. Democritus noemde ze atomen — *atomoi,* een Grieks woord dat "ondeelbaren" betekent. Ze leerden voorts dat deze ondeelbaren in de kosmos praktisch oneindig in aantal zijn, met voor berekening vatbaar en onmeetbaar voor enige methode van meting in de stoffelijke natuur.

Ze zeiden ook dat deze "atomen" in een "ledig" bestonden, dat ze *to kenon* of leegte noemden; en dat door hun verschillende bewegingen en aantrekkingen, door een aangeboren vermogen tot zelfontwikkeling, en door magnetische aantrekking of afstoting, dat door al deze bewegingen en werkingen de wereld, de kosmos die we om ons heen waarnemen, wordt gevormd.

Hierin ligt de grondslag van de atoomtheorie van de moderne scheikunde; ook die van de nevelhypothese en van theorieën die min of meer doorgaan op de nevelhypothese van Laplace en van Herschel en anderen. Maar aan deze woorden zijn betekenissen toegekend die sterk verschillen van wat Democritus bedoelde toen hij ze gebruikte.

Wat bedoelde Democritus met zijn *atomoi* en met zijn *kenon* of leegte? Hij dacht in de eerste plaats aan geestelijke monaden, volledige entiteiten, ondeelbare stofdeeltjes, die het vermogen tot

alle denkbare toekomstige ontwikkelingen in zich hebben, uit zichzelf werkzaam zijn en aangedreven worden, zoals bij een mens het geval is door zijn karakter en de krachten die inherent zijn aan zijn geestelijke, intellectuele en stoffelijke natuur.

Zoals een mens zijn eigen karakter heeft waardoor hij wordt aangespoord of gemotiveerd of tot handelen gedreven, zo was de oorspronkelijke opvatting van Democritus in dit opzicht, dat het heelal was samengesteld uit een oneindig aantal, wat de moderne filosofie — en ook Plato en Pythagoras — monaden noemt, geestelijke ondeelbare entiteiten, de uitersten van het zijn, zelfbewuste, geestelijke monaden.

Met zijn woord *kenon* of ledig, bedoelde hij niet een volstrekte leegte, zoals wij dat woord uitleggen. Hij bedoelde de onmetelijke uitgestrektheden van de diepten van de ruimte, in feite die Ruimte, die deze oneindige schare van monaden vulde. Hij verkondigde daarmee een waarlijk majestueuze, en kan ik daaraan toevoegen, een waarlijk theosofische theorie, als ze goed wordt begrepen.

Let eens op het opvallende verschil tussen enerzijds de onjuiste opvatting van de moderne filosofen omtrent zijn atomen en zijn ledig: dood, door niets gedreven en blindelings handelend; en anderzijds de uit zichzelf bestaande monaden, ondeelbare, geestelijke entiteiten, die in deze diepten van de ruimte leven en door hun aantrekkingen en afstotingen en *van binnen uit* geleide bewegingen de kosmos voortbrengen die we om ons heen zien.

In de vorige eeuw was de scheikunde een wetenschap die, naar men meende, haar grenzen had bereikt en waarover niets meer te leren viel van enig revolutionair karakter. Ik herinner me uit mijn jeugd, dat een van de meest vooraanstaande scheikundigen uit die dagen beweerde dat de verbazingwekkende ontdekkingen van de moderne chemische wetenschap hadden bewezen dat er in het hele terrein van het scheikundig onderzoek niets meer van fundamentele aard viel te ontdekken; alle volgende

ontdekkingen zouden eenvoudig een uitwerking zijn van wat al bekend was! Laten we hieruit de hoognodige les leren dat men nooit kan zeggen dat kennis een limiet heeft, dat ze grenzen heeft die nooit kunnen worden overschreden.

Daarna kwam, zoals we allen weten, de revolutionaire ontdekking van de radioactiviteit, die de hele wetenschap in opschudding bracht, niet zozeer wat de feiten betrof, die reeds ontdekt en bewezen waren, als wel de denkbeelden en theorieën waarop de wetenschap van die dagen berustte; deze werden werkelijk volledig omvergeworpen.

Nu was het juist deze ontdekking van de radioactiviteit waardoor dit oude Griekse gedachtenstelsel, omdat de atoomtheorie van Democritus verkeerd werd begrepen, in onbruik raakte. Toen moderne scheikundigen iets ontdekten van de aard van stralende stof, van radioactiviteit, zoals in de twee chemische elementen uranium en thorium, en ze de verschillende stadia van het zogenaamde desintegratieproces ontdekten dat deze twee elementen bleken te volgen; en toen verder werd ontdekt dat deze onderzoekingen bewezen dat de chemische elementen uit deeltjes bestonden die noch onvernietigbaar, noch ondeelbaar waren, zag men in dat de naam "atoom", zoals de moderne wetenschap die gebruikte, inderdaad onjuist was. Noodgedwongen zoeken de chemici van deze tijd, tenminste in gedachte zo niet in de dagelijkse praktijk, naar een andere term, die op betere wijze dit subtiele iets, dit subtiele element omschrijft dat, naar zij aanvoelen en *weten,* binnen de omgrenzing van de atoomstructuur moet bestaan, maar dat ze nog niet hebben kunnen aantonen. Wanneer ze het inderdaad vinden, als dat ooit gebeurt, zullen ze niet alleen de grenzen van de scheikunde, zoals deze nu wordt opgevat, hebben bereikt en overschreden, maar zijn ze doorgedrongen tot de werkelijke structuur en de werkelijke geheimen van moeder natuur en zullen ze echte alchemisten zijn geworden. Bovendien zullen ze een stap dichter zijn gekomen bij het oorspronkelijke

beeld in de geest van die oude Griekse filosofen die de begrippen "atomen" en het "ledig" onderwezen.

De theosofische leer is dat feitelijk alles min of meer radioactief is, dat wil zeggen dat in het binnenste of de kern van alles een ingeboren kracht huist die het karakter ervan vormt, een kracht van een bepaalde soort of aard. De uitstroming van deze krachten, elk met haar eigen individuele geaardheid, brengt de verschillende verschijnselen in de natuur teweeg. Door de radioactiviteit, afkomstig uit de kern van een atoom, emaneren alle krachten en stoffen die ons stoffelijk heelal vormen, en omgekeerd — een wonderlijk mysterie, dat sterk tot de verbeelding spreekt en van het hoogste belang is voor iedere onderzoeker die de stoffelijke structuur van de wereld waarin wij leven ernstig bestudeert. Het zijn deze krachten, die van het onzichtbare naar het zichtbare overgaan, die de kosmos met hun energieën vullen en dientengevolge leven en vitaliteit aan ons lichaam schenken, die de cellen waaruit het lichaam is opgebouwd tot leven wekken, daar deze uit die radioactieve atomen zijn opgebouwd.

De geleerden hebben, weliswaar bijna bij toeval, slechts enkele elementen ontdekt waarvan de radioactiviteit kan worden nagegaan en met een zekere mate van nauwkeurigheid kan worden gemeten; maar onze scheikundigen en natuurkundigen beginnen nu al te beseffen dat het niet gemakkelijk te verklaren is waarom slechts enkele elementen van het grote aantal stoffelijke verbindingen radioactief zouden zijn.

Het zal wel duidelijk zijn dat het theosofisch standpunt niet geheel overeenkomt met de theorieën over radioactiviteit van de moderne wetenschap, die in hoofdzaak beperkt lijken te zijn tot de aspecten van explosieve en vernietigende energie van enkele bepaalde chemische elementen. Voor de theosoof is straling een ruime en universeel toepasselijke term, waarin de wetenschappelijke opvatting van radioactiviteit als een proces van desintegratie slechts een kleine plaats inneemt.

Tegenwoordig spreken onze scheikundigen over transmutatie van elementen en van metalen. Enkelen hebben er al aanspraak op gemaakt een element in een ander te hebben omgezet. Maar de natuur, aan haarzelf overgelaten, heeft met de desintegratieprodukten van de twee bijzondere metalen, uranium en thorium, aangetoond dat ze door haar eigen alchemistische processen deze twee elementen kan veranderen in een ander element — lood.

Uranium heeft een desintegratiestamboom, als we dat zo mogen noemen, van veertien trappen of stadia tussen uranium aan het begin en lood aan het einde, en elk stadium wordt gevormd doordat subatomaire deeltjes uit de kern van het uraniumatoom worden gestoten. Het andere element, thorium, heeft ook een desintegratiestamboom, maar van twaalf stadia tussen thorium aan het begin en lood aan het einde.

Maar let nu eens op een hoogst interessant feit. Lood dat afkomstig is van uranium heeft een lager atoomgewicht dan gewoon lood, terwijl het van thorium afkomstige lood een hoger atoomgewicht heeft dan gewoon lood; men veronderstelt nu dat gewoon chemisch lood of lood zoals het in de handel is feitelijk het produkt is van een vermenging van de andere twee, het lood van uranium en het lood van thorium.

Is dit niet buitengewoon belangwekkend? Al deze drie variëteiten van lood zijn chemisch identiek, uiterlijk identiek en spectroscopisch identiek. Uit de drie voornaamste proeven die we kennen blijkt dat ze lood zijn; en toch weten we dat ze van elkaar verschillen — verschillen in atoomgewicht. Denk eens aan de onmetelijke gedachtenwereld en mogelijkheden tot speculatie die dit geval opent — dit ene simpele voorbeeld!

Het is nu bekend dat de atomen van deze elementen gemiddeld een immens lange levensduur hebben, terwijl de gemiddelde levensduur van hun zogenaamde desintegratieprodukten, in menselijke tijd gerekend, oneindig kort is. Neem bijvoorbeeld het

element uranium; men schat dat het uraniumatoom een gemiddelde levensduur heeft van acht miljard jaar, terwijl de verschillende desintegratieprodukten waarin het uranium uiteenvalt, of beter gezegd, die het uit zijn kern stoot, volgens professor Frederick Soddy* sterk uiteenlopende gemiddelde levensperioden hebben. Een van de desintegratieprodukten, radium c' genaamd, heeft een gemiddelde levensduur van één miljoenste seconde.

Op dezelfde manier heeft men ontdekt, door de uiterst verfijnde methoden die men nu toepast in de alchemistische wetenschap — waar onze moderne wetenschap snel naar toe groeit — dat het thoriumatoom een gemiddelde levensduur heeft van vijfentwintig miljard jaar, terwijl een van de desintegratieprodukten, thorium c', een gemiddelde levensduur heeft van éénhonderd miljardste van een seconde.

Laten we eens enkele filosofische conclusies uit deze feiten trekken. Wat bedoelen we met tijd? Met tijd bedoelen we het tot uitdrukking brengen van het besef van de mens dat aan zijn bewustzijn verschillende gebeurtenissen voorbijtrekken die om het denkende wezen plaatsvinden en zijn begrip beïnvloeden. Met andere woorden, tijd is slechts ons begrip of onze mentale voorstelling van de verschillende fasen van de duur. Als we dus een ander soort begrip hadden of als ons begrip van de tijd toebehoorde aan een of ander titanisch intellect, voor wie wij op onze aardbol op oneindig kleine wezens lijken — ongeveer zoals de bewoners van een elektron van een atoom ons zouden toeschijnen — dan zou onder die omstandigheden de hele levenscyclus van ons zonnestelsel voor zo'n titanisch intellect misschien een miljoenste seconde van hun tijd in beslag nemen of een miljardste, of zelfs een biljoenste van hun seconde! Kortom, tijd is een illusie — een oude gedachte — waarbij "illusie" niet iets is dat niet bestaat,

*Tot 1936 professor in de scheikunde aan de universiteiten van Oxford en Aberdeen. Zie zijn 4e herziene en uitgebreide druk van *The Interpretation of Radium and the Structure of the Atom,* 1922.

maar iets dat door ons niet goed wordt begrepen of op zodanige wijze in woorden tot uitdrukking wordt gebracht dat ons bewustzijn het kan opnemen en begrijpen.

Onze moderne geleerden spreken veel over trillingen; ze geven de trillingsgetallen van verschillende soorten golven, zoals elektrische golven, warmtegolven, lichtgolven, ultraviolette stralen en röntgenstralen; en er zijn zeer vele andere. Deze onderzoekers beginnen nu een betere kennis te krijgen van wat deze stralen werkelijk zijn. Ze neigen hoe langer hoe meer, naarmate de tijd voortgaat, tot de oude theosofische leer dat deze "stralen" niet louter bewegingen zijn in of van een hypothetische ether. Beweging per se is niets, omdat ze een abstractie is. Er kan geen beweging bestaan zonder een ding dat beweegt. Het is het bewegende ding dat teweegbrengt wat wij beweging noemen. Zo kunnen er ook geen trillingen zijn zonder iets dat trilt.

Elk van deze zogenaamde golven, zo leert de theosofie, vertegenwoordigt de activiteit van een zeer klein wezen, een of ander oneindig klein lichaampje. Het doet er op dit moment niet toe of het een minder of hoger ontwikkeld lichaampje is, het gaat erom dat de beweging of trilling wordt veroorzaakt door het handelen van een of andere entiteit. Deze uiterst kleine lichaampjes trillen of draaien, al naar het geval wil, met een snelheid die we kunnen schatten, maar waarover we ons geen denkbeeld kunnen vormen en die we verstandelijk niet volledig kunnen volgen, omdat ze het menselijk voorstellingsvermogen te boven gaat.

Onze natuurkundigen zeggen ons bijvoorbeeld dat het aantal trillingen van elektrische golven oploopt tot drieduizend miljard per seconde. Dit zijn de laagste, de grofste en de meest stoffelijke van de vijf soorten trillingsenergieën die in de navolgende lijst zijn opgesomd. Om van deze onvoorstelbare aantallen een wat beter begrip te kunnen krijgen, vermeld ik ze hier in een tabel:

TRILLINGEN	PER SECONDE
Elektrische golven	tot 3.000 miljard
Warmtegolven	3.000 miljard tot 800.000 miljard
Lichtgolven	400.000 miljard tot 800.000 miljard
Ultraviolette stralen	800.000 miljard tot 5.000.000 miljard
Röntgenstralen	400.000.000 miljard tot 6.000.000.000 miljard

Zoals u waarschijnlijk weet, zijn de röntgenstralen chemische lichtverschijnselen die worden voortgebracht door de gammastralen van uranium en thorium. Bij desintegratie zenden de atomen van deze elementen drie zogenaamde stralen uit. In de eerste plaats de alfastraal, die bestaat uit een combinatie van twee protonen en twee neutronen. Al vertegenwoordigt deze alfastraal bijna de gehele massa die door deze atomen wordt uitgestraald, zijn doordringend vermogen is maar gering.

De tweede klasse van stralen zijn de bêtastralen, die de elektronen of misschien de atomaire planeten zijn die door het atoom worden uitgestoten. Hun doordringend vermogen is groter dan dat van de alfastralen.

Dan komt de derde klasse, de gammastralen, die de röntgenstralen zijn of uitzenden. Nu kunnen we, als we de terminologie van de chemicus volgen, deze drie klassen van stralende kracht "stralen" noemen; maar zoals ik zojuist zei, het zijn — of het merendeel ervan zijn — in feite deeltjes die door het atoom zijn uitgestoten en als deze door een tussenstof heentrekken brengt dat de lichtverschijnselen teweeg, die er de oorzaak van zijn dat men ze stralen noemt.

Al deze krachten die de verschillende soorten materie tot werkzaamheid aanzetten komen voort uit de min of meer ontwaakte monaden, die in deze verschillende materies verblijven als het inspirerend en leidend bewustzijn ervan — want dat is wat, volgens de oude wijsheid, stof in wezen is: slapende monaden, slapende centra van bewustzijn, slapende geestelijke atomen. Ieder stoffelijk atoom is het atomaire voertuig van zijn monade; en elk

atoom is samengesteld uit dergelijke monaden van een andere lagere orde, evolutionair gesproken. Het atoom vormt dus als een eenheid het voertuig van de meer ontwaakte monade die het leidt en die, bij wijze van spreken, de god van haar kleine atomaire kosmos is.

Deze monaden bevinden zich overal in de onmetelijke uitgestrektheden van de kosmische hiërarchie in verschillende stadia van slapen en ontwaken; we hebben dus het hoogste, het meest ontwaakte stadium (voor die hiërarchie), dan de tussenstadia, en verder omlaag de laagste treden van die hiërarchische ladder.

Wat is de mens tenslotte anders dan een min of meer ontwaakte monade? Ten opzichte van monaden die hoger staan dan hij, kan hij in zijn huidige stadium van evolutie met recht als slapende worden beschouwd; maar vergeleken met de slapende monaden, de slapende geestelijke atomen of bewustzijnscentra die het stoffelijke frame en de substantie van de fysieke kosmos vormen, wandelt hij als een god rond. Zijn impulsen, gedachten en emoties, zijn idealen, aspiraties en instinctieve verlangens naar hogere en nobeler dingen, evenals de trillingen die voortkomen uit de verschillende voertuigen van zijn psychologisch organisme waarin hij werkt en leeft, beïnvloeden niet alleen de stof van zijn eigen lichaam, maar eveneens, elektrisch, magnetisch, de gehele fysieke, mentale en geestelijke sfeer die hem omringt, zover die menselijke trillingen kunnen en zullen reiken.

Deze geestelijke bewustzijnscentra zelf zijn absoluut en volledig ontwaakt; maar die welke de laagste treden van de kosmische hiërarchieën vormen, maken in het huidige stadium van evolutie de 'slapende' fase van de lange pelgrimstocht van hun ontwikkeling door. Zijzelf zijn in de kern van hun wezen altijd volledig ontwaakt in hun eigen monadische sfeer, maar hun voertuigen, hun laagste 'zelven', zijn niet geestelijk ontwaakt voor en op ons tegenwoordig gebied.

Zo kan men begrijpen waarom wij zeggen dat bewustzijn stof is en stof bewustzijn; niet in de oude materialistische opvatting, maar in de betekenis die de oude wijsheid eraan hecht — dat er overal leven is, of liever, dat er overal levens zijn, door de hele grenzeloze ruimte en tijd, die altijd werkzaam zijn, nooit werkeloos of stil, in die zin dat de werkingen van het heelal in de kosmische, atomaire of tussenliggende evolutionaire tijdsperioden zouden ophouden.

Elk kleinste deeltje van zelfs de gewone stof die ons omringt bestaat uit deze slapende monaden, entiteiten die geestelijk van aard zijn in hun kern of hart, maar die op dit gebied geestelijk slapen, als het ware embryo's zijn, waarvan de bestemming is volwassen, zelfbewuste goden te worden, de inspirerende genii van toekomstige nieuwe kosmossen, van heelallen die het onze zullen opvolgen.

Voor de oplossing van het raadsel van de oorsprong van het leven moeten we zoeken in het zeer kleine en ook in het macrokosmische. Het stoffelijk atoom van de scheikunde is wel vergeleken met een miniatuur zonnestelsel, bestaande uit een protonisch centrum dat de kern of atomaire zon is, nietiger maar veel en veel massiever dan de kleinere lichaampjes die met een duizelingwekkende snelheid om die centrale kern draaien, de elektronen. En door de open deur van deze elektronen en protonen zien we misschien nog nieuwere en subatomaire heelallen, waarin onze onderzoekende geest kan doordringen naarmate we meer kennis verwerven.

Een atoom heeft zoals alles zijn levenscyclus en aan het einde daarvan volgt een proces van langzame desintegratie of verval. We weten dat dit het geval is met radioactieve lichamen, zoals uranium en thorium; en dat met deze desintegratie van de structuur van het atoom de aard van het atoom verandert — daar dit proces van verval feitelijk een omzetting is van elementaire chemische substantie.

Nu is elk van deze protonische kernen een lichaampje, een deeltje positieve elektriciteit, terwijl elk van de elektronen een deeltje of uiterst klein lichaampje negatieve elektriciteit is. Dit betekent dat het hele stoffelijke samenstel van het heelal is teruggebracht tot elektrische ladingen van tegengestelde polariteit. Als deze ladingen elkaar neutraliseren hebben we materiële stabiliteit, of beter atomaire stabiliteit. Ik zou terloops willen opmerken dat het waarschijnlijk lijkt dat door het veranderen van de polariteit, niet alleen van een atoom, maar van iedere bijzondere groep van atomen, wat op hetzelfde neerkomt als te spreken van ieder bijzonder aggregaat van elektrische ladingen, men alle fysieke en chemische eigenschappen van een dergelijke groep verandert; en als dit plaatsvindt, zal men zien dat de materie zich op een zeer opmerkelijke manier gedraagt.

Precies zoals het atoom is vergeleken met een miniatuur zonnestelsel, kan men het zonnestelsel met zijn zon en planeten vergelijken met een atoom van kosmische afmetingen. Deze aanlokkelijke gedachte herhaalt slechts een oude Hindoese leer over het "Atoom of Ei van Brahma".

De theosofische leer is dat het heelal, dat een op zichzelf staand organisme is, één fundamentele lijn volgt en dat elke werking daarin overal in dat heelal wordt gevoeld; dat, aangezien deze werkingen talloos zijn, ze elk deeltje, elk lichaampje op overeenkomstige wijze beïnvloeden en dat daarom de natuur zich in het klein zowel als in het groot herhaalt — zowel in het atoom als in de kosmos.

We zien hierin de religieuze, de wetenschappelijke en de filosofische basis van de wet der analogie en beseffen waarom dit machtige en aloude instrument van het menselijk denken zo'n waardevol werktuig is.

Het atoom is dus een miniatuur van wat het zonnestelsel is, evenals een mens, in geestelijke en psychologische zin, een miniatuur geestelijk-psychologisch atoom is. Welnu, het atoom zowel

als de kosmos, het stoffelijk atoom zowel als het stoffelijke zonnestelsel, worden op dezelfde manier gevormd uit kleinere entiteiten. Deze laatste zijn zo talrijk, dat ze naar fysieke of menselijke maatstaven absoluut niet te berekenen zijn. En zoals het aantal atomen zelf oneindig is, zo zijn er ook ontelbare aantallen kosmische atomen — andere heelallen buiten het onze, die min of meer als het onze zijn gevormd, van elkaar verschillen zoals de bladeren van een boom, of zoals mensen, waarvan er geen twee identiek zijn maar die toch alle tot dezelfde familie of orde van entiteiten behoren en daarom in die zin een overeenkomstige grondslag vertonen die gelijkheid nabijkomt.

Het is onmogelijk zich een voorstelling te vormen van de enorme aantallen entiteiten, grote zowel als kleine, die het heelal vullen. Sprekende over elektronen en protonen, schreef professor W. M. Thornton in een artikel getiteld "Wat is Elektriciteit?" het volgende:*

> Om de elektronen in een druppel water net zichtbaar te maken voor het blote oog, zou het nodig zijn de druppel te vergroten tot 100 maal het volume van de aarde. Er is opgemerkt dat als we alle protonen van de aarde bij elkaar zouden kunnen voegen zonder dat er holten overbleven, ze in een handtas zouden kunnen worden gepakt die dan 6000 biljoen ton zou wegen. —blz. 674

Vergeet niet dat deze ontelbare scharen van elektronen in feite kleine entiteiten zijn; we kunnen ook zeggen dat er zeer kleine of oneindig kleine levens zijn die de atomen bewonen. Waarom niet? Waarom zouden de elektronen, de atomaire planeten die om hun atomaire zon draaien, geen voor indrukken vatbare en bewuste denkende en intelligente en zelfbewuste wezens meevoeren, zoals onze planeet, een van de kosmische elektronen van ons zonnestelsel, ons op gelijke wijze om zijn eigen centrale licht-

*Faraday lezing gehouden in Glasgow, Schotland, op 7 februari 1927 en volledig gepubliceerd in het *Journal of the Institution of Electrical Engineers,* deel 65, Londen; zie ook *The Pharmaceutical Journal of London.*

gevende hemellichaam meedraagt. Wie zou de nobele gedachte willen aanvechten dat er zelfs op deze atomaire elektronen bewoners of levende wezens van een oneindig klein soort zouden kunnen bestaan: levende, denkende, voelende entiteiten, elk van haar eigen soort, van haar eigen klasse, bij wijze van spreken, die elk hun eigen bestemming volgen, hun eigen opwaartse pad van evolutie gaan en daarbij de wet van de universele natuur herhalen.

Als we naar de hemel kijken en beseffen dat deze zogenaamde ruimtekoepel ons aan alle kanten omringt, lijkt alles ons groots en machtig toe. Maar sta er eens even bij stil, en besef dat wij alles beoordelen met en vanuit ons eigen beperkte bewustzijn en de dingen alleen verklaren met ons eigen onontwikkelde begripsvermogen.

Zulke gedachten leiden wellicht tot de ingeving dat voor deze uiterst kleine, deze oneindig kleine entiteiten die de atomaire ruimten van ons lichaam kunnen bewonen, de hemelse ruimten in hun kosmos misschien even machtig en groots zijn als onze eigen kosmische ruimten voor ons zijn; en bovendien dat onze gehele fysieke melkweg — die alles omvat wat binnen de grenzen van ons melkwegstelsel is — misschien maar een molecule is van een entiteit die nog onvoorstelbaar veel groter is en onze stoutste verbeelding te boven gaat. Wie zou durven zeggen dat ons zonnestelsel in het mentale beeld van een nog oneindig veel grootsere entiteit niet slechts een atoom is! Alles is betrekkelijk.

Onze aarde is een planeet die om de zon cirkelt — daarom een van de elektronen van ons zonnestelsel. Onze zon is de protonische massa van ons zonnestelsel — een uninucleair systeem omdat we maar één zon hebben; toch weten we uit de astronomie dat sommige zonnestelsels klaarblijkelijk twee of misschien meer zonnen hebben, in alle gevallen bestaande uit de protonen die ze vormen, en waarin de massa en de radioactiviteit van elk zodanig stelsel zetelen.

Als ons zonnestelsel dus een kosmisch atoom is, dan bestaat

de molecule waartoe het behoort, analoog geredeneerd, uit alle andere zonnen en stelsels binnen het omringende gebied van het melkwegstelsel; terwijl de andere onmetelijke heelallen, ver weg in de ruimten voorbij het onze, op hun beurt moleculen zijn en op die manier het onvergelijkelijk veel grotere geheel vormen van het lichaam van een nog onbegrijpelijk veel uitgestrektere Entiteit!

Het bewustzijn is onmeetbaar. Het kan volgens geen enkele fysieke berekeningsmethode worden gemeten. We kunnen bewustzijn alleen kennen door bewustzijn, want het raakt het grootste mysterie van het heelal. Daarom zijn afmetingen, inhoud of massa van fysieke stoffen of stof niet bepalend voor zijn aard of werkingssfeer. Het is daar waar het is en het kan zich overal manifesteren.

5

EVOLUTIE EN TRANSFORMISME

De mens is een mysterie, een mysterie voor de zoekende en onderzoekende geest van de natuurvorser; maar meer nog is de mens een mysterie voor zichzelf. En omdat dit mysterie bestaat, omdat zijn zevenvoudige constitutie niet voldoende is onderzocht en bestudeerd, zijn er vele en verschillende manieren waarop de mens wordt beschouwd en waarop hij zelf de kosmos ziet, waarvan hij op deze aarde het meest intelligente produkt is.

Toch is er een oplossing voor dit mysterie — een oplossing die niet nieuw is, die ouder is dan de onvergankelijke bergen en die in onze tijd bekend is geworden door de theosofische filosofie.

De mens, kind van het heelal, voedsterling van het lot, staat volgens zijn eigen voorstelling van zijn plaats in de kosmos, tussen twee onmetelijke gebieden in, twee ontzaglijk grote heelallen, tussen de kosmos en het stoffelijk atoom — waarvan het ene gebied van kosmische omvang is en het andere oneindig klein. Hij staat daar alleen omdat hij zichzelf zo ziet. Ik bedoel dat hij, omdat hij het huidige stadium op zijn lange evolutionaire reis heeft bereikt, zichzelf ziet als een wezen dat deze tussenpositie inneemt en aan deze twee heelallen de levensenergieën ontleent voor het bevattingsvermogen dat hem als mens onderscheidt.

Maar de majestueuze wijsbegeerte-wetenschap-godsdienst van alle tijden leert ons dat er wezens bestaan, die zoveel groter en hoger zijn dan de mens, en wezens die zoveel kleiner en minder zijn dan hij, dat hijzelf op zijn beurt, met zijn wereld en zijn kosmos, het ene of het andere uiterste vertegenwoordigt voor die grotere of kleinere entiteiten.

Het is een kwestie van betrekkelijkheid. Om het beter te begrijpen moeten we onze geest ontdoen van de oude denkbeelden die ons door een verkeerde opvoeding zijn bijgebracht, zowel op religieus en wetenschappelijk als op filosofisch terrein; ook moeten we begrijpen dat de menselijke geest niet de enige is die universele dingen kan bevatten en dat wij niet de enigen zijn die in de kosmos een hoogst belangrijke plaats innemen, zoals we, dwaas genoeg maar misschien begrijpelijk, menen.

Het universele leven is oneindig in zijn verschijningsvormen, en gemanifesteerde wezens zijn ontelbaar in aantal; niemand kan zeggen dat de mens, nobel denker als hij in werkelijkheid is, de enige in de grenzeloze gebieden van de ruimte is die helder kan denken, zich juiste voorstellingen kan maken en de waarheid bij intuïtie kan kennen. Zulke egoïstische ideeën over onze unieke plaats in het levensplan zijn eigenlijk een vorm van krankzinnigheid; maar het feit alleen al dat we dit egoïsme kunnen begrijpen, ertegen kunnen vechten en het kunnen opgeven, toont aan dat we zelf niet krankzinnig zijn.

Daar er dus zowel in het zeer kleine als in het zeer grote bewustzijnen bestaan die de gehele ruimte vullen, zijn wij de kinderen, het evoluerend kroost ervan; wat de microkosmos, het kleine heelal betreft, zijn wij bovendien als individuen binnen zekere grenzen zelf ook ouders van nakomelingen die ten opzichte van ons dezelfde relatieve plaats innemen als wij ten opzichte van die grotere bewustzijnen.

Biologen van deze tijd hebben berekend dat er in het lichaam van de mens ongeveer vijftig biljoen cellen zijn — levende dingen,

fysiologische motoren — waaruit zijn lichaam is opgebouwd. Op hun beurt zijn deze cellen samengesteld uit chemische moleculen; en deze bestaan weer uit nog kleinere deeltjes, atomen genaamd; deze atomen zijn op hun beurt samengesteld uit nog kleinere dingen, die men tegenwoordig protonen en elektronen noemt; en mogelijk zijn deze subatomaire deeltjes, waarvan men aannam dat ze de uiterste deeltjes van de stof waren, zelf deelbaar en bestaan ze uit nog weer kleinere entiteiten! Is dit het einde, het eindstadium, de uiterste grens? Zijn er deeltjes of lichaampjes die nog kleiner zijn dan deze? Als we afgaan op het verleden, moeten we wel veronderstellen dat er geen einde is.

Kunnen we zeggen waar bewustzijn eindigt of begint? Is het van dien aard dat we moeten veronderstellen dat het een begin heeft of een einde neemt? Als dat zo is, wat is daar dan achter of boven of beneden? Mij lijkt dat denkbeeld fantastisch. Als bewustzijn, van welke aard het ook is, van een mens of van iets anders, werkelijk in zichzelf begrensd zou zijn, zou ons vermogen tot begrijpen niet zijn wat het zelfs in ons tegenwoordig betrekkelijk onontwikkeld stadium van evolutie is. We zouden intellectueel of geestelijk met in deze ruimere gedachtenwerelden kunnen doordringen, maar we zouden grenzen van bewustzijn bereiken en we zouden ze werkelijk als grenzen, als eindpunten kennen. In feite zouden we ons dan zelfs niet kunnen voorstellen dat daarachter nog iets lag, omdat ons bewustzijn daar zou eindigen.

Iets van dergelijke beperkingen ervaren we in de werking van ons gewone brein, want ons brein is op zichzelf een beperkte hoeveelheid stof; maar ieder denkend wezen dat zichzelf zorgvuldig onderzoekt en zijn eigen ervaringen bestudeert, moet beseffen dat er in hem iets zetelt dat grenzeloos is, iets dat hij nooit heeft gepeild en dat hem telkens weer zegt: "Klim hoger. Dring steeds verder achter alles door. Werp alles wat begrensd is terzijde, want dat behoort niet tot uw hoger zelf."

Dit bewustzijn is de werking van het geestelijk zelf in de

mens, de werking in zijn psychologische natuur van zijn geestelijke monade, die alleen in onze hiërarchie van de natuur voor hem het hoogste is, want die geestelijke monade is het centrum van zijn wezen en kent in zichzelf geen beperkingen, geen grenzen, want ze is zuiver bewustzijn.

Evolutie — de drijfveer tot verbetering, de drang naar superioriteit! Als we dit zien zoals de oude materialisten dat deden, betekent het superioriteit over onze medemensen tot ons eigen voordeel; maar als we het beschouwen op grond van de feiten in de natuur zoals we die leren kennen en de instincten van ons eigen wezen, dan betekent het superioriteit over onszelf, in die zin dat we op de levensladder steeds hoger klimmen, met grotere visie en zich verder ontwikkelende vermogens en groeiende sympathieën — omdat deze ontplooiing niet beperkt blijft tot de fysieke organen van het denken, maar plaatsvindt vanuit de geestelijke kern van ons wezen. Het betekent met andere woorden dat de deuren wijder worden opengezet voor die geestelijke essentie in ons, om haar stralen tot diep in ons persoonlijk denken te laten doordringen, ons te verlichten en ons onbegrensd omhoog en voorwaarts te leiden door de verschillende kosmische tijdperken en gebieden van evolutie waar de monade op weg naar haar bestemming doorheen gaat.

De mens, als een van de geestelijk-psychisch-stoffelijke deeltjes van de universele kosmos — als de microkosmos van de macrokosmos, de kleine wereld, kroost van de grote wereld — volgt dezelfde natuurprocessen die de kosmos verplicht of genoodzaakt is te volgen: ontwikkeling, groei van binnen naar buiten, het naar buiten brengen als organische activiteit, tot uitdrukking komend via organen, voor zover het om het stoffelijk lichaam gaat, van de innerlijke impulsen en functies, van de drang, de prikkel om wat van binnen aanwezig is te openbaren. Dat is in enkele woorden de aloude leer van de evolutie.

Maar laten we nu het vraagstuk van de evolutie van levende

wezens op deze aarde meer direct vanuit het theosofisch standpunt behandelen dan we tot dusver hebben gedaan. We gebruiken het woord in zijn strikt etymologische betekenis als het ontwikkelen, het ontrollen, of het naar buiten komen van wat tevoren ingewikkeld of ineengerold was. We bedoelen met evolutie niet louter het toevoegen van een fysiologisch of morfologisch detail aan andere soortgelijke details, of van de ene variatie aan de andere of, op het verstandelijk vlak, van de ene ervaring aan andere ervaringen; wat als het ware niet meer zou zijn dan het plaatsen van stenen op een pasgevormde en rommelige hoop andere stenen, die tevoren op dezelfde wijze bijeen waren gebracht.

Nee, evolutie is de openbaring van vermogens en krachten die inherent zijn aan evoluerende entiteiten, wat die entiteiten ook mogen zijn: goden, het menselijk ras of andere rasssen van bezielde entiteiten lager dan de menselijke. Het is het te voorschijn brengen van wat tevoren ingesloten of ingewikkeld was. Het is de poging van het ingeborene, van het onzichtbare, om zich tot uitdrukking te brengen in de gemanifesteerde wereld, die gewoonlijk de zichtbare wereld wordt genoemd. Het is de drang van de innerlijke entiteit om uiterlijk tot zelfexpressie te komen. Het is het afbreken van barrières om die zelfexpressie mogelijk te maken; het openen van deuren als het ware, die toegang geven tot tempels van nog grotere kennis en wijsheid dan die waarin de entiteit tevoren bepaalde lessen had geleerd. Het is veeleer dit dan het alleen maar toevoegen van het ene detail aan het andere, de ene variatie aan de andere, of die van morfologische of fysiologische aard zijn. Evolutie is een kosmische, een universele drang tot verbetering.

Alle entiteiten die de ruimte vullen volgen een pad naar hogere dingen, geven alle uiting aan dat wat in hen besloten ligt. Alle brengen de talloze vormen van leven te voorschijn die ze bevatten — hun innerlijke zelven en hun gedachtenvormen — en hun voertuigen volgen slaafs de wegen die deze entiteiten gaan.

Stel tegenover deze opvatting de definitie van evolutie van professor James Sully,* namelijk een "natuurlijke geschiedenis van de kosmos, de organische wezens inbegrepen, in natuurwetenschappelijke termen tot uitdrukking gebracht als een mechanisch proces."

De theosoof verwerpt die definitie; ten eerste omdat ze voorbijgaat aan het voornaamste kenmerk van de evolutie, nl. dat het kleinere zich ontplooit tot het grotere. Het is geen definitie van evolutie; het is eenvoudig een uitspraak over dingen die we al kenden en het zegt niets over de ontwikkeling naar hogere dingen. Ten tweede verwerpt hij haar omdat ze een louter mechanische en zuiver theoretische verklaring is van dingen die door de verschillende wetenschappen op hun eigen terrein zouden moeten worden bestudeerd, en omdat ze de eenheid van die wetenschappen niet tot uitdrukking brengt of dat slechts doet in termen van dode materie die uit atomen bestaat – door een toevallige werking bijeengedreven.

Tenzij we over woorden willen vallen, doet het er weinig toe of we zeggen dat evolutie betekent dat het eenvoudige voortvloeit uit het samengestelde, of dat het samengestelde voortkomt uit het eenvoudige. Het is waarschijnlijk zowel het een als het ander, afhankelijk van de manier waarop men het bekijkt. De hoofdgedachte is dat zich in de kern of het hart van elke bezielde entiteit een kracht, een energie, een beginsel van *zelfontplooiing* bevindt, dat alleen de geschikte omgeving nodig heeft om alles voort te brengen wat innerlijk aanwezig is. Men kan een zaadje in de grond stoppen, maar als het zijn noodzakelijke hoeveelheid water en zonlicht niet ontvangt zal het sterven. Maar geef het wat het nodig heeft en zet het in de juiste omgeving, dan zal het bloemen en vruchten voortbrengen, die weer andere van zijn eigen soort zullen leveren. Het brengt naar buiten wat binnenin aanwezig is.

---

*Vergl. *Encyclopaedia Britannica,* XIe uitg., deel x, blz. 22.

Toch kan de omgeving alleen de bloem niet voortbrengen. *Er moet een intelligente entiteit zijn die op de omgeving inwerkt.*

De mens, de evoluerende monade, de innerlijke geestelijke entiteit werkt dus op de natuur in, op het milieu en de omgeving die automatisch reageren, krachtig of zwak naar gelang van de omstandigheden. Het milieu is in zekere zin een evolutionaire stimulans die, voor zover zijn invloed kan reiken, de manifestatie mogelijk maakt van de latente vermogens van de entiteit in het stoffelijk lichaam. Hierin vinden we het ware geheim van de evolutie.

Daarom leert de theosofie niet dat de groei van een evoluerend wezen plaatsvindt door geleidelijke ontwikkeling in die zin, dat dit wezen groeit of leert door mentale of lichamelijke aanwas; dat wil zeggen dat evolutie niet alleen bestaat uit het toevoegen van de ene ervaring aan de andere of het ene detail aan het andere. Dat denkbeeld verwerpen we volledig, omdat onze studie aantoont dat dit niet met de feiten in de natuur in overeenstemming is. Groei — hetzij lichamelijk, mentaal of geestelijk — is niet een gestadige opeenstapeling van ervaringen of van veranderingen die elkaar in de stoffelijke structuur opvolgen.

Ware evolutie daarentegen is, zoals al is uitgelegd, het ontvouwen en het te voorschijn komen van dat wat slapend of latent als een zaad of een eigenschap in de entiteit zelf aanwezig is. Ze werkt langs drie wegen die samenvallen, gelijktijdig bestaan en in alle opzichten volledig met elkaar zijn verbonden: een evolutie van de geestelijke natuur van het zich ontwikkelende wezen die plaatsvindt op geestelijke gebieden; een evolutie van de tussenliggende natuur van het wezen (in de mens het psychomentale deel van zijn constitutie); en een vitaal-astraal-stoffelijke evolutie, die resulteert in een lichaam of voertuig dat in toenemende mate geschikt is voor het tot uitdrukking brengen van de krachten die in de tussenliggende en geestelijke delen van het zich ontwikkelende wezen optreden of te voorschijn komen.

De theosoof ziet daarom noodzakelijkerwijs de bestemming

en de evolutie van de innerlijke delen van het wezen als verreweg het belangrijkste, omdat de evolutie of vervolmaking van het stoffelijk lichaam geen ander doel heeft dan het verschaffen van een voertuig, dat geleidelijk geschikter wordt om de krachten van de innerlijke natuur op bevredigende wijze tot uitdrukking te brengen. Evolutie is derhalve de drang of het streven van de innerlijke entiteit zichzelf uit te drukken in voertuigen die daarvoor geleidelijk en voortdurend geschikter worden.

Professor William Bateson, een bekend Brits geleerde, heeft het denkbeeld wat ruw, maar aanschouwelijk voorgesteld door het het "uitpakken van een oorspronkelijk complex" te noemen. Bekijk eens een bloem of het zaadje van een boom. De bloem ontvouwt zich uit haar knop en komt tenslotte tot bloei terwijl ze ons met haar schoonheid en geur bekoort; we zien hier het loswikkelen van wat latent aanwezig was in het zaad, later in de knop en weer later in de bloem. Of neem het zaad van een boom: een eikel bijvoorbeeld bevat in zich alle mogelijkheden van de eik die tenslotte uit hem zal voortkomen — het wortelstelsel, de stam, de takken en bladeren en de talrijke vruchten, andere eikels, die hij overeenkomstig zijn bestemming uiteindelijk zal voortbrengen en die op hun beurt weer andere eiken zullen opleveren.

Evolutie is een van de oudste leringen die de mens ooit uit zijn geestelijk-mentale natuur heeft ontwikkeld, want evolutie, mits juist omschreven, is niet anders dan een weergave in woorden van de werkingen van de kosmos. Elk van de zes stelsels van de Hindoese filosofie draagt een evolutionair karakter of is op die manier opgebouwd. Alle grote Griekse denkers en de grote intellecten onder de Romeinse denkers onderwezen de evolutieleer in deze zin.

Maar deze oude evolutieleer is niet dezelfde als die van de moderne wetenschap. Wat is dan eigenlijk het zogenaamde evolutionisme dat tegenwoordig zo algemeen verbreid is? Het is in

werkelijkheid "transformisme" — een overgenomen Frans woord; de Fransen noemen het zeer logisch en zeer terecht zo, omdat het inderdaad transformisme is. Welnu waarin verschilt dit dan van evolutie?

Transformisme, tot eenvoudige taal teruggebracht, is de leer dat een niet-intelligente, dode, onbezielde kosmos, zonder innerlijke stuwkracht, waarvan de deeltjes door bloot toeval her en der worden gedreven, zich kan samentrekken in de vormen van ontelbare sublichamen, niet alleen op onze aarde, maar overal elders; deze sublichamen op onze aarde worden bezielde entiteiten genoemd, die zich alle tot iets edelers ontwikkelen; hoe weet niemand en kan dus niemand zeggen. Het is een theorie, een hypothese. Kortom, het is de leer dat dingen andere dingen worden zonder dat ze worden geleid door een ingeboren bedoeling of een innerlijke drang.

Hoe kan een toevallig en lukraak ontstaan heelal orde en regelmaat scheppen, een bepaalde richting volgen en gevolgen ondervinden die het strikte resultaat van oorzaken zijn? Het is de nachtmerrie van een krankzinnige. Wij verwerpen het denkbeeld. Wij verwerpen het omdat het onfilosofisch en onwetenschappelijk is en ook omdat het in theosofische zin ongodsdienstig is.

Theosofen zijn derhalve evolutionisten, maar beslist geen transformisten. Wij verklaren dat er ontwikkeling is; een langzame verandering, door de eeuwen heen, van een wezen — niet in een ander ding of wezen, maar in een steeds volmaaktere vorm van *dat wezen zelf*. Dat is werkelijke evolutie. Maar de gedachte dat het ene ding kan worden omgezet in een ander ding staat gelijk met iemand te zeggen: geef me een hoeveelheid materiaal — zoveel draad, zoveel hout, zoveel ivoor, zoveel lak en nog een paar dingen — en zie nu eens hoe dit alles in een piano verandert! Dat gebeurt nooit. Dit is, tot eenvoudige taal teruggebracht, transformisme.

Er bestaat een oud Kabbalistisch axioma dat als volgt luidt: "De steen wordt een plant; de plant een dier; het dier een mens; en de mens een god." Zo is het werkelijk! Maar deze letterlijke tekst moet niet worden uitgelegd als de weergave van een volslagen Darwinisme; stellig niet.

Ten eerste wordt hier gezinspeeld op de monade, die zich door middel van haar laagste voertuig tot uitdrukking brengt, die daarin niet leeft maar het overheerst, die ermee werkt door als het ware een straal tot diep in dat laagste lichaam te zenden, in dit geval de steen. De monade verschaft de bezielende levenskracht en geeft de steen, die uit andere scharen van oneindig kleine deeltjes is samengesteld, haar vitale straal. Wanneer er wordt gezegd dat de steen een plant wordt, betekent dit dat de oneindig kleine entiteiten waaruit de steen is opgebouwd zo zijn geëvolueerd, dat ze die levenskrachtige straal op een hoger gebied als plant tot uitdrukking kunnen brengen; maar de monade die met haar innerlijk leven en innerlijke luister het hele proces als een eenheid leidt, verlaat haar eigen verheven gebied nooit.

Wanneer verder wordt gezegd dat de plant een dier wordt, betekent dit dat het voertuig dat uitdrukking geeft aan de bezielende straal van de monade, geschikt is geworden voor dat nog hogere werk. De oneindig kleine entiteiten die de plant vormen zijn nog verder geëvolueerd of geven beter uitdrukking aan de vitale straal, en wanneer dit het geval is vormen ze het dierenlichaam, nu ze het stadium voorbij zijn waarin ze de uitdrukking waren van de plant of de steen.

Als het dier een mens wordt, houdt dit niet in dat de mens van de dieren afstamt, hetzij van de apen of de mensapen of van de daaronder staande lagere zoogdieren. Nee, het betekent twee dingen: ten eerste, dat de innerlijke zon, de bezielende en krachtgevende monade — die altijd in haar eigen sfeer verblijft, maar haar straal, haar stralende licht omlaag zendt in de stof — daardoor de stof kinetisch leven en de opwaartse drang geeft en op

deze wijze voor zichzelf steeds geschiktere voertuigen bouwt waardoor ze zich tot uitdrukking kan brengen. En ten tweede, dat elk van die geschiktere voertuigen was opgebouwd — hoe? Uit en door middel van die oneindig kleine levens die tevoren, in een bepaalde periode van hun bestaan, in het door hen gevormde dierenlichaam leefden; en daarvóór in de plant en in de steen die ze eveneens hadden gevormd. En lager dan de steen manifesteerden deze oneindig kleine levens de monade in de drie werelden van de elementalen.

De gedachte van deze geleidelijke ontplooiing van binnen naar buiten is in haar grondbeginselen inderdaad gemakkelijk te begrijpen. We leren niet dat een steen zichzelf letterlijk in een plant verandert en daarna op een bepaalde tijd in een dier. Of van een dier in een mens; of van een mens in een god.

Het stoffelijk lichaam, dat een verzameling van oneindig kleine levende wezens is, wordt zelf nooit een god — die het bij een dergelijke letterlijke uitleg zou worden. Het is een voorbijgaand en tijdelijk samenstel van deze oneindig kleine wezens; in werkelijkheid een vorm met een naam en verder niets — het *nāma-rūpa* uit de Hindoese filosofie. Maar daar deze oneindig kleine wezens die het lichaam vormen, groeiende, lerende en vooruitgaande levens zijn, worden ze steeds geschikter om de edeler vermogens van de hen overheersende en verlichtende genius tot uitdrukking te brengen en gaan, door wat de ouden metempsychose* noemden, op deze wijze over tot het vormen van de lichamen van de verschillende hogere stadia. Die genius is in het geval van de oneindig kleine wezens die het lichaam van de mens samenstellen, de menselijke geestelijke natuur, want genius en monade zijn praktisch gelijkwaardig in de betekenis waarin ik ze hier gebruik.

---

*Vgl. hfdst. 14, blz.180, "De grondslag van Reïncarnatie" voor een vollediger verklaring van deze term; zie ook het tweedelige werk van de schrijver, *The Esoteric Tradition,* waarin het onderwerp van de wederbelichaming in zijn verschillende vormen diepgaand wordt behandeld.

Vergelijk deze logische en veelomvattende leer met de wetenschappelijke hypothese van het transformisme: t.w. dat, als gevolg van verschillende veronderstelde "natuurwetten" die in individuen werken, het ene ding wordt getransformeerd in een ander ding. Op deze wijze zullen stenen tot bomen worden door zichzelf in bomen te transformeren; bomen zullen dieren worden door zichzelf door verandering in dieren te transformeren; en dieren zullen mensen worden door zichzelf al veranderend te transformeren in mensen. Nu zeggen de biologen het niet op deze manier. Natuurlijk niet; dat zou al te grotesk zijn. Maar het illustreert precies de betekenis van het woord transformisme.

Charles Darwin meende bijvoorbeeld dat de mens uit het dierenrijk evolueert door verschillende natuurlijke biologische factoren die in dat rijk werken, en die tot uitdrukking komen in het individuele dier of de bezielde entiteit, al naar de omstandigheden, of misschien nog primitiever in het plantenrijk. Als werkzame oorzaken noemde hij in het bijzonder wat hij aanduidde als natuurlijke selectie, die het overleven van die wezens tot gevolg had die het meest geschikt zijn om te blijven leven in hun bepaalde omgeving en onder de speciale omstandigheden die zij het hoofd moesten bieden.

Zijn denkbeelden waren in het algemeen gebaseerd op de bespiegelingen — waarvan sommige bijzonder goed zijn — van de Fransman Lamarck, die leerde wat sedertdien de theorie van de verworven of gunstige eigenschappen wordt genoemd; dat wil zeggen dat een bezield wezen, door zijn inwerking op de natuur en de reactie die de hem omringende wezens en wetten in de natuur op hem uitoefenen, bepaalde gunstige eigenschappen verwerft die erfelijk zijn en aan de nakomelingschap worden doorgegeven. En daar deze eigenschappen steeds bijdragen tot de verbetering van het individu dat ze verwerft, is er een geleidelijke vooruitgang in die bepaalde tak van het ras.

Laat mij dit idee van verworven of gunstige eigenschappen illustreren met een versje dat ik eens uit het hoofd heb geleerd:

> Er was eens een hert met een hals
> De helft langer dan de rest van zijn soort,
> En (lach niet) door hem steeds maar te rekken
> Kwam er een giraffe uit voort,
> Wat niemand kan ontkennen!

Maar de theosoof ontkent dat wel degelijk; hij vindt het onbegrijpelijk dat een hert, door zijn hals uit te rekken, zelfs als deze wat langer is dan normaal, om aan de overhangende takken van bomen te knabbelen, in staat zou zijn zijn kroost een langere hals na te laten. Als we een onderzoek instellen naar langhalzige herten, zullen we zeer zeker ontdekken dat hun nakomelingschap volkomen normaal is (wangedrochten uitgezonderd)! En een soortgelijk onderzoek naar de mogelijkheid van een erfelijke overdracht van verworven eigenschappen door een individu zou waarschijnlijk aantonen dat ze niet worden overgedragen.

Individuen worden natuurlijk sterk beïnvloed door omgeving en omstandigheden, door hun inwerking op de natuur en de reactie van de natuur op hen; en het is waarschijnlijk juist als we zeggen dat het lichaam van het handelende individu, of van opeenvolgende individuen, in de loop van lange geologische tijdperken langzamerhand bepaalde wijzigingen ondergaat. Maar dit heeft altijd betrekking op de functionele neigingen of hoedanigheden die inherent zijn aan het kiemplasma* en zou zeer zeker nauwelijks worden gerangschikt onder de algemene en nogal vage uitdrukking "de overerving van verworven of gunstige eigenschappen".

De theorie van de overdracht door erfelijkheid van verworven of gunstige eigenschappen is dan ook niet meer populair of algemeen aanvaard, ofschoon er nog wel enkele halsstarrigen zijn

---

*Dat wil zeggen aan het protoplasma van de kiemcellen, die de erfelijkheidsdeeltjes, de chromosomen, en de genen bevatten.

die eraan vasthouden als een verklaring voor het ontstaan van de soorten.

Men moet niet veronderstellen — want de algemene ervaring van de mensheid is ermee in tegenspraak — dat een levend lichaam van plant, dier of mens op zijn nakomelingschap veranderingen kan overbrengen die het zelf gedurende zijn leven heeft verworven of ondergaan, zoals een verandering van de ledematen, een bepaalde vaardigheid, of een ontwikkeling van de spieren enerzijds, en ongelukken, zoals het verlies van een arm of been anderzijds. Dit ligt voor de hand en er is niemand die dit leert. Maar als dit levende wezen, of liever, als alle vertegenwoordigers van een bepaalde hoofdgroep vele generaties lang in een bepaalde omgeving leven en sterven, zullen ze dan wel of niet eigenschappen verwerven of veranderingen ondergaan die zozeer deel gaan uitmaken van hun fysieke wezen dat deze wijzigingen door overerving worden overgedragen? Dit is nu precies de vraag waarover zoveel wordt geredetwist.

De transformistisch denkende biologen zijn algemeen geneigd te zeggen dat dit nu juist het proces is waardoor een soort vooruitgaat of evolueert. Maar een groot aantal biologische evolutionisten zeggen, evenals de theosofen, nee; want hoewel het denkbeeld, *zoals het is geformuleerd,* duidt op de werking vanuit een innerlijke prikkel of drang naar hogere dingen, erkennen deze biologische evolutionisten zo'n innerlijke drang toch niet en daarom verwerpen ze deze theorie.

Evolutie is een feit. De enige vraag is of de toevallige inwerking over langere tijdsperioden van de individuen van een ras op de natuur en de toevallige reacties van de natuur op deze individuen, voldoende zijn om het proces te verklaren. Het idee raakt steeds meer uit de tijd, omdat het probleem van het veronderstelde ontstaan en de groei van het zelfbewustzijn en dat van de psychische en intellectuele ontwikkeling er niet door worden verklaard.

Feitelijk is de werkelijke vraag die aan de orde is deze: is er al dan niet achter de evoluerende soort van een ras, tot uitdrukking komende in haar individuen, een vitale prikkel of drang naar verbetering die van binnen naar buiten werkt? Als dat zo is, is dat ware evolutie. Als de materialistische transformist dit feit ontkent, rust op hem de enorm zware *onus probandi* en staat hij voor de bijna onoverkomelijke moeilijkheid om uit te leggen waaruit en waarom en hoe deze wonderlijke vermogens ontstaan en in de loop van de tijd aan kracht en expressie winnen. Tot dusver is het nog geen enkele transformist gelukt deze kwestie op te lossen.

De darwinist spreekt graag over de strijd om het bestaan, maar wij beweren dat deze zogenaamde strijd sterk is overtrokken. Tegenwoordig is het heel gewoon op grond van bewezen feiten aan te nemen dat er net zoveel onderlinge steun en hulpvaardigheid in het bezielde deel van de kosmos is als strijd en onenigheid; zelfs meer.

Het lijkt enigszins op de oude theorie van de zakenman, die meende dat de enige manier om in het zakenleven te slagen was voordeel te behalen op zijn concurrenten — voordelen van allerlei aard, eerlijke of oneerlijke, dat deed er niet veel toe. Maar de betere en modernere theorie is dat zakendoen eerst werkelijk succes heeft wanneer men met elkaar samenwerkt; en dat het veel verstandiger en beter voor de mensen is elkaar te helpen, zelfs elkaar te behoeden voor financiële rampen, dan zijn concurrent in het nauw te drijven. De reden daarvan ligt in de organische aard van alle menselijke activiteiten waarin niemand alleen kan staan. Het handelsverkeer zou in feite onmogelijk zijn als de mensen niet samenwerkten en van en aan elkaar kochten en verkochten; en hetzelfde beginsel van wederkerige activiteiten en samengaande belangen is overal werkzaam.

Deze overwegingen komen neer op de erkenning van de verborgen krachten die in de menselijke natuur werken; en omdat de mens een kind is van de natuur en alles in zich heeft wat de

natuur zelf bezit, in kiem of in ontwikkeling, kopiëren of belichamen deze krachten in het klein dezelfde werkingen, dezelfde krachten, dezelfde activiteiten die in en door de kosmos werken.

Maar om terug te komen op de leringen van het transformisme zoals die tot uitdrukking komen in de hypothesen van de natuurlijke selectie, de strijd om het bestaan en het overleven van de geschiktsten: ontkennen we deze als factoren in de evolutie? Op deze manier gesteld, los van enige theorie of hypothese, is het antwoord eenvoudig nee; niemand ontkent een feit. Het spreekt bijvoorbeeld vanzelf dat van drie mensen de geschiktste zeker de meeste kans heeft in bepaalde ongunstige en trouwens ook gunstige omstandigheden te overleven.

Dit denkbeeld bevat hoegenaamd niets nieuws. Het is zo oud als de wereld. Het gezonde verstand van de mens zegt hem dat de man die voor een bepaalde loopbaan geschikt is meer kans van slagen heeft in die loopbaan dan de man die voor een andere geschikt is. In elk van beide gevallen zal de geschiktste in een bepaald patroon van omstandigheden overleven, maar het overleven van de geschiktste is niet noodzakelijkerwijs het overleven van de beste. En we weten, eenvoudig gezegd, ook dat de natuur zelf — natuur hier gebruikt in algemene zin, niet als een entiteit, maar als een uitdrukking van de werkingen van de menigvuldige wezens waarmee de kosmos is gevuld — zeer zeker bepaalde entiteiten "selecteert" of "begunstigt" omdat ze voor hun omgeving het meest geschikt zijn.

De hele filosofie-wetenschap-religie van de theosoof is op de natuur gebaseerd; niet alleen op de stoffelijke natuur die we door onze stoffelijke zintuigen kennen, maar op die grotere natuur, waarvan de stoffelijke natuur feitelijk alleen het voertuig is, de uitdrukking van daarin zetelende krachten. Met natuur bedoelen we het hele raamwerk en de hele gang van zaken in de kosmos, van het ultrageestelijke omlaag tot het ultrastoffelijke — grenzeloos in beide richtingen.

Maar waarom overleven sommige dingen en falen andere? Waarom "selecteert" de natuur? Of, om het duidelijker en nauwkeuriger te zeggen, waarom schijnt de natuur bepaalde rassen, bepaalde groepen of soorten, bepaalde individuen, te begunstigen door deze te laten overleven, terwijl andere falen of ten onder gaan.

We moeten eenvoudig naar de natuur kijken om het antwoord te vinden. Waarom zouden we ons inlaten met denkbeeldige hypothesen als we de grote kosmos waaruit we waarheid kunnen putten, overal om ons heen en in ons hebben? Bepaalde wezens of rassen overleven omdat ze in ontwikkeling zijn; ze zijn vol levenskracht, vervuld van een innerlijke drang die ze gestadig voortstuwt. Andere entiteiten of dingen falen of bezwijken, omdat hun tijd om heen te gaan is gekomen en ze op het levenstoneel plaats moeten maken voor andere die hen opvolgen. Alles heeft op zijn beurt zijn kans, leeft zijn leven en verdwijnt tenslotte van het toneel.

Is dit een dolzinnig heelal, waarin entiteiten en dingen door het toeval her en der worden gedreven, waarin geen wetten, geen gevolgen werken, waarin het goede, het slechte en het neutrale toevallig zijn wat ze zijn en niet het resultaat van oorzaak en gevolg? Wie gelooft heden dergelijke onzin? Alles neemt op zijn beurt zijn plaats in, op grond van een oorzaak die vroeger heeft gewerkt, en als een huidig gevolg, of bevindt zich in een statische doeltreffende relatie tot andere dingen die tijdelijk sterker zijn, meer in overeenstemming met omstandigheden en omgevingen en die daarom geschikter zijn om te overleven.

Alles leeft, maar is niet noodzakelijk als een bezield wezen gevormd; maar daar het levende dingen zijn moeten ze vooruit- of achteruitgaan of tijdelijk stilstaan — welke drie processen alle te eniger tijd kunnen plaatsvinden, ofschoon de algemene beweging voor alle een vooruitgaande is.

In de oudheid werd met betrekking tot deze kwestie van

"bezielde" entiteiten hetzelfde onderscheid gemaakt. Die menselijke of submenselijke entiteiten die een "anima", een vitaal-astrale ziel bezitten, noemen we *bezielde* organismen. In het oude Sanskriet werden ze *jangama's* genoemd, dat wil zeggen, "lopers" of "bewegers", in tegenstelling tot die entiteiten die geen anima bezaten, of liever gezegd waarin de anima slechts in kiem bestond. In het Sanskriet werden deze laatste aangeduid als "vaste dingen" en *sthāvara's* genoemd, wat "niet bewegend" betekent. De "vaste dingen" zijn derhalve de mineralen en de plantenwereld, terwijl de "lopers" of "bewegers" de dieren en mensen zijn en in veel mindere mate zelfs de entiteiten van het plantenrijk.

Uit het hele hierboven geschetste beeld kunnen we begrijpen dat de evolutie zich voor de theosoof over veel grotere terreinen uitstrekt en tot veel groter hoogten reikt; en we zien hoe ze in de natuur op een veel ingewikkelder manier werkzaam is dan de betrekkelijk eenvoudige leer van het moderne wetenschappelijke transformisme.

6

DE EVOLUTIONAIRE LEVENSLADDER

De psychologische invloed van de tijd die volgde op het verschijnen van de werken van Darwin was zo sterk, dat de meeste denkende mensen er toen niet toe konden worden gebracht aan te nemen dat er nog andere verklaringen waren voor de verschijnselen van een voortgaande ontwikkeling in het leven — van mens, dier of plant — dan het stelsel van transformisme dat hij had uiteengezet. Dit psychologisch verschijnsel werd hoofdzakelijk teweeggebracht door het werk van twee mannen, mensen van grote beschaving, maar overdreven geestdriftig en min of meer dogmatisch in de presentatie van hun denkbeelden, die de wereld er tenslotte van overtuigden dat het evolutionisme, in werkelijkheid transformisme, dat zij leerden, in feite de wijze was waarop in het geopenbaarde leven de ontwikkeling van alle wezens zich voltrekt.

Deze twee mannen waren Thomas Henry Huxley en Ernst Heinrich Haeckel. Beiden waren fervente darwinisten, en met enkele verschillen, vurige transformisten. Hun invloed op de mentaliteit van het menselijk ras is over het algemeen niet goed geweest.

Wij trekken de goede trouw van geen van beiden in twijfel, maar we geloven niet dat ze een goede invloed hebben gehad op

het denkende en het niet denkende deel van de mensen. Ze leerden dingen die in menig belangrijk en essentieel opzicht niet juist waren en ze leerden deze op een zodanige manier dat hun toehoorders ertoe gebracht werden te geloven dat ze wel juist waren. Deze invloed op het denken van de mensen in die dagen was vooral het gevolg van de grote literaire en wetenschappelijke naam die deze beide mannen in het bijzonder hadden. We beschuldigen hen er niet van dat ze opzettelijk een verkeerde voorstelling gaven en van de natuurfeiten afweken om hun theorieën te staven; we maken slechts melding van wat naar onze mening een feit is, als we de resultaten op onpartijdige wijze beschouwen.

Deze beide mannen waren uiterst bekwaam, maar ze spraken met gezaghebbende stem over onderwerpen waarnaar zijzelf, wat vele bijzonderheden betreft, slechts gisten. Dit zijn niet alleen mijn conclusies. Het zijn ook de conclusies van vele hedendaagse wetenschappelijke onderzoekers en denkers — grotere geleerden op hun eigen terrein, mensen uit een latere tijd met een bredere kennis en een dieper inzicht in de werkingen van de natuur.

Neem bijvoorbeeld Haeckel. Voor ons gevoel was hij de gevaarlijkste van de twee, omdat hij enigszins mystiek was aangelegd; en wanneer een bepaald soort mysticisme gepaard gaat met blind en grof materialisme, komen daar onvermijdelijk bepaalde leringen uit voort die in feite hen die ze horen en volgen psychologisch omlaag halen.

Iemand die zegt dat er in het heelal in wezen niets anders is dan levenloze materie, die toevalligerwijs naar betere dingen streeft; die in dezelfde adem spreekt over "plastidulaire zielen" — de "zielen" van cellen — welke "zielen" klaarblijkelijk als het toevallige kroost van levenloze materie worden verklaard; en die, om zijn schema's van stambomen met betrekking tot de ontwikkeling van de mens in het verleden te completeren, denkbeeldige ontwikkelingsstadia uitvindt en suggereert en in zijn boeken opneemt zonder tevens de aandacht te vestigen op het feit dat ze zijn

eigen vindingen zijn, is, menen wij, niet werkelijk wetenschappelijk.

Een van deze vindingen kunt u aantreffen in Haeckels boek *Ueber unsere gegenwärtige Kenntnis vom Ursprung des Menschen,* dat in 1898 werd uitgegeven. Daarin verdeelt hij de ontwikkelingsgeschiedenis van de mensheid in zesentwintig stadia. Zijn twintigste stadium geeft hij aan als dat van de "Lemuravida" (die placentaire zoogdieren waren), wat uit zijn hybridische Latijnse vorm kan worden vertaald als "de grootvaders van de lemuren" — de lemuren zijn een zeer primitief soort zoogdieren die, naar wordt verondersteld, in de evolutie aan de apen voorafgingen en dikwijls *Prosimiae* worden genoemd. Nu heeft er nog nooit iemand eerder van de bijzondere "Lemuravida" gehoord en ze zijn sindsdien ook niet gevonden. Volgens professor Frederic Wood Jones, de eminente Britse anatoom, werden ze eenvoudig "door Haeckel uitgevonden met het doel een hiaat te vullen."*

Huxley was een man met een gelijksoortige wetenschappelijke instelling maar psychologisch was zijn genialiteit anders gericht. Hij was bezeten van het denkbeeld dat er in de ontwikkelingsgeschiedenis van levende wezens, *zoals hij die kende,* een aansluitende of doorlopende of één reeks vormende evolutie bestond; dat wil zeggen dat de ene soort leidde tot een andere soort — de hoogste van de lagere orde of familie of groep ging geleidelijk over in de laagste van de volgende of hogere groep. Zijn hele levenswerk was op deze theorie gebaseerd; en al zijn leringen — geruggesteund door veel biologisch onderzoek en anatomische kennis en andere factoren die aan iemands woorden kracht bijzetten — maakten om deze redenen geweldige opgang.

Vanuit dit standpunt trachtte hij voortdurend verbindingsschakels te vinden door overeenkomsten te bestuderen, bijvoorbeeld tussen de mens en de verschillende stammen onder hem; en

---

**The Problem of Man's Ancestry,* blz. 19-20.

men moet aannemen dat bij dit pogen een groot aantal onwaarschijnlijkheden, afwijkingen en fundamentele verschillen, alle van uitermate groot belang, hetzij totaal werden genegeerd of — mag ik het zeggen? — met opzet verdoezeld.

Het was de oude, oude geschiedenis, zowel in het geval van Huxley als in dat van Haeckel: wat goed was voor hun theorieën werd aanvaard en ten volle uitgebuit; en wat met hun theorieën in tegenspraak was, werd genegeerd of verzwegen. Wij zijn van mening dat, hoe groot deze mannen op hun eigen terrein ook waren, een dergelijke werkwijze niet werkelijk wetenschappelijk is. We kunnen hun enthousiasme vergeven; maar een excuus is bij lange na geen blijk van sympathie voor de fout.

Het denkbeeld dat het hele levenswerk van Huxley beheerste en richting gaf was niet aan zijn eigen geest ontsproten. Er is weinig twijfel aan dat hij dit denkbeeld overnam van de Fransman, de Buffon, die bijvoorbeeld zegt, als hij over het lichaam van de orang-oetan spreekt, dat "hij minder verschilt van de mens dan van andere dieren die men nog altijd apen noemt",* dat wil zeggen de gewone apen. En Huxley schrijft in 1863 het volgende in *Man's Place in Nature:*

> De verschillen in lichaamsbouw die de mens scheiden van gorilla en chimpansee zijn niet zo groot als die tussen de gorilla en de lagere apen.
> – blz. 103

Let u er wel op dat ik over een aansluitende of doorlopende of één reeks vormende evolutie alleen spreek voor zover Huxley dacht dat die bestond bij de wezens lager dan de mens en hun geologische voorzaten die hij kende, of waarvan hij meende dat ze moesten bestaan om zijn theorie te doen kloppen. In feite wordt de aansluitende of doorlopende of één reeks vormende evolutie per se, ook volledig door de theosofie onderwezen, maar natuur-

---

**Histoire Naturelle,* deel xiv, blz. 30, 1766; aangehaald door F. Wood Jones, op. cit. blz.21.

lijk niet in die speciale vorm die Huxley als vanzelfsprekend aannam. Hij nam zonder voldoende bewijs als vanzelfsprekend aan dat de wezens die nu lager staan dan de mens, of die in vervlogen geologische tijden lager stonden dan de menselijke stam, de weg vormden of verschaften voor de evolutie van de voormenselijke stam, die resulteerde in de moderne mens.

Dit ontkent de theosoof met nadruk, omdat de voorvaders van de apen en van andere nu bestaande zoogdieren zelf stammen waren die hun eigen ontwikkelingsgang volgden, zoals de menselijke stam dat nu doet en toen deed. Met andere woorden, in plaats van één enkele lijn, die de opklimmende schaal van de evolutionaire ontwikkeling voorstelt en die via de geologische voorgeslachten van de tegenwoordige zoogdieren doorloopt naar de mens en in hem overgaat, bestaan er verscheidene, misschien wel vele van dergelijke stambomen.

De theosofische leer komt in het kort hierop neer: de menselijke stam vertegenwoordigt één stamboom, de Simiidae een andere, en elk volgt zijn eigen evolutionaire weg. Toch kwamen de laatste, de apen, in lang vervlogen geologische tijden oorspronkelijk uit de menselijke tak voort, wat trouwens ook geldt voor de andere stambomen van de nog lagere zoogdieren; terwijl van de klassen van de *Aves* of Vogels, de *Reptilia* of kruipende dieren, de *Amphibia* of tweeslachtige dieren en de *Pisces* of vissen, eveneens terecht kan worden gezegd dat ze, in nog veel verder terug liggende geologische tijden, de zeer primitieve voortbrengsels vertegenwoordigden van dezelfde voormenselijke (of menselijke) stam.

Omdat er onbetwiste en onbetwistbare overeenkomsten bestaan tussen de mens en de antropoïde of mensaap en de apen die lager staan dan de mensapen, nam Huxley dus aan dat de mens in een lang vervlogen periode in het geologische verleden afstamde van een verre (maar totaal onbekende) voorouder van aap en mensaap. Hij had een dergelijke ontbrekende voorouder nooit

gezien; ook is er nog nooit zo'n ontbrekende voorouder ontdekt. Maar hij vond dat er een moest zijn omdat dit voor zijn theorie noodzakelijk was; en daarom leerde hij dit zo en deed dat met nadruk en met enthousiasme. Zijn stem weerklonk in de hele Engelssprekende wereld en zijn denkbeelden werden in de georganiseerde kennis — de wetenschap — als vaststaande feiten aanvaard.

Ongelukkig enthousiasme! — dat voor de moderne mens culmineerde in de leer dat zijn voorouders dierlijk waren, dieren waarvan de voorouders op hun beurt afstamden van een nog lager wezen, misschien een viervoeter, waarvan de verre voorouder nog veel langer geleden misschien een vis was en de voorouder daarvan in een nog verder verleden een protozoön — een eencellig wezen. Nooit is er bewezen dat Huxley's stelsel juist is; enkele van de meest briljante geleerden op het terrein van het biologisch onderzoek hebben getracht het te bevestigen, maar het resultaat van hun onderzoekingen is er volledig mee in tegenspraak.

We moeten ons geen moment voorstellen dat de natuurlijke waarheid van de voortgaande ontwikkeling die we tegenwoordig evolutie noemen, iets nieuws is in onze tijd of in die van onze naaste voorouders en evenmin dat ze ontstond in het brein van Charles Darwin, wiens grote werk *On the Origin of Species* in 1859 werd uitgegeven.

Het denkbeeld dat er een levensladder is, een opklimmende schaal van entiteiten, waarvan sommige veel verder zijn gevorderd dan andere, en sommige meer in ontwikkeling zijn achtergebleven dan andere, is al heel oud. In tijdperken die aan het onze voorafgaan, hebben in de wereld onder de verschillende mensenrassen verscheidene stelsels bestaan die een verklaring moesten geven voor wat het weetgierige menselijke verstand duidelijk herkende onder de bezielde entiteiten op aarde — een opklimmende schaal van wezens. Dit is het beeld: allereerst de mens, vermeende glorierijke kroon van de evolutieschaal op aarde; onder hem de antropoïden, en daaronder de apen, de simiae; onder deze laatste

de halfapen, soms de *prosimiae* genoemd; daaronder plaatste men dikwijls de viervoetige zoogdieren; onder deze de verschillende klassen, orden, geslachten en soorten van gewervelde dieren; en daaronder weer een zeer omvangrijke reeks van ongewervelde dieren, of dieren zonder een ruggegraat; en zo verder langs de schaal omlaag.

Dit denkbeeld van een voortgaande ontwikkeling van alle bezielde wezens op aarde in tegenwoordige en achter ons liggende geologische perioden is inderdaad heel oud. We zullen voor het ogenblik alle toespelingen op leringen over evolutionaire ontwikkeling in archaïsche geschriften, zoals de Purāna's van India, of in de zogenaamde speculaties van Griekse en Romeinse filosofen en denkers, achterwege laten en ons bepalen tot de perioden die dichter bij onze eigen tijd liggen.

Hier is bijvoorbeeld een gedachte uit *Religio Medici* van Sir Thomas Browne — een heel opmerkelijk boek in zijn soort, dat in 1643 werd gepubliceerd. Hij zegt:

> … er is in dit Heelal een Trap, een duidelijke Ladder van schepselen die omhoog klimmen, niet in wanorde of verwarring, maar volgens een goede methode en in een juiste verhouding.

Precies. Er is een levenstrap; het is wat de Zwitserse filosoof en bioloog, Charles Bonnet, en de Franse denkers en biologen, Lamarck, de Buffon, en in het bijzonder, Jean Baptiste, René Robinet, *l'échelle des êtres* noemden — "de ladder van wezens". Juist de erkenning van het bestaan van deze schaal van bezield leven, dat de geest van deze vroegere onderzoekers beheerste, leidde er in onze tijd toe dat de theorie van de zogenaamde evolutie haar hoogtepunt bereikte. Charles Darwin zelf is verantwoordelijk voor het opstellen van een min of meer samenhangend betoog, waarin een logisch schema werd opgebouwd, voor zover hij dat kon begrijpen, van de feiten in de natuur. Zijn theorie, of liever zijn methode, werd bijna onmiddellijk aanvaard.

Maar al zien we deze levensladder en moeten we er ten volle en op de juiste manier rekening mee houden bij elke poging het klimmende pad van evolutionaire ontwikkeling te ontdekken, is dat voldoende reden voor de veronderstelling — en het doorgeven van onze veronderstelling als een feit in de natuur — dat er een voortgaande ontwikkeling heeft plaatsgehad, die door deze bijzondere en niet samenhangende phyla of stammen heen liep en resulteerde in de mens?

Dit is één kant van onze onenigheid met het moderne transformisme. De opeenvolging is duidelijk onderbroken; geen van de treden van deze ladder gaat onmerkbaar in de naast hogere over, of omgekeerd, in de naast lagere, wat het geval zou moeten zijn als de theorie van het transformisme waar was.

De biologen zelf ontdekten al spoedig dat deze zogenaamde levensladder er een was met onderbrekingen. Naarmate hun kennis van de natuur toenam, zagen ze dat de grote groepen lager dan de mens — de dieren zonder een ruggegraat of ongewervelde dieren, en de gewervelde dieren of dieren met een ruggegraat, zoals de vissen, amfibieën, reptielen, vogels en de zoogdieren — niet geleidelijk in elkaar overgingen.

Tussen deze verschillende groepen bestonden grote hiaten zonder bekende verbindingsschakels; onderzoekers zochten lang en tevergeefs naar "ontbrekende schakels", maar vonden ze niet. Ze vonden ze noch onder de levende wezens, noch in dat wat van vroeger leven in de geologische lagen is bewaard; en deze ontbrekende schakels zijn nog steeds niet ontdekt. Deze hiaten maakten derhalve dat de biologische reeks van levende entiteiten onderbroken in plaats van doorlopend was, zoals de methode van Darwin vereiste.

Darwin en zijn volgelingen meenden door hun onderzoek van verschillende niveaus in de op dat ogenblik bestaande levensladder de weg te hebben waargenomen waarlangs en waardoor de menselijke stam was opgeklommen van lagere tot hogere

wezens — tot de tegenwoordige mens. Maar elke poging ontbrekende schakels te vinden — dat wil zeggen schakels die de hoogste van één bepaalde phylum of stam verbonden met de laagste van de daaropvolgende hogere phylum of stam — heeft altijd schipbreuk geleden. Geen van dergelijke ontbrekende schakels is ooit gevonden. Er bestaan grote hiaten, waar volgens de transformistische methode deze ontbrekende schakels zouden moeten zijn.

Welnu, het is duidelijk dat een soort waarvan wordt verondersteld dat ze via deze verschillende groepen is geëvolueerd, niet een dergelijke sprong van de ene groep naar een andere kan hebben gemaakt. Een van de stelregels van Darwin luidde: *Natura non facit saltum,* "De natuur maakt geen sprongen". De evolutie is een gestadig voortschrijdend proces, zei hij, van het mindere naar het meer volmaakte, van het eenvoudige naar het meer ingewikkelde. Op dit punt is er geen reden om van mening te verschillen, al lopen onze beide opvattingen over de aard en de loop van de evolutie overigens sterk uiteen.

Wat is dan wel de verklaring van deze discontinuïteit — van het ontbreken van verbindingen of schakels tussen de phyla of stammen? Want we zien deze discontinuïteit bij elke overgang van de ene grote stam of phylum naar de volgende. Het gaat niet om een enkel geval; het is geen unieke situatie, die misschien door bepaalde, ons onbekende oorzaken kan worden verklaard, want deze discontinuïteit herhaalt zich bij elk van de grote stammen.

Het is een feit dat er, wat de nu bestaande wezens betreft, of liever hun voorzaten in geologische tijdperken in het verleden, geen doorlopende evolutie of één reeks vormende evolutie tot en met de mens, de veronderstelde kroon van die biologische reeks, bestaat, *zoals die ons is geleerd*: in plaats daarvan zijn er een aantal stammen, die alle verscheidene stadia doorlopen zoals deze zijn afgebakend door hun verschillende orden, families, geslachten en soorten.

De waarheid is dat er in plaats van één stamboom vele zijn.

Vanwaar kwamen deze verschillende stambomen? De menselijke stam is er één; de antropoïde apen zijn een andere, nauw verwant met die van de apen; dan vormen de viervoetige zoogdieren weer een andere stam; de vogels zijn er nog weer één; enzovoort. Dit zijn alle verschillende stammen, hoewel ze ongetwijfeld op verschillende manieren door vitale banden van gelijktijdige ontwikkeling, zowel nu als in het verleden, met elkaar zijn verbonden. Anders zouden ze niet op onze aarde zijn bijeengebracht en evenmin zouden ze die bijzondere verwantschappen vertonen die deze verschillende stammen ongetwijfeld te zien geven, zowel nu als in het verleden. We kunnen dit alles overwegen en deze verschillende feiten erkennen, maar toch met volmaakte zekerheid zeggen dat ze niet die opklimmende levensladder verschaffen of vormen, die we als menselijke wezens doorliepen om ons tegenwoordig stadium te bereiken, in de mate en in de ononderbroken samenhang van doorlopende gradaties van lager naar hoger, die de ware aanhanger van de evolutieleer moet eisen.

Er is, herhaal ik, geen doorlopende evolutie *van deze aard of op de geschetste manier*: dat wil zeggen dat de mens niet door en in de nu op aarde bestaande schepselen van alle graden en klassen, orden, families en geslachten, of liever, de verre en verste voorzaten daarvan, evolueerde. De specifieke eigenschappen in de verschillende stammen hebben zich alle te ver langs hun respectieve lijnen ontwikkeld en bestonden te vroeg in de geologische tijd dan dat de menselijke tak ze op zijn reis omhoog kan hebben doorlopen.

Onderzoekingen hebben aangetoond dat in plaats dat de hoogste van een sub-phylum overgaat in de laagste van een hogere sub-phylum, het bijna altijd de laagste vertegenwoordigers in iedere phylum zijn die, wat hun oorspronkelijke kenmerken betreft, het meest op elkaar lijken — een uiterst gewichtig feit. Dat gold voor alle groepen, meer in het bijzonder voor de gewer-

velde dieren of dieren met een ruggegraat, dat wil zeggen de vissen, amfibieën, reptielen, vogels en zoogdieren.

De reden daarvoor is eenvoudig dat hoe verder we in de tijd teruggaan, des te dichter naderen we het knooppunt of beginpunt van de verschillende genealogische klassen van zoogdieren en hun voorgangers. Dit komt omdat ze, daar ze uit één gemeenschappelijke bron voortkomen, elkaar natuurlijk wat type en karakter betreft meer en meer naderen, hoe verder terug we ze kunnen volgen.

Eenvoudig gezegd, hoe verder we teruggaan naar de oorsprong van een dergelijke grote groep, hoe dichter we het algemene en gemeenschappelijke uitgangspunt naderen — en hoe meer die vroegste voorzaten van elk van die grote groepen op elkaar zullen lijken wat de fundamentele eenvoud van zoogdieren betreft; terwijl anderzijds geldt dat hoe verder we ons van dat algemene en gemeenschappelijke beginpunt verwijderen, met andere woorden, hoe dichter we onze eigen tijd naderen, hoe verder de vertegenwoordigers van deze verschillende grote stammen van elkaar af staan op grond van hun verschillende aard en de inherente krachten die zich in hen ontwikkelen.

Wat is dat gemeenschappelijke beginpunt? Het is de menselijke stam. Als geheel beschouwd is het menselijk ras de meest oorspronkelijke van alle zoogdierstammen die nu op aarde bestaan en was dat in het verleden ook altijd. Ik bedoel hiermee dat het de oerstam is, de oorsprong van de hele tak van de zoogdieren, op een manier en overeenkomstig natuurwetten die we voor een latere bespreking zullen bewaren.

De menselijke stam was de eerste tak van de zoogdieren; het is duidelijk dat hij nu de verst gevorderde is, en de logische gevolgtrekking zou zijn dat hij eveneens de oudste in ontwikkeling is. Het eerst begonnen, is hij de weg het verst gegaan. Maar we zullen nu niet verder op dit punt ingaan.

De menselijke stam is in feite de meest oorspronkelijke van

alle stammen op aarde. Bedenk echter wel dat het in de huidige grote evolutionaire periode op aarde, of wat in de theosofie de tegenwoordige "bolronde" wordt genoemd, het alleen de zoogdieren zijn die uit de oorspronkelijke menselijke tak ontstonden. De andere gewervelde dieren, zowel als de grote groepen van de ongewervelde dieren, kwamen eveneens uit de menselijke stammen voort, maar in de voorgaande bolronde — die een ontzaglijk lange cyclus van evolutionaire ontwikkeling omvatte, die vele aeonen geleden eindigde en die, d.w.z. de vorige bolronde of grote vloedgolf van leven, zelf ontelbare miljoenen jaren nodig had voor haar voltooiing. De evolutie zoals de theosofie die leert, vergt een tijd van enorm lange duur; wel vele honderden miljoenen jaren.

De darwinisten zijn er nooit in geslaagd de stelling van Charles Darwin, beschouwd als een methode, afdoende te bewijzen, omdat ze geen aansluitende, doorlopende of één reeks vormende ontwikkeling konden aantonen van een van de lagere grote groepen naar de naast hogere grote groep; of, meer in het algemeen gesproken, van het laagste leven omhoog naar de mens. Er is langs *die weg,* laat mij het herhalen, geen doorlopende evolutie, en niemand weet dat beter dan de moderne biologen zelf.

En toch leert de theosofie dat de evolutie, zo deze al bestaat, een aansluitende, doorlopende of ononderbroken evolutie moet zijn. Een evolutie van vormen die in hoofdzaak uit sprongen bestaat van de ene grote groep naar de andere grote groep is in het geheel geen evolutie, en plaatst ons opnieuw voor dat raadsel dat de darwinistische theorie verwacht werd te verklaren. Het probleem wordt opgelost wanneer we bedenken dat de evolutie van elke stam ononderbroken voortgaat *langs zijn eigen bijzondere weg.* In plaats van één levensladder die naar de mens leidt, die als het ware de top van die ladder is, zijn er vele van zulke levensladders en elk bestaat uit één van de grote groepen bezielde entiteiten. In plaats van één reeks van levende entiteiten die

ononderbroken hun weg gaan van de protozoa of eencellige diertjes omhoog naar de mens, zijn er verschillende levensladders en langs elk daarvan klimt een lange rij van haar eigen soort omhoog. Het is noodzakelijk deze gedachte te begrijpen omdat daarin enkele van de voornaamste geschilpunten met de darwinistische theorieën tot uitdrukking komen.

DE MENS ALS OUDSTE STAM

HOEWEL DE THEOSOOF het menselijk lichaam zonder meer in de dierenwereld plaatst, bedoelt hij hiermee niet dat het stoffelijk omhulsel van de mens uit de dieren is geëvolueerd. Hij bedoelt daarentegen dat de dierenwereld en ook de werelden daaronder oorspronkelijk, in lang vervlogen tijden in de levensgeschiedenis van onze bol, uit de mens zelf voortkwamen.

Dit betekent dat de mens de meest oorspronkelijke van alle stammen is en dat hij daarom het verst is geëvolueerd. Hij heeft de innerlijke voertuigen, de innerlijke organen kunnen ontwikkelen die het hem mogelijk maakten zijn innerlijke vermogens en geestelijke krachten tot uitdrukking te brengen. Ook in het dier liggen alle potentiële vermogens van het heelal, latent of actief, in kiem of zich manifesterend, naar gelang van de omstandigheden. Het heeft alle mogelijkheden tot evolutionaire groei die de mens heeft, maar de dieren hebben nog niet de innerlijke organen ontwikkeld die geschikt zijn om aan deze innerlijke krachten uiting te geven.

Het is vanwege de superieure positie van de mens als een *innerlijke* entiteit, dat we de menselijke stam tot een eigen rijk verheffen, een vierde natuurrijk — dat van de mens; want de

mens heeft unieke intellectuele en psychologische vermogens, die geen enkel ander ons bekend wezen in zo ruime mate bezit.

Welk bewijs hebben we nu dat de menselijke stam de meest oorspronkelijke op aarde is? Om deze vraag te kunnen beantwoorden zullen we in een aantal technische biologische bijzonderheden moeten treden. Ik heb aantekeningen gemaakt uit verschillende biologische werken over een aantal buitengewoon belangwekkende kenmerken die het geraamte en het spierstelsel van de mens vertonen, om te laten zien hoe uiterst oorspronkelijk de menselijke stam is, meer in het bijzonder met betrekking tot zijn zoogdierkenmerken.*

1. Laten we het hebben over de menselijke schedel. De beenderen van de menselijke schedel zijn aan de basis van de schedel en aan de zijden van de hersenpan met elkaar verbonden op een wijze die kenmerkend is voor de oorspronkelijke zoogdiervormen,

---

*In enkele moderne leerboeken over dierkunde bestaat de neiging, zij het met enige aarzeling, de mens en de andere primaten niet langer aan het einde van de zoogdierenreeks te plaatsen. Zie bijvoorbeeld, *College Zoology* van Robert W. Hegner, Ph.D. (Macmillan 4e druk, blz. 588, 596). De schrijver van dit leerboek vermeldt de primaten als de 6e orde in een reeks van 19, d.w.z. heel dicht bij het begin van de zoogdieren classificatie, maar vindt het nodig zijn ongebruikelijke rangschikking te verdedigen door te zeggen dat, hoe vreemd het de studenten ook moge voorkomen dat van de algemeen erkende classificatie is afgeweken, hij dit toch heeft gedaan omdat de mens en de mensapen "een groter aantal oorspronkelijke hoedanigheden behouden dan de andere orden die in deze rangschikking boven hen zijn geplaatst."

Een andere veelbetekenende opmerking van Hegner is dat, terwijl de primaten in hoofdzaak uitmunten in de ontwikkeling van het zenuwstelsel en in de grote omvang van de hersenen, hun beenderen, spieren, gebit, enz., betrekkelijk primitief zijn.

Let wel, alleen die kenmerken (hersenen, zenuwstelsel, enz.) die voor de mens nuttig zijn voor het tot uitdrukking brengen en het volledig functioneren van zijn *innerlijke* psychologische en intellectuele natuur, vertonen een gespecialiseerde ontwikkeling. De betekenis hiervan wordt duidelijk gemaakt in een later hoofdstuk, "Specialisatie en Mendelisme"; maar in verband met het onderwerp van de specialisatie in het algemeen, wordt hier ook aandacht gevraagd voor de belangrijke uitspraken van Luther C. Snider in zijn *Earth History* (The Century Co., 1932), vooral hoofdstuk xxiv, "The Change in Living Things", waarin de schrijver een overvloed van bewijzen geeft om aan te tonen dat "de eenvoudige, algemene typen derhalve centra zijn van waaruit andere zich verspreiden" en dat de "algemene typen de langst blijvende zijn" (blz. 476).

maar ze vertonen een contrast, een zeer markant contrast, met de wijze waarop dat bij diezelfde beenderen van de antropoïden en de apen het geval is.

De menselijke schedel lijkt in dit opzicht evenwel precies op wat de natuur heeft gewrocht in het geval van de halfapen, een merkwaardige groep primitieve zoogdieren die, volgens de darwinisten, in evolutionaire ontwikkeling en tijd aan de apen voorafgingen.

De enige conclusie die we daarom uit dit anatomische feit kunnen trekken is dat, daar deze beenderen in het geval van de apen en mensapen anders zijn verbonden en de aanhechting in de menselijke schedel zeer primitief is, de antropoïden en andere apen een evolutionaire ontwikkeling vertonen die zich van de oorspronkelijke zoogdierbasis verwijdert, terwijl de mens, evenals de halfapen, daar veel dichterbij blijft.

2. De neusbeentjes van de mens zijn in hun eenvoud uiterst primitief. In het geval van de apen en de antropoïde apen blijkt dat deze dieren, wat die primitieve eenvoud betreft, niet op de mens lijken, en we moeten daarom concluderen dat de evolutionaire ontwikkeling, in het bijzonder bij deze dieren, voor hen resulteerde in een verdere afwijking van de oorspronkelijke of primitieve tak.

3. De primitieve bouw van de menselijke schedel blijkt ook uit een aantal kenmerken van het gelaat. Professor Wood Jones zegt in *The Problem of Man's Ancestry* (blz. 31):

> De bouw van de achterwand van de oogkas, de voorhoofdsnaad, de vorm van het jukbeen, de toestand van de inwendige pterygoïde plaat (vleugelvormig uitsteeksel aan het wiggebeen), de tanden, enz., alle zeggen hetzelfde, nl. dat de menselijke schedel is gebouwd overeenkomstig opmerkelijk oorspronkelijke zoogdiervormen, waarvan door alle apen en mensapen tot op zekere hoogte is afgeweken.

4. Dezelfde anatoom stelt eveneens:

Het menselijk skelet vertoont, vooral in zijn variaties, precies dezelfde toestand [van primitieve eenvoud van de zoogdieren].

5. Nog een aanhaling uit dezelfde bron:

Wat de spieren betreft, onderscheidt de mens zich op wonderlijke wijze door het behoud van oorspronkelijke trekken, die bij de overige primaten verloren zijn gegaan.

Zoals u zult begrijpen is 'primaten' een wetenschappelijke term die de hogere dieren van de veronderstelde evolutionaire reeks omvat, met inbegrip van de mens, de antropoïde apen, de apen, de halfapen en wellicht één of twee kleinere families.

Wat de oorspronkelijke kenmerken van het spierstelsel van de mens betreft, wil ik er eerst op wijzen dat de mens qua schedel, geraamte en aanhechting van zijn spieren in vele opzichten een entiteit van een zeer oud type is en dat hij, wat deze bijzondere voorbeelden aangaat, niet dezelfde grote en uitgebreide specifieke variaties vertoont die de apen en mensapen in hun evolutielijn hebben ontwikkeld.

Laten we bijvoorbeeld de *pectoralis minor* spier [de kleine borstspier] bekijken. Dit is een spier die van de ribben naar de arm loopt. Ze is bevestigd aan het ravebeksuitsteeksel van de schoudergordel. Bij de antropoïden is ze deels aan dit uitsteeksel bevestigd, en deels aan een gewrichtsband die naar beneden loopt, naar de humerus, dat is naar het opperarmbeen. Bij de gewone apen is ze nog verder naar beneden aan dezelfde gewrichtsband bevestigd, maar ook aan de humerus, terwijl ze bij vele viervoeters geheel aan de humerus is bevestigd.

Welnu, zoals u wellicht weet, is de gebruikelijke manier waarop de hedendaagse transformisten trachten de evolutionaire ontwikkeling van de mens uit lagere dieren te bewijzen, het verrichten van anatomisch en fysiologisch onderzoek van de lichamen van wezens lager dan de mens. Een methode die men bij-

voorbeeld graag volgt is te proberen overeenkomsten, variaties of analogieën in geraamte of spierstelsel op te sporen, eerst bij de mensapen, dan bij de apen, dan bij de halfapen, dan bij de viervoeters; en als de onderzoeker bij dit speurwerk overeenkomsten of analogieën ontdekt, wordt onmiddellijk de conclusie getrokken dat deze dieren deel uitmaken van de evolutionaire weg waarlangs de menselijke stam in zijn ontwikkeling is opgeklommen. Met andere woorden, dat de mens de laatste is in de reeks van levensvormen, en dat deze en andere schepselen zijn voorlopers waren en de schakels vormden van de evolutionaire keten, waarvan de laagste de oorspronkelijke of primitieve vorm is.

Maar de gevolgde methode is volkomen misleidend omdat, zoals we zo juist hebben aangetoond, de stammen van elkaar verschillen; er zijn geen nog bestaande verbindingsschakels tussen de prote phyla. En tenslotte, wat niet het minst belangrijk is, hebben deze lagere stammen, wat bepaalde belangrijke variaties in geraamte en spierstelsel betreft, zich op hun eigen bijzondere wijze veel verder ontwikkeld dan de mens, die de oudste van alle stammen is.

In ons onderhavige voorbeeld, dat van de *pectoralis minor* spier, zien we dat het ravebeksuitsteeksel het oorspronkelijke aanhechtingspunt van deze spier is en dat de mens en enkele andere zeer primitieve dieren tot op heden deze zeer oude grondvorm van inplanting hebben behouden. De transformisten zouden zeggen dat deze spier in haar evolutionaire ontwikkeling is opgeklommen vanaf het opperarmbeen, dat volgens hen haar oorspronkelijke bevestigingsplaats is, en langs het ligament tenslotte in haar hoogste ontwikkelingsvorm in de mens het ravebeksuitsteeksel heeft bereikt. Maar dit is een volkomen omkering van de waarheid, zoals blijkt uit een anatomisch onderzoek.

6. De menselijke tong is ook van een zeer primitief type. De tong van de chimpansee lijkt enigszins op die van de mens; toch is de tong van de mens veel primitiever dan die van een gewone of

een antropoïde aap, die van de dieren onder de mens het dichtst bij hem staat volgens de veronderstelde opklimmende, maar toch onderbroken schaal van de evolutie, waardoor, volgens de darwinisten, de menselijke stam evolueerde.

7. Het menselijk wormvormig aanhangsel lijkt merkwaardigerwijs op dat van enkele van de buideldieren in Australië. Bij apen en antropoïden is het heel anders.

8. De grote slagaders die uit de aortaboog ontspringen zijn bij de mens gelijk in aantal, van dezelfde soort en op dezelfde wijze gerangschikt als bij een hoogst merkwaardig en uiterst primitief klein dier van ongeveer 45 tot 50 cm lang, dat in Australië en Tasmanië wordt gevonden, de *Ornithorhynchus anatinus* — welk diertje men gewoonlijk vogelbekdier noemt, omdat het een snavel heeft die sterk lijkt op die van een eend. Het is het laagste van alle bekende zoogdieren, want het heeft werkelijk melkklieren, maar zonder tepels; toch legt het eieren. In Australië wordt het gewoonlijk watermol genoemd. Het is echter geen mol, maar een heel bijzonder soort zoogdier. Zoals gezegd, zijn het aantal, de soort en de rangschikking van de genoemde grote slagaders in de mens gelijk aan die bij deze uiterst laagstaande zoogdieren, die in de hoogste mate primitief zijn. De rangschikking van deze slagaders bij de antropoïde en andere apen is volkomen verschillend.

9. Het tussenkaaksbeen, of het been dat de snijtanden draagt, dat wil zeggen de voortanden, bestaat bij de mens niet langer als een afzonderlijk element, als het ooit als zodanig heeft bestaan; maar bij alle mensapen en apen en alle andere zoogdieren valt dit tussenkaaksbeen onmiddellijk op door de naden, die de verbinding met de beide helften van de bovenkaak markeren. Omdat het bij de mens geen afzonderlijk element is, maar wel bij alle andere zoogdieren, is het wat in de wetenschap een specifiek menselijk kenmerk zou worden genoemd.

Bedenk dat dit been als een herkenbaar teken al in een van de vroegste stadia van ontwikkeling van het menselijk embryo aan-

wezig is, wanneer dat embryo nog geen 2 cm lang is; zoals professor Wood Jones zegt, wanneer het embryo "niet langer is dan tienmaal de middellijn van een gewone speldeknop" (op. cit., blz. 37).

Aangezien dit menselijk kenmerk zich zo vroeg in de ontwikkeling van het menselijk embryo voordoet, moeten we, gezien de biogenetische wet, die de embryologische groei beheerst en die de wet van de embryonale recapitulatie wordt genoemd, concluderen dat het al een specifiek menselijk kenmerk was in een heel vroeg stadium van de menselijke evolutie, wat derhalve opnieuw aantoont dat de mens een bijzonder oud wezen is.

Volgens dit proces van embryonale recapitulatie doorloopt het embryo in zijn groei de verschillende stadia die de stam waartoe het behoort, in voorgaande biologische tijdsperioden heeft doorgemaakt. Het is een soort herhaling in het kort van de vroegere ontwikkelingsgeschiedenis van de stam. Het menselijk embryo vertoont dit als een specifiek menselijk kenmerk, wanneer het embryo zelf niet groter is dan een centimeter of twee; het tekent zich al af wanneer de toekomstige beenderen van het gelaat niet meer dan kraakbeenkernen zijn.

Bovendien, hoe vroeger een specifiek kenmerk in het embryo optreedt, hoe verder terug ernaar moet worden gezocht in de ontwikkelingsgeschiedenis van de stam waartoe het embryo behoort; omgekeerd, zijn die kenmerken die zich het laatst in het embryo vertonen, ook de laatste die zich in de evolutie van de biologische stam waartoe het embryo behoort, voordeden.

Verder wordt gezegd dat het embryo in zijn groei eerst de voornaamste kenmerken herhaalt van de klasse waartoe het behoort; dan komen, naarmate het embryo zich ontwikkelt, de kenmerken van de orde waartoe het behoort; dan die van de familie; dan die van het geslacht; dan die van de soort — en deze specifieke kenmerken komen het allerlaatst.

Zo werkt die zogenaamde wet; als we daarom een of ander

kenteken, een of ander speciaal kenmerk vinden dat zich in het eerste stadium van de embryonale groei vertoont, dan zegt deze wet dat we in de ontwikkelingsgeschiedenis van de stam waartoe het embryo behoort, ver terug moeten zoeken om te ontdekken waar het voor het eerst optrad.

10. De menselijke voet is ook een zeer oorspronkelijk kenmerk of kenteken van het menselijk ras — van de mens. Hebt u wel eens naar de voet van een antropoïde of van een aap gekeken? Is het u niet opgevallen dat de voet van een aap in sommige opzichten eigenlijk meer op de hand van een mens lijkt dan op zijn eigen hand? In plaats van als een voet te werken, werkt hij in feite als een hand, want zo functioneert hij door de gemakkelijke opponeerbaarheid van de grote teen, die bijna een rechte hoek kan maken met de andere tenen van de apenvoet.

Maar kijk nu eens naar de hand van het dier, bijvoorbeeld naar die van de gorilla, dan zult u zien dat de duim bij wijze van spreken maar een stompje is, vergeleken met de menselijke duim; en als u ooit een mensaap of een gewone aap hebt gadegeslagen, die bezig was een speld of een naald op te rapen, dan kan het niet anders of u hebt gezien hoe moeilijk het voor hem is te doen wat een mens door zijn opponeerbare duim onmiddellijk kan doen.

Als u naar uw hand kijkt, zult u zien dat de derde vinger de langste is van de vijf; dat is ook zo bij de hand van de mensaap en bij die van de gewone aap. Hetzelfde is het geval met de voet van de mensaap en die van de aap.

Om deze reden geef ik de voorkeur aan de oude beschrijvende term die in 1791 door Blumenbach aan de antropoïde en de gewone apen werd gegeven; hij noemde ze *quadrumana,* of vierhandige wezens, omdat de voeten van deze dieren evengoed als handen kunnen worden gebruikt, of in sommige opzichten misschien nog beter, dan de handen zelf. De hand van een antropoïde of van een aap functioneert vaak meer als een haak dan als een grijphand. 'Quadrumana' is daarom een uiterst aanschouwelijke

term; en de rangschikking van de mensapen en de gewone apen onder de meer moderne benaming van primaten, leidt er helaas toe dat dit buitengewoon specifieke kenmerk van zowel de mensapen als de andere apen verborgen blijft.

T.H. Huxley deed in zijn enthousiaste verdediging van de theorie van Darwin erg zijn best om het unieke en specifieke karakter van de menselijke voet te bagatelliseren; en dit moet volledig ongedaan worden gemaakt. De voet van de mens is, zoals we zo juist zeiden, uniek in de natuur; geen enkel ander bezield wezen bezit een voet die de vergelijking kan doorstaan met de typisch specifieke kenmerken van de menselijke voet.

De typisch menselijke voet is zo gevormd dat de grote teen de langste van de vijf tenen is; de andere worden gewoonlijk geleidelijk kleiner tot de vijfde, die de kortste is. Er is wel eens gezegd dat deze specifieke vorm van de menselijke voet het gevolg is van het dragen van schoenen — en ik moet zeggen dat volgens mij deze nogal overdreven veronderstelling een wanhopige poging is om te proberen het grote verschil te verklaren tussen de menselijke voet en die van de mensapen en apen, en van de vermeende apenvoorouders van de mens. Maar de verklaring die men poogt te geven is kennelijk onjuist.

De voet van een baby vertoont precies dezelfde kenmerken waarover ik heb gesproken; de ongeschoeide voet van een wilde doet dat eveneens. Het is waar dat bij oude Griekse beelden van goden of van menselijke wezens de tweede (maar niet de derde) teen soms iets langer is dan de grote teen, maar dat komt tegenwoordig ook bij sommige nu levende mensen voor. In elk geval is niet de derde teen van de menselijke voet altijd de langste van de vijf, wat wel en onveranderlijk zo is bij de antropoïden en de apen.

Keren we ons nu tot het menselijk embryo, op zoek naar verdere bewijzen voor onze stelling. Een onderzoek van het groeiende kind *in utero* toont aan dat, vanaf het allereerste ogenblik

waarop de voet zich in de embryonale groei aftekent, precies hetzelfde unieke kenmerk valt waar te nemen als bij de voet van de volwassen mens; bedenk daarbij dat dit feit zich vroeg in de ontwikkeling van het embryo voordoet. Het moet daarom in het begin van de evolutie van de menselijke stam zijn opgetreden.

De voet van het embryo is bovendien nooit, op geen enkel moment van zijn groei, de voet van een antropoïde of van een aap; hij is typisch menselijk, vanaf de tijd dat hij voor het eerst verschijnt, wat een uitermate belangrijk feit is, omdat het aantoont dat de menselijke voet een specifiek menselijk kenmerk is, dat vroeg, misschien wel zeer vroeg in de evolutie van de menselijke stam moet zijn verworven.

Daarom moeten we concluderen, weer in overeenstemming met de biologische wet van de recapitulatie, waaraan de darwinisten zelf zoveel gewicht hechten — en wij zijn van mening dat ze in dit geval de waarheid en de feiten mee hebben — dat de menselijke voet in alle bijzonderheden van zijn bouw een buitengewoon primitief kenmerk is en dat de menselijke stam, de vroege mens, dit m de allereerste stadia van zijn evolutionaire geschiedenis moet hebben verworven.

11. Laten we nu een ander voorbeeld nemen, dat van de *peroneus tertius* spier of de derde kuitspier van het been, die naar beneden loopt tot in het vijfde middenvoetsbeentje, waaraan de pees is vastgehecht. Dit is een van de belangrijkste spieren die een mens helpen rechtop te staan en te lopen; ze komt bij geen enkel dier voor, niet alleen niet bij de mensapen en de apen, maar bij geen enkel ander zoogdier. Het is een zuiver menselijk kenmerk. Bovendien komt ze al in een vroeg stadium in de ontwikkeling van het menselijk embryo voor. Daarom moet ze, evenals de voet waartoe ze behoort, een specifiek kenmerk zijn dat in de beginfase van de groei van de menselijke stam werd ontwikkeld. Hieruit moeten we opnieuw de veelbetekenende conclusie trekken dat de mens een rechtopstaande houding moet hebben gehad

vanaf, of nagenoeg vanaf het eerste ontstaan van de menselijke stam.

Volgens de oude theorie was de mens nog betrekkelijk kort geleden niet meer dan een verbeterde uitgave van zijn zogenaamde apenvoorouder, die in zijn gelukkiger dagen, vrij van iedere morele verantwoordelijkheid, zich in een of ander oerwoud van de ene tak naar de andere slingerde en daartussendoor vruchten en insecten at, en die bij de zeldzame gelegenheden dat hij naar de grond kwam, op zijn knokkels rondliep zoals de mensapen nu nog doen.

Dit beeld uit de Saturnische Tijd van de mens, in het late Mioceen of in de Pliocene tijdperken, moge grappig zijn en interessant als een staaltje van menselijke vindingrijkheid, maar we zoeken in het geologische verleden, of in het geraamte en het spierstelsel van de mens zelf tevergeefs naar een werkelijk bewijs ervoor.* De feiten in de natuur bieden er geen basis voor, ook niet de embryonale ontwikkeling en evenmin is een dergelijk wezen — tussen mens en mensaap — ooit ontdekt in de geologische lagen die zijn onderzocht. Het was een theorie, een veronderstelling, ongetwijfeld te goeder trouw door de uiterst welsprekende voorstanders van het darwinisme verkondigd in hun pogingen de afstamming van de mens via de antropoïden na te sporen. Een mens kan heel enthousiast en heel oprecht en toch geen betrouwbare exponent van de natuurfeiten zijn, als hij zich meer laat leiden door zijn verbeelding dan door wetenschappelijke voorzichtigheid. Enthousiasme en waarheid behoeven niet noodzakelijkerwijs hand aan hand te gaan.

Maar als we de voet en deze bijzondere beenspier van de

*Als ik hier spreek over deze verschillende geologische tijdperken, volg ik het voorbeeld dat voor het eerst in de theosofische wereld werd gegeven door H. P. Blavatsky in *The Secret Doctrine* (II, 688, 693, 709-16), waar ze de terminologie overnam van het systeem dat door Lyell werd gebruikt. Moderne geologen hebben, sedert de tijd waarin mevrouw Blavatsky schreef, de duur van de geologische perioden enorm verlengd. In dit hele boek worden haar tijdsperioden gebruikt. (Zie Aanhangsel I).

mens beschouwen, beide zeer oud in de evolutionaire ontwikkeling van de mens en beide uitsluitend menselijk, welke conclusies moeten we dan trekken? Dat de mens, bijna vanaf zijn ontstaan of misschien inderdaad vanaf zijn ontstaan, een entiteit was met rechtopstaande houding.

12. De menselijke hand en onderarm zijn eveneens in vele opzichten uitermate primitief. Professor Wood Jones zegt verder dat de menselijke hand en onderarm, wat hun spieren, beenderen en gewrichten betreft, verbazingwekkend primitief zijn en daarom niet in een laat stadium van de evolutionaire geschiedenis van de mens kunnen zijn ontwikkeld. Als u wel eens de afbeeldingen, zoals die in wetenschappelijke boeken voorkomen, van sommige uitgestorven reptielen hebt bekeken, fossielen die nu en dan uit de rotsen van het Mesozoïcum of Secundaire Tijdperk worden uitgehouwen, dan zult u hebben opgemerkt dat de hand of poot, en de onderarm, of hoe u het ook wilt noemen, van deze buitengewoon primitieve wezens in het algemeen een verwonderlijke gelijkenis met de menselijke hand en ook met de onderarm vertonen.

De transformisten van de moderne school hebben ons dikwijls verteld dat de evolutionaire ontwikkelingslijn van de menselijke stam via de mensapen en de apen terugloopt naar de viervoetige zoogdieren, wat betekent, als deze theorie waar zou zijn, dat de mens nu nog in hand en onderarm duidelijke sporen zou moeten dragen van zijn ontwikkelingsgang langs deze zogenaamde afstammingslijn. Met andere woorden, de arm en de hand van de mens zouden nog steeds enige overblijfselen of sporen moeten vertonen waaruit blijkt dat hij vroeger zijn onderarm en hand als steun voor zijn lichaam gebruikte in de tijd dat hij een voorovergebogen lopend zoogdier zou zijn geweest, zoals het paard, de hond en de os, enz.

Een feit is echter dat, voor zover mij bekend, de transformisten dit denkbeeld nu volledig hebben laten varen, waardoor weer een groot hiaat is ontstaan in de vermeende levensladder

zoals deze wordt vermeld in de darwinistische of neodarwinistische theorieën, die de opklimmende evolutie van de mens uiteenzetten. Geen anatoom van deze tijd zou iets anders doen of kunnen doen dan het denkbeeld verwerpen, want het is onmogelijk er geloof aan te hechten, omdat het duidelijk is dat de onderarm en de hand van de mens, vanuit anatomisch standpunt bezien, nooit werden gebouwd of gebruikt als ondersteunende voorpoot van een viervoetig zoogdier.

Professor Wood Jones, een moedig en eerlijk geleerde, van beroep anatoom, gelooft desondanks dat de mens, hoewel hij in zijn evolutionaire verleden nooit een viervoeter is geweest, in een zeer vroege periode van zijn ontwikkeling een in bomen levend dier van klein formaat was — ik neem aan een klein dier, dat insecten en vruchten at en in de boomtoppen leefde, omdat het daar veiliger was dan op de grond. Wood Jones wijst er verder op dat in de wouden van Maleisië een merkwaardig klein aapje voorkomt, dat hij de laagste van de apen noemt, het spookdier. Dit is nog steeds een zeer primitief wezen dat weinig ontwikkeling vertoont vergeleken met zijn verre voorouders, geologisch gesproken; en dat in het vroege Eoceen van het Tertiaire tijdperk wordt vertegenwoordigd door *Anaptomorphus,* een soort van wezens dat op alle belangrijke punten sterk lijkt op het hedendaagse spookdier.

Als ik hem goed begrijp, schijnt professor Wood Jones te denken dat de mens afstamt van een of ander schepsel dat gewend was in bomen te leven en sterk leek op het spookdier van nu, of de *Anaptomorphus* uit het Eoceen van Noord-Amerika. Gezien de feiten die hijzelf met betrekking tot de primitieve kenmerken bij de mens naar voren heeft gebracht, zie ik niet in hoe dit mogelijk is. Zijn redenering is echter als volgt. Hij wijst erop (en het pleit voor onze opvatting) dat het spookdier-aapje en de mens — dat wil zeggen de laagste bekende aap en de hoogste van de primaten, de mens — in een aantal oorspronkelijke kenmerken verba-

zingwekkend veel op elkaar lijken, zoals de bouw van de schedel en de eigenaardigheden van de slagaders die uit de aortaboog ontspringen; ook de nier van het spookdier is naar hetzelfde type gevormd als de menselijke nier.

Als we bedenken dat, zoals zojuist is opgemerkt, het spookdiertype teruggaat tot de basis zelf of de beginperiode van het Eoceen, en dat de echte antropoïde apen in het daaropvolgende tijdvak of het Mioceen verschenen, dan hebben we een heel overtuigende aanwijzing dat de mens zelf in het Eoceen moet hebben bestaan — wat de theosofie trouwens leert, die zegt dat zelfs in die lang vervlogen tijd de mens in alle opzichten een mens was en een van de hoogste beschavingen had ontwikkeld die de wereld ooit heeft gezien, op een vasteland dat nu verzonken ligt onder de wateren van de stormachtige Atlantische Oceaan.

We hebben een aanzienlijk aantal belangrijke voorbeelden aangehaald* om te bewijzen dat de mens thans het meest oorspronkelijke zoogdier op aarde is en dat altijd is geweest — we hadden even gemakkelijk vele andere voorbeelden kunnen aanvoeren — zoals ook wordt aangetoond door de feiten in de geologische geschiedenis die het fascinerende verhaal vertellen van wat de levensladder wordt genoemd, en door de zogenaamde biologische wetten zoals deze werden verkondigd door onze grootste onderzoekers en denkers op het gebied van de biologie, dat wil zeggen, de dier- en plantkunde.

Verder hebben we erop gewezen dat elk van de stammen onder de mens — we nemen nu speciaal de antropoïde- en apenstammen — veel sterker van die oorspronkelijke fundamentele eenvoudige vorm is afgeweken dan de mens; dat de mens meer fundamentele zoogdierkenmerken in zijn lichaam heeft behouden, dat wil zeggen, in zijn spieren en in zijn geraamte, dan

*In hoofdzaak ontleend aan *The Problem of Man's Ancestry* (1918), van Frederic Wood Jones. Dit onderwerp wordt door dezelfde schrijver nog uitgebreider behandeld in twee andere werken: *Arboreal Man* (1916) en *Man's Place among the Mammals* (1929).

elk ander thans op aarde levend dier; en dat de mensapen en apen in dat opzicht grote afwijkingen vertonen, veel grotere dan de mens vertoont ten opzichte van de primitieve zoogdierenstam, *die de vroege mens zelf was.*

Wat blijft er, gezien al dit bewijsmateriaal dat de primitieve oorsprong van de mens aantoont, nu over van de darwinistische "opgaande ladder van wezens", waarvan ieder stadium ingewikkelder is dan het voorgaande, en waarvan wordt aangenomen dat ze heeft geresulteerd in de mens zoals hij nu is? De twee theorieën kunnen niet naast elkaar bestaan. De ene of de andere moet overboord worden gezet; het moderne wetenschappelijke onderzoek en de conclusies die men daaruit trekt, buigen, zij het moeizaam, af van de darwinistische theorie in de richting van de meer verlichte opvatting dat de mens vooropgaat in de ontwikkelingsgeschiedenis van de verschillende stammen die deze aarde heeft voortgebracht.

MENS EN ANTROPOÏDE – I

MET BETREKKING TOT DE afstamming van de mens verklaren wij dat deze niet één druppel bloed van antropoïde of aap in zijn aderen heeft of ooit heeft gehad. Ik wil dit met nadruk zeggen, omdat het nodig is dat we onze geest in menig belangrijk opzicht bevrijden van die leer, die zo'n groot deel van het publiek onbewust heeft aanvaard als een juiste weergave van de feiten omtrent de stamboom van de mens. We moeten onze geest meer openstellen voor en in harmonie brengen met nieuwe ontdekkingen, die de grote natuurvorsers hebben gedaan en nieuwe waarheden die ze voor ons hebben gevonden.

Het is waar dat de theosofie niet leert dat de oorspronkelijke mens fysiek was gevormd zoals hij nu is. Integendeel, de mens zelf heeft zich van een meer primitieve tot een meer volmaakte vorm ontwikkeld, zoals ook andere en lagere wezens dat hebben gedaan. En het is een feit dat, al had hij hetzelfde algemene type lichaamsbouw als nu, hij in werkelijkheid een aapachtige verschijning was, maar een aap was hij nooit. Ik herhaal, *de mens is nooit een aap geweest,* om de eenvoudige reden dat de aap veel later in de geologische tijd verscheen dan de fysieke mens en ten dele een afstammeling was van een vroege menselijke stam. Tot op zekere

hoogte lijkt de aap zelfs tegenwoordig in zijn uiterlijk voorkomen op zijn menselijke halfouder uit die verre tijd.

We moeten bovendien bedenken dat de apen, die van oorsprong halfdierlijk en halfmenselijk zijn, uiterlijk veel meer op een dier lijken dan de mens ooit deed, zelfs in die beginperiode. Als we dus zeggen dat de mens in vroege geologische perioden "een aapachtige verschijning" was, bedoelen we slechts dat de evoluerende menselijke monade zich bediende van menselijke lichamen die in een zeker stadium van hun evolutie trekken vertoonden die we nu min of meer aapachtig zouden noemen; maar deze werden in de loop van de tijd uiterlijk steeds verfijnder en menselijker totdat ze werden wat ze nu zijn.

Professor Wood Jones bevestigt deze mening:

> we kunnen zeegen dat hij [de mens] niet alleen primitiever is dan de apen en mensapen, daar hij zich in een buitengewoon ver verleden op specifieke wijze differentieerde, maar ook dat hij een wezen is dat gedurende een verbazingwekkend lange periode op zijn twee voeten rechtop loopt.*

Professor Boule uit Parijs concludeert eveneens op grond van een nauwkeurige studie van het fossiel van het menselijk skelet dat in 1908 in La Chapelle-aux-Saints werd ontdekt, dat de mens

> noch was voortgekomen uit de Antropoïde stam, noch uit enige andere bekende groep, maar uit een zeer oude Primatenstam, die zich van de hoofdlijn afscheidde nog voor je afsplitsing van de Lemuroïden.†

Ja. mits we hieraan toevoegen dat die "zeer oude Primatenstam" de mens zelf was — niet de mens zoals we hem nu kennen, maar de mens uit die geologische periode die volgens de theosofie tot het secundaire tijdperk behoort, of wat nauwkeuriger, tot het begin van de Jura. Evenmin "scheidde" de menselijke

---

* *The Problem of Man's Ancestry,* blz. 38.

† "L'Homme fossile de la Chapelle-aux-Saints", *Ann. de Palæontologie,* 1912; geciteerd door Wood Jones, op. cit., blz. 34.

stam "zich van de hoofdlijn af", omdat de mens zelf die "hoofdlijn" was.

Het is erg jammer dat de kalme, voorzichtige geesteshouding, die alle ware wetenschapsbeoefenaars eigen zou moeten zijn, in vroeger jaren door enthousiaste aanhangers van aanvaarde wetenschappelijke theorieën zo dikwijls is opgegeven. Haeckel bijvoorbeeld, de antropoloog, paleontoloog, zoöloog en wat al niet, placht te leren — en het werd als een natuurfeit aanvaard omdat de grote Haeckel het zei — dat de verschillen in de respectievelijke embryo's van mens en aap niet konden worden onderscheiden vóór de vierde of vijfde maand van de zwangerschap — een leer die onjuist was. Volgens professor Wood Jones is het een leer waaraan we de nodige tijd en energie moeten besteden om de gevolgen ervan teniet te doen. De verschillen tussen het embryo van de aap en dat van de mens zijn, embryologisch gesproken, veel eerder merkbaar dan in de vierde maand van het ongeboren leven.

Vanmorgen keek ik naar een interessante afbeelding. Het was een foto van het embryo van een gorilla kort voor de geboorte; dit merkwaardige kleine diertje was, zoals viel te verwachten, in alle opzichten een aap. De dierlijke mond, de lange armen, de onmiskenbare trekken en specifieke kenmerken van het antropoïde type — het was allemaal aanwezig. En toch had het uiterlijk meer menselijke trekken dan de ouders bezaten en zag het er menselijker uit dan het zou hebben gedaan als het tot een volwassen aap zou zijn uitgegroeid. De hersenpan was naar verhouding groter en menselijker van vorm en het voorhoofd hoger en nobeler dan het terugwijkende voorhoofd van de volwassen gorilla. Ook de voet leek veel meer op de normale menselijke voet; en hoewel dit slechts oppervlakkige beoordelingspunten zijn, omdat het maar om gelijkenissen gaat, kunnen ze als bewijsgrond goed worden gebruikt, en de darwinisten en neodarwinisten en transformisten zullen de laatsten zijn om zich ertegen te verzetten,

omdat hun eigen theorieën in zo ruime mate zijn gebaseerd op gelijkenissen tussen mens en aap.

Het is een bekend feit dat de jonge aap in het algemeen en in bijzonderheden meer op een mens lijkt dan de volwassen aap. Naarmate de groei vordert, wijkt het voorhoofd terug, krijgt de mond nog dierlijker trekken, wordt de voet steeds meer de typische hand-voet van de antropoïdestam en ontwikkelt zich het typische voorkomen van de aap in vele andere opzichten, zoals bijvoorbeeld in de vooruitstekende kaak.

Wat is de verklaring van dit vraagstuk en van de grotere afwijking van de menselijke naar de meer antropoïde vorm? En ook naar het type dat nu is uitgestorven en dat de andere halfouder van de apenstam leverde?

De theosoof zegt dat het meer menselijke uiterlijk van het jonge apenembryo een geval is van terugkeer tot het vroegere type uit een lang vervlogen geologische tijd, de menselijke halfouder van de voorzaten van de tegenwoordige apenstam; en aangezien het bijzondere antropoïde karakter dat huist in het kiemplasma van de cel dat het apen-individu doet groeien en volwassen worden — aangezien dit celkarakter of -vermogen probeert zich uit te drukken, volgt het noodzakelijkerwijs de enige weg die voor hem openstaat, zijn eigen weg. Het volgt zijn eigen stamboom.

De natuur gaat altijd gebaande wegen; ze neemt steeds de weg van de minste weerstand, het pad dat de pioniers eerder zijn gegaan. Alle krachten in de universele natuur doen dat; elektriciteit is een toepasselijk voorbeeld. Nergens in de natuur vindt u een natuurkracht of een evoluerende entiteit die het pad van de grootste weerstand volgt. Een eenmaal gevestigde biologische gewoonte zal blijven bestaan totdat ze wordt opgevolgd door een andere, die steeds toeneemt en de overhand krijgt. Het eigenlijke werk van de evolutie is steeds verhevener wegen te openen en steeds edeler gewoonten te scheppen dan die welke aan de nieuwe voorafgingen.

Als daarom eenmaal een weg is gebaand, wordt deze automatisch gevolgd door alle later komende evoluerende entiteiten die deel uitmaken van een bijzondere groep of stam of ras of tak.

De theosofie leert dat de stam van de antropoïden of mensapen in een ver verleden, in het Mioceen van het tertiaire tijdperk, voortkwam uit de menselijke stam enerzijds en uit een halfdierlijk- aapachtig voorgeslacht anderzijds. Dit verklaart waarom de mensaap in sommige opzichten zo sterk op de mens lijkt en in andere opzichten, nl. in de edeler kenmerken en trekken van de mens, zo ontzaglijk veel van hem verschilt.*

Dit was eveneens het geval met de lagere apenstammen, de gewone apen; maar die gebeurtenis speelde zich af in een nog verder terug liggende geologische tijd, te weten in het Mesozoïcum, de bestaansperiode van wat wij de "verstandeloze" mensenrassen noemen. In die lang vervlogen dagen waren deze bijzondere kruisingen bijna onveranderlijk vruchtbaar, om de eenvoudige reden dat de stof toen veel plastischer was dan nu; de stof had zich nog niet vastgelegd in de patronen die ze nu volgt.

De apen en mensapen hebben dus sporen van menselijk bloed in hun aderen; de apen, bij wijze van spreken, een enkele dosis van edeler aard en de mensapen een dubbele dosis daarvan. Maar *geen enkel mens* heeft ook maar één druppel bloed van apen of antropoïden in zijn aderen.

Ik leg op dit punt sterk de nadruk, omdat het andere denkbeeld, nl. dat de mens van de aap afstamt, heel moeilijk uit te roeien is. Ofschoon het door de meeste moderne biologen nu niet

---

*Dat is het geval met de antropoïde apen. Het tikje menselijkheid van hun vroege menselijke halfouder werkt nog steeds in hen, maar wordt in kracht en invloed, en daarom in biologische gevolgen, overschaduwd door het sterkere dierlijke evolutionaire karakter. Omdat onze aarde en al haar groepen bewoners van alle rijken nu aan het begin staan van wat in de theosofie de klimmende boog van evolutionaire ontwikkeling wordt genoemd, zal niettemin de menselijke invloed in de nu overlevende apenstam steeds meer in kracht toenemen, naarmate de toekomstige eeuwen in de oceaan van het verleden stromen. Dit betekent dat de apen in de verre toekomst langzamerhand menselijker zullen worden dan ze nu zijn.

meer wordt aanvaard, blijft het merkwaardig genoeg voortleven. Mensen veranderen met graag van gedachte als het gaat om dingen waarvan ze denken dat het bewezen feiten zijn. Oude en versleten ideeën, ideeën die in feite door wetenschappelijke of andere kennis van deze tijd zijn achterhaald, blijven in onze gedachten en hinderen ons.

Het was Darwin die in zijn boek *The Descent of Man* als zijn mening te kennen geeft dat de oorsprong van de mens moet worden gezocht in een antropoïde aap die leefde in een ver achter ons liggend geologisch tijdperk; sedertdien hebben geleerden de theorie uitgewerkt. Ondanks het veel bredere licht dat het moderne onderzoek op het vraagstuk van de evolutie werpt, wordt deze versleten theorie nog steeds op vele van onze scholen onderwezen als een samenvatting van de natuurfeiten, wat betreft het evolutionaire verleden van de mens. Het klinkt ongeloofwaardig, maar zo is het.

Laat me hier enkele passages uit *The Descent of Man* aanhalen waarin deze theorie uitdrukkelijk wordt vermeld. In hoofdstuk zes zegt Darwin:

> De mens nu behoort op grond van zijn tandstelsel, de bouw van zijn neusgaten, en in enkele andere opzichten ontegenzeglijk tot de Catarrhina of Oude Wereld [apen] familie. . . . Er kan daarom nauwelijks enige twijfel over bestaan dat de mens een nakomeling is van de apenstam uit de Oude Wereld. . . .
>
> Indien men aanneemt dat de antropomorfe apen een natuurlijke ondergroep vormen, kunnen we. aangezien de mens op ze lijkt, niet alleen in al die kenmerken die hij gemeen heeft met de hele Catarrhina groep, maar ook in bepaalde andere opzichten, zoals de afwezigheid van een staart en van eeltlagen en het algemeen uiterlijk, daaruit afleiden dat een of ander oud lid van de antropomorfe ondergroep de mens voortbracht. . . .
>
> Maar we moeten niet de fout begaan te veronderstellen dat de vroege voorvader van de hele apenstam, de mens inbegrepen, identiek was met enige bestaande antropoïde of aap, of er sterk op leek.

Dat spreekt vanzelf.

We weten nog lang niet hoe ver terug in het verleden de mens voor het eerst ging afwijken van de Catarrhina stam; maar het kan hebben plaatsgehad in een tijdperk dat zo ver achter ons ligt als het Eoceen.

En tenslotte nog dit juweeltje:

De Simiadae [in de classificatie van Darwin, alle antropoïde primaten] vertakten zich toen in twee grote stammen, de apen van de Nieuwe Wereld en die van de Oude Wereld; en uit laatstgenoemde kwam in een lang vervlogen periode de Mens, het wonder en de glorie van het Heelal voort.

De meer verlichte theorie — dat de antropoïden en apenstammen, de antropoïden in het bijzonder, in een lang voorbije geologische tijd waarschijnlijk uit de mens als hun halfouder voortkwamen (de theosofie noemt dit een feit), zij het niet als gedegenereerde mensen — deze theorie wordt in verschillende vormen min of meer in bedekte termen geopperd of verdedigd door een aantal eminente zoölogen van vóór en na Darwin, ieder uiteraard op zijn eigen manier. Hiervan noem ik de Fransman de Quatrefages, verscheidene Duitse biologen, mogelijk zelfs de latere schrijver en anatoom Wood Jones, ook Klaatsch van de Universiteit van Heidelberg en, naar men mag aannemen, Osborn van de Columbia Universiteit. Al deze mensen, of sommigen van hen, steunen de theorie dat de antropoïdestam geheel of gedeeltelijk kan zijn voortgekomen uit de menselijke stam. Deze geleerden kunnen onderling van mening verschillen, maar de grondgedachte schijnen allen te delen.*

Enkele hardnekkige voorstanders van het oudere en nu min of meer verworpen evolutionisme beweren ook dat de mens, vóór zijn evolutie door de stammen van antropoïden en apen, zelfs de viervoetige zoogdiervormen doorliep, waarvan de huidige zogende viervoeters op aarde de moderne afstammelingen zijn. Maar ik wil u herinneren aan wat professor Klaatsch over dat

*[Zie Aanhangsel II voor meer recente en identieke conclusies.]

denkbeeld had te zeggen — waarmee hij, apropos, slechts herhaalde wat menige andere grote figuur in voorafgaande jaren over hetzelfde punt had gezegd: "De mens en zijn voorouders waren nooit viervoeters zoals de hond of de olifant of het paard."

Deze vermaarde antropoloog verklaart verder met nadruk dat apen en mensapen "gedegenereerde takken van de voormenselijke stam zijn." Dit nu is, wat dat aangaat, precies de leer van de theosofie, die echter stelt dat dit slechts de halve waarheid is en eraan toevoegt dat de primitieve menselijke stam slechts de halfouder van de oorspronkelijke voorouders van de moderne antropoïden was. Dit betekent evenwel niet dat apen en mensapen ontaarde mensen zijn of waren, maar dat ze deels menselijk en deels dierlijk waren — enerzijds voortgekomen uit een vroege menselijke stam, anderzijds uit een vroege dierlijke stam; en dat ze sedertdien een sterke neiging hebben vertoond terug te vallen op de apentypen uit vroegere geologische tijdperken.

De darwinisten en neodarwinisten zeggen nog steeds dat de mens deel uitmaakt van dezelfde onderafdeling of stam als waartoe de mensapen en apen behoren. Als hij tot hun onderafdeling behoort, is hij óf hun afstammeling óf hun voorvader. Als nu de mens van de apen afstamt, hoe komt het dan dat hij de specifieke kenmerken die de antropoïden en lagere apenstammen vertonen, heeft verloren, en in zo vele opzichten is teruggekeerd tot dezelfde in wezen eenvoudige bouw van zoogdieren die hij vroeger moet hebben gehad, en daarmee een van de meest bekende biologische wetten heeft overtreden? Dit is de wet van de onomkeerbaarheid, die stelt dat in de evolutie geen enkele entiteit, die een orgaan of een kenmerk verliest, datzelfde orgaan weer aanneemt of terugkrijgt maar dat, als de terugkerende milieu omstandigheden ooit overeenkomen met wat ze vroeger waren, hij nieuwe organen verwerft die aangepast zijn aan die terugkerende omstandigheden in de nieuwe toestand waarin hij zich dan bevindt. Louis Dollo, een Belgische paleontoloog, heeft opmerkelijk werk

gedaan ter staving en ondersteuning van deze wet van de onomkeerbaarheid, die heden ten dage door de meest representatieve biologen wordt aanvaard.

Als de mens dus niet kan zijn voortgekomen uit de mensapen en de apen, wat nu nog zeer algemeen door biologen wordt aangenomen, en hij toch in oorsprong de meest oorspronkelijke van alle zoogdieren op aarde is, wat is dan de logische, onvermijdelijke conclusie die we moeten trekken? Deze: dat aangezien hij tot hun onderafdeling of stam behoort, zoals zij zeggen, en niet hun afstammeling is, hij hun voorganger, hun voorouder moet zijn. Dat is precies wat wij zeggen, hoewel wij de feiten op een heel andere en naar onze mening overtuigender manier verklaren.

Het darwinisme werd de uitverkoren wetenschappelijke evolutietheorie van die tijd. Op het ogenblik nadert het min of meer zijn einde, hoewel er nog steeds een aantal mensen zijn die niet willen toegeven en zich aan de oude darwinistische denkbeelden vastklampen; maar eigenlijk zijn ze aanhangers van wat men het neodarwinistische stelsel noemt, een darwinisme dat min of meer is gewijzigd op grond van andere natuurfeiten die ontdekt en tot op zekere hoogte onderzocht zijn na 1859, toen Darwin zijn belangrijke boek *On the Origin of Species* uitgaf.

Niemand kan met recht zeggen dat alles wat Darwin leerde verkeerd is, of dat alles wat de neodarwinisten leren onjuist is. Dat standpunt zou absurd zijn. Integendeel; want er schuilt enige waarheid in de verklaring van de natuurfeiten die Charles Darwin en zijn volgelingen onderzochten en meenden te hebben begrepen. Evenmin kan iemand zeggen dat de theorieën van Lamarck, Darwins voorganger, die hij in belangrijke mate volgde, volkomen verkeerd zijn. Er is enige waarheid bij beiden, in het bijzonder in Lamarcks denkbeeld of intuïtieve besef dat er in het organisme, dat in zijn milieu actief is, een aangeboren drang huist — d.w.z. de innerlijke aandrang in het evoluerende organisme om op dat milieu in te werken. In het algemeen gesproken bevatten

de ruimere denkbeelden van alle grote mannen enige waarheid. Het zijn inderdaad grote mannen geweest die de theorieën over de geleidelijke ontwikkeling van het menselijk geslacht en van de stammen onder de mens hebben overgenomen en uitgewerkt, en zij hebben een groot aantal feiten in de natuur verzameld, die deze theorieën in meerdere of mindere mate steunen.

Niemand ontkent een werkelijk feit of een aantal werkelijke feiten. Maar het is een heel andere zaak als onze mannen van de wetenschap op deze feiten in de natuur verschillende theorieën, beschouwingen of hypothesen gaan bouwen en deze bij een goedgelovig publiek laten doorgaan voor bewezen natuurfeiten. Als vrij denkende mannen en vrouwen moeten we ons het recht voorbehouden elke hypothese of theorie te aanvaarden of af te wijzen naar gelang we haar als waar of onwaar ervaren.

Wat de theosofie zegt en wat wij al vele tientallen jaren hebben geleerd is in feite het volgende: de evolutie van de mens en van de onder hem staande wezens en van het heelal zelf kan niet logisch en volledig worden verklaard op grond van het algemeen aanvaarde wetenschappelijke patroon of de zogenaamde wetenschappelijke feiten, die uitsluitend berusten op fysische en chemische werkingen. Dit zijn niet de enige factoren die bij de evolutie van wezens een rol spelen; en het voornaamste verschil (met weglating van andere belangrijke feiten) tussen de theosofische opvatting over evolutie en de tot nu toe in de wereld gangbare theorieën is dat de laatstgenoemde weigeren achter en in de functionerende fysische machine het bestaan te erkennen van een psychovitale motor — of liever van ingenieurs, noem hen geestelijke entiteiten zo u wilt.

Wij verklaren dat er in de wereld ontwerpers zijn — ontwerpers in velerlei graden, omvangrijke hiërarchieën, die het onzichtbare deel van de kosmos vullen, en in feite vormen. Ze zijn de oorsprong van de levenskrachten die door de levensatomen van alle evoluerende entiteiten werken; en in deze ontwerpers leven,

bewegen en bestaan wij, zoals de cellen en atomen van het lichaam van een mens — die kleine en elementaire leventjes — in hem leven, bewegen en bestaan; voorts zeggen we dat de invloed van deze ontwerpers in feite toevallig noch willekeurig is, maar in wezen het resultaat van hun doelbewust en teleologisch streven naar een ruimere en volmaaktere uitdrukking van hun innerlijke en aangeboren krachten.

Ook het volgende vormt een van de grootste verschillen tussen het theosofische standpunt over evolutionaire ontwikkeling en de door de wetenschap aanvaarde opvatting. Wij beweren dat de natuurkrachten, de in deze ontwerpers wonende krachten, naar een bepaald doel werken, terwijl anderzijds de algemeen aanvaarde wetenschappelijke theorieën deze uiterst belangrijke kwestie vermijden of negeren en gewoonlijk stilzwijgend toeval en willekeur aanvaarden, of aannemen dat de soorten en biologische variaties zomaar ontstaan.

In het begin van het vijfde hoofdstuk van *On the Origin of Species* verklaart Charles Darwin zelf met nadruk dat hij het woord "toeval" in verband met het ontstaan der soorten verkeerd gebruikt en hij zegt dat het "een totaal onjuiste uitdrukking" is, maar dat dit woord "toeval" niettemin kan dienen om onze onwetendheid weer te geven over de werkelijke oorzaak van bepaalde variaties. Vreemd genoeg gaat hij direct daarop de oorzaak uiteenzetten, waarvan hij even tevoren heeft toegegeven deze absoluut niet te kennen — natuurlijke selectie — die resulteert in het overleven van de geschiktsten.

MENS EN ANTROPOÏDE - II

In de *Scientific American** verscheen een aantal jaren geleden een buitengewoon belangwekkend artikel getiteld "Dawn-Man or Ape?" van William King Gregory, destijds professor in de paleontologie van de gewervelde dieren aan de Columbia Universiteit. Hij is blijkbaar de neodarwinistische overtuiging toegedaan, en bij de behandeling van de kwestie van de ontwikkeling van de mens uit de mensapen, zoals deze door de darwinistische theorie naar voren wordt gebracht, zegt hij:

> *Met andere woorden, zelfs als we de chimpansee niet hadden, zouden we tot zijn bestaan moeten besluiten als een soort tussenstation op de lange klimmende weg vanaf de primitieve primaten uit het Eoceen.* Darwins theorie dat de mens van de antropoïde apen afstamt, al is dat niet van een bestaand type aap, verklaart honderden van die bijzondere overeenkomsten tussen mens en aap. Welke andere wetenschappelijke hypothese zou dit kunnen doen?

Hieruit spreekt precies dezelfde geest van overdreven enthousiasme, van wat voor mijn gevoel verregaande fantasie is, als aan de dag werd gelegd en in biologische zin zulk merkwaardig werk opleverde, in het geval van Huxley in Engeland en Haeckel in

*September 1927, blz. 232.

Duitsland — beiden uitvinders van denkbeeldige sporten in hun evolutionaire levensladder; want zegt Gregory niet in dezelfde geest: "Zelfs als we de Chimpansee niet hadden zouden we tot zijn bestaan moeten besluiten" — zouden we er één moeten uitvinden? Gelukkig bestaat de chimpansee; maar de gedachte aan een uit te vinden remplaçant is er. Het enthousiasme voor biologische uitvindingen is aanwezig.

Wat de "honderden van die bijzondere overeenkomsten tussen mens en aap" betreft, die overeenkomsten bestaan ontegenzeglijk, al lijkt honderden wel wat erg veel. Maar dit is ook weer een voorbeeld van de darwinistische methode, zoals ook Huxley en Haeckel die volgden: ze legden een te sterke nadruk op de vele punten van overeenkomst tussen de mens en zijn jongere broeders, de apen — of liever gezegd, zijn gedegenereerde halfkinderen, de mensapen en apen; maar ze verzuimden het volle gewicht te hechten aan de talrijke ongelijkheden en de aanzienlijke verschillen, die in nog groter getale tussen het menselijk ras en de antropoïden en de lagere apenstammen bestaan. Ze erkenden die in enkele gevallen, maar bagatelliseerden hun betekenis, ze onderschatten hun belang of liepen er losjes overheen, als waren ze zo vanzelfsprekend dat meer dan een vluchtige toespeling op hun bestaan nauwelijks nodig was. Ik moet erop wijzen, dat deze methode om belangrijke kenmerken of trekken die bij de twee stammen verschillen als onbetekenend voor te stellen, een directe psychologische invloed heeft op hen die ze horen of zien. Zoals ik al eerder heb gezegd, aanvaardt men dergelijke verklaringen zonder nader onderzoek als vaststaande natuurfeiten, wat ze heel nadrukkelijk niet zijn.

In een toespraak voor de British Association for the Advancement of Science zei Sir Arthur Keith, die door zijn collega's "de briljantste antropoloog van zijn tijd" werd genoemd:*

---

*"The Evidence for Darwin is Summed Up"; voor de volledige tekst zie *The New York Times,* 4 september 1927, par. 8, blz. 1, 10.

Het bewijs van de evolutie van de mens uit een aapachtig wezen, dat werd verkregen uit een onderzoek van fossiele overblijfselen, is duidelijk en onweerlegbaar, maar het proces is oneindig veel ingewikkelder geweest dan in de tijd van Darwin werd vermoed. Onze oudere en verworpen opvatting over de transformatie van de mens werd afgebeeld in dat bekende diagram dat een enkele rij skeletten vertoonde, met aan het ene einde de gibbon en aan het andere de mens.

We kennen die voorstelling allemaal; ze hangt nog steeds in vele van onze musea en wordt nog steeds in vele van onze boeken over biologie onderwezen. Deze laten ook tussenstadia zien van dierlijke of submenselijke wezens, waarvan wordt vermeld dat ze feitelijk de tussenvormen of stadia in de ontwikkeling van de mens uit de aap zijn geweest; maar, let wel, in geen enkel geval wordt aangeduid dat deze wezens niet meer dan produkten van de wetenschappelijke verbeelding van hun reconstructeurs zijn, misschien uit een deel van een fossiele schedel gereconstrueerd, of uit een kaakfragment, of een stuk of twee tanden, of enkele van deze samen. Met en om deze schamele fossiele resten zijn de verschillende voorstellingen opgebouwd van min of meer op de mens gelijkende schepsels, die geleidelijk aan dierlijker worden en meer op een aap gaan lijken naarmate ze afdalen naar de gorilla, de chimpansee of de gibbon, naarmate ze langs de rij omlaag gaan naar de antropoïden en de apen.

Ik kan hieraan toevoegen dat de fouten en gebreken van deze denkbeeldige reprodukties van vroegere mensen de goedgelovige onderzoeker of lezer zelden of misschien nooit opvallen. Toch kunnen we een frappant voorbeeld van een dergelijke verkeerde reconstructie aanhalen, dat betrekking heeft op de Neanderthaler, die altijd is afgebeeld alsof hij geen menselijke neus had, maar als een wezen met een platte, gedrongen neus, die enigszins lijkt op die van de Catarrhina apen uit de Oude Wereld. Maar we weten nu dat dit niet waar was, zoals duidelijk is geworden door de vondst van het fossiele skelet of wezen in 1908 bij La Chappelle-aux-Saints in Frankrijk, want de schedel van dit skelet had uit-

stekende neusbeentjes en, voor zover ik weet, behoorde het skelet volgens een eenstemmig oordeel toe aan een Neanderthaler.

Professor H.H. Wilder, een Amerikaans zoöloog, heeft aangetoond dat dit individu een vooruitstekende, zeer duidelijk uitkomende neus moet hebben gehad; en toch werd ons lange tijd geleerd dat het gelaat van deze vroeger levende mens een neus had — als men het tenminste een neus wil noemen — die dat orgaan van de aap nabijkwam.

Deze reconstructies zijn noodzakelijkerwijs voor een groot deel denkbeeldig. Het is jammer dat ze nog steeds worden gebruikt als voorstellingen van de afstamming van de mens in rechte lijn, dat onze kinderen ze te zien krijgen en dat hun, in strijd met de waarheid, wordt geleerd dat deze denkbeeldige reconstructies de mens voorstellen zoals hij vroeger was in de verschillende stadia van zijn beweerde afstamming van de antropoïden.

Sir Arthur vervolgt:

> In onze aanvankelijke onnozelheid verwachtten wij, toen we, teruggaande in de tijd, het spoor van de mens volgden, dat we een reeks fossiele vormen in opeenvolgende stadia zouden vinden — een reeks die hem in rechte lijn naar een antropoïde voorvader zou voeren.
>
> We zouden deze fout in het begin nooit hebben gemaakt als we hadden bedacht dat de gids naar de wereld van het verleden de wereld van het heden is.

Zoals ik al eerder heb gezegd, bestaat er niet zoiets als een doorlopende, één reeks vormende, rechtlijnige evolutie van de mens uit het protozoön opwaarts, zoals de darwinisten hebben gesteld. Toch is evolutie inderdaad een doorlopende vooruitgang. Ze volgt een één reeks vormend pad, maar niet in een rechte lijn; en ze gaat niet de weg die de darwinisten en de neodarwinisten aangaven en nog steeds aangeven.

Met deze bewering staan de theosofen niet langer alleen, want er is een grote, groeiende en belangrijke school die nu praktisch hetzelfde onderwijst.

Professor Keith merkt verder op:

In onze tijd wordt de mens niet door één, maar door vele en verschillende rassen vertegenwoordigd — zwart, bruin, geel en blank. Enkele hiervan breiden zich snel uit, terwijl andere even snel verdwijnen.

Onze onderzoekingen hebben aangetoond dat de wereld in lang vervlogen tijden was bevolkt, zij het schaars, met rassen die zelfs een grotere verscheidenheid vertoonden dan nu het geval is en dat hetzelfde vervangingsproces toen al aan de gang was. We moeten ons een weg banen, niet langs de schakels van een keten, maar door de mazen van een ingewikkeld netwerk.

Precies! Het is goed kennis te nemen van verontschuldigingen, vooral als die van een eerlijke tegenstander komen, voor voorstellingen die onjuist zijn, maar die men vroeger geestdriftig en nadrukkelijk als natuurfeiten verkondigde.

Enkele jaren geleden was het wetenschappelijke ketterij van de ergste soort om te veronderstellen dat de mens zich op een andere manier had ontwikkeld dan in wetenschappelijke boeken was uiteengezet, namelijk langs de opgaande lijn zoals die in onze musea wordt aangegeven in reconstructies van het skelet en het spierstelsel. Die evolutie, zo werd ons als een axioma, een wetenschappelijk dogma geleerd, had die bepaalde vaste weg gevolgd van protozoën tot mens, wat professor Keith nu snedig en zeer terecht een "verworpen opvatting" noemt.

We vervolgen het citaat:

We hebben nog een fout gemaakt. Aangezien we bij ons onderzoek naar de afstamming van de mens verwachtten een tijdperk te bereiken waarin de wezens waarmee we te maken zouden krijgen eerder aapachtig dan menselijk zouden zijn, hadden we aandacht moeten schenken aan de omstandigheden die onder levende antropoïde apen heersen. We hadden er bij het naderen van dat ververwijderde punt aan de geologische horizon op voorbereid moeten zijn vormen aan te treffen die evenveel van elkaar verschillen als de gorilla, chimpansee en orang-oetan, en die aangewezen zouden zijn op bepaalde gedeelten van het aardoppervlak, zoals nu met deze grote antropoïden het geval is.

Hebben we er niet op gewezen dat een theorie per se geen

natuurfeit is en dat ze onvermijdelijk op een goed moment zal worden vervangen door een theorie die de natuurlijke waarheid dichter nadert? We moeten een scherp onderscheid maken tussen een door een menselijk brein ontwikkelde theorie en de feiten van de natuur. Deze laatste zijn uiteindelijk de toetssteen voor het bewijzen van de juistheid van een stelsel, niet de theorieën en hypothesen.

Ik ga door met het citeren van professor Keith:

> We beseffen nu dat als we in de tijd teruggaan, we zullen ontdekken dat de mensheid niet, zoals in de huidige wereld in afzonderlijke rassen, maar in talrijke en afzonderlijke soorten uiteenvalt. Als we naar een nog verder verleden teruggaan, treden er zoveel verschillen op dat we ze niet langer moeten zien als behorende tot verschillende soorten, maar tot verschillende geslachten. In deze chaos van uitgestorven fossiele vormen waarmee de oude wereld is bezaaid, moeten we de zigzag lijn van de afstamming van de mens zien te vinden. Verwondert het u dat we soms struikelen en verkeerde aanwijzingen volgen?*

Dit is juist, ofschoon het eerst in tegenspraak lijkt met de fundamentele theosofische leer dat alle stammen voortkwamen uit de ene hoofdstam, de menselijke. Maar deze ogenschijnlijke tegenstrijdigheid kan gemakkelijk worden verklaard. Als we, teruggaande in de tijd, de geschiedenis van de grote stammen volgen, blijken ze inderdaad meer gedifferentieerd te zijn en meer verschillen te vertonen, *tot aan een zekere periode,* die we in de theosofie het vierde wortelras noemen.

Omstreeks die tijd wemelde het in de wereld van evoluerende stammen, omdat de stoffelijke evolutie in verschillende richtingen in die periode haar hoogtepunt had bereikt. De verschillende typen van de mensheid stonden veel verder van elkaar af dan de rassen van tegenwoordig, niet alleen wat de tijd van hun bestaan en hun opvolging betreft, maar ook in heel veel gevallen naar type.

---

*Begrijp goed dat verschillende "mensenrassen" duidt op mensen die veel meer op elkaar lijken dan verschillende "mensensoorten" doen en dat verschillende "mensensoorten" meer op elkaar lijken dan verschillende "mensengeslachten".

Maar hoe verder we teruggaan in geologische tijdperken die *voorafgingen* aan dit grote vierde ras, hoe meer de stammen, wat type aangaat, op elkaar gaan lijken. Met andere woorden, ze worden steeds algemener, des te dichter we hun oorsprong in het gemeenschappelijke uitgangspunt naderen, in een tijd die ver vóór die van het vierde wortelras ligt. En in deze meer algemene en veel vroegere typen die, naar gelang van de omstandigheden, oude of moderne vertegenwoordigers hebben, vinden we onder de verschillende stammen, biologisch gesproken, een grotere verwantschap.

Professor Keith besluit zijn redevoering als volgt:

> Had Darwin gelijk toen hij zei dat de mens, onder invloed van biologische krachten die kunnen worden waargenomen en gemeten, van een plaats onder de antropoïde apen is opgeklommen naar die welke hij nu inneemt? Het antwoord is ja! en wanneer ik deze uitspraak doe, spreek ik slechts als voorzitter van de jury — een jury die is samengesteld uit mensen die hun leven hebben gewijd aan het onderzoek van het bewijsmateriaal.

Die verklaring klinkt uitermate overtuigend. Maar laat ons erop wijzen dat andere jury's, samengesteld uit andere mensen, die eveneens een leven lang hebben besteed aan de bestudering van het bewijsmateriaal, een heel andere taal spreken; en de rijen van laatstgenoemden groeien met de dag.

Dr. Henry Fairfield Osborn heeft in een rede die hij op 29 april 1927 voor de American Philosophical Society in Philadelphia hield, gezegd:*

> Ik beschouw de aapmens theorie als volslagen onjuist en misleidend. Ze zou uit onze bespiegelingen en onze literatuur moeten worden gebannen, niet uit gevoelsoverwegingen, maar op zuiver wetenschappelijke gronden en we zouden

---

* "Recent Discoveries relating to the Origin and Antiquity of Man", uitgesproken door vice-president Osborn ter gelegenheid van het tweehonderdjarig bestaan (27-30 april) van de American Philosophical Society, waarvan het ontstaan teruggaat tot de *Junto,* een club die in 1727 door Benjamin Franklin op 21-jarige leeftijd werd gevormd. Zie *Proceedings,* deel 66, blz. 373-89.

ons er nu beslist toe moeten zetten onze werkelijke voormenselijke voorouders te ontdekken. . . .

De proloog en de eerste akten van het menselijk drama vonden reeds 16.000.000 jaar geleden plaats* . . . In die tijd, of daarvóór, kwam de mensenfamilie voort uit een stam die noch menselijk noch aapachtig was, . . .

Naar mijn mening is het deel van de wereld waar men deze "Mensen van de Dageraad", zoals we ze nu misschien kunnen noemen, met de meeste kans van slagen zou kunnen ontdekken, het hoge plateau gebied in Azië, dat wordt begrensd door de grote uitlopers van Chinees Toerkestan, van Tibet en van Mongolië.

Zou de tegenstelling tussen twee eminente biologen volstrekter kunnen zijn? Als professor Osborn zegt dat de voorouders van de mens noch menselijk noch aapachtig waren, geeft hij natuurlijk slechts uiting aan de algemene biologische theorie dat

---

*Het is heel merkwaardig dat professor Osborn bijna de exacte tijdsduur aangeeft die we in het verleden terug moeten gaan — zestien miljoen jaar — om de primitieve mens te bereiken, wat volgens de theosofie de tijd is die is verlopen sedert het eerste verschijnen van de werkelijk stoffelijke mens, die was voorafgegaan door de semi-astrale mens en daarvóór door de astrale mens. De eerste werkelijk stoffelijke mens bestond al achttien miljoen jaar geleden.

Professor Osborn stelt verder de ouderdom van de mens *in zijn tegenwoordig stadium* op één miljoen jaar. Ook de theosofie leert dat de mens zoals hij nu is in zijn *huidige evolutiecyclus* al ongeveer één miljoen jaar bestaat. Hierbij moet echter worden opgemerkt — en dat punt is wel van belang — dat deze "één miljoen jaar" slaat op onze tegenwoordige mensheid of het vijfde wortelras in zijn huidige evolutionaire stadium, *slechts gerekend vanaf de tijd dat ze een ras sui generis werd,* d.w.z. een ras met zijn eigen typische kenmerken en min of meer van het voorgaande of vierde wortelras gescheiden. In feite gaat de oorsprong van onze huidige mensheid, ons vijfde wortelras, verscheidene miljoenen jaren verder terug dan deze genoemde "één miljoen jaar".

Professor Keith zegt dat het pas ongeveer één miljoen jaar geleden is dat de mens van de apenstam ging afwijken, of beter misschien, van die gemeenschappelijke voorouder van mens en mensaap waarover zoveel wordt gesproken en zo uiterst weinig bekend is; en dat deze scheiding van de twee stammen, zoals wordt beweerd, plaatsvond in het begin van het Mioceen in de tertiaire geologische periode. Professor Keith is uiterst bescheiden in zijn biologische berekeningen van de geologische tijd. Slechts één miljoen jaar, volgens Keith, sedert het begin van het Mioceen! Andere even belangrijke autoriteiten zijn het lang niet eens met de tijdsperiode van Keith. Zo staan bijvoorbeeld in *Organic Evolution* van Richard Swan Lull (1921) verschillende gegevens over de geschatte duur van deze verschillende geologische tijdperken; de duur van het Tertiair, waartoe het Mioceen behoort, wordt door Matthew geschat op negen miljoen jaar — terwijl Barrell niet tevreden is met minder dan zestig miljoen!

deze twee stammen zijn voortgekomen uit een of ander dier, dat noch een mens noch een antropoïde was. Hij kan niet bewijzen dat het denkbeeld meer is dan een theorie, die werd uitgewerkt in een poging een gemeenschappelijke voorouder te vinden voor de twee klassen van primaten die het meest op elkaar lijken, de mens en de mensaap. Maar de theosofische leringen zeggen ons heel duidelijk, en de feiten uit de antropologie en de biologie lijken dit volledig te bewijzen, dat die gemeenschappelijke voorouder *de mens zelf was* — natuurlijk niet de mens zoals hij nu is, maar de mens zoals hij toen was; minder ontwikkeld dan de tegenwoordige mensheid, zoals is te verwachten, maar toch geen dier zoals wij dat woord begrijpen en in geen enkel opzicht een mensaap, maar de oorspronkelijke, primitieve mens zelf.

Men kan hem voormenselijk noemen als men de term "menselijk" beperkt tot de mens zoals hij nu is. Maar de stam waaruit de mensen afkomstig zijn, waaruit ze zijn voortgekomen, was tot zijn oorsprong op deze aarde menselijk; zijn begin lag in goddelijke wezens, die in de eerste dagen van het leven van onze planeet naar de aarde kwamen, en door als het ware het zaad van hun leven in de zich ontplooiende kiemen te strooien, de menselijke stam voortbrachten. Het waren juist die zich ontwikkelende kiemen of levensatomen waarmee deze goddelijke wezens in een vroegere evolutieperiode geestelijk, psychisch en daarom magnetisch waren verbonden, in een tijd die zo enorm ver achter ons ligt, dat we het een andere manvantara of cyclus van gemanifesteerd leven noemen. Osborn vervolgt:

> Onze recente onderzoekingen naar het gedrag van de antropoïde apen tegenover dat van de voorlopers van de mens dwingen ons de hele apenstam zeer nadrukkelijk van de menselijke stam te scheiden.*

---

*Het is interessant op te merken dat professor Keith ook het gedrag van de mens met dat van de mensapen vergelijkt en probeert dat te gebruiken om een verwantschap aan te tonen tussen mensapen en apen en de mens. Professor Osborn trekt uit dezelfde reeks denkbeelden en feiten conclusies die daarmee lijnrecht in strijd zijn.

Ook de theosofische leringen houden de twee stammen streng gescheiden. Alleen begrijp ik niet wat professor Osborn bedoelt met het "gedrag van de voorlopers van de mens", omdat men het levende wezen moet kennen, wil men het gedrag kunnen bestuderen, en ik ken geen levende wezens die de voorlopers van de mens zijn.

Ik ga door met het aanhalen van professor Osborn:

> De term "aapmens" is onze taal op verschillende manieren binnengedrongen en de term "antropoïde" heeft zelfs zijn betekenis verloren. "Aapmens" maakte opgang door vroege onderzoekers en reizigers, die beweerden dat de antropoïde apen op hun achtervoeten lopen. Sedertdien hebben we ontdekt dat geen enkele antropoïde aap rechtop loopt; de gibbon houdt zich onhandig in evenwicht wanneer hij uit de bomen naar beneden komt, maar praktisch alle andere apen gebruiken in hun bewegingen de vier voeten, behalve misschien als ze zich verdedigen, wanneer ze steigeren zoals een paard doet. . . .
>
> Van alle onbegrijpelijke dingen in het heelal staat de mens in de voorste rij, en van alle onbegrijpelijke dingen in de mens zetelt de allergrootste moeilijkheid in het menselijk brein, zijn intelligentie, geheugen, aspiraties, onderscheidingsvermogen, speurzin en zijn vermogen hindernissen uit de weg te ruimen.

Dat is de taal van een waar ziener. Maar ik vraag me af: waarom zegt deze hoogst opmerkelijke wetenschappelijke denker dat de mens volkomen "onbegrijpelijk" is? Zoals ik het zie, komt het omdat, hoe groot hij ook is op zijn terrein van wetenschappelijk werk en hoe eerlijk en dapper hij klaarblijkelijk is, hij toch min of meer, zonder het zelf te weten, onder de psychologische invloed staat van de oude materialistische leer dat er niets in de mens is dat kan worden gekend behalve zijn stoffelijk lichaam en zijn "psychologische" activiteiten.

MORELE ASPECTEN VAN HET VRAAGSTUK

HET VRAAGSTUK VAN de evolutie is een brandende kwestie geworden, omdat mannen en vrouwen *zijn* gaan beseffen dat de leringen een morele kant hebben, zelfs als het om de fysieke afstamming van het menselijk ras gaat.

Als het waar was dat de mens is voortgekomen uit een lagere dierenstam, dat wil zeggen als het een natuurfeit was, dan zouden we, in het besef dat het heelal logische wegen volgt en dat de mens een moreel gevoel in zich heeft dat hem tot richtsnoer dient, kunnen zeggen dat alles in orde is; het kan geen kwaad in een natuurfeit te geloven.

Maar als anderzijds de leer niet volledig op een fundamentele waarheid berust, wat het geval is, maar grotendeels op een speculatieve theorie, waaraan een innerlijke, morele kracht ontbreekt en die de mens die haar volgt daarom noodzakelijkerwijs op een immorele manier volgt, dan maakt dat een enorm verschil; en alle denkende mannen en vrouwen zullen het gevoel hebben dat het tijd wordt daaraan een halt toe te roepen en de grondslagen te onderzoeken waarop dit vroegere speculatieve denken berustte. Ze onpartijdig te onderzoeken, niet vanuit het standpunt van een aanhanger of een *parti pris,* maar een diepgaand onderzoek in te

stellen naar de juistheid van de theorie zelf — of deze is gebaseerd op de natuur, of dat ze tot een van de vele stokpaardjes of hypothesen behoort die gedeeltelijk op de natuur berusten en gedeeltelijk voortspruiten uit de speculatieve verbeelding van de samenstellers.

Laat mij terugkeren naar dr. Osborn. In de *Encyclopaedia Britannica** zegt hij met overtuiging over de oorzaken van de evolutie:

> Het netto resultaat van de waarnemingen is niet gunstig voor het essentieel darwinistische standpunt dat het doelmatige door selectie uit het toevallige ontstaat, maar wel tamelijk gunstig voor de hypothese van het bestaan van een totaal onbekende innerlijke levenswet, die we op het ogenblik in het geheel niet kunnen begrijpen en waarvan we ons zelfs geen denkbeeld kunnen vormen. We hebben in de paleontologie door directe waarneming aangetoond dat het ontstaan van nieuwe kenmerken valt onder de werking van die wet en orde in de natuur, waaraan de evolutie is onderworpen. De aard van deze wet, die over het algemeen in haar werkingen doelgericht of teleologisch blijkt te zijn, is in alle opzichten een mysterie waarop toekomstig onderzoek al dan niet licht kan werpen. Met andere woorden, het ontstaan of het voor het eerst optreden van nieuwe kenmerken, wat de essentie van evolutie is, is voor zover de paleontoloog van de gewervelde en ongewervelde dieren dat waarneemt, een ordelijk proces.

Wat een verschil met de wetenschappelijke standpunten van de vorige eeuw! Ik zou willen wijzen op de nadruk die in deze werkelijk opmerkelijke alinea wordt gelegd op het doelgerichte of teleologische beginsel, dat besloten ligt in deze onbetwistbare waarheid — waarbij teleologisch betekent datgene wat naar een duidelijk bepaald doel leidt.

Professor G. W. Patrick van de Universiteit van Iowa, die over de ruimere opvattingen in de denkbeelden over evolutie in de twintigste eeuw schrijft, zegt het volgende:†

---

*Onder het hoofd "Paleontologie", XIe druk, deel XX, blz. 591.

† "The Convergence of Evolution and Fundamentalism", *The Scientific Monthly,* juli 1926, blz. 12-13.

Een ander kenmerk van de evolutie van de twintigste eeuw is de geringere nadruk die wordt gelegd op het denkbeeld dat de natuur een slagveld zou zijn — een toneel van bloedige en meedogenloze strijd, waarin de geschiktsten overleven. Dit was een van die ongelukkige opvattingen die met de naam van Darwin waren verbonden en die zelfs tot voor kort ter verontschuldiging en verdediging strekte van alle kwaad in de menselijke samenleving. Het is jammer dat een deel van de kostbare tijd van deze twintigste eeuw moet worden besteed om dat "ons zo van pas komende darwinisme af te leren." Professor Patten, die als bioloog schreef, zegt dat altruïsme en samenwerking, die we nu beginnen te erkennen als absoluut onmisbare voorwaarden voor verdere maatschappelijke evolutie, fundamentele en primaire factoren zijn in de grootse strategie van de evolutie in de natuur zelf.

Er schijnen in feite aanwijzingen te zijn dat de hele nomenclatuur van de negentiende eeuw betreffende evolutie ongelukkig was gekozen. Misschien hebben we een heel nieuw stel termen nodig om dat grote wereldgebeuren te beschrijven dat vijfenzeventig jaar lang bekend heeft gestaan onder de naam *evolutie*. Vele biologen beginnen te twijfelen aan de veronderstelling uit de negentiende eeuw dat aan de mechanistische wetenschappen enig speciaal recht is voorbehouden bij de verklaring van het leven, de geest en de samenleving. Professor Haldane is zelfs zover gegaan dat hij de volgorde omkeert en oppert dat "de gedachte aan leven dichter bij de werkelijkheid staat dan de gedachte aan stof en energie" . . .

Ik onderbreek nu even. We hebben hier een reactie op de oude opvatting dat stof en energie levenloze, zielloze, ongemotiveerde, dode dingen zijn, die zich lukraak verenigen, zich in het wilde weg door de ruimte bewegen en zonder een logische reden of opdracht samenkomen om het leven te doen ontstaan en mensen te vormen. We vervolgen het citaat:

en J. Arthur Thomson gelooft dat de formules van de natuur- en scheikunde niet langer toereikend zijn om begrippen als gedrag, ontwikkeling of evolutie te omschrijven. Algemeen is men van mening dat Herbert Spencer, toen hij veel ophef maakte van een drietal begrippen, namelijk stof, beweging en kracht, wier herindeling de hele wereld zou moeten verklaren, de wetenschappelijke wereld "op een dwaalspoor bracht".

Hedendaagse biologen houden zich voornamelijk bezig met het geduldig en volhardend doen van onderzoekingen op het terrein van de erfelijkheidsleer, en onthouden zich wijselijk van speculaties over de oorzaken en betekenis van de

evolutie. Maar het is moeilijk om van alle speculatie af te zien, en wanneer biologen het terrein van de filosofie betreden en over evolutietheorieën spreken, is het de moeite waard de nieuwe termen op te merken die zij gebruiken. We horen veel over creatieve evolutie, niet altijd strikt in de betekenis die Bergson eraan geeft. We horen over "sprongsgewijze evolutie". We horen evolutie omschreven als "een strijd voor vrijheid", of als een proces van "zelfexpressie". We horen over de stoffelijke structuur van de natuur die eerder "alert" dan "inert" zou zijn. We horen over "de grootse strategie van de evolutie". Zelfs spreekt men over evolutie als een proces van verwerving, waarin leven, denken, zedelijk gedrag, maatschappelijke organisatie, wetenschap en kunst, de verworven waarden zijn.

Nogmaals, wat een verschil rnet de vroegere wetenschappelijke opvattingen!

Professor Louis Trenchard More van de Universiteit van Cincinnati, die over "Man's Nature"* schreef, heeft naast andere belangrijke dingen, het volgende te zeggen over de ontoereikendheid van de mechanistische biologische theorie van het transformisme, vaak verkeerdelijk evolutie genoemd, en over het misbruik van deze theorie door het merendeel van hen die wetenschappelijke hypothesen populariseren. Hij schrijft:

> Gedurende vele tientallen jaren is de wereld beheerst door de filosofie van vooruitgang en evolutie, die tot stand kwam door het werk van de biologen uit de negentiende eeuw. Aan hen danken we niet alleen de degelijke grondslagen van de biologische wetenschap, maar ook het dogmatisch aanvaarden van de darwinistische theorie van de natuurlijke selectie en een filosofie van het monistisch naturalisme.

Laat me hier even onderbreken om te zeggen dat deze wetenschappelijke theorieën geen bewezen natuurfeiten zijn; ze zijn slechts speculaties en hypothesen, die verheven zijn tot waarheden; maar nu weten onze moderne wetenschappelijke theoretici wel beter. Professor More vervolgt:

**The Hibbert Journal,* april 1927, blz.509-10, 522.

Intussen hebben latere biologen door hun eigen experimentele werk bewezen dat de darwinistische theorie volkomen faalt om het ontstaan van nieuwe soorten te verklaren en ze hebben geen andere bevredigende oorzaak van de variaties gevonden. Daarom zijn ze in een positie geraakt waarin ze ons moeten vragen een algemene evolutietheorie op goed vertrouwen te aanvaarden.

Dit schijnt in te houden dat er een wetenschappelijke kerk bestaat waarin we, als we in aanzien willen staan en algemeen bekend willen zijn en niet voor "zonderlingen" willen worden aangezien door onnadenkende mensen, de dingen op goed geloof moeten aanvaarden. We geloven niet dat de verklaring van professor More ook maar één jota is overdreven. Hij vervolgt:

Terwijl deze resultaten aan alle goed geïnformeerde biologen bekend zijn, hebben ze zonder protest toegestaan dat zij die de wetenschap populariseren, de sociologen en de geestelijkheid, het onderwerp presenteren alsof het op positieve bewijzen berust. En, wat nog erger is, aan studenten op scholen en universiteiten wordt op een zodanige manier biologie onderwezen, dat ze ervan overtuigd zijn dat de speciale evolutietheorieën als onbetwistbare feiten zijn vastgesteld, en dat de filosofie van het naturalisme de logische conclusie uit die feiten is.

We besluiten het citaat als volgt:

Het hoeft geen verbazing te wekken dat het grote publiek het darwinisme verwart met evolutie en het atheïsme met biologie en wetenschappelijke theorie in het algemeen. Er verschijnen voortdurend berichten over "ontbrekende schakels" en deze worden door biologen niet met gezag weerlegd. En toch weten ze dat als men naar een "ontbrekende schakel" zoekt, dit betekent dat we niet alleen de twee uiteinden van een keten kennen, maar ook de meeste tussenliggende delen. De waarheid is dat we één uiteinde van een mogelijke keten hebben, onszelf, en bepaalde fragmenten van fossiele overblijfselen die enkele van onze kenmerken dragen. Maar de biologen weten niet welke dierlijke voorvader, als er één is, het andere einde van de keten vormt, of welke schakels ons met het verleden verbinden. . . .
En aangezien [de bioloog] noch de oorzaak noch de methode van de variaties kent, is hij zelfs niet in staat de karakteristieke eigenschappen van de eerstvolgende generatie te voorspellen.

Is dit niet een hoogst merkwaardige constatering van onwetendheid, maar toch, hoe eerlijk en openhartig is het. Evolutie is inderdaad een feit. Groei, leren, vorderingen maken, vooruitgang, is de algemene wet van het heelal. Dat is iets dat ieder verstandig mens tegenwoordig erkent. Maar de theorieën, de ideeën, de dogmatische stellingen, de leringen, hypothesen en stokpaardjes van iemand die de wetenschap populariseert, hoe klein of groot hij ook is, zijn iets anders; en wij, als denkende mannen en vrouwen, hebben het volste recht en worden daarin door de grotere biologen zelf gesteund, dergelijke denkbeelden te aanvaarden of ze af te wijzen.

Met de zogenaamde populariseerders van de wetenschap, van wie velen niettemin ernstige en toegewijde mensen zijn, hebben theosofen een appeltje te schillen; in elk geval zijn zij het met wie wij van mening verschillen, in sommige gevallen duidelijk verschillen, omdat ze, in plaats van zich te beperken tot de nobele beginselen van het natuuronderzoek, zich maar al te vaak geroepen voelen tot het geven van plechtige dogmatische verzekeringen over feiten die nog niet volledig zijn begrepen of verklaard.

Dr. Will Durant zegt in *The Story of Philosophy:*

> *Deze* nieuwe oriëntatie doet ons de evolutie zien als iets geheel anders dan het blinde en treurige mechanisme van strijd en vernietiging dat Darwin en Spencer beschreven. We worden ons bewust van de duur in de evolutie, het zich ophopen van vitale krachten, de vindingrijkheid van leven en geest,... We kunnen begrijpen waarom de jongste en bekwaamste onderzoekers, zoals Jennings en Maupas, de mechanische theorie over het gedrag van de protozoa verwerpen, en waarom professor E. B. Wilson, de nestor van de hedendaagse cytologen, zijn boek over de cel besluit met de verklaring "de studie van de cel schijnt over het algemeen de enorme kloof tussen zelfs de laagste levensvormen en de anorganische wereld eerder te hebben vergroot dan verkleind." En overal in de wereld van de biologie hoort men over het verzet tegen Darwin. – blz. 497-8

Laat me het hier nog eens herhalen: theosofen erkennen niet het bestaan van zogenaamde anorganische of levenloze stof; alles

leeft, want alles is een brandpunt van kracht en daarom van leven, want leven is energie; leven is kracht. Wat zou het anders kunnen zijn? Energieën en krachten zijn eenvoudig manifestaties of verschijnselen van leven. Leven is de levensbron, en energieën en krachten zijn de stromen die aan die bron ontspringen.

Op een gezamenlijke vergadering van leraren in de biologie en scheikunde en van clubs voor natuur- en plantkunde in New York City, sprak dr. John M. Coulter over de aard en grondslagen van de evolutie.* Hier volgen zijn openingswoorden:

> Over de betekenis van evolutie bestaan waarschijnlijk meer misverstanden dan over enige andere wetenschappelijke leer. De reden daarvan is dat er zeer veel over is gesproken door mensen die niet op de hoogte zijn en op die manier is er veel verkeerde informatie verspreid.
>
> De algemene betekenis van de organische evolutie is dat de rijken van plant en dier zich onafgebroken en op een ordelijke manier, door natuurwetten geleid, hebben ontwikkeld, zoals ook het zonnestelsel, gehoorzamend aan natuurwetten, zich heeft ontwikkeld.

Daar zijn we het mee eens; alleen zijn deze "natuurwetten" niets anders dan de zich manifesterende activiteiten van inwonende intelligenties, "de goden", als we een minder gangbaar woord daarvoor mogen gebruiken. Deze wetten zijn als het ware de uitdrukking van de activiteiten van hun vegetatieve of voertuiglijke aspect, terwijl het kinetische of actieve aspect dat ze bezitten en dat zich op hun eigen hogere gebieden manifesteert, de uitdrukking is van hun verheven geestelijke en intellectuele activiteiten. Deze laatste activiteiten vormen de wortel van de harmonie, de samenhang en de onderlinge afhankelijkheid die het heelal tentoon spreidt; terwijl anderzijds het lichamelijke of vegetatieve aspect van hun natuur, om het zo te noemen, de energieën en

---

*"The History of Organic Evolution", gehouden op 27 maart 1926, op verzoek van de wetenschappelijke commissie van de Raad voor de Opvoeding, New York City. De volledige tekst is verschenen in *Science,* vol. LXIII, 14 mei 1926; zie ook *Annual Report Smithsonian Institution,* 1926.

krachten openbaart die werken door het hele stoffelijke heelal dat wij kennen.

Dr. Coulter wijst er vervolgens op dat het darwinisme iets heel anders is dan evolutie per se; en verder, dat het darwinisme slechts een van de pogingen is om de evolutionaire biologische verschijnselen van het leven te verklaren. Evolutie, zegt hij, is een ontwijfelbaar feit; maar, voegt hij eraan toe, of de aangeboden transformistische of evolutionaire theorie toereikend is om als verklaring te dienen van de natuurlijke verschijnselen van groei en vooruitgang, is iets heel anders. Geen enkele tot dusver naar voren gebrachte hypothese, zegt hij, strookt met of dekt alle bekende feiten.

Dit alles is precies waar wij op wijzen. Maar waar ik hier de nadruk op wil leggen is de ongunstige morele invloed die deze transformistische leringen op de wereld hebben gehad. Als de mensen geloven dat ze een gemeenschappelijk geestelijk voorgeslacht hebben, voortkomen uit een gemeenschappelijke vitaal-geestelijke wortel en te zamen door enorm lange perioden van evolutionaire ontwikkeling voortreizen; als ze beseffen dat het bloed dat in de aderen van elk mens klopt lijkt op, of wellicht bijna identiek is met het bloed dat in de aderen van alle mensen klopt, hoe groot de verschillen ook zijn tussen de onderscheiden rassen, dan hebben ze een geestelijke voorstelling van het leven, die fungeert als een sterk anker waaraan ze het levensschip in tijden van spanning of gevaar kunnen vastleggen. Als ze dit innerlijk weten, worden ze niet van hun morele kabels losgeslagen door onjuiste biologische leringen, die uit allerlei fysiologische en psychologische dwaalbegrippen en psychosen zijn ontstaan, en die leiden tot het bewuste of onbewuste geloof, dat zelfs aan onze kleine kinderen wordt geleerd, dat het leven een wanhopige strijd om de superioriteit is, waarin elk mens door zelfzucht moet slagen of "het loodje moet leggen" en dat onder de kerkelijk gelovigen de achterblijvers voor de duivel zijn — als er inderdaad een duivel is!

Waar is dat biologische schrikbeeld van de vorige eeuw op uitgelopen? Op het denkbeeld dat de mens, die niet meer is dan een getransformeerd dier, zonder een leidinggevende ziel of een overschaduwende geest, een schepping is van het onberekenbare toeval, zonder hoop op een geestelijke toekomst en niet beheerst door morele wetten die in de werkingen van de natuur zelf besloten liggen; en dat de enige remmende krachten die zijn van maatschappelijke conventies of een ongrijpbare soort moraal die uit opportunisme is ontstaan, en uit de vrees te worden betrapt als zijn aangeboren zelfzucht hem al te ver van het rechte pad doet afdwalen. En ook op het denkbeeld dat als de mens werkelijk een ziel heeft, die ziel alleen een soort van uitwaseming is, die voortkomt uit de chemisch-fysiologische werking in en op de hersenen — of soortgelijke nonsens.

Deze nachtmerries van de verbeelding — want dat zijn ze in werkelijkheid — zijn in hoofdzaak verantwoordelijk voor de verschrikkelijke strijd om materiële suprematie en macht die de wereld doormaakt.

Zelfs professor Frederick Soddy, hoewel een vurig voorvechter van de wetenschap als de grootste weldoenster van de wereld van de mens, werd er door de logica van de feiten toe gebracht in ondubbelzinnige termen blijk te geven van dezelfde conclusies. Kennis werd misbruikt door het gebrek aan remmende morele en geestelijke invloeden.

Doet het onze kinderen ook maar enig goed naar musea te gaan en naar dierlijke wezens te kijken die op de muren zijn geschilderd of in prentenboeken staan, of naar gipsen modellen of standbeelden te staren van absoluut denkbeeldige aapachtige voorouders van de mens?

Professor Wood Jones schreef enkele jaren geleden over het onderwerp van de "ontbrekende schakel" die de antropologen zo graag construeren, het volgende:

Elke zogenaamde ontbrekende schakel zou er heel anders uitzien dan het veel

verbreide beeld van een dierlijk, slungelig lopend wezen, dat nog afschuwelijker is gemaakt dan een gorilla door een opkomende trek van menselijkheid. Dit beeld van de ontbrekende schakel moet uit onze gedachten worden verdreven, en ik kan mij geen bezigheid indenken die de wetenschap van de antropologie meer onwaardig is dan de niet ongebruikelijke activiteit van het modelleren, schilderen of tekenen van deze nachtmerries verwekkende produkten van de verbeelding, die intussen een volslagen verkeerd beeld van schijnbare echtheid wekken.

Ik heb nog nooit woorden gebruikt die zo krachtig waren als deze, van een van de meest eminente hedendaagse anatomen. Dit citaat werd ontleend aan *The Problem of Man's Ancestry* (blz. 39 -40) dat hij als volgt besluit:

De mens is niet een pas verwekt kind van de aap, geboren uit een toevallige variatie en grootgebracht in een bloedige strijd om het bestaan op een zuiver dierlijke manier. De mensheid moet een dergelijk denkbeeld van zich afzetten en het moet niet langer invloed op ons gedrag uitoefenen. We hebben ons huidige niveau niet met deze middelen bereikt en zeker is dat we nooit een hoger zullen bereiken als we ze versterken. Als de mens zich zou zien als een uitermate oud type, dat zich in het verleden differentieerde en zich nu zuiver en alleen door de kwaliteiten van zijn geest onderscheidt, en hij de bestaande Primaten zou zien als misleide en gedegenereerde mislukkingen van zijn oude stam, dan zouden, denk ik, de ethische opvattingen van de mensheid erbij hebben gewonnen — en het zou een geloof zijn dat strookt met de tegenwoordige kennis.

Zo is het. Doordat wij niet inzien dat we in onze geestelijke oorsprong in wezen één zijn, kan de kwalijke bron van zelfzucht, van eigenbelang, in het hart van de mens in omvang toenemen. Dat is de wortel van alle kwaad en van al het bedrijven van kwaad, voor zover het de mens betreft, en het is eveneens de oorzaak van alle individuele ellende en droefheid, omdat uit deze kwalijke bron van de zelfzucht, het kind van onze lagere natuur, al die dingen te voorschijn komen, als ze dat kunnen en ze zich hebben losgemaakt van de heilzame en remmende invloeden van de hogere natuur, die het leven somber, verdrietig en ongelukkig maken.

Ik spreek hier over de ethiek, wat een prachtig iets is. De ethiek en het morele gedrag berusten op de wetten van het heelal, omdat ze niets anders zijn dan de regels voor harmonie in het menselijk gedrag, die een afspiegeling is van de harmonie die in de kosmische ruimten heerst. Alles wat we moeten doen is die wetten begrijpen, ze in ons hart sluiten, ze in ons bewustzijn opnemen; want dan zullen we in staat zijn de fundamentele werkingen van het universele leven bewust te volgen, omdat we dan met ons denken in aanraking zijn met die harmonieën.

We kunnen niet met deze fundamentele universele wetten in contact zijn voordat we het denkbeeld volkomen uit onze gedachten hebben gebannen, dat de mens alleen maar zijn stoffelijk lichaam is, een onbezield lichaam, dat is ontwikkeld volgens de mechanische en ongeïnspireerde methode van de transformisten. We moeten inzien dat de mens een geestelijke entiteit is, een monadisch centrum, waarvan de oorsprong het hart van het universele leven is. Het is deze innerlijke vonk van licht, zowel in de mens als in alle andere wezens, die de evolutionaire drang verschaft en heeft verschaft, tot de vorming van steeds geschiktere voertuigen voor zelfexpressie.

SPECIALISATIE EN MENDELISME

NIEMAND IS ER OOIT in geslaagd de kloven te overbruggen die de grote groepen of phyla van het dierenrijk van elkaar scheiden en daarom is niemand in staat geweest die zogenaamde doorlopende trap te vinden, waarlangs de mens naar zijn tegenwoordige evolutiestadium zou zijn opgeklommen. Ongetwijfeld hebben er in het verleden wezens, of liever levensstadia, bestaan tussen deze grote groepen; maar de geologische geschiedenis, die nog zeer onvolmaakt is, heeft ze nog niet aan het licht gebracht. Als ze ooit werden ontdekt, zouden de transformisten ze zonder twijfel begroeten als de langgezochte en nog steeds ontbrekende schakels. Waarschijnlijk zouden deze geleerden de meer aannemelijke mogelijkheid, dat ze eenvoudig voorbeelden zijn van specialisatie van een of meer van de grote stammen onder de mens, negeren; want we weten al dat al deze grote stammen staaltjes van afwijkende evolutie of liever van evolutionaire specialisaties hebben vertoond.

Deze vondsten zouden derhalve in geen enkel opzicht werkelijke ontbrekende schakels zijn, maar nakomelingen van een of meer van deze grote stammen, welke nakomelingen bepaalde minder belangrijke wegen van voortgezette variatie hebben

gevolgd. In feite vertegenwoordigt elk van de grote phyla of groepen of stammen, zoals we deze nu zien, slechts het punt van evolutionaire variatie dat ze op het ogenblik hebben bereikt en dat geenszins nog grotere specialisaties in variabiliteit in de toekomst uitsluit. Om het in een paar woorden te zeggen, elk van deze grote groepen of phyla is eenvoudig een grote evolutionaire ontwikkeling, een specialisatie vanuit elementaire zoölogische wortels.

Evolutie en specialisatie zijn in één opzicht bijna synoniem. Als we onder evolutie verstaan het loswikkelen van dat wat sluimert, latent is of slaapt, dan betekent specialisatie hetzelfde. Zoals in de dierkunde en trouwens ook in de plantkunde bekend is, kan de ene grote groep de gespecialiseerde vormen of variaties overnemen die typische grondvormen zijn van een andere vaak lagere grote groep. Een zoogdier bijvoorbeeld, kan variaties van een vogelsoort of een vissoort overnemen en toch in beide gevallen een zoogdier blijven.

Laten we de sterk afwijkende evolutie van de walvis eens nagaan. De walvis is een zoogdier, en moet eens een landdier zijn geweest dat om de een of andere onbekende reden naar de zee trok; toch ziet hij eruit als een vis en brengt hij zijn leven door in het water van de oceaan. Als u ooit een afbeelding hebt gezien van een walvis of van een dolfijn, die ook een zeezoogdier is, naast die van een haai, en u zou daarboven een plaat hangen van de uitgestorven soort *ichthyosaurus,* dan lijken ze op het eerste gezicht zo sterk op elkaar wat algemene kenmerken van gedaante en vorm betreft, dat u, als u onbekend zou zijn met de anatomische hoofdtrekken van deze dieren, zou zeggen dat alle drie verschillende soorten vissen zijn. Toch is de haai een vis, de *ichthyosaurus* uit het Mesozoïcum of secundaire tijdperk van de geologie was een reptiel, terwijl de walvis of de dolfijn een zoogdier is. Vis, reptiel en zoogdier: drie sterk verschillende stammen, die onder invloed van de omgeving elkaar, wat algemene vorm en gewoonten betreft, dichter zijn genaderd. Die invloed was zo groot dat deze,

al ging hij in tegen de innerlijke drang of innerlijke vitale stuwkracht van de evoluerende entiteit in elk van deze drie vormen, van overwegende betekenis is geweest bij de vorming van het visachtige lichaam en zijn gewoonten. Hoewel ze anatomisch en wat hun afstamming betreft radicaal van elkaar verschillen, lijken ze oppervlakkig toch op zeevissen. Verwijderen we echter het vlees en onderzoeken we het geraamte van elk van deze drie dieren, dan kunnen de drie verschillende stammen waartoe ze respectievelijk behoren, onmiddellijk worden onderscheiden.

We zouden ook de vleermuis als voorbeeld kunnen nemen. De vleermuis is eveneens een zoogdier en toch heeft ze het hele voorkomen en vele gewoonten van een vogel; feitelijk is ze in hogere mate dan enige vogel een echte vlieger, omdat vliegen de enige manier is waarop ze zich gemakkelijk voortbeweegt. Haar vlucht is zo snel en geruisloos en zo recht op het doel af dat ze zeer waarschijnlijk de meest verwonderlijke vlieger kan worden genoemd die we kennen.

Alle vogels hebben poten, die in sommige gevallen sterk en indrukwekkend zijn. Ze kunnen gemakkelijk staan en lopen en soms rennen; maar een vleermuis, zoals uzelf moet hebben opgemerkt als u er ooit een hebt gadegeslagen, is bijna hulpeloos als ze niet vliegt. Haar bewegingen op de grond of op de vloer zijn uiterst onhandig. Wat bewoog de vleermuis de grond te verlaten en de lucht op te zoeken? Wat was de oorzaak van deze sterke afwijking in vorm en gewoonte van de voorouderlijke zoogdierstam? Wie zal het zeggen?

Bedenk in dit verband dat "geëvolueerd" of "gespecialiseerd" niet noodzakelijkerwijs hoger of superieur betekent, als we de technische term uit wetenschappelijke boeken gebruiken. Het betekent slechts het naar buiten brengen van datgene wat uitdrukking zoekt, een grotere mate van "specialisatie". Die grote aantallen vormen, die steeds meer afwijken van de primitieve of wortelstam, zijn altijd voorbeelden van specialisatie van het type.

Specialisatie betekent in alle gevallen dat een dergelijke stam zich verder heeft verwijderd van de oorsprong.

Laat me duidelijk maken wat ik bedoel met het voorbeeld van de olifant, een viervoeter. Kijk naar de ontwikkeling die de neus van de olifant, de slurf genaamd, heeft doorgemaakt. Kijk naar zijn reusachtige waaiervormige oren. Dit zijn specifieke kenmerken die bij hem horen; ze worden zelfs vroeg in de ontwikkeling van het embryo van dat dier aangetroffen en tonen daarom aan dat deze specifieke kenmerken tot heel ver in de geschiedenis van die tak teruggaan.

Laten we ook als voorbeeld de voet van het paard nemen. Weet u wat een paardehoef is? Het is de hoog geëvolueerde en op een speciale manier ontwikkelde nagel van de derde teen van elk van zijn vier voeten. Dat dier loopt letterlijk op de hoogontwikkelde teennagel van de verlengde derde teen van elke voet.

Een dergelijk specifiek kenmerk komt bij de handen en voeten van de mens in zijn evolutiegeschiedenis niet voor, zoals blijkt uit de ontwikkeling van het menselijk embryo. Feitelijk is de paardehoef een verregaande evolutie, een sterk voortgeschreden ontwikkeling van de primitieve voorvader van de paardestam. Het is een specifiek kenmerk van het paarderas.

Dit is een toepasselijk voorbeeld van wat we bedoelen als we spreken over de verregaande specifieke evolutionaire ontwikkeling van een van de verschillende stammen en over de onmogelijkheid dat het menselijk ras deze op zijn opwaartse reis doorloopt.

Het is ook waar dat andere dieren min of meer op dezelfde manier lopen of zich bewegen. Wanneer de aap bijvoorbeeld op handen en voeten loopt, zoals hij gewoonlijk doet, loopt hij niet op zijn voetzolen of op de manier van iemand met platvoeten; hij loopt op zijn vingers, op de nagels of op de knokkels van zijn handen. De voorouders van het paard deden dat min of meer op dezelfde manier. Dit zijn alle voorbeelden van specialisatie.

Specialisatie is altijd iets bijkomstigs. Het is het volgen van een pad dat niet in de hoofdrichting van de evolutie loopt. Ze duidt op zijn minst op een tijdelijke stilstand van de *innerlijke* evolutionaire ontwikkeling, een plotseling afdwalen naar onbelangrijke zijpaden — onbelangrijk, wel te verstaan, vanuit het standpunt van de geestelijke ontwikkeling. In zekere zin kan men dus zeggen dat alle ontwikkelingen van de dierenstammen, die steeds verder wegvoeren van de primitieve menselijke stam, specialisaties zijn. Deze stammen weken steeds meer van de hoofdstam af, waarbij elk zijn eigen genealogische vertakking volgde. Hun kans en trouwens ook hun vermogen om gestadig langs psychologische wegen voort te gaan was beperkt, hoewel er voor hen oneindig veel mogelijkheden waren voor fysiologische variaties.

Intussen behield het menselijk ras, het meest primitieve van alle, zijn betrekkelijke eenvoud van lichaamsbouw en -functies, omdat het zich niet uitsluitend bezighield met experimenten en aanpassingen langs fysieke lijnen. Toen het eenmaal een geschikt voertuig voor zichzelf had gebouwd, verliet het die evolutielijn, *als doel van evolutie op zich,* om de veel belangrijker *innerlijke* psychologische, verstandelijke en ook geestelijke aspecten die in hem besloten liggen, tot uitdrukking te brengen.

Ditzelfde beginsel werkt ook in de sfeer van het menselijk leven zelf. Telkens wanneer men een te grote specialisatie ziet, bijvoorbeeld in een tak van wetenschap, kan men weten dat daar waarschijnlijk voorlopig geen vooruitgang optreedt; omdat wanneer iemand uitsluitend zijpaden van gespecialiseerde studie betreedt, hij van de hoofdstroom van menselijk denken wordt afgesneden, die brede stroom die door de eeuwen heen is gevoed door alle diepzinnige denkers die tot de voorwaartse evolutie van het menselijk denken hebben bijgedragen.

Bedenk dat de evolutie zich in alle gevallen door twee oorzaken voltrekt: de innerlijke stuwkracht of drang in de evoluerende entiteit, die inwerkt op de omringende omstandigheden of omge-

ving, en deze laatste, die op het wezen dat een dergelijke innerlijke stuwkracht of drang uitdrukt, reageren. De resultante van deze twee krachten of omstandigheden is het dier, of het menselijk wezen, of enige andere entiteit, op elk moment van hun ontwikkelingsgang. Onder evolutie verstaan we dus het ontplooien of ontvouwen van mogelijkheden of krachten of latente vermogens, die in het wezen zelf ingewikkeld zijn. En wanneer de omgeving een uitstorting of ontwikkeling van deze latente krachten toelaat, zullen ze zich onmiddellijk manifesteren of laten gelden, en het resultaat daarvan is in het geval van het dierenrijk een verandering in één of meer opzichten van het stoffelijk voertuig of lichaam; en in het geval van het mensenrijk in zijn tegenwoordig stadium, een vollediger uitdrukking van de innerlijke psychologische entiteit.

Ik heb uiteengezet dat er niet een één reeks vormende of doorlopende evolutie van de menselijke stam dwars door de grote klassen van bezielde entiteiten onder de mens bestaat; en dat juist de verschillende hiaten of lacunes tussen de stammen de voornaamste struikelblokken vormen voor de transformisten bij hun pogingen hun hypothesen te bewijzen. Elke poging deze kloven te overbruggen door een beroep te doen op het getuigenis van de natuur moest noodzakelijkerwijs mislukken. Maar gevestigde denkbeelden hebben een taai leven; er is veel werk verzet, voor een groot deel goed en briljant werk, in het streven een nieuwe hypothese te ontwikkelen die meer verklaart en waardoor de aanvaarde transformistische evolutietheorieën zouden kunnen worden bewezen.

Als gevolg daarvan is er een modernere evolutionistische school ontstaan, die we de school van de "sprongsgewijze" evolutie kunnen noemen, gebaseerd op het denkbeeld dat de evolutie dikwijls met "sprongen" verloopt, als we dat zo mogen uitdrukken. Maar er is geen bevredigende verklaring gegeven voor het feit dat zulke plotselinge en grote variaties inderdaad voorkomen

en evenmin waarom deze sprongen of sprongsgewijze variaties plaatsvinden. Onder de voorstanders van deze bijzondere zogenaamde mutatieleer nemen de Nederlander Hugo de Vries, en een Brits geleerde, William Bateson, een vooraanstaande plaats in.

Deze heren hebben ontdekt dat bepaalde planten en dieren in hun biologische geschiedenis grote sprongen vertonen van de ene fase of variatie naar een andere fase of variatie, en dat deze fasen zover uit elkaar liggen en de resulterende entiteit zo specifiek anders is dan in de voorafgaande fase, dat zij dergelijke grote sprongen mutaties hebben genoemd. Mutatie betekent natuurlijk verandering, in de zin van afwijking van de voorafgaande toestand. Zulke mutaties bestaan inderdaad.

De oorzaak ervan ligt in het feit dat zich in de evoluerende entiteit een gewoonte of een reeks gewoonten hebben opgehoopt — als we zo'n onvolmaakte uitdrukking mogen gebruiken — die gedurende min of meer onbepaalde tijd latent blijven. Zulke gewoonten of reeksen gewoonten kunnen we misschien recessief, slapend of latent noemen; maar ze zijn er, en wanneer de milieuomstandigheden geschikt zijn voor hun manifestatie, zoals in alle andere gevallen van plotseling optredende variaties, dan komen ze voor de dag en is schijnbaar een nieuwe soort haar evolutionaire reis begonnen.

Het is duidelijk dat de wet van evolutie door langzame en geleidelijke overgang van het ene stadium naar het andere in geen enkel opzicht is geschonden, want deze gewoonten of reeksen gewoonten of variaties waren opeengehoopt en ingebouwd in de biologische architectuur en geschiedenis van de cel of het celorganisme dat ze voortbracht. Het milieu zorgt ervoor dat ze zich kunnen manifesteren, wanneer de hinderpalen die hun optreden beletten, verdwijnen of worden weggenomen, of om de een of andere reden niet langer de uitstroming van de innerlijke krachten belemmeren die tot nu toe slapend of recessief waren.

De verklaring van dit feit van grote en plotselinge variaties

ligt in de aard van de celstructuur in het lichaam van elke op die manier evoluerende entiteit. Ik zie niet in hoe de evolutie ooit kan worden begrepen als we ons onderzoek ervan uitsluitend beperken tot het veranderlijke en veranderende lichaam; het moet toch voor elk denkend mens duidelijk zijn dat het lichaam alleen tot uitdrukking kan brengen wat een innerlijke en geestelijke kracht, die ernaar streeft zich door middel van het lichaam te manifesteren wanneer een passend milieu dat toelaat, heeft bepaald.

We hebben er al op gewezen dat de innerlijke evolutie van de mens, dat wil zeggen de evolutie van de innerlijke krachten van zijn wezen, veel belangrijker en interessanter is, omdat ze causaal is, dan de evolutie of verandering van zijn stoffelijk lichaam door specialisatie. Maar we beperken onze onderhavige stelling min of meer tot de evolutie van het voertuig of lichaam waardoor de mens, of de onder hem staande wezens, respectievelijk evolueren en werken of hun eigen innerlijke stuwkracht tot uiting brengen.

Een belangwekkende wetenschappelijke ontdekking van de laatste jaren is uitgegroeid tot wat nu mendelisme wordt genoemd. Gregor Mendel was een Oostenrijkse boerenjongen met een grote liefde voor de natuur, die hij bestudeerde. Later werd hij monnik en hij stierf als abt van Brünn. Zijn kerkelijke bezigheden lieten hem blijkbaar veel tijd om als natuurliefhebber de dingen die zijn belangstelling hadden te bestuderen. En zo experimenteerde deze monnik, die enkele geheimen van de natuur trachtte te ontdekken, in de tuin van zijn klooster met de gewone erwt. Hij nam veel proeven, die zich over een aantal jaren uitstrekten. Hij vergeleek de resultaten van zijn studies en vond verschillende zeer interessante dingen; bijvoorbeeld, dat erfelijkheid langs wiskundige lijnen in kwantitatieve verhoudingen werkt, wat overeenkomt met het standpunt dat de theosofie ten aanzien van deze kwestie van de erfelijkheid inneemt.

Nadat hij de resultaten van zijn studie had verzameld, werden

ze in 1865 gedrukt, maar ze werden spoedig vergeten, als ze in die tijd ooit al enige aandacht kregen. De wereld van toen weergalmde van de ruzies over het darwinisme en de theorieën over de natuurlijke selectie en het overleven van de geschiktsten. De studies en de verklaringen van deze onbekende Oostenrijkse onderzoeker werden volkomen uit het oog verloren.

Maar in het jaar 1900, achttien jaar na de dood van Mendel, werden de resultaten van zijn studies, waaraan hij vorm had gegeven en die in 1865 waren gedrukt, min of meer onafhankelijk van elkaar opnieuw ontdekt door drie grote plantkundigen, Hugo de Vries, E. Correns en G. Tschermak. Deze plantkundigen ontdekten dat het werk van Mendel, dat in zijn gedrukte stelling was vervat, hen enorm hielp bij de verklaring van hun eigen mutatiehypothese, dat wil zeggen de hypothese over de sprongsgewijze evolutie of de evolutie met sprongen.

Wat is mendelisme? Mendelisme is de theorie dat er in het voortplantings- of kiemplasma van planten en dieren bepaalde krachten aanwezig zijn die proberen tot uitdrukking te komen, en dat deze zich manifesteren in wiskundige of kwantitatieve verhoudingen.

Ter illustratie zullen we het voorbeeld nemen dat Mendel zelf koos. Bij zijn proefnemingen met erwten kruiste hij een hoog erwtenras met een dwergras, en hij ontdekte dat ze bij de volgende generatie alle hoog waren. Hij zei daarom dat de eigenschap hoog "dominant" is en dat de eigenschap laag "recessief" is — *slapend* of *sluimerend* of *latent,* zou de theosoof zeggen. Hij liet deze tweede generatie van alleen hoge zichzelf op natuurlijke wijze bevruchten en het bleek dat hun nakomelingen zich als volgt splitsten: één vierde deel was laag, drie vierde was hoog.

Hij ontdekte dat als dit vierde deel lage niet werd gekruist, het onveranderlijk lage voortbracht, en toonde daarmee aan dat het een zuivere stam of een zuiver ras was. Maar van de driekwart die uit hoge bestond, bracht één kwart onveranderlijk hoge

voort, waaruit bleek dat dat kwart hoge eveneens van zuiver ras was, terwijl de andere helft van het hoge ras een nakomelingschap voortbracht precies zoals hun ouders hadden gedaan, dat wil zeggen, er ontstonden in de volgende generatie één kwart raszuivere lage, één kwart raszuivere hoge en tweekwart van gemengd laag en hoog ras.

Hoe komen deze kwantitatieve verhoudingen tot stand? Wat veroorzaakt deze mathematische verhoudingen in het voortplantings- of kiemplasma? Het milieu heeft er natuurlijk iets mee te maken, want het milieu verschaft als het ware de stimulans die de innerlijke drang of de innerlijke kracht in staat stelt zich tot uitdrukking te brengen; met andere woorden, het milieu is het terrein waarbinnen en waarop deze natuurkrachten, die aan de soort eigen zijn, werken. Maar om deze geheimen van de natuur tot hun oorsprong na te gaan en te verklaren, moeten we doordringen tot de innerlijke natuur van het wezen zelf. De oplossing van dit probleem ligt in de cel, dat wil zeggen in de inherente, inwonende, aangeboren of ingesloten krachten van de cel zelf.

Alle stof — zowel de levende als de zogenaamd levenloze — is uiteindelijk opgebouwd uit atomen, die alle reusachtige en ontelbare mogelijkheden tot verandering bezitten, en dat is evolutie, die tot groei of tot retrogressie leidt, naar gelang van de omstandigheden; maar het betekent altijd evolutie, dat wil zeggen het naar buiten brengen van dat wat binnenin ligt en zich wil manifesteren.

In vele gevallen wordt deze evolutie, dit tot uitdrukking brengen van de innerlijke neigingen, krachten of vermogens, door verschillende omstandigheden geremd; en als zich dat voordoet, valt het atoom of de cel — want de cel kopieert het algemene schema van de atomen waaruit ze is opgebouwd — onder wat in de theosofie de wet van vertraging wordt genoemd, en moet het zijn tijd afwachten tot zijn eigen groeicyclus aanbreekt. Maar als

zijn cyclus onder invloed van de wet van de versnelling staat, begint het zich geleidelijk te ontplooien, steeds naar buiten brengend wat het in zich heeft, wat aan mogelijkheden en neigingen latent aanwezig is.*

Evolutie is dus in feite zelfexpressie. Ze verloopt niet op een willekeurige manier, maar volgens de innerlijke drang of stuwkracht van de min of meer bewuste onzichtbare entiteit of ziel, die zich tracht te manifesteren door middel van haar voertuig of voertuigen. Wat ze op deze wijze volbrengt noemen we evolutie. De oplossing van dit raadsel van de evolutie, van het probleem wat de oorzaak is van groei, in het bijzonder van de expansieve, voortgaande of op vooruitgang gerichte groei, moeten we zoeken in het heel kleine.

Daar de mens een kind is van het heelal, omdat hij van dat heelal zelf deel uitmaakt, heeft hij alles in zich — elke kracht en elk vermogen — wat de macrokosmos of het grote heelal bezit. Hij is als entiteit op zijn beurt een macrokosmos voor de cellen die zijn lichaam samenstellen, want ze maken deel van hem uit en hebben daarom alles in zich wat hij in zich heeft, zij het latent of sluimerend en nog niet in beweging.

De krachten zijn aanwezig, en wanneer er een geschikt en passend milieu is, wanneer de hindernissen door evolutie geleidelijk zijn overwonnen of liever zijn opgeruimd door de werking van de innerlijke drang, dan zullen deze krachten, deze vermo-

---

*We willen hier wijzen op een belangwekkend en werkelijk boeiend feit dat deze wiskundige verhoudingen, die in de biologie zozeer op de voorgrond treden en in de werking van het evolutieplan zo doeltreffend zijn, min of meer automatisch zijn als het om de natuurrijken lager dan de mens gaat. Maar te beginnen met de mens en vervolgens de rijken boven hem, zoals bijvoorbeeld de drie rijken van de dhyani-chohans, breiden deze mathematische verhoudingen, al blijft hun invloed op de evoluerende wezens even strikt, zich niettemin uit tot de gebieden van het zich ontplooiende bewustzijn, of liever bewustzijnen, en dit brengt in de loop van de lange evolutiegeschiedenis een voortdurende toename van individualiteit teweeg met betrekking tot eenheden of entiteiten. Op deze wijze leidt individualiteit er altijd toe dat de details van een algemene wet zich wijzigen; maar dit betekent niet dat de algemene wet niet zou werken.

gens, die innerlijke drang tot zelfexpressie manifesteren; en zie! er wordt iets nieuws voortgebracht — een nieuwe variëteit, een nieuwe soort; ze kan inderdaad voorbestemd zijn een nieuwe stam te ontwikkelen.

In het biologisch evenwicht hangt alles af van twee factoren: een innerlijke drang die de innerlijke krachten of vermogens vrij en zonder belemmering tot uitdrukking brengt; en ten tweede, een geschikt en passend milieu waarin ze zich kunnen manifesteren.

Dat bedoelde ik toen ik zei dat de mens de schatkamer is van alle bezielde entiteiten op aarde. Bovendien heeft hij alles in zich wat hij zelf ooit in de toekomst kan worden; en deze mogelijkheden wachten de tijd en de plaats af om zich te manifesteren. Het proces is "evolutie" of zelfexpressie. Toen ik verder zei dat de mens het leven schonk aan alle bezielde wezens onder hem, bedoelde ik dat in het begin de wortels of zaden van alle bezielde wezens onder hem al in hem aanwezig waren als latente, sluimerende of slapende dingen.

Bedenk dat we nu spreken over het *stoffelijk* lichaam van de mens. We bedoelen niet dat deze bezielde wezens onder hem vroeger in zijn ziel of in zijn geestelijke natuur bestonden, maar dat ze slapende elementaire entiteiten in zijn natuur waren en uit hem, als hun ouder, zijn voortgekomen. Ze namen de vele en verschillende gedaanten en vormen aan die ze hadden en hebben, omdat die het best de speciale soort energie manifesteren die zich in elk afzonderlijk geval openbaart.

DE MENS ALS SCHATKAMER VAN ALLE TYPEN

"De mens is zijn eigen geschiedenis." Dit is een diepzinnig gezegde dat het hele beeld van het evolutieproces van de menselijke ziel omvat. In de mens zijn alle dingen aanwezig. Hij is al wat is in miniatuur — de microkosmos of replica, het duplicaat, de kopie van de macrokosmos. Daarom heeft hij alles in zich wat de macrokosmos bezit, hoewel niet noodzakelijkerwijs volledig ontwikkeld. Integendeel, vele van de hogere krachten, eigenschappen en mogelijkheden schijnen nog maar heel zwak door de sluiers die zijn hogere natuur omhullen; niettemin bezit hij alle elementen die zijn Grote Moeder — het heelal — heeft, hetzij latent of slapend, of tot uitdrukking komend door middel van zijn zelfbewuste aspect.

In de mens ligt ook de geschiedenis besloten van alle lagere soorten. De mens staat, stond en blijft voorop in de hiërarchie van evoluerende entiteiten op onze aarde, de voorste in evolutionaire ontwikkeling; en als leiding hebbende soort is hij dus de schatkamer, de voorraadschuur, het magazijn van alle toekomstige typen, zoals hij dat ook van alle vroegere typen was. Hij werpt deze typen af terwijl hij in de loop der tijden evolueert; elk van deze wordt op zijn beurt een nieuwe stam en volgt daarna zijn eigen individuele weg van evolutionaire ontwikkeling.

Op deze wijze werden alle soorten lager dan de mens voortgebracht. Elke lagere of ondergeschikte soort ontstond uit levenskrachtige afscheidingen van de mens en deze afscheidingen bestonden uit cellen van het menselijk lichaam. Elk van deze celorganismen begon na zijn afscheiding of na als onafhankelijk wezen uit de menselijke soort te zijn ontstaan, onmiddellijk zijn eigen soort voort te brengen door de krachten die innerlijk en latent aanwezig waren in de cellen waaruit het bestond.

Uit deze kiemen, deze afscheidingen van cellen uit het lichaam van de mens, kwamen in de *voorafgaande* bolronde of grote vloedgolf van leven, honderden miljoenen jaren geleden alle stammen onder de zoogdieren voort. Die bijzondere klassen waren de vogels, de reptielen, de amfibieën, de vissen en de omvangrijke keten van biologisch leven die men samenvat onder de algemene term ongewervelde dieren.

De zoogdieren waren evenwel de afscheidingen van de mens in de *tegenwoordige* grote bolronde of grote vloedgolf van leven, en kwamen voort uit de voormenselijke mens in het allereerste begin van het Mesozoïcum en zeer waarschijnlijk in het laatste deel van het voorafgaande Paleozoïcum, toen de mens zelf van een halfastraal een stoffelijk wezen was geworden.*

Met wat ik hierboven heb gezegd bedoel ik niet dat deze typen de lichamen waren of zijn, waarin de mens eens leefde of zal leven. In het geheel niet. De hele kwestie van de vitale afscheidingen is fascinerend en geheimzinnig, geheimzinnig om de eenvoudige reden dat ze nog niet ten volle wordt begrepen. De volgende opmerkingen kunnen misschien de sleutel tot het denkbeeld verschaffen.

Het menselijk lichaam is een uitermate boeiend onderwerp van studie in alle gevallen waarin men nagaat op welke wijze de evolutie werkt. De evolutie houdt zich inderdaad met het lichaam

---

*De lezer wordt erop gewezen dat wij consequent de geologische tijdschaal hanteren die H.P. Blavatsky bewerkte naar Lyell en Lefèvre. [Zie Aanhangsel I.]

bezig, maar op ondergeschikte of indirecte wijze, niet in direct of oorzakelijk verband. Ik bedoel hiermee dat het menselijk lichaam alleen de verschillende veranderingen in de progressieve ontwikkeling weerspiegelt, die zich in feite op innerlijke of causale gebieden afspelen. Ik heb er al op gewezen dat evolutie, zoals wij dat woord gebruiken, het ontplooien, het ontvouwen, betekent van wat tevoren als mogelijkheden was ingevouwen en ingewikkeld in de structuur van de cellen waaruit het lichaam bestaat; want in het oneindig kleine liggen de zaden van de wereld die we om ons heen zien.

Men schat dat het menselijk lichaam gemiddeld ongeveer vijftig biljoen cellen bevat! — een onvoorstelbaar aantal. De cel, zo wordt ons verteld, bestaat uit protoplasma dat in hoofdzaak uit vier chemische elementen is opgebouwd, koolstof, stikstof, zuurstof en waterstof, soms met een spoor van andere chemische elementen. Men vertelt ons ook dat protoplasma in het algemeen uit twee delen bestaat; een centraal deeltje dat men de kern noemt, en een omringend cytoplasma dat het grootste deel uitmaakt van de substantie waaruit de cel bestaat.

Maar deze omschrijving zegt ons in het geheel niet wat de cel werkelijk is. Elke cel is in feite een levende entiteit, een fysiologisch orgaan met inherente vermogens, inherente neigingen, die alle hun eigen inherente drang of stuwkracht tot zelfexpressie bezitten. Volgens de theosofie vindt deze innerlijke drang of stuwkracht zijn oorsprong in de onzichtbare entiteit waaruit hij voortkomt, want als er niet een bindende kracht bestond, een energie die een bindende invloed uitoefent in de structuur van het individu, zou er zelfs niet zo iets als een eenvoudige cel kunnen bestaan; ze zou zelfs niet tot fysiek aanzijn kunnen komen of zich fysiek kunnen manifesteren. Ze wordt bijeengehouden en beheerst door het onzichtbare wezen dat erachter staat en dat zich doet kennen door middel van het ijlere en meer etherische deel van deze kleine cellen, omdat dit ijlere of meer etherische deel het meest etherische aspect van haar eigen natuur nabijkomt.

Een cel is in werkelijkheid een oneindig klein brandpunt van kosmische krachten, een kanaal waardoor deze naar buiten stromen en zich op ons stoffelijk gebied manifesteren; elk bezit een onberekenbaar aantal mogelijkheden tot verandering en groei en is in feite een dynamo van krachten. De incarnerende entiteit is een bundel van zulke krachten en manifesteert zich, zoals gezegd, door middel van het ijlere, meer etherische deel van de nietige cellen, omdat dat ijlere deel de etherische aard van de kracht of krachten, die proberen zich tot uitdrukking te brengen, het dichtst nadert.

Deze krachten, die in de etherische gebieden van de stof werken, zijn uiterst subtiel; hun trillingsgetallen zijn zeer individueel. Toch hebben ze ondanks hun subtiliteit een geweldige invloed. Als een dergelijke kracht bijvoorbeeld rechtstreeks op de uiterlijke cel kon worden gericht, dan zou zo'n cel verdwijnen, omdat ze uiteen zou vallen; de atomen waaruit de cel bestaat zouden de spanning van de krachten die door haar heen stromen niet kunnen verdragen, de structuur van de cel zou worden vernietigd en de bestanddelen van de atomen zouden worden uiteengedreven. Maar het komt uiterst zelden voor dat een kracht op deze manier in bezielde wezens wordt geconcentreerd, ofschoon het in de kosmische processen voortdurend en onafgebroken plaatsvindt. De werking van deze etherische substanties, die we als krachten kennen, is in de regel meer verspreid.

Nu is elke cel in het lichaam van de mens zijn eigen kind. Elk van de vijftig biljoen cellen kwam uit hem voort, uit zijn innerlijk zelf. De dominerende entiteit, de innerlijke mens, schonk ze alle het leven. Als hun gemeenschappelijke ouder, die door alle werkt, is hij hun "overziel". Hij is in een zeer ware zin hun god, zoals wij die goddelijke wezens die ons geestelijk geboren deden worden onze goden noemen; en zoals ook deze goddelijke wezens op hun beurt als geestelijke atomaire deeltjes uit nog verhevener entiteiten voortkomen, enzovoort, steeds hoger — een

eindeloze hiërarchie van opklimmende en neerdalende intelligenties en levens.

Uit het bovenstaande ziet men dat er in een cel, of in de atomen waaruit een cel is samengesteld, talloze en in feite bijna ontelbare ontwikkelingsmogelijkheden bestaan, opgesloten of latente vermogens, die alle proberen zich te manifesteren. Vele daarvan moeten eeuwenlang wachten voordat die gelegenheid komt, als ze zich ooit voordoet; en wanneer deze vermogens in hun omgeving een opening vinden om zich te manifesteren, dan treden ze naar buiten, een onstuimige stroom van leven.

Daarom ontstonden uit de cellen die de mens eens afwierp, zoals hij ze ook nu nog afwerpt, de lagere wezens, die beslist geen gedegenereerde mensen zijn zoals men zou kunnen veronderstellen, maar werkelijk lagere typen, die hun evolutionaire reis naar hogere dingen begonnen, na uit de mens te zijn voortgekomen, de schatkamer van alle typen onder hem.

Laten we niet vergeten dat de stoffelijke omhulsels van de vroege mens veel losser van samenhang waren dan ze nu zijn, en uit een veel subtielere en etherischer stof bestonden dan die van het tegenwoordige stoffelijke lichaam van de mens. Dat kwam doordat de psychische en fysieke heerschappij van de mens over de cellen die deze primitieve menselijke lichamen samenstelden, veel minder sterk was en minder ontwikkeld dan nu. Als gevolg van deze betrekkelijk zwakke macht over de stoffelijke cellen was elk van die cellen vrijer dan nu om haar eigen bijzondere individuele drang te volgen.

Wanneer derhalve een van de cellen, die deel uitmaakte van een dergelijk vroeger menselijk lichaam, zich uit de toen bestaande psychische en fysieke overheersing bevrijdde, kreeg ze de kans en greep die instinctief aan, het pad van zelfexpressie te volgen. Maar nu in onze dagen de menselijke geïncarneerde entiteit de cellen waaruit het menselijk lichaam bestaat psychisch en fysiek zo krachtig overheerst, en de cellen grotendeels hun vermogen

tot individuele zelfexpressie hebben verloren door de biologische gewoonte zich aan die opperheerschappij van de menselijke entiteit te onderwerpen, is zo'n individueel proces van zelfontwikkeling van een cel vrijwel een onmogelijkheid geworden. In die lang vervlogen dagen van de oorspronkelijke mensheid lag de zaak echter geheel anders. Een cel of een groep cellen kon zich van het menselijk lichaam, zoals het toen was, afscheiden — als "menselijk" het juiste woord is om in dit verband te gebruiken — en een eigen evolutionaire loopbaan beginnen. Dit verklaart in belangrijke mate de oorsprong van de verschillende stammen onder de mens.

De mens was (en is nog steeds) de voorraadschuur waaruit deze andere stammen voortkwamen en waarop bovendien uiteindelijk hun streven is gericht — waartoe ze tenslotte zullen evolueren. Als deze cellen waaruit zijn lichaam bestaat, niet zo lang in de greep waren geweest van de krachten die uit de innerlijke dominerende entiteit, de mens zelf, voortvloeien, dat hun eigen individuele leven als het ware is overweldigd en in zijn richting is omgebogen en het nu bijna geen ander pad kan volgen dan het zijne; als ze niet in die mate waren overheerst, dan zouden ze, bijvoorbeeld bij amputatie van een arm of een been, onmiddellijk beginnen zich te vermenigvuldigen overeenkomstig hun eigen aanleg, en lichamen gaan opbouwen van hun eigen soort, waarbij elk die bijzondere stroom van levenskracht of die progressieve ontwikkeling zou volgen, die elke zodanige cel als een dominant in haar celstructuur zou bevatten, om op deze wijze een nieuwe stamboom te vormen.

Hoe komt het dat in deze tijd een cel los van het menselijk lichaam, een geamputeerde arm of been of een ander deeltje van het menselijk lichaam, bijvoorbeeld van de romp, niet uitgroeit tot een nieuw menselijk wezen, of wellicht tot een lagere entiteit, zoals in het zoölogisch verleden vaak het geval was? Dit is de reden: bij alle gewervelde dieren, dat wil zeggen, de evolutionair

gezien hogere bezielde wezens, is de psychische en fysieke greep van de dominerende entiteit op de cellen van haar lichaam zo krachtig, dat deze cellen gehoor geven aan de sterkere drang, die op hen wordt uitgeoefend door de dominerende entiteit die door hen werkt. Ze kunnen daarom slechts die overheersende drang volgen en doen dat krachtens de verworven biologische gewoonte. Ze hebben het vermogen tot zelfexpressie en zelfontplooiing, langs wat onder andere omstandigheden hun eigen individuele weg zou zijn, grotendeels verloren. Maar in vervlogen tijden hadden ze die vrijheid van handelen en die onbelemmerde vrijheid tot zelfexpressie in meerdere of mindere mate wel.

Enkele van de lagere ongewervelde dieren bezitten nu nog het vermogen tot zelfherstel, waardoor zo'n dier, dat in de rij van bezielde wezens een lage plaats inneemt, als het een van zijn ledematen of een staart verliest, een nieuw lichaamsdeel zal voortbrengen. Een bepaalde, bij zoölogen welbekende soort worm zal, als hij in tweeën wordt gedeeld, uitgroeien tot twee hele wormen. Dit is een geval waarin het dominerend vermogen, of de dominant zoals Mendel het noemde, nog zwak is in zijn controle over de hele celstructuur van het lichaam waardoor het werkt, zodat elke cel waaruit dat lichaam bestaat, als ze aan zichzelf wordt overgelaten — en in nog sterkere mate als men zo'n cel uit het lichaam zou kunnen nemen en haar geschikt voedsel zou kunnen geven en een passende omgeving — een buitengewoon goede kans zou hebben een eigen evolutielijn te beginnen, haar eigen inherente neiging, potentie of drang te volgen, en zo een nieuwe stam voort te brengen. Maar aangezien dit geval zich nu zeer zelden of wellicht nooit voordoet, zijn de cellen gedwongen alleen het reproduktieve vermogen te gebruiken van dat lichaamsdeel waartoe ze behoren.

Deze methode van regeneratie van verloren gegane delen, of van reproduktie, kwam in een ver verleden in het menselijk lichaam even vaak en in dezelfde mate voor als in de gevallen van

de lagere wezens waarop ik hier doelde. En het was deze algemene methode van reproduktie die de verschillende bezielde stammen deed ontstaan, waarvan we de sterk gespecialiseerde nakomelingen thans op aarde vinden (behalve die stammen die zijn uitgestorven) en die de verschillende groepen van dieren vormen.

Maar in onze periode van evolutie kan dit niet gebeuren, wat duidelijker wordt als we de opmerkelijke theorie van Weismann bestuderen. De celstructuur en de inherente neigingen of mogelijkheden van de cellen die tot het lichaam van de hogere wezens behoren, kunnen alleen dat bijzondere proces van ontplooiing of groei volgen, dat de dominerende entiteit, waarvan deze cellen het lichaam vormen, ze toestaat.

Het is een geval waarin het individuele swabhāva, d.w.z. de individuele vermogens of latente neigingen van de cel, als het ware onder de heerschappij of de dominantie staan van de onzichtbare entiteit die door deze cellen werkt. De inherente vermogens van die cellen zijn, om de term van Mendel te gebruiken, recessief geworden; het gevolg daarvan is dat de individuele potenties van de cel zelf zich alleen kunnen uitdrukken — als ze dat al doen — wanneer de invloed van de dominerende entiteit verdwijnt, en misschien zelfs dan nog niet, als de cel of de aangeboren celvermogens in te sterke mate werden overheerst. In het laatste geval gaan ze teniet.

Toch blijft de mens de opslagplaats van een ontelbaar aantal vitale of zoölogische neigingen die latent in de cellen van zijn lichaam aanwezig zijn; en hoewel de oude methode om zich te manifesteren heeft opgehouden te bestaan, zullen nieuwe en andere methoden de oude vervangen. De levensdrang die door de kleine leventjes van het stoffelijk lichaam van de mens werkt, zal niettemin onvermijdelijk nieuwe methoden van expressie vinden, en deze latente of slapende neigingen zullen in toekomstige tijdperken geschikte uitdrukkingsmogelijkheden vinden, en zodoende

in die verre toekomst wellicht het aanzijn schenken aan nieuwe stammen.

Men moet echter niet vergeten dat het optreden van nieuwe stammen steeds minder zal voorkomen naarmate het einde van onze bolronde nadert, ten gevolge van het groeiende overwicht en de steeds groter wordende en verder reikende invloed van de innerlijke krachten van het evoluerende menselijke wezen, die alle neigingen van een lagere soort en van geringere biologische kracht zullen overvleugelen en de overhand zullen krijgen.

Dat een cel of een groep cellen is onderworpen aan de overheersing van een overziel, de incarnerende en geïncarneerde entiteit, is eenvoudig de werking van wat de theosofische leringen de wet van versnelling en vertraging noemen, een van de ondergeschikte wegen als het ware, van de algemene werking van karma of de wet van oorzaak en gevolg. Deze wet van versnelling en vertraging betekent eenvoudig het volgende: als een wezen op de evolutionaire ladder met gezag is bekleed, of een positie inneemt waarin het een dominerende invloed op andere en lagere of ondergeschikte entiteiten uitoefent, door de werking van zijn eigen innerlijke krachten, of door de traagheid van zijn stoffelijk wezen, zal geen enkele andere onder zijn heerschappij staande entiteit in die positie de gelegenheid voor onbelemmerde zelfexpressie vinden. En elke entiteit die zo'n plaats inneemt — of, wat op hetzelfde neerkomt, elke andere entiteit waaruit die dominerende entiteit is samengesteld — moet de overheersende drang, de dominerende impulsen van dat hoogste gezag gehoorzamen. De dominerende entiteit volgt haar weg versneld, terwijl de lagere entiteiten die onder haar invloed staan of haar verschillende delen vormen, in hun individuele ontwikkelingsgang die ze anders vrijelijk zouden volgen, worden vertraagd.

Ik zal u een povere, maar misschien wel aanschouwelijke illustratie geven van wat ik bedoel. Als een trein over de rails voortraast, wat vervoert hij dan? Alle levende wezens in de

verschillende rijtuigen, iedereen weliswaar op weg om voor zichzelf boodschappen en zaken te doen, maar allen op dat moment machteloos, in de greep van de kracht waaraan ze zich hebben onderworpen. Op een enigszins vergelijkbare manier zijn de cellen van het menselijk lichaam onderworpen aan de wet van vertraging in de evolutionaire ontwikkeling, voor zover het hen individueel betreft, totdat de tijd komt waarop ze, door gehoorzaamheid aan de dominerende kracht, die in ons voorbeeld de mens is, een eigen zelfbewustzijn hebben ontwikkeld, en daarna op hun beurt betere leerlingen en zelfstandiger evoluerende wezens worden, zoals wij mensen nu zelf zijn.

Evolutie is niet alleen een automatische reactie op prikkels van buitenaf, maar is in de allereerste plaats actie van binnenuit, een onophoudelijk streven naar zelfexpressie; en elke reactie op de prikkels van buitenaf die de natuurlijke omgeving verschaft, biedt de gelegenheid tot een grotere en vollediger mate van zelfexpressie.

Maar ik meen hieraan te moeten toevoegen dat, ofschoon het woord *evolutie* gewoonlijk en terecht wordt gebruikt voor de geleidelijke vooruitgang van het mindere naar het meer volmaakte, de term evenzeer alle processen van manifestatie omvat, die alleen datgene naar buiten brengen wat in-gewikkeld is; dientengevolge is er in een bepaald opzicht een soort van omgekeerde evolutie, die door het woord zelf volledig wordt gedekt. Dit lijkt misschien voor het ogenblik niet ter zake dienende, maar het is in feite belangrijk als verklaring waarom bepaalde bezielde stammen van generatie tot generatie blijven bestaan, zonder ook maar enige werkelijke vooruitgang van het type te vertonen. Dit is ook een aspect van de wet van versnelling en vertraging. Een entiteit die versneld evolueert, vordert gestadig, stap voor stap, van het mindere naar het meer volmaakte; maar een stam die onder de werking van de wet van de vertraging valt, kan tijden lang min of meer stationair blijven — een interessante en bovendien belangrijke bijkomstigheid van ons onderwerp.

De wet van vertraging werkt op een stam, of op een afzonderlijke bezielde entiteit, wanneer een verder geëvolueerde stam ten tonele verschijnt. Het lijkt op die gevallen waarin een sterkere individualiteit een zwakkere overvleugelt — een belangwekkend psychologisch verschijnsel dat we allen in het gewone dagelijkse leven wel eens zullen hebben opgemerkt. De wet van versnelling werkt daarentegen in de gevallen waarin een evoluerende stam de weg vrij vindt, zonder hindernissen of belemmeringen voor de volle ontplooiing van zijn aangeboren vermogens, gaven en krachten.

De bezielde entiteiten onder de mens zijn tot in onze eigen tijd blijven bestaan, of in sommige gevallen zijn het hun kleinere vertegenwoordigers,* hoewel ze zich veel minder snel ontwikkelden dan de menselijke stam, omdat ze onder de werking staan van de wet van de vertraging.

Zoals ik al heb verklaard, ontsproten de voorzaten van de laagste bezielde wezens aan de mens in de vorige bolronde. De zoogdieren kwamen echter in de tegenwoordige bolronde uit de menselijke stam voort, in het laatste deel van het tweede grote wortelras en het begin van het derde wortelras. De mens is natuurlijk zelf een zoogdier en daarom hadden deze andere stammen noodzakelijkerwijs iets van de aard van de tak waaruit ze ontstonden.

Al deze verschillende stammen van bezielde zoogdierentiteiten op aarde, die alle hun eigen speciale weg van ontwikkeling volgen overeenkomstig hun eigen stamboom, waren het kroost van de primitieve menselijke stam in dat immens verre verleden — een tijd waarin de zogenaamde "verstandeloze rassen" leefden,

---

*Er zijn natuurlijk bepaalde groepen dieren die nu niet meer bestaan maar die eens op deze aarde leefden: bijvoorbeeld de reusachtige reptielen uit het Mesozoïcum of secundaire tijdperk. We kunnen echter zeggen dat ze nu worden vertegenwoordigd door hun kleinere, dwergachtige afstammelingen die nog steeds onder ons zijn, zoals de hagedissen, mogelijk de slangen, kikvorsen, enz.

voordat goddelijke wezens uit de geestelijke sferen afdaalden om de wachtende menselijke stoffelijke organismen met hun goddelijke stralen te verlichten.

Het waren oorspronkelijk knoppen of spruiten van die verstandeloze en onvolmaakte menselijke stam; maar aangezien het menselijk geestelijk wezen in het menselijk lichaam van die tijd nog niet domineerde en hij de levenskrachten van de cellen waaruit deze knoppen bestonden, die aan het lichaam van die vroege mens ontsproten, niet volledig kon beheersen, begon elk van die knop-lichamen of groepen van knoppen onmiddellijk te groeien en zijn eigen evolutionaire neigingen of innerlijke drang te volgen, waarbij ieder slechts voortbracht wat het kon voortbrengen, nl. dat wat het in zich had; het ontwikkelde, ontplooide zijn eigen aard of karakter. Dit was de oorsprong van de zoogdieren.

De apen en mensapen kwamen ook uit de mens voort, maar op een andere manier. De apen werden geboren uit het verstandeloze menselijke ras dat, daar het geen zelfbewuste geest bezat, maar slechts instinct en een vaag en duister fysiek bewustzijn, zich in vele gevallen verenigde met dierlijke wezens, die oorspronkelijk eveneens uit de menselijke stam waren voortgekomen, al vertoonden ze niet de dominerende evolutionaire neiging om zich tot mens te ontwikkelen. De gevolgen van deze beschamende verbintenis waren de lagere apenstammen en dit speelde zich af in het Mesozoïcum of secundaire tijdperk, waarschijnlijk in de Juraformatie.

Begrijp wel dat dit gebeurde door en onder de vroege mensenrassen, die niet beseften wat ze deden. Ze waren evenmin verantwoordelijk als kleine kinderen en bezaten geen moreel besef van wat we nu, terecht, als uitermate schandelijk beschouwen.

Op een later tijdstip, tegen het einde van het grote vierde wortelras, tijdens het Mioceen, toen dat ras het hoogtepunt van zijn evolutie reeds lang was gepasseerd en er een grote groep van

gedegenereerde vertegenwoordigers over was gebleven, herhaalden sommigen van deze gedegenereerde Atlantische mensen of mensen van het vierde ras "de zonde van de verstandelozen" met de toen bestaande lagere apenstam; en deze tweede en nog schandelijker verbintenis bracht de antropoïde apen voort. Het is daarom geen wonder dat ze in zoveel opzichten lijken op de mens, hun half-ouder, zelfs al was die menselijke half-ouder toentertijd gedegenereerd.

Toch kende het grote vierde wortelras zelfs nog gedurende het late Mioceen en feitelijk tot in het Pleistoceen briljante plaatselijke beschavingen in verschillende delen van de aarde. Maar dit waren, om zo te zeggen, sporadische opflikkeringen; want het hoogtepunt van de evolutie van het vierde ras was al veel eerder geweest — in het vroege Mioceen.

Ik heb er al eerder op gewezen dat, ofschoon er een gelijkenis bestaat tussen de mens en de apen en de mensapen, de laatste twee in bredere en meer uiteenlopende zin langs hun eigen weg zijn "geëvolueerd" dan de mens langs de zijne. Nu echter is hun voortgaande evolutie grotendeels tot staan gekomen, omdat de deur tot het mensenrijk, waarheen alle grote stammen onder de mens altijd op weg zijn, ongeveer acht of negen miljoen jaar geleden werd gesloten, terwijl de mens zal blijven vooruitgaan zolang deze planeet haar groepen levende entiteiten herbergt.

Wanneer ik zeg dat de lagere groepen bijna hebben opgehouden het pad van voortschrijdende evolutie te volgen dat de mens tot doel heeft, bedoel ik niet een transformatie van het lichaam van een dier in dat van een mens; evenmin bedoel ik dat ze in evolutionaire zin volkomen tot stilstand zijn gekomen, maar alleen dat ze voor de verdere duur van deze bolronde niet langer langs de levensladder omhoogklimmen.

Aan de andere kant is het de bestemming van de mens zich gestadig en geleidelijk, en naarmate de tijd vordert steeds sneller, van de lagere rijken af te scheiden. De bestemming van deze

laatste is, met het verstrijken van de tijd, uit te sterven, om te juister tijd in de volgende grote bolronde opnieuw te verschijnen.

13

CYCLUSSEN VAN OPENBARING

EEN VAN DE GEWICHTIGSTE vragen die elk denkend mens zich stelt is deze: Vanwaar komen wij in deze stoffelijke wereld? Een andere vraag die voor hart en verstand van ieder van ons van belang is, is deze: Wie zijn wij en wat zijn wij? Terwijl we over deze twee vragen nadenken komt een derde vraag in ons op: Waar gaan we heen bij de dood? We komen hier op het levenstoneel dat deze planeet aarde ons biedt. We maken wat gebaren en bewegingen, lijden wat en genieten wat, zijn ziek of gezond, en verlaten dan dat toneel dat ons klaarblijkelijk niet langer kent, en er blijft niets anders over dan een herinnering en misschien zelfs dat niet. Maar in een heelal dat door wet en orde en vooruitgang wordt beheerst, moeten het lijden dat we hebben ondergaan, de vreugden die we hebben beleefd en de vervulde en onvervulde idealen toch ergens hun oorsprong hebben. Waar is dat begin? Ze komen in het leven op aarde misschien gedeeltelijk tot verwezenlijking, maar dan verlaten we het toneel van het aardse leven. Is dat het einde van alles? Hoe kan dat?

Alles wat we waren, ook ons lijden, onze vreugden en onze idealen, de waarneembare of niet waarneembare, waren alle krachten die door ons heen speelden. Ze kwamen ergens uit het

duister, uit het onzichtbare, en werkten een tijdje door ons. Wat is ervan geworden? Ze speelden hun rol op het levenstoneel en dat was de oorzaak van nieuwe gevolgen en bindingen die op hun beurt krachten zijn die als oorzaken optreden van toekomstige gevolgen; en deze moeten ergens en te eniger tijd een geschikt toneel als werkingssfeer vinden.

Het zijn, mutatis mutandis, deze zelfde vragen die bij ons opkomen wanneer we nadenken over de aard, oorsprong en bestemming van de werelden die in de ruimten van de oneindigheid verspreid zijn. Waar kwamen ze vandaan? Wat zijn ze? Wat is hun bestemming? Deze vragen leven op de achtergrond van het denken van alle beoefenaars van de wetenschap, van alle onderzoekers en denkers en van allen die de geheimen nasporen van de kosmos of het heelal om ons heen. Het zijn vragen waarop een antwoord bestaat. Het feit alleen dat deze dingen er zijn, toont aan dat ergens een antwoord kan worden verkregen op de vragen die erop betrekking hebben.

Op welke manier evolueren werelden en wij mensen en andere wezens, die hun kinderen zijn? Hoe komen we van het onzichtbare in het zichtbare, uit de duisternis, wat het voor ons is, in het licht, zoals het ons toeschijnt? — ofschoon het materiële bestaan voor de geest in ons de dood is en het bestaan in zijn eigen geestelijke gebieden, leven. Dit leven is voor de geest dood en duisternis en het graf, terwijl dat wat wij de duisternis van de innerlijke werelden noemen, voor de geest in ons het verheven licht van zijn eigen rijk is.

De methode volgens welke deze entiteiten, werelden en mensen en al het andere, zich trachten te manifesteren, is een cyclische methode, dat wil zeggen, een proces van en door cyclische vooruitgang. Zoals de grote zieners van het menselijk ras het voor ons hebben opgetekend — zieners, die de meest volledig geevolueerde mensen waren en zijn die de aarde tot dusver heeft voortgebracht en die hun ervaringen hebben geboekstaafd en aan

ons als richtsnoer voor ons leven hebben doorgegeven — werkt die methode ongeveer als volgt:

Beginnend als een onzelfbewuste godsvonk, tracht elke entiteit, elke geest-ziel, elke monade – want de kern van elke individuele entiteit is een monade – zichzelf te manifesteren en al voortgaande geschikte voertuigen op te bouwen, totdat tenslotte langs die weg een voertuig is voortgebracht, dat min of meer volledig de geestelijke energieën en krachten van de monade in haar, tot uitdrukking kan brengen.

Wanneer dit punt in de vooruitgang is bereikt, is de mens van een onzelfbewuste godsvonk een zelfbewuste god geworden, een zelfbewuste geest, omdat hij zelfbewust de verheven krachten en vermogens van de monade in hem manifesteert, en hij ook in passende bestaansgebieden leeft, waar hij voor zichzelf voertuigen bouwt die in staat zijn iets van de edelste innerlijke vermogens uit te drukken.

Dat geldt voor alle scharen van levens, omdat het hele heelal uit deze scharen bestaat, waarvan elk zijn karakter en individualiteit en eigen bijzondere oorsprong heeft, dit laatste weliswaar in de geestelijke wereld, maar toch volgt elk zijn eigen speciale weg van vooruitgang.

Alle komen uit het centrale Vuur. Toch gaat elk van die vonken, vanaf het ogenblik dat ze daaraan ontspringen, haar eigen bijzondere weg. Waarom? Omdat ze een schatkamer is van sluimerende vermogens die bij haar behoren; kortom, omdat ze wordt bezield door haar eigen karakteristieke kracht, haar eigen individualiteit, haar eigen swabhāva, om de Sanskrietterm te gebruiken. Dit staat gelijk met te zeggen dat elke zodanige godsvonk een pad van zelfontwikkeling volgt dat tot zelfgeleide evolutie voert, wanneer tenslotte een voertuig is opgebouwd dat in staat is aan het zelfbewustzijn uiting te geven en om als tempel te dienen voor de godsvonk die door middel daarvan werkt.

Zo is het ook met de werelden, de heelallen. Ze komen uit de

boezem van de grote Moeder Natuur tot stoffelijke openbaring als nevels die uit uiterst etherische materie bestaan, welke materie bijna geestelijk is, zodat we haar in deze vorm niet kunnen zien, noch met onze stoffelijke ogen, noch zelfs met onze stoffelijke instrumenten als hulpmiddel voor ons gezichtsvermogen. Er bestaan ontelbare scharen van zulke geestelijke heelallen die voor ons nog niet zichtbaar zijn, omdat onze stoffelijke organen niet het subtiele gezichtsvermogen hebben ontwikkeld dat ons in staat stelt dingen te zien die zoveel subtieler, ijler en geestelijker zijn dan de grofstoffelijke materie die onze ogen kunnen waarnemen en onze hersenen kunnen begrijpen.

Mettertijd zal elk van die werelden op haar neerwaartse en cyclische weg naar de stoffelijke werelden om zich te manifesteren en dus kennis op te doen op en van deze lagere gebieden en in deze lagere sferen, een verdichting of materialisatie van haar stof ondergaan, deels doordat ze in zichzelf lagere en kleinere levens bijeenbrengt die haar bij haar opbouw helpen, precies zoals de mens in zijn lichaam deze lagere en kleinere levens vergaart die dat lichaam helpen vormen; en deels door de uitstorting van ondergeschikte levens uit haar eigen kern. Elk van deze werelden krijgt aldus vorm, kwaliteit en substantie, die bestaat uit een massa atomen die haar innerlijke krachten tot uitdrukking brengen. Ze manifesteert op deze wijze een geestelijk of energetisch aspect en een stoffelijk, vegetatief of lichamelijk aspect.

Deze progressieve gang van een monadische straal (of van een wereld) door de sferen, van hogere naar lagere gebieden, is niets anders dan een opeenvolging van voortdurend na elkaar komende geestelijke, etherische, astrale en stoffelijke toestanden, die elk bij de afdaling uit een voorafgaande hogere toestand de voortzetting zijn op een lager gebied. Het lijkt op een stroom water. Vanuit zijn geestelijke oorsprong daalt hij in een levensperiode cyclisch omlaag door verschillende gebieden en vervolgt, steeds voortgaande, die reeks van opeenvolgende toestanden, totdat hij

het laagste punt van de stof dat voor die levenscyclus mogelijk is, heeft bereikt, om daarna de weg omhoog te volgen en terug te keren naar etherischer sferen en tenslotte naar die sferen waaruit hij oorspronkelijk is voortgekomen — het geestelijke.

Aan het einde van zijn bestaansperiode op een bepaald gebied — ons eigen stoffelijke gebied bijvoorbeeld, dat zijn meest materiële sfeer is, en daarom het keerpunt voor hij weer omhoog gaat — gaat ons heelal, elk willekeurig heelal, over in de onzichtbare rijken wanneer zijn levenscyclus in deze rijken van de stof is doorlopen; zoals ook de mens overgaat naar de onzichtbare rijken wanneer zijn levenscyclus op deze aarde ten einde is. Die bijzondere levensperiode is dan afgesloten. Hij heeft weer zijn oorspronkelijk uitgangspunt bereikt, maar is nu groter, grootser, omdat hij verder is geëvolueerd. Tegelijk daarmee zijn alle verschillende organen of sferen of behuizingen van het leven die het heelal vormden, in het onzichtbare overgegaan, elk met zijn rijke verscheidenheid van levens, die ontelbaar zijn, want ze bestaan in oneindige aantallen, hiërarchieën en nog eens hiërarchieën.

Na een lange, zeer lange periode van algehele rust, een bepaalde tijdsperiode die *pralaya** wordt genoemd, begint ons heelal een nieuwe, neerwaartse cyclus in nieuwere substanties en materies, werkend overeenkomstig een voorafgaande oorzaak die we een evolutionair zaad kunnen noemen, de oogst van zijn vroeger zelf. Het enorme aggregaat van levenskrachten die nu weer tot leven komen, bezielen opnieuw een nevel die daarop wachtte, en deze nevel is de eerste manifestatie van de werking van zijn eigen innerlijke levenskracht. Dan zal het, na verschillende stadia van

*De perioden van evolutionaire activiteit worden in de theosofie *manvantara's* genoemd, een Sanskrietterm met de betekenis van perioden van manifestatie, waarin het heelal niet "in slaap" is. In de perioden van rust of van "slaap" rust het uit. Deze laatste worden *pralaya's* genoemd, ook een Sanskrietwoord, dat "ontbinding" betekent. Als we deze rustperioden echter zouden analyseren, zouden we zien dat ze niet een toestand van louter "niets" zijn, maar uit een volledige cyclus bestaan van de ene toestand na de andere, die pas eindigt als de nieuwe cyclus van activiteit begint.

evolutie te hebben doorlopen, mettertijd opnieuw vaste vorm aannemen in stellaire of solaire en planetaire lichamen en elk van die lichamen, solair of planetair, zal opnieuw datgene voortbrengen wat het in zich heeft, zijn innerlijke, inherente en latente levenskrachten, en tot uitdrukking komen op dit gebied, dat enigszins hoger is dan het gebied waarop en waarin ons heelal zich in zijn voorgaande manvantarische periode had gemanifesteerd.

Ja, deze werelden moeten hun rustperiode hebben, zoals de mens die moet hebben wanneer zijn cyclus is doorlopen. Wanneer die periode aanbreekt rusten ze in de onzichtbare rijken met hun hele lading of last van levens, en na die rust keren ze terug en herhalen ze de cyclus van evolutionaire manifestatie, maar elke terugkeer vindt plaats op hogere gebieden dan de voorafgaande.

De natuur herhaalt zich overal. Ze volgt sporen van activiteit die al zijn gemaakt; ze volgt altijd en overal de weg van de minste weerstand. De wet van de cyclussen, wat wil zeggen het verschijnen van dingen die er al eerder zijn geweest, berust op dit zich steeds herhalen van onze Grote Moeder – de universele natuur – hoewel, zoals gezegd, iedere herhaling in elke nieuwe manifestatie zich op een hoger plan afspeelt en een groter bereik of werkterrein heeft. Achter het uiterlijk voorkomen van de natuur, achter alle cyclische waarneembare verschijnselen die onze zintuigen zo goed mogelijk voor ons interpreteren, ligt het universele leven met zijn oneindig aantal vormen van actie en expressie.

Laten we nu een stap verder gaan met het uiteenzetten van deze leer. Wat is de oorzaak van deze materialisatie of verharding of verdichting van de oorspronkelijke substantie van een wereld, een heelal? Het antwoord is te vinden in de leer dat geest en essentiële substantie in wezen één zijn; wat feitelijk hetzelfde is als wat de grootste natuurkundigen geloven wanneer ze verklaren dat stof en kracht (of energie) fundamenteel één zijn. Dit moge op het eerste gezicht een duistere en moeilijk te begrijpen uitspraak

lijken, maar het is de gangbare mening van de moderne natuurwetenschap, die aldus de eeuwenoude filosofie herhaalt.

In een bepaald stadium van haar voortgaande en omlaag gerichte ontwikkeling of evolutie overschrijdt kracht de grenzen van een bepaalde wereldsfeer en wordt zeer etherische stof, omdat kracht in feite etherische stof is om zo te zeggen, of, om het wat nauwkeuriger uit te drukken, stof is gekristalliseerde kracht.

Wat bedoelen we met stof? Zoals wij haar kennen, is stof de fysieke basis van de dingen die we om ons heen zien. Maar als we haar trachten te analyseren lijken we niets te bereiken. We weten niet wat we ervan moeten denken. Een mens kan zich afvragen: "Wat is stof eigenlijk?" Laat hij het maar vragen aan de natuurkundige, de scheikundige of de filosoof; in negen van de tien gevallen zullen ze hem als eerlijke mensen zeggen: "Wij weten het niet. Alles wat we weten is dat het de stoffelijke basis is waarin en waarop dat wat wij kracht noemen werkt."

Maar wat is kracht? Het antwoord is: "Kracht is dat wat op de stof inwerkt, en stof verschaft de substantiële basis voor kracht!" Maar houden we onszelf niet voor de gek met woorden? We kunnen ons zo verstrikken in onontwarbare abstracties zoals deze woorden kracht en stof, dat we mentaal letterlijk niets bereiken en niets begrijpen.

Kracht is louter bewegende stof, of stof in beweging, subtiele stof, stromende stof. Op de etherische gebieden is kracht, of liever, zijn krachten substanties: op deze etherische gebieden zijn ze feitelijk vaste stoffen, vloeistoffen, en zo u wilt "gasvormige" stof; maar in onze meer grove en materiële wereld ervaren we ze slechts als krachten. Elektriciteit is daarvan een voorbeeld. Ze is van stoffelijke aard, dat weten we. Hoe zou ze trouwens anders in of door middel van substantie of stof kunnen werken en erop inwerken, als ze iets heel anders dan stof zou zijn en niets van stoffelijke aard in zich zou hebben? Deze krachten die in de

etherische rijken van de stof werken zijn uiterst subtiel. Hun trillingsgetallen zijn hoogst individueel.

Wat gebeurt er als er een explosie plaatsvindt? Een bepaalde hoeveelheid stof wordt dan met geweld in gas omgezet. Als we de juiste verklaring van dit feit niet zouden kennen, zouden we zeggen dat de stof is verdwenen of in het niets is opgelost en dat er kracht voor in de plaats is gekomen; dat wil zeggen dat de stof energie is geworden, wat inderdaad het geval is. Maar energie, zo gebruikt, zonder de werkelijke verklaring te kennen, zou betekenen wat het in de negentiger jaren van de vorige eeuw betekende — dat iets onbekends, kracht genaamd, plotseling optreedt in een explosie die op onbekende wijze door stof is veroorzaakt.

Wat ik duidelijk wil maken is dit: gas is stof. Wanneer er daarom een explosie plaatsvindt door de omzetting van vaste in gasvormige stof, betekent dit alleen dat de stof ijler en energetisch is geworden; het betekent niet dat stof en kracht twee volstrekt afzonderlijke, verschillende dingen zijn. Als we het gas dat uit de explosie voortkwam nog eens konden laten ontploffen en het zo konden omzetten in een nog etherischer stof of substantie dan dat gas, zou hetzelfde proces plaatsvinden en zou het gas, zoals gezegd, zijn veranderd in een stof of substantie, nog meer energetisch dan de voorgaande, maar het zou nog steeds stof zijn.

Keren we het denkbeeld om, dan zien we het condenseren van etherische stof tot een materiëler of vaster substantie, tot een gekristalliseerde vorm van die stof, die we voordien kracht of energie noemden. Dat is alles.

Geest en stof zijn in wezen één. Stof gaat over in kracht of energie, of materie gaat over in geest, als de materiële of stoffelijke cyclus van beide is volbracht — dat wil zeggen, wanneer de cyclus van een bepaalde evoluerende entiteit, of het een bol is of iets anders, is geëindigd en haar tijd om te ontbinden of op-

nieuw in de onzichtbare wereld te verdwijnen is aangebroken. Stof wordt op deze wijze weer in kracht omgezet.

De eminente Engelse natuurkundige, Sir Oliver Lodge, verklaarde een aantal jaren geleden in een lezing dat het heelal is samengesteld uit iets dat hij "substantieel" noemde, maar waarvan we, zoals hij zei, de betekenis nog niet kunnen begrijpen; toch is dit "iets" niets nieuws in de eeuwenoude filosofie; het was aan de wijze mannen uit het verleden net zo bekend als aan die van deze tijd. Theosofen noemen dit "substantieel" iets een van de gewaden van *mūlaprakriti* ("wortel-stof"), waarbij dat gewaad *ākāśa* is, een Sanskrietterm die "lichtend" of "schitterend" betekent. Dat is inderdaad wat oerstof of oorspronkelijke materie is; dat substantiële iets waar Sir Oliver over spreekt, is de laagste of meest stoffelijke vorm van ākāśa — misschien kunnen we het ether noemen, hoewel er vele kosmische ethers in vele graden van ijlheid zijn, van de laagste stoffelijke via alle tussenstadia tot de meest geestelijke.

De oorspronkelijke fysieke stof, zoals we die nu nog aan de nachtelijke hemel zien in de vorm van de zogenaamde echte nevels – dat wil zeggen nevels die door de telescoop niet kunnen worden gescheiden in groepen of zwermen van afzonderlijke sterren — wordt geacht van gasvormige aard te zijn; maar als we iets daarvan in een reageerbuisje zouden kunnen doen, zouden we beslist niet weten dat het er was en het zou ook op geen enkele natuurkundige proef of scheikundige stof, waaraan we het zouden willen blootstellen, reageren, omdat het een totaal andere stof is dan de fysieke stof die we kennen. Het is oorspronkelijke fysieke stof zoals, tussen haakjes, de substantie van kometen is, wat de hoge graad van ijlheid van komeetstof verklaart en het merkwaardige gedrag van de staart van een komeet wanneer ze de zon nadert en zich ervan verwijdert en kennelijk de wetten van de fysische astronomie trotseert. We spreken over deze subtiele stof vaak als moeder-substantie.

Sir Oliver zei verder dat deze substantie of dit 'fluïdum' verkeert

in een toestand van reusachtig snelle rotatie en de zetel is van een zo ontzaglijke hoeveelheid energie als men zich nooit heeft kunnen voorstellen. 'Stof' is een tijdelijk verschijnsel of gevolg in de substantie, die in een uitbarsting van energie volledig kan verdwijnen.*

Dit is werkelijk een bewonderenswaardige opmerking voor een modern natuurkundige! Deze omzetting van kracht in stof en de terugschakeling door middel van een "uitbarsting van energie" naar kracht, is precies wat er gebeurt; het is de eeuwenoude leer van de wijsheid-religie.

In een andere lezing geeft Lodge uiting aan nog een andere veel voorkomende theosofische gedachte, als hij verklaart dat aan het einde van de onmetelijke levenscyclus van het heelal, stof verdwijnt en energie of liever kracht wordt, om aan het begin van een nieuwe levenscyclus van het heelal weer als stof in een toekomstig tijdperk terug te keren.

Ondanks het feit dat Lodge de fundamentele identiteit van geest en stof verkondigt, maakt hij toch in bepaalde uitspraken een scherp onderscheid tussen deze twee. Komt dit niet omdat hij nog steeds onder de invloed is van de oude materialistische leer dat stof en geest twee fundamenteel verschillende en afzonderlijke dingen zijn, volkomen gescheiden, en dat op de een of andere wonderlijke en geheimzinnige manier, die het menselijke vernuft tot dusverre niet heeft kunnen verklaren, de geest op de stof inwerkt? Maar hoe kan dat dan? Het is in strijd met alles wat de moderne wetenschap ons leert, zowel de fysica als andere takken van de wetenschap. Alleen wat enigermate stoffelijk is, kan inwerken op andere stoffelijke dingen en deze beïnvloeden; daar-

*"Energy", Openbare lezing, Jaarvergadering van de British Association for the Advancement of Science, 6 september 1927.

om zeggen we, geheel in overeenstemming met deze laatste leer van de natuurwetenschap, dat kracht en stof fundamenteel één zijn, zoals wordt bewezen door de inwerking van de een op de ander.

Deze leer van de uiteindelijke identiteit van kracht en materie, van geest en stof, is belangrijk omdat ze onder andere een hele encyclopedie met aanwijzingen verschaft en ons helpt conclusies te trekken die ons in staat stellen in ons eigen denken vele problemen op te lossen die Westerse geleerden honderden jaren lang hebben beziggehouden.

Maar als we over deze dingen spreken bemerken we dat de taal niet toereikend is. Wij in het Westen hebben geen woorden waarmee we deze geheel nieuwe gedachten in onze mentale wereld tot uiting kunnen brengen. Het beste wat we kunnen doen, om enig idee van onze bedoelingen te geven, is op de betekenis te zinspelen en het denkbeeld over te brengen door middel van aanschouwelijke symbolen, of door analogieën, of suggesties. Daarom herhalen we dat de vormen van stof, van materie, gekristalliseerde krachten zijn en anderzijds, dat krachten niets anders zijn dan gedematerialiseerde vormen van materie of stof.

We zien hoe stof door kracht of energie in beweging wordt gebracht, en als we dit nog nauwkeuriger en diepgaander onderzoeken, zullen we ontdekken dat het in werkelijkheid niet om stof maar om stoffen, niet om kracht maar om krachten gaat. Het woord kracht is een abstractie, een algemene term, maar als we het in concrete zin opvatten, en dat is bij juist gebruik de werkelijke betekenis van kracht, zoals die zich manifesteert in de kosmos om ons heen, bemerken we dat deze abstractie als mentaal begrip kosmische krachten vertegenwoordigt, op precies dezelfde manier waarop het woord *mens,* wanneer het als een abstractie wordt gebruikt, menselijke wezens, in de zin van menshеid, vertegenwoordigt.

Welnu, wat zijn deze krachten? Wij zeggen dat het monaden

zijn die volledig tot ontwikkeling zijn gekomen voor en in onze eigen bijzondere hiërarchie, dat wil zeggen, ons kosmisch stelsel, innerlijk zowel als uiterlijk; en dat het hun levensimpulsen en vitaliteit zijn, die de energieën verschaffen waarmee de kosmos zich manifesteert. Eenvoudiger gezegd, de krachten van de kosmos die wij kennen zijn de levensimpulsen, de wilsimpulsen van deze volledig ontwikkelde monaden van onze hiërarchie. In vroeger tijden zouden ze goden zijn genoemd. Moderne wetenschappelijke denkers noemen ze krachten; maar de term doet er eigenlijk niets toe.

Het heelal is samengesteld uit eenheden, en het hart of de kern van elk van deze eenheden is wat wij een monade noemen. Elk van deze monaden is een centrum van geestelijk bewustzijn en leven. En daar het heelal oneindig is en de oneindige graden of stadia of treden omvat waarover ik heb gesproken, worden deze stadia of treden gevormd door de ontelbare scharen van monaden in verschillende graden van zelfexpressie; of om het nog juister te zeggen, ze bestaan uit de voertuigen of lichamen waarin elk van deze monaden zich hult als in een gewaad, dat is ontleend aan haar eigen leven en substantie.

De laagste soort van zulke gewaden die wij mensen kunnen waarnemen, bestaat uit alle stoffelijke entiteiten om ons heen, ofwel de bekleedsels van de monaden, welke bekleedsels zich manifesteren als potentiële kracht-substanties, als potentiële of sluimerende atomen, maar niet als kinetische of ontwaakte atomen, want deze laatste vormen de intermediaire natuur tussen de monade per se en deze lagere gewaden. Dit verklaart wat kracht en stof zijn.

We zien dus dat deze twee fundamentele elementen van de kosmos *voor ons* kennelijk een illusie zijn, omdat we ze alleen op illusoire wijze begrijpen. Ofschoon de krachten die in en door de kosmos spelen zelf substantieel zijn, lijken ze onstoffelijk en immaterieel voor de lagere delen van de kosmos waarin ze alle werken. We begrijpen ze niet zoals ze werkelijk zijn.

Bewustzijn is dus stof; stof is bewustzijn; want hebben we niet gezien dat de kosmos uit niets anders bestaat dan uit een oneindig aantal geestelijke entiteiten, "geestelijke atomen" zo u wilt, deeltjes bewustzijn, die uit zichzelf bewegen, worden aangedreven en voortgestuwd?

Locke, de Engelse filosoof en logicus uit de zeventiende eeuw, heeft een gedachte geuit die typisch theosofisch is. In zijn tweedelige werk, *An Essay Concerning Human Understanding,* stelde hij zich een immense hiërarchie van entiteiten voor – hij noemde ze afwisselend "geestelijke wezens", "soorten van geesten" of "intelligenties", de naam doet er op het ogenblik niet toe – die van de Godheid of Schepper van alles, omlaag reikt naar het dier en nog lager. Hij schreef:

> En als we denken aan de oneindige macht en wijsheid van de Maker, hebben we reden om te geloven dat het in overeenstemming is met de grootse harmonie van het heelal en het grote plan en de oneindige goedheid van de Architect, dat er soorten van wezens zijn die geleidelijk van ons uit opklimmen naar zijn oneindige volmaaktheid, zoals wij ook zien dat ze van ons uit geleidelijk afdalen: . . .
>
> —Boek III, hfdst. vi

> Als we dus in alle delen van de schepping die binnen de menselijke waarneming vallen, ontdekken dat er *een gradueel verband bestaat tussen het ene en het andere, zonder grote of merkbare hiaten in die grote verscheidenheid van dingen die we in de wereld zien,* die zo nauw met elkaar zijn verbonden, . . . maakt de regel van de analogie het misschien aannemelijk dat het ook zo is bij dingen die ons en onze waarneming te boven gaan; en dat er verscheidene soorten van intelligente wezens zijn, die ons in verschillende graden van volmaking overtreffen, opklimmend naar de oneindige volmaking van de Schepper, met kleine stappen en verschillen, en dat elk zich niet op grote afstand van de volgende bevindt.
>
> —Boek IV, hfdst. xvi

Leibniz, de grote Duitse filosoof, leerde hetzelfde, maar werkte het veel verder uit. Maar de theosoof gaat nog verder en zegt dat deze hiërarchie van bewuste entiteiten, van monaden, van geestelijke atomen, in bijna ontelbare stadia van vooruitgang,

van de hoogste tot de laagste, die zich alle opwaarts en voorwaarts bewegen, er slechts één is van een oneindig aantal van zulke hiërarchieën. Hij verklaart ook dat de hiërarch van een dergelijke hiërarchie een volledig ontwikkelde monade is, een volledig ontwikkelde intelligentie, die de lagere entiteiten die van haar hiërarchie deel uitmaken, beheerst, of deze beheersing nu van kosmische of atomaire aard is.

Als een auto zich snel over de weg voortbeweegt, voert hij alles met zich mee waaruit hij is gemaakt. Elke molecule en elk van de atomen die deze moleculen samenstellen, en alle protonen en elektronen die op hun beurt de scharen van atomen vormen, gaan noodzakelijkerwijs mee. Alle delen waaruit zo'n wagen bestaat moeten de weg volgen die de voortsnellende wagen volgt, omdat ze er deel van uitmaken. Zo is het ook met de verschillende lichamen of 'voertuigen' die de innerlijke vermogens of energieën of krachten omsluiten, manifesteren en tot uitdrukking brengen, of dat lichaam of voertuig een zon, een planeet, een komeet, een nevel, een menselijk, een dierlijk of een ander lichaam is.

De leidende intelligentie die aan het stuur zit van het voertuig dat we voor onze beeldspraak hebben gekozen, vertegenwoordigt de leidende intelligentie die zich bevindt in het hart of de kern van elk zich manifesterend lichaam in de kosmos. Deze leidende intelligentie is de goddelijke hiërarch van de hiërarchie of de kosmos, groot of klein, die ze bestuurt of bezielt.

Dezelfde wet is van kracht voor al de talloze hiërarchieën die het heelal tot een samengestelde entiteit maken. Het lichaam van de mens bijvoorbeeld, bestaat uit ontelbare levens, hiërarchieën van levens van verschillende gradaties, en het is de mens zelf, als leidende intelligentie van alle, die vanuit de tempel van zijn ziel over hen heerst. De mens is een samengestelde hiërarchie.

Deze leringen omtrent de ware aard van kracht en stof geven

een verklaring van de wijze waarop alle hiërarchieën hun evolutionaire levenscyclussen doorlopen. Het geestelijk lichaam van het heelal uit de beginperiode wordt grover van stof naarmate de substanties en energieën waaruit het is samengesteld, zich in lagere vormen van stof omzetten. Dit proces van vergroving, van verstoffelijking van deze krachten, die substantie en stof worden, vordert snel naarmate het heelal zijn weg omlaag vervolgt naar wat de stoffelijke gebieden gaan worden.

Als de verstoffelijking haar uiterste grens heeft bereikt of, om het duidelijker te zeggen, wanneer de verstoffelijking het punt heeft bereikt dat voor een bepaald heelal zijn periode van grof stoffelijk bestaan is, houdt deze vergroving of verstoffelijking op, en dat is het keerpunt op het evolutionaire pad van dat heelal. Wanneer deze grofstoffelijke aard zo is ontstaan door het geleidelijk grover worden van de krachten waaruit de wederbelichaamde entiteit is samengesteld, vindt er als het ware een verandering plaats in de richting die het heelal voortaan moet volgen. De stof begint dan etherischer te worden, begint opnieuw energie te worden, maar natuurlijk heel erg langzaam. Het duurt eeuwen en eeuwen, aeonen en nog eens aeonen, voordat dit kosmische werk leidt tot evolutionaire volmaking; maar dat werk gaat altijd door, zonder onderbreking en zonder ooit te stoppen.

Naarmate dit etherisch worden, dit opnieuw etherisch worden van de stof waaruit het heelal bestaat voortgaat, zet dat heelal zich weer om in de krachten waaruit het in het begin bestond, maar nu versterkt met al die eigenschappen en kwaliteiten van een geëvolueerd kosmisch wezen. Dit vindt bovendien plaats op een hoger gebied dan dat waarop de evolutie van het heelal dat eraan voorafging zich voltrok.

Als de stof weer overgaat in kracht, geleidelijk op een hoger niveau komt, meer en meer etherisch wordt en daarna vergeestelijkt, wordt ze tenslotte opnieuw geest in die kosmische rijken vanwaar ze oorspronkelijk haar evolutionaire cyclische reis aan-

vaardde; maar in die oorspronkelijke bron teruggekeerd, is ze van hogere kwaliteit en bezit ze een in alle opzichten betere structuur. Het zijn deze twee processen die zich voltrekken tijdens de overgang van een wereld van het onzichtbare naar het zichtbare, en dan van het zichtbare terug naar het onzichtbare.

DE GRONDSLAG VAN REÏNCARNATIE

De filosofische beginselen, of de wetten van de natuur, die ten grondslag liggen aan de processen die leiden tot de vorming en totstandkoming van de menselijke soort, zijn een kopie in het klein van wat in het heelal, de kosmos, plaatsvindt; dit komt omdat dit heelal waarin we leven van binnenuit wordt geleid en naar buiten werkt, en deze leiding geschiedt door middel van wetten, dat wil zeggen, volgens een volmaakt werkplan.

Onder bepaalde omstandigheden zullen zekere werkingen van de natuur altijd dezelfde wegen volgen en daar het hier om universele wetten gaat, moeten ze ook alles in het heelal waarin ze werken beïnvloeden, omdat alles daarin deel uitmaakt van dat heelal, van zijn samenstelling, van zijn constitutie. Aangezien wij zelf een deel van dat heelal zijn, hebben we alles in ons wat het heelal bevat, latent of actief. We bezitten alle eigenschappen en vermogens, ontwikkeld of onontwikkeld, om het te begrijpen; en we volgen deze zelfde wetten omdat we als deel van het heelal niet anders kunnen. Op dit eenvoudige en gemakkelijk te begrijpen feit berust de leer van de cyclussen zoals deze zich voltrekken in de evolutionaire ontwikkeling van het mensenrijk — en trouwens van alle rijken van de universele natuur.

Laten we de hoofdpunten van de leer van de cyclussen samenvatten. Iets heeft een begin, gaat zijn weg tot het hoogtepunt is bereikt en als dan de levenskrachten, de kosmische krachten, de menselijke krachten – of wat op dat moment ook aan deze cyclische wet is onderworpen — als deze krachten over hun hoogtepunt heen zijn, beginnen ze zich terug te trekken, beginnen ze de veerkracht te verliezen van hun innerlijke aspecten, de spontane reactie die bij de kinderjaren en de jeugd hoort; en tenslotte komt de oude dag, het verval, de dood en de rust; en dan een nieuw begin, maar op een hoger plan van het heelal dan tevoren en met een edeler doel.

Waarom? Omdat de entiteit die haar rustperiode was ingegaan en nu opnieuw verschijnt voor een nieuwe levensloop, in de vorige belichaming, in het vorige bestaan bepaalde lessen had geleerd en nu met deze uitbreiding van haar intellectuele en psychische uitrusting haar nieuwe evolutionaire cyclus begint. Als die op zijn beurt is geëindigd, komt er weer rust en na de rust een nieuw leven; en dat zet zich door de eeuwigheden, door de eindeloze duur voort. Maar elke nieuwe levenscyclus die op een periode van rust volgt wordt altijd doorlopen op een plan en in een sfeer hoger dan de voorgaande — gezien vanuit evolutionair standpunt. In alle perioden van het verleden heeft elke entiteit dat gedaan en zal dat in de toekomst eindeloos blijven doen, want er bestaan geen uitersten, geen eindpunten.

Hebt u ooit wel eens nagedacht over het niets? Hebt u wel eens uw gedachten laten gaan over de betekenis van de woorden "een volstrekt einde"? Hebt u ooit geprobeerd de betekenis te beseffen van het denkbeeld dat iets ergens en te eniger tijd een duidelijk begin had, ergens vandaan kwam, zonder doel of oogmerk, en weer in een oneindig niets verdwijnt — een nutteloze en vergeefse levensloop? Iets dat uit het verleden voortkomt en waarvan niemand weet hoe en wanneer? Deze denkbeelden zijn niet meer dan een spel van de verbeelding en ze berusten ook niet

op enige werkelijkheid, want overal om ons heen zien we wat we wetmatigheid noemen, dat wil zeggen, ordelijke werkingen van het heelal. En als het heelal een geordend geheel is, hoe kan daarin dan iets uit het niet verschijnen, daar een tijdje doelloos ronddolen en dan verdwijnen in het niet waaruit het voortkwam?

Het is verbazingwekkend hoe denkende mensen hun gedachten op een dwaalspoor laten brengen door de illusies van de verbeelding. Dat komt omdat men geen psychologische kennis van zichzelf bezit en de sleutel mist tot de geheimen van het eigen innerlijk leven. Men is vergeten vanwaar men kwam; men weet niet waarom men hier is; dientengevolge weet men ook niet waar men heengaat als de grote verandering komt die men de dood noemt. Toch zegt ons gezond verstand ons en ook onze intuïtie, dat we hier zijn met een doel, dat is duidelijk. We kwamen hier als een reactie op een werking van de natuur.

Het geheim van het ontstaan van de mens ligt in het ontstaan van het heelal, in het ontstaan van de werelden. Wij, kinderen van het heelal, wezenlijke en onafscheidelijke delen ervan, moeten onontkoombaar de loop van dat heelal volgen, maar terwijl wij in het algemeen de wegen gaan van het heelal waarin we leven, doorlopen we toch ook, ieder voor zich, onze eigen bijzondere levenscyclus.

De evolutionaire cyclus van de mens voltrekt zich door middel van herhaalde incarnaties. Wanneer de periode van de dood of rust is bereikt en doorlopen, en er geen rust meer nodig is, keren we naar deze aarde terug om ons onderbroken werk te hervatten, ons verder te ontwikkelen, verder te evolueren. Het zijn deze vooruitgang, deze ontplooiing en uitstorting van energieën van het innerlijke scheppende leven, die wij evolutie noemen. Op soortgelijke manier evolueren alle dingen in hun eigen sfeer en gedurende passende tijdsperioden.

Door de lessen die elke geïncarneerde entiteit in en op deze stoffelijke aarde leert, vindt in feite de evolutie plaats. Ik kan er

nog aan toevoegen dat de dood zelf, die een verborgen proces volgt, eigenlijk ook een school van evolutionaire vooruitgang is, waarin de ziel, op haar weg langs het pad van ervaring, eveneens leert.

In een bepaald leven verrichten we zekere handelingen, gebruiken we onze aangeboren krachten en reageren we op de prikkels van de natuur om ons heen; op die manier slaan we de zaden van ons handelen in ons karakter op, dat zich door het gebruik van deze innerlijke krachten wijzigt. Deze zaden moeten eens vruchten voortbrengen, zoals wij nu de vruchten zijn van vroegere handelingen, vroegere gedachten, vroegere aspiraties die we wel of niet volgden. Het een is even belangrijk als het andere, omdat de zonde van het nalaten van bepaalde dingen in haar uitwerking dikwijls even ernstig voor ons karakter en het leven van anderen is als de zonde van het doen van bepaalde dingen, en in beide gevallen zijn wij verantwoordelijk.

De mens brengt door middel van zijn verschillende zichtbare of onzichtbare voertuigen, bijvoorbeeld zijn stoffelijk voertuig, zijn innerlijke krachten tot uitdrukking en geeft daarmee gehoor aan de stuwende kracht van zijn karakter. Dat is evolutie, een proces dat twee aspecten heeft: (1) de ontplooiing of ontwikkeling van de innerlijke krachten als reactie op (2) het grote aantal prikkels uit de wereld om hem heen. Op deze manier leert de mens, terwijl hij stap voor stap steeds hoger klimt, totdat hij vanuit zijn huidige stadium van onvolmaakte ontwikkeling tenslotte een toestand van goddelijkheid bereikt en elke ego een volledig zelfbewuste god, een tot volledige zelfexpressie gekomen god zal worden.

Maar is dit het einde? Is dit het hoogtepunt van zijn evolutionaire bestemming, dat door niets wordt gevolgd, het absolute einde van de werking van alle krachten en vermogens die hij ontvouwt? Nee, er is geen absoluut einde, geen definitief eindpunt.

De mens is essentieel een geestelijk wezen, een monade, om

als illustratie de oude term van Pythagoras te gebruiken, die een eenheid, een individu, betekent. Hij is dus een centrum van bewustzijn, een leven-bewustzijn-centrum, dat in wezen eeuwig is omdat het tot die delen van het heelal behoort — de hogere werelden van de kosmos — die sterven noch verdwijnen. Het is wat we in de filosofie zuivere substantie noemen, en niet de samengestelde materie waaruit ons stoffelijk heelal is opgebouwd; het maakt deel uit van de meer etherische en onzichtbare delen van ons heelal die binnen en achter ons stoffelijk heelal van waarneembare verschijnselen liggen. Maar al zijn deze innerlijke en onzichtbare werelden de sferen waarin het zijn activiteiten ontplooit, in zijn eigen essentie is het veel hoger dan deze zijn, want het behoort in de kern of het hart van zijn wezen tot het goddelijke.

Wanneer voor deze monade, dit geestelijke leven-bewustzijn-centrum, de tijd komt voor haar wederbelichaming na de rust die volgt op haar voorafgaande leven in de lagere sferen, is ze onderworpen aan een proces van vergroving of verstoffelijking van haar uiterlijke bekleedselen. Terwijl ze zelf op haar eigen gebied altijd een zuiver goddelijk wezen blijft, bekleedt ze zich niettemin in de lagere sferen met deze gewaden van licht, zoals ze zich aan onze mentale en psychische zintuigen zouden voordoen. Dit is geen beeldspraak maar werkelijkheid, want licht is substantie, al vertoont het zich aan ons als een energie, louter en alleen omdat het een substantie is van een hogere aard dan de materie van ons eigen stoffelijke gebied.

De werkelijke mens doorloopt dus de sferen die liggen tussen zijn stoffelijke gewaden en het gebied van de monade, door middel van een straal die van de monade uitgaat. Deze monadische straal is het ego-zelf en het is dit ego-zelf dat omlaag reist door deze tussenliggende sferen en daarbij de gewaden, bekleedselen of voertuigen tot zich neemt die bij elk van deze sferen passen. Dit zijn zijn tussenlichamen die we te zamen de "ziel" zouden kunnen noemen, om een algemene term te gebruiken, totdat tenslotte

het moment komt waarop die ziel, dat totaal aan activiteiten van deze tussensferen, in staat is de krachten en materies van onze stoffelijke wereld te beïnvloeden. Op die manier komt de straal of ziel tot fysieke incarnatie en verschaft ze zich een stoffelijk voertuig of lichaam, zoals ze ook passende voertuigen tot zich nam in de tussenliggende gebieden waar ze doorheen trok en waar elk voertuig of lichaam fungeerde als drager van de monadische straal of ego-ziel.

Denk eens na over dit beeld van de activiteiten van de monade voorafgaande aan de incarnatie, en u zult zich verbazen over de logische samenhang van de leer van het begin tot het einde. Er zijn geen denkfouten en evenmin hoeft er, om onaangename hiaten op te vullen, iets aan de verbeelding te worden overgelaten.

Is het niet een voor de hand liggende waarheid dat het voor een zuiver geestelijk wezen niet mogelijk is te leven of zich tot uitdrukking te brengen op een gebied van fysieke materie, omdat zijn energieën niet bij die sfeer passen. De monade moet een geschikt voertuig of lichaam hebben om zich te manifesteren en erin te kunnen leven en werken; met andere woorden, er moet een passende tempel zijn voor de innerlijke god die de monade is. Dit wordt bedoeld in de oude leer die ik, door twee mystieke gezegden te combineren, als volgt zou willen laten luiden: "Weet gij niet dat gij de tempel van de Godheid zijt, en dat het Goddelijke in u woont?" (1 Cor. 3:16).

Wanneer de mens, als een ego-ziel of monadische straal, zo tot fysieke incarnatie komt, wordt hij in de stoffelijke wereld geboren als een klein kind, en na hier zijn loopbaan zo te zijn begonnen, volgt hij zijn levenspad op aarde. Hoe komt het dat een mens dat pad moet gaan? Wat is de achtergrond van de dingen die hij doet en de dingen die hij ongedaan laat en waarbij hij voor zichzelf een karakter vormt dat uiteindelijk zijn lot bepaalt? Wat zijn al die krachten in de mens? Wat is de drang die erachter zit? In het algemeen gesproken is het datgene wat hij in vooraf-

gaande levens in zichzelf heeft opgebouwd en wat nu een uitweg, een voedingsbodem vindt. Op deze manier werkt een mens zijn karma uit.

Een boer strooit zaad uit op een bepaalde akker, het zaad schiet wortel en groeit, en brengt zijn oogst voort. Waar? Op een andere akker? Nee, alleen daar waar het werd gezaaid. Op dezelfde wijze zaaien onze gedachten en handelingen in onszelf, in ons karakter, het zaad van toekomstige activiteiten, door de werking van karma, de wet van oorzaak en gevolg, die nauwkeuriger kan worden omschreven als de wet van gevolgen.

De mens wordt ook sterk beïnvloed door het algemene karma van het ras waartoe hij behoort en door de algemene wet van de gevolgen die betrekking heeft op het heelal waarin hij leeft. De verwezenlijking van al deze latente mogelijkheden die hij in zichzelf heeft ingebouwd, vormt zijn leven in elke incarnatie. Deze verwezenlijking beheerst dat wat men de strijd voor verbetering en het streven naar hogere dingen noemt. Wanneer de mens zijn weg in een bepaald leven heeft afgelegd, gaat hij zijn rustperiode na de dood in; en als deze rust op haar beurt is geëindigd, keert hij weer naar deze sfeer terug voor een nieuwe cyclus van activiteit, maar in elke nieuwe incarnatie doet hij nieuwe ervaringen op. Hij ontwikkelt zijn innerlijke vermogens en kracht in steeds grotere mate en is op zijn pad van evolutie dus steeds iets verder gevorderd dan het punt waar hij tevoren was. Dat kan weinig of veel zijn.

Sommige mensen hebben bezwaar tegen de leer van de wederbelichaming, die in het geval van menselijke wezens reïncarnatie wordt genoemd, en dat komt omdat ze deze niet begrijpen. Toch is het een zeer oude leer, die de algemene instemming heeft gehad van de gehele mensheid. Tot ca. vijftienhonderd jaar geleden geloofden alle volkeren op aarde erin en onderwezen ze haar, zoals ook het geval was in het Europa van die tijd. En nog steeds wordt de leer door het merendeel van het menselijk ras aanvaard en onderwezen.

Sommige mensen zeggen: "De gedachte van reïncarnatie staat mij niet aan. Mijn leven is erg droevig geweest. Ik heb veel geleden; deze aarde is het toneel van mijn ellende geweest; ik wil hier niet meer terugkomen." Anderen zeggen: "Reïncarnatie als theorie bevalt me wel; ik zie haar als de meest logische verklaring van de levensproblemen die de denkende mens ooit is gegeven, maar de gedachte in deze wereld terug te keren en weer alles te moeten doormaken wat ik heb doorgemaakt, trekt me niet aan en de gedachte dezelfde fouten nog eens te begaan staat me tegen." Maar ze begrijpen het niet.

Deze mensen schijnen te denken dat ze zullen terugkeren in hetzelfde oude lichaam dat zij tevoren hadden. Onbewust heerst in hun geest de gedachte dat zij dezelfde vroegere naam zullen dragen, dezelfde vroegere plaats in het leven zullen innemen, dezelfde vroegere moeilijkheden zullen hebben en hetzelfde als vroeger zullen doen. Nee.

In de eerste plaats komt het uiterst zelden voor, zoals onze leraren ons hebben geleerd, dat reïncarnatie plaatsvindt vóór er achttienhonderd of tweeduizend jaar zijn verstreken — zo zelden dat we de uitzonderingen wel kunnen vergeten. Wat dat betekent ziet u aan de verschillen in de levensomstandigheden zoals ze nu in onze huidige wereld zijn en zoals ze ongeveer tweeduizend jaar geleden waren. Toch klagen maar weinig mensen erover dat ze in dit leven zijn; de meesten schijnen zich er sterk aan te hechten. De tegenstanders vergeten dat de levenswetten niet zijn wat wij op een bepaald moment denken dat ze zouden moeten zijn, of wat wij in onze blindheid willen dat ze zijn. We kunnen de loop van het bestaan niet veranderen door onze voorkeur en afkeer.

We komen niet in hetzelfde oude lichaam terug. We krijgen natuurlijk een nieuw lichaam. We komen niet terug in hetzelfde oude huis, dat tegen de tijd van onze terugkeer tot stof is vergaan en vergeten. Onze levensomstandigheden kunnen in onze volgende incarnatie veel beter zijn, maar ook veel slechter dan die

van dit ogenblik; want als we ons nu niet goed gedragen, nu we de kans hebben onze omstandigheden te verbeteren, zullen we daarvan zeker de consequenties moeten aanvaarden.

Dat is de betekenis van karma, de leer van de gevolgen. We oogsten wat we zaaien en daar waar we hebben gezaaid; en als we in dit leven en op deze aarde zaden van goed en kwaad hebben gezaaid, kunnen we alleen op deze aarde in een volgend leven oogsten wat we hebben gezaaid. Zou een boer niet voor gek worden verklaard als hij in het deel van het land waar hij woont een akker inzaaide, en een paar maanden later naar een ander deel van het land zou gaan, ver van waar hij zaaide, om zijn oogst binnen te halen. Dat geldt ook voor de mens. Hij zaait zaden van denken en handelen en hij oogst waar hij die zaaide, nl. in zichzelf en in deze stoffelijke wereld.

Ons heelal wordt beheerst door wet en orde; en dit woord karma geeft uitdrukking aan dit feit van universele harmonie en samenhang, dat zich manifesteert als dat wat wij wet en orde noemen. Alles wat we doen, alles wat we denken, is een scheppende oorzaak die ons en hen die ons omringen beïnvloedt, maar de zaden en vruchten van zulke gedachten en daden blijven niettemin in ons bestaan. Dit is algemeen bekend. In voorbije levens hebben we voor onszelf schatten van geluk vergaard; maar we kunnen voor onszelf ook een schatkamer van een andere soort hebben opgebouwd, en datzelfde doen we ook nu in ons tegenwoordig leven. We zullen in onze volgende incarnatie een lichaam en een karakter bezitten, die exact het resultaat of het gevolg zijn van alles wat we in dit leven hebben gedacht en gedaan, slechts gewijzigd door gevolgen uit voorafgaande levens die tot dusverre nog niet tot uitdrukking zijn gekomen en nog niet zijn uitgewerkt.

Ik heb een bezwaar horen opperen van andere aard, dat in tegengestelde richting gaat, en wel het volgende: "De gedachte dat ik terugkom en een andere persoon zal zijn staat me niet aan.

Ik wil mezelf zijn. Ik wens geen nieuw lichaam; ik ben tevreden met het lichaam dat ik nu heb. Het heeft me goed behandeld en ik heb getracht het goed te behandelen; ik wil dit lichaam en niet een nieuw." Zij die dit bezwaar maken begrijpen het ook niet. In werkelijkheid zullen ze datzelfde lichaam behouden. Nu klinkt dit alsof het in strijd is met wat ik zo juist heb gezegd, maar dat is niet zo; het is een paradox. Wat is een lichaam per slot van rekening? Het is een vorm, een naam, en niets meer. De oude Sanskrietgeschriften, zoals deze in de edele Vedanta filosofie zijn samengevat, noemden het *nama-rūpa,* wat "naam-vorm" betekent.

In feite is ons lichaam samengesteld uit ontelbare levens, uit kleinere en lager ontwikkelde entiteiten, die niettemin lerende entiteiten zijn, net als wij. Ik kan daar nog aan toevoegen dat ook wij scharen van kleinere levens zijn, kleiner en minder ontwikkeld dan de kosmische entiteiten die veel groter zijn dan wij. Maar wat zijn die ontelbare levens die lager staan dan wij en die ons lichaam samenstellen? Blijven ze eeuwig zoals ze nu zijn? Nee, ze evolueren net als wij. Ze kwamen oorspronkelijk uit ons voort; ze zijn onze eigen kinderen; ze zijn wat we onze levensatomen noemen. Ze ontsproten aan ons; wij zonden ze uit en zullen ze weer ontmoeten als ze in onze volgende incarnatie bij ons terugkeren door de werking van de psychomagnetische aantrekking. Als ze zich opnieuw verzamelen, zullen ze ons voor onze volgende incarnatie een stoffelijke vorm verschaffen; en het lichaam dat we dan krijgen bestaat precies uit dat wat we nu en in onze vorige levens op hen hebben afgedrukt, door onze gedachten, onze daden en de gevolgen van deze gedachten en daden.

Het volgende lichaam dat we krijgen zal niet hetzelfde oude lichaam zijn dat we tevoren hadden; niet dezelfde Jan Smit of Marie de Bruin, volstrekt niet; want Jan Smit en Marie de Bruin zijn maar een naam en een vorm. Maar ons nieuwe lichaam zal bestaan uit diezelfde levensatomen waarin we in de voorafgaande incarnatie hebben geleefd en gewerkt en onszelf hebben geuit.

Bedenk dat deze levensatomen niet alleen bestaan op dit stoffelijk gebied, waar ons stoffelijk lichaam is, maar eveneens op de tussenliggende gebieden; dat wil zeggen op de astrale en emotionele, zowel als de intellectuele en geestelijke gebieden.

Door middel van deze levensatomen op alle verschillende gebieden, kan het ego-zelf dat uit de monade is voortgekomen, in de nieuwe incarnatie nieuwe lichamen opbouwen, innerlijke en uiterlijke. Het doorloopt alle tussenliggende gebieden en bouwt voor zichzelf uit dezelfde oude levensatomen die het tevoren had – zijn eigen kinderen die daar op hem wachten – een voertuig of lichaam, dat geschikt is voor elk van deze gebieden. Zo gaat het ook op het stoffelijk gebied waar het stoffelijk lichaam zich bevindt. Dit is de oorspronkelijke en juiste verklaring van de vaak verkeerd begrepen christelijke leer die de Opstanding der Doden wordt genoemd.

Nu zijn er, naar ons is gezegd, drie methoden van wederbelichaming en deze drie werken samen in volstrekte harmonie. Over de ene methode, die gewoonlijk reïncarnatie wordt genoemd, spraken de mystici onder de oude Grieken als van *metensomatosis,* wat wil zeggen opnieuw in lichaam na lichaam komen, "wederbelichaming". Dit woord werd uit de Griekse mysteriën overgenomen door Clemens van Alexandrië, een van de eerste christelijke Kerkvaders, zij het met bepaalde wijzigingen vanwege zijn christelijk vooroordeel.

De tweede methode is het proces dat men *metempsychose* noemt, wat wil zeggen weer in een ziel of psyche komen — "herbezieling".

De derde methode, die de Grieken in hun Mysteriën geheim hielden, maar waarop enkele van hun filosofen zoals Pythagoras, Plato, Empedocles en later de Neoplatonici min of meer openlijk zinspeelden, of die ze onderwezen, is de activiteit van de monade, het geestelijk vuur in de kern of het hart van ieder van ons. Deze monade manifesteert ons geestelijk zelf, omdat ze dat geestelijk

zelf is, een centrum van bewustzijn dat de bron van ons wezen is, waaruit al de nobeler krachten en vermogens van haar eigen karakter in stromen voortvloeien die, als een eenheid beschouwd, de drang of stuwkracht of impuls achter alle evolutionaire vooruitgang verschaffen.

Allereerst is er dus de activiteit van de monade, het hoogste. Gedurende het proces van de incarnatie ontwikkelen de activiteiten van deze monade de tussenliggende natuur, die de ene ziel na de andere bezielt, en dat is de ware betekenis van dat oude Griekse woord metempsychosis; en deze zielen, aldus gesterkt, geïnspireerd en door de bezielende monade aangezet, bezielen lichaam na lichaam, wat metensomatosis is, of reïncarnatie, zoals het woord gewoonlijk en terecht wordt gebruikt.

De evolutie voltrekt zich dus langs drie algemene lijnen: de geestelijke, de mentaal-emotionele, en de astraal-vitale; en het stoffelijk lichaam is het kanaal waardoor al deze in-gewikkelde vermogens, neigingen en krachten, zich op het stoffelijk gebied manifesteren, als het milieu op een bepaald moment of in een bepaald tijdsbestek passend en geschikt is om deze of die of een andere eigenschap of kracht of vermogen tot uitdrukking te brengen. Het samengaan van deze twee — de innerlijke drang, de stuwkracht, en een geschikt en passend milieu of werkterrein — betekent de ontplooiing, de manifestatie, de uitdrukking van die innerlijke krachten of vermogens.

Het is duidelijk dat dit een veel ruimer en grootser begrip van de evolutie inhoudt dan elk ander dat men zich tot nu toe in de gelederen van de wetenschappelijke onderzoekers — de darwinisten bijvoorbeeld — had gevormd.

De kracht van de leer van de reïncarnatie ligt in de leer zelf, in het beroep dat ze doet op onze intellectuele vermogens en onze logica, in haar eigen overredingskracht, in de manier waarop ze vragen beantwoordt, in de hoop die ze geeft, in het licht dat ze op zijdelings erbij betrokken levensvragen werpt en indirect op de

problemen van de stoffelijke wereld om ons heen. Door middel van reïncarnatie als een natuurlijk feit leren we de schoonheid van het innerlijk leven kennen, waardoor we groeien en een ruimer begrip ontwikkelen, niet alleen van onszelf, maar ook van de schoonheid die inherent is aan de harmonie van de universele wetten. Want achter alle dingen liggen schoonheid, geluk en waarheid.

Wat de mens kwaad, tegenspoed en ongeluk noemt, en de rampzalige verschijnselen van de stoffelijke wereld die zich soms voordoen, komen voort uit de botsingen tussen de wilsuitingen en de krachten van de verschillende scharen van onvolmaakte maar evoluerende wezens, en een van die scharen wordt gevormd door wat we collectief de mensheid noemen.

Wederbelichaming is een universeel feit omdat het een wet is, dat wil zeggen een onafgebroken en ordelijke werking van de natuur, die zich overal voordoet. Het heelal belichaamt zich opnieuw wanneer zijn loop is volbracht en nadat zijn daaropvolgende periode van rust voorbij is. Mensen doen dat eveneens; niet omdat reïncarnatie alleen voor hen geldt, maar omdat het hier om dezelfde fundamentele wet van beginnende en eindigende cyclussen gaat; in het geval van de mens betekent het alleen dat hij terugkeert om de draden weer op te nemen die hij op een bepaald keerpunt in die cyclus, door ons de dood genoemd, had laten vallen.

Haar proces is zuiver wetmatig; haar werking kent geen willekeur, geen toeval, geen bevoorrechting; ze is louter de opeenvolging van toestanden in strikte overeenstemming met oorzaken en daarop aansluitende gevolgen. Niemand en niets brengt haar teweeg. Ze is er eenvoudig; en haar werking wordt in elk individueel geval aan de gang gebracht door de inwerking van de wil van de entiteit op de haar omringende natuur. De wet van onze wederbelichaming is niet door een god in het leven geroepen. Ze is een intrinsieke functie van de natuur, en ze werkt alleen op die

manier omdat ze op geen enkele andere manier kan werken en ze is niets anders dan een weergave van de leer van de gevolgen — gevolgen die voortvloeien uit in werking gestelde oorzaken.

DE EVOLUTIE VAN HET MENSELIJK LICHAAM

De theosoof, een radicaal aanhanger van de evolutieleer of, misschien nauwkeuriger uitgedrukt, van de leer van de emanatie, bekijkt de evolutie of vervolmaking van het stoffelijk lichaam van de mens met diepe belangstelling. Maar op een veel diepgaander en meer omvattende en innerlijke wijze bestudeert hij de evolutie van de innerlijke evoluerende monade, die zich door haar stoffelijk voertuig, het lichaam, uitdrukt en zodoende de drang, de drijfkracht, de impuls verschaft om steeds hoger en vooruit te gaan en die dat lichaam in de loop der tijden langzaam van vorm doet veranderen, waardoor het in elk nieuw tijdperk, elke nieuwe aeon, een geschikter voertuig wordt om de innerlijk aanwezige intellectuele en geestelijke krachten en vermogens van die monade tot uitdrukking te brengen.

Deze geestelijke krachten of vermogens die een uitingsmogelijkheid zoeken en proberen zich te manifesteren, werken door middel van de oneindig kleine deeltjes van de innerlijke constitutie van de mens, de levensatomen, die op vele gebieden bestaan, op zijn minst op vier, die zich lager bevinden dan het intellectuele deel van die monade.

In het stoffelijk lichaam zetelen deze levensatomen in de cel-

len van dat lichaam en werken door middel van de atomen waaruit die cellen zijn samengesteld. Op deze wijze doet de evolutionaire drang zich kennen; deze komt van binnenuit, manifesteert zich door de tussenliggende natuur van de mens en komt dan tot uitdrukking door het stoffelijk voertuig, opdat de denkende entiteit deze stoffelijke wereld kan zien zoals we dat doen, en ze door de verwantschap daarmee — als meester let wel, en niet als slaaf — die lessen kan trekken die mogelijk zijn.

Voor ieder weldenkend mens is het volslagen ongerijmd te veronderstellen dat alle denkende wezens een stoffelijk omhulsel moeten hebben dat in alle opzichten, of zelfs in enig opzicht, identiek is met het huidige stoffelijke lichaam van de mens. Dit zou gelijk staan met te zeggen dat geen enkel wezen bewustzijn of intelligentie, het vermogen tot logisch denken, of moreel besef kan hebben, tenzij zijn stoffelijk lichaam in alle opzichten met het onze overeenkomt.

Intelligentie, bewustzijn en moreel besef kunnen evengoed in een stoffelijk lichaam van een geheel ander type dan het onze bestaan en uitdrukking vinden. Het is inderdaad een theosofische leer dat op bepaalde andere bollen van ons zonnestelsel zelfbewuste, verstandelijke en zelfs *geestelijk* zelfbewuste wezens leven en het pad van hun respectievelijke bestemming volgen.

Op deze aarde hebben zelfbewuste wezens, die wij mensen noemen, de lichamen die ze nu hebben als resultaat van een lange evolutionaire ontwikkeling, als het noodzakelijk gevolg, evolutionair gesproken, van de werkingen in het verleden van de innerlijke drang of stuwkracht die inherent is aan de innerlijke constitutie van de mens, en die van daaruit werkt in de fysieke stof van ons tegenwoordig tijdperk. Historisch beschouwd geldt hetzelfde voor alle voorgaande geologische tijdperken en voor alle zoölogische perioden die bestemd zijn ons tegenwoordige tijdperk op te volgen.

De mens zou bijvoorbeeld een staart kunnen hebben. Zou hij

minder menselijk zijn als hij een staart had? In het geheel niet. Het al of niet hebben van een staart bepaalt niet of een wezen wel of niet een dier of een mens is. Wat is de mens? De mens is het innerlijk bewustzijn, een denkende entiteit, de bron van het morele besef, de bron van het verstandelijk vermogen, het centrum van de geestelijke aspiraties die we allen hebben. Aan de andere kant is het lichaam van de mens niet meer dan het stoffelijk omhulsel, waarin en waaromheen hij leeft en waardoor hij zich uitdrukt; en de manier waarop hij tot die zelfexpressie door middel van zijn stoffelijk lichaam komt, vormt een deel van het onderwerp van onze studie.

Honderden miljoenen jaren geleden, in de derde bolronde, d.w.z. het voorafgaande grote planetaire tijdperk, droeg de aarde de bij haar passende en karakteristieke levens, en er waren vele en velerlei klassen en groepen van evoluerende wezens in verschillende graden van ontwikkeling.

In die lang vervlogen tijd bezat de mens inderdaad een stoffelijk lichaam of omhulsel waarvan een staart toen een min of meer nuttig aanhangsel was. Alle kennis omtrent dat zoölogische feit is op het ogenblik geheel uit de menselijke herinnering verdwenen; niettemin is onze leer dat de stoffelijke mens uit die periode, honderden miljoenen jaren geleden, wel degelijk een staart had, zij het een korte.

De oude Hindoese legenden en mythen verhalen hoe goden en mensen uit een voorbij tijdperk met intelligente wezens verkeerden die worden beschreven als apenstammen, die konden spreken, woonhuizen optrokken en steden bouwden en wat al niet. Deze mythen, die gebaseerd zijn op halfvergeten herinneringen aan een geologisch verleden en door de eeuwen heen van generatie op generatie zijn overgedragen, kregen in veel latere tijden de legendarische vorm waarin we ze nu bezitten, zoals bijvoorbeeld in het zeer oude en buitengewoon interessante epos, de *Rāmāyana,* dat omstandig verhaalt over de avonturen en liefdes-

betrekkingen van Rāma en zijn innemende gezellin en vrouw Sītā.

Trouwens, als het ontbreken van een staart als aanhangsel van het stoffelijk lichaam van de mens de enige toetssteen voor evolutionaire vooruitgang zou zijn, zou de staartloze gorilla – een van de antropoïde apen, en door sommige zoölogen en anatomen beschouwd als de naaste dierlijke voorvader van de mens – hoger op het pad van evolutie staan dan de mens, omdat de gorilla maar drie stuitbeentjes of staartwervels heeft, d.w.z. de beentjes aan het eind van zijn ruggegraat – terwijl de mens er vier en soms vijf heeft.

Behalve op dit interessante feit, kunnen we er terloops nog op wijzen dat het algemeen bekend is dat babies soms met een rudimentaire staart worden geboren. De natuur maakt bij het voortbrengen van stoffelijke wezens geen fouten en dit soort dingen kan niet zomaar toevallig gebeuren, of anders dan als gevolg van wat we een automatische terugkeer naar een vroegere toestand zouden kunnen noemen.

Wat is de mens, vraag ik opnieuw? De mens is de innerlijke entiteit, de denkende energie, het bewustzijn – die bundel of verzameling van krachten die het bewustzijn vormt, die denkt, die moreel besef bezit en die aspiraties heeft. De dieren hebben al deze geestelijke en psychologische mogelijkheden ook in zich, maar latent; zij hebben geen passend voertuig ontwikkeld voor de zelfexpressie van deze edele krachten en vermogens. Maar in de mens hebben deze hogere innerlijke vermogens wel gelegenheid tot zelfontplooiing te komen door middel van een voertuig dat ontwikkeld en geoefend is om ze te manifesteren. Daarom is de mens wat hij nu is, stoffelijk zowel als psychologisch.

In feite vertegenwoordigt het stoffelijke of lichamelijke omhulsel van de mens in iedere periode van zijn evolutie precies die toestand van zelfexpressie op dit gebied die de inwonende monade heeft bereikt. Zijn evolutie voltrekt zich dus in fasen, die door zijn vermogen tot zelfexpressie worden bepaald, van het kleinere

naar het grotere, en het voertuig waardoor hij zich uitdrukt volgt derhalve stap voor stap de voortstuwende innerlijke kracht. Het innerlijk vermogen gaat dus altijd aan het orgaan vooraf; het is zijn vertegenwoordiger en is door het innerlijk vermogen opgebouwd om zich te kunnen manifesteren; hoe zou het orgaan anders kunnen bestaan? Hoe zou het tot aanzijn kunnen komen? Welk nut zou het hebben als niet eerst het vermogen bestond dat het orgaan voor eigen evolutionaire doeleinden had gevormd? De dingen ontstaan in het heelal niet zomaar, op een toevallige manier of zonder dat er een bepaalde oorzaak achter staat die zich uitwerkt. Daarom is alles wat te voorschijn komt of zich manifesteert een duidelijk bewijs voor de aanwezigheid van een krachtige drang erachter, die zich op deze wijze doet kennen. Met andere woorden, een fenomeen of een verschijnsel bewijst het bestaan van een oorzakelijk noumenon op de achtergrond, dat zich door een fenomeen manifesteert, dat derhalve het orgaan tot zelfexpressie is.

Het natuurlijke gevolg daarvan is dat het stoffelijk lichaam of omhulsel of voertuig in verschillende perioden van zijn evolutie sterk verschillende vormen of gedaanten moet aannemen. Ons lichaam is niet altijd geweest zoals het nu is. Wat zou u denken van de verklaring dat het oorspronkelijke "menselijke" stoffelijke omhulsel of lichaam in de eerste perioden van deze planetaire ronde op onze bol bijna bolvormig was, de vorm had van een ei en dat in de kern daarvan de entiteit zetelde?

Bovendien was het wel niet lichtgevend, maar toch wel luminescent en doorschijnend, sterachtig, uiterst fosforescerend zouden we kunnen zeggen. Daarom spreken we over dat bijzondere stadium van stof als "astraal", omdat die stof op de lichtende nevels leek die we aan de nachtelijke hemelkoepel ontwaren; want astraal betekent "sterachtig".

Sedert dat lang vervlogen geologische tijdperk heeft de vorm van het stoffelijk omhulsel geleidelijk veranderingen ondergaan

in overeenstemming met de eisen van de evolutionaire vooruitgang, totdat de vorm werd bereikt die het nu heeft. Dit proces van geleidelijke verandering zal zich in de toekomst voortzetten en zal – zoals het wiel de os volgt die de wagen trekt – nauwgezet elke groei van het vermogen tot zelfexpressie volgen van de innerlijke entiteit.

In de toekomst zal het lichaam van de mens, wat betreft vorm en weefsel en het vermogen om de innerlijke eigenschappen tot uitdrukking te brengen, geheel anders zijn dan nu. In verre toekomstige aeonen zal ons lichaam met het voortschrijden van de tijd veranderen, zal het nauwkeurig reageren op nieuwe behoeften, op nieuwe aansporingen tot zelfontplooiing en op nieuwe prikkels uit de uiterlijke omgeving, waaraan de innerlijke mens automatisch gehoor geeft, en die uiterlijke omgeving zelf zal ook langzaam overgaan in een meer etherische en verfijnde toestand.

Aeonen en aeonen later, tijdens het laatste deel van de zevende bolronde, zal de uiterlijke bekleding van het wezen dat de mens zal zijn geworden, zijn teruggekeerd tot de ei vorm en zal dan, omdat de stof in die toekomstige tijd veel verfijnder en geestelijker is, het stoffelijk of lichamelijk — als we die woorden mogen gebruiken — omhulsel zijn van de zich manifesterende god in de kern van elk van deze eivormige lichamen. Natuurlijk zal in die tijd die uiterlijke eivorm niet zijn samengesteld uit grove, ruwe, fysieke stof zoals ons lichaam nu is, maar het zal een prachtig en schitterend gewaad zijn van verblindend licht, als van de zon, en de entiteit in de kern ervan zal die goddelijke, innerlijke mens zijn die de mens dan zal zijn geworden door de geestelijke vermogens te ontwikkelen die hij in zijn diepste zelf is.

Het kan daarom niet nadrukkelijk genoeg worden herhaald dat het stoffelijk lichaam voortkomt uit, een gevolg is van, de innerlijke, geestelijke en onzichtbare krachten. Deze krachten brengen dat lichaam voort, beheersen en besturen het, geven er vorm aan en houden het bijeen. Deze bindende kracht en alle

andere fysieke, energetische verschijnselen die het lichaam manifesteert, zijn aan de innerlijke bron ontsprongen, want in het individu ligt de oorsprong van energie of kracht, en daarom van alle handelen.

Ieder mens bezielt zijn eigen lichaam. Hij is als het ware de overziel van elk van de moleculen of cellen of atomen waaruit dat lichaam bestaat. Op soortgelijke wijze ontspruiten wij aan onze geestelijke wortel, omdat ons diepste zelf reikt tot in het hart van het heelal. Het is in feite dit zelf van ons dat zich in het hart van de atomen bevindt. Het vormt deze atomen en brengt ze dan voort, scheidt ze als het ware af en leeft er daarna in. Op deze wijze bouwt de mens zijn lichaam op uit zijn eigen innerlijke levenskrachten, werkt erdoor en manifesteert er zijn verschillende levensvuren in.

Medische onderzoekers van de geheimen van het menselijk lichaam plachten daarin naar een onsterfelijke ziel te zoeken, een tastbaar bewijs voor de menselijke onsterfelijkheid. Wat dachten ze in 's hemelsnaam te vinden? Een onsterfelijk lichaam? Een zogenaamd dood lichaam spreekt niet, ademt niet en lacht, denkt of zucht niet. Wat is de dood dan eigenlijk? Wat gebeurt er als het lichaam sterft? Toen het lichaam nog leefde was er iets dat handelde en zich manifesteerde; dit iets manifesteerde eens al die krachten die de levende mens tentoon spreidt, alsmede het vermogen zich door geestelijke aspiraties te verheffen. Wat is daarvan geworden? De waarheid is dat ze de werkingen van de innerlijke entiteit niet konden zien vanwege de veelvuldige verschijnselen die ze in het levende lichaam teweegbrengt. Dientengevolge gingen ze met niets ziende ogen en een niets verklarend verstand voorbij aan de werkelijke bewijzen die voor hen lagen.

Hoe ontstonden dergelijke denkbeelden onder westerse Europese denkers, toen de wetenschap enige kennis van de stoffelijke wereld begon te vergaren en de menselijke geest zich vrijer voelde om zich met edeler gedachten te gaan bezighouden? Kwamen

deze uiterst bekrompen ideeën voort uit het feit dat men de afbeeldingen en leringen die in de eerste dagen van het Christendom symbolisch waren, tenslotte als letterlijke feiten ging beschouwen — zoals bijvoorbeeld voorstellingen die men vaak in Europese landen aan de Middellandse Zee kon zien, van engelen met een menselijk lichaam maar met vleugels als van reusachtige vogels; of wezens zonder lichaam, met alleen een hoofd en een paar vleugels van een vogel; of wezens, afgebeeld terwijl ze oprijzen uit een lijk in een graf in de gedaante van een min of meer omlijnde menselijke vorm; of, zoals soms te zien is, van een menselijk figuurtje dat met de laatste adem uit de mond van de stervende komt?

Deze zeer materialistische afbeeldingen van de zogenaamde menselijke ziel waren oorspronkelijk zuiver symbolisch en toen ze voor het eerst werden gebruikt, nooit bedoeld om letterlijk te worden opgevat. Ze waren overgenomen van de zogenaamde heidense, Griekse en Romeinse symbolische afbeeldingen van het heengaan van de innerlijke entiteit aan het begin van de lange slaap die zij en ook wij de dood noemen.

Het is zeker waar dat de innerlijke entiteit, vergeleken met haar grofstoffelijk voertuig, een energie, een kracht is, onzichtbaar voor onze ogen en ontastbaar voor ons gevoel, dat ze zich als zo'n kracht of energie in het levende lichaam manifesteert, en dat de eigenschappen die ze tijdens die openbaring tentoon spreidt haar innerlijk karakter vormen. Is dat niet precies wat er gebeurt, zoals blijkt uit de verschijnselen van de levende, bewuste, denkende, strevende, emotionele, psychische, hartstochtelijke, intuïtieve entiteit, als deze door het lichaam werkt? Een vreemde mengeling van hemel en aarde, een samengestelde energie, een bundel krachten, die door de dood worden gescheiden en losgelaten en alle hun eigen speciale pad volgen.

Maar als we de innerlijke entiteit een energie, een bundel krachten noemen, bedoelen we ook dat ze in wezen stoffelijk is

in hogere zin. En wat dit betreft bevestigen de jongste ontdekkingen van de natuurkunde onbewust de archaïsche leringen, want de geleerden zeggen nu dat kracht en stof, of energie en stof, fundamenteel één zijn, en dat stof als het ware gekristalliseerde energie of kracht is en energie of kracht subtiele en bewegende stof. Zoals aangetoond, zijn er vele fasen of gradaties of stadia van substantie. In de eerste plaats de fysieke; dan wat we de astrale of etherische noemen; dan de nog meer etherische; dan de intellectuele, als men ze zo zou willen noemen; dan de geestelijke; en op het hoogtepunt de goddelijke substantie, die de top vormt van de hiërarchisch opklimmende reeks. Precies zo is de mens opgebouwd in heel zijn hiërarchische innerlijke en uiterlijke constitutie.

Ons lichaam, dat van één kant gezien een wonder is, is vanuit een ander standpunt een zeer onvolkomen voertuig tot zelfexpressie van de reïncarnerende of gereïncarneerde entiteit. Het kan nog niet een duizendste deel, zelfs geen miljoenste, geen miljardste deel manifesteren van wat in de innerlijke mens, de onzichtbare menselijke entiteit, naar zelfexpressie streeft.

Het is voornamelijk via de zintuigen dat wij proberen tot zelfexpressie te komen; en iedereen weet hoe onvolmaakt deze de indrukken van buitenaf ontvangen, om maar te zwijgen van hun zwakke vermogen om de in ons binnenste besloten krachten, vermogens en gevoelens te ontvouwen.

We kennen tot nu toe vijf zintuigen. Elk daarvan is de vrucht van lange evolutionaire arbeid; onvolmaakt als ze zijn, bewijzen ze ons toch goede diensten. Maar hoeveel beter zullen ze ons niet dienen naarmate de tijd voorbijgaat, in de aeonen van de verre toekomst, wanneer ze veel volmaakter zullen zijn geworden en veel geschiktere instrumenten tot zelfexpressie van het innerlijk wezen.

Dit wezen is, als het wil incarneren, in feite een samenstel van krachten: geestelijke, intellectuele, psychische, emotionele en astraal-vitale. Wanneer het zijn tijd gekomen acht een nieuw

stoffelijk lichaam aan te nemen (of opnieuw aan te nemen), wordt het magnetisch of misschien elektrisch aangetrokken tot die familie, meer in het bijzonder tot die moedercel, die in haar eigen celsfeer het laagste trillingsgetal van het reïncarnerende wezen het dichtst nabijkomt. In dit opzicht is de aantrekking magnetisch en het incarnerende wezen wordt aangetrokken tot de cel die een overeenkomstig trillingsgetal heeft. Daarna vallen de frequenties samen en worden hun perioden gelijk. Op deze wijze begint in de bevruchte cel het zich ontwikkelende leven.

De atomen zelf zijn niets anders dan in evenwicht zijnde krachten en daarom zijn de cellen die ze vormen dat in wezen ook. Het is dus gemakkelijk in te zien dat de verbinding tussen het zichtbare en het onzichtbare niets anders is dan een kwestie van gelijke of verschillende trillingsgetallen. Het is allemaal een kwestie van synchronie van trillingen. Men kan een snaar van een piano laten klinken door haar grondtoon op een ander instrument aan te slaan. Men kan een glas breken, het verbrijzelen, door zijn grondtoon te laten klinken op een viool of trompet, zoals algemeen bekend is, als men het trillingsgetal waarop dat glas is gebouwd kan vinden en voortbrengen. Ik denk dat de doktoren in de toekomst de wonderlijke genezende krachten zullen ontdekken en gebruiken die in het geluid schuilen, laten we zeggen in muziek, die per slot van rekening fysisch gezien uit harmonische klanken bestaat.

Naarmate het lichaam groeit, dat wil zeggen, naarmate het groeiende geheel van dochtercellen die het lichaam van het individu-in-wording samenstellen, in steeds ruimere mate en steeds gespecialiseerder vorm de verschillende krachten ontvangt van de entiteit die uit haar lange rust na haar voorgaande leven op aarde in het stoffelijk leven terugkeert; of, met andere woorden, naarmate het groeiende lichaam op steeds volmaaktere wijze beantwoordt aan de gecombineerde frequentie van de elementen die de nu reïncarnerende entiteit vormen, treden de individuele

kenmerken van die reïncarnerende entiteit meer en meer aan het licht.

Terwijl deze frequenties min of meer verspreid in het stoffelijk lichaam voorkomen wanneer dit volwassen wordt, zijn er niettemin brandpunten waarin en waardoor de incarnerende entiteit zich uitdrukt, kanalen als het ware, open deuren, waardoor ze haar lagere aspecten uitstort en op die manier tot zelfexpressie komt in die verzameling cellen die nu bezig is haar stoffelijk omhulsel of lichaam op te bouwen en te vormen.

Wat zijn deze brandpunten? In het algemeen gesproken zijn het de verschillende organen van het stoffelijk lichaam. Om duidelijker aan te geven wat hun plaats is, kunnen we zeggen dat er zeven hoofdbrandpunten of centra in het menselijk lichaam bestaan en dat elk daarvan is gevormd en de geschiktheid bezit om een van de zes algemene beginselen te manifesteren — het stoffelijk lichaam niet meegerekend — waaruit de mens bestaat, en die van het geestelijke tot het vitaal-astrale, het laagste, reiken.

Waar zijn deze brandpunten? Men moet in de eerste plaats wel bedenken dat een etherische kracht, een subtiele fijne kracht, hoe geweldig haar vermogen ook mag zijn, niet noodzakelijkerwijs een groot stoffelijk orgaan nodig heeft om zich uit te drukken. Als er in het menselijk gestel, in het stoffelijk lichaam van de mens, een punt zou zijn zo groot als een speldeknop, kan dat voldoende zijn. Wat we met het stoffelijk oog zien als een heel klein deeltje fysieke stof, kan vanuit een atomair standpunt beschouwd, de hemel weet hoeveel atomen bevatten.

Deze brandpunten, deze centra van etherische overdracht in het menselijk lichaam, worden in de Sanskritische filosofische en andere geschriften *chakra's* genoemd, een woord dat "wielen" of "cirkels" betekent en dat we daarom in dit verband zouden kunnen vertalen met zenuwknopen of misschien klieren. Van de zeven zal ik hier alleen de twee hoogste noemen, die binnen de schedel liggen: de pijnappelklier en de hypofyse. Deze twee kleine

klieren of organen maken het mogelijk dat twee verschillende en toch samenwerkende en in elkaar grijpende krachten van de mens, dat wil zeggen van de werkelijke mens, zich door middel van het lichaam uitdrukken. Ze werden voor dat doel in aeonen en aeonen lange evolutionaire arbeid gevormd; in de toekomst zullen ze nog volmaakter worden dan ze nu zijn, en dus beter in staat die geestelijke, intellectuele mentale, emotionele, psychische en etherische krachten tot uitdrukking te brengen die te zamen de mens vormen.

Door deze zeven chakra's, brandpunten, kanalen, openingen, deuren — noem ze zoals u wilt — drukt de incarnerende en geïncarneerde entiteit zich uit en worden de krachten waaruit de mens bestaat door het hele lichaam, dat zijn stoffelijk wezen is, verspreid.

Evolutie betekent het uit de weg ruimen van belemmeringen en tegelijk het opbouwen van een voertuig dat steeds geschikter wordt om de geestelijke vermogens en krachten van de innerlijke entiteit uit te drukken. Het is ten dele dit uit de weg ruimen van belemmeringen en ten dele het verfijnen en opbouwen van het voertuig, dat de innerlijke entiteit in staat stelt haar vermogens in overeenkomstige mate te manifesteren. Evolutie betekent niet het opstapelen van steen na steen, van ervaring na ervaring – niet dat alleen; het is veel meer het opbouwen van het voertuig, waardoor het voortdurend beter geschikt en gereed is om een deel van de transcendente vermogens van de menselijke geest uit te drukken of te manifesteren. Een hoog ontwikkeld mens heeft een voertuig dat beter geschikt en gereed is dan een mens die minder hoog is ontwikkeld; en dit geldt niet alleen op het stoffelijke maar zelfs in nog sterkere mate op het mentale en psychische gebied. De evolutionair lager ontwikkelde mens heeft niet zo'n geschikt voertuig en kan daarom die krachten maar gebrekkig uitdrukken.

Laten we onze geest zuiveren van het verstarde denkbeeld dat

de dingen, omdat ze zijn zoals ze nu zijn, altijd zo zijn geweest en altijd zo zullen en moeten blijven; want dat is kinderpraat. Het is duidelijk dat als dingen groeien, ze veranderen; en verandering betekent in het evolutieproces altijd verbetering — als we alle nevenverschijnselen van groei, zoals degeneratie, buiten beschouwing laten. We spreken nu uitsluitend over de algemene gang van de evolutie.

In één opzicht zijn we allen waarlijk kinderen van de aarde en tegelijk zijn we het kroost van de hemel. Niet onze aarde heeft dat wonder-wezen in ons voortgebracht dat ons leven bestuurt en beheerst, dat ons doet denken en gevoelen, en ons aspiraties en verlangens geeft naar betere dingen. Nee, dat deel dat door de aarde wordt voortgebracht is het stoffelijk voertuig; maar het wonder-wezen zijn we zelf, het komt voort uit het rijk van de geest en van het onbeschrijfelijke licht.

Als we dus het lichaam van de mens beslist tot de dierenwereld rekenen, komt dat omdat de oorspronkelijke stoffelijke vorm van de mens de voortbrenger, de oerbron van die hele dierenwereld was — een produkt van de aarde. Maar is dit lichaam van ons de mens? Het stoffelijk lichaam van de mens is niet meer dan het povere kleed dat de krachten van het geestelijke, lichtende wezen omhult en beknot.

Wanneer we het echter vanuit een ander standpunt bezien, is het een prachtig instrument; maar vergeleken met de heerlijkheid van de god die de mens innerlijk is, verzinkt het dier dat zijn lichaam is en waardoor deze innerlijke luister zich probeert te openbaren, in het niet. Het is slechts een omhullende sluier, een beperkend omhulsel. Toch moet het een geschikt voertuig zijn, dat in staat is om die van binnen zetelende krachten van geestelijke, intellectuele, mentale, psychische en astraal-vitale aard, die te zamen de mens vormen, tot uitdrukking te brengen. Gedachten als deze leren ons inzien wat de betekenis is van ethische levensregels — die zuivere en edele instincten van het innerlijk

wezen, die gezamenlijk hun eisen stellen die we niet kunnen veronachtzamen.

Langzaam en heel geleidelijk worden de verschillende voertuigen of bekleedsels of omhulsels, waarin de innerlijke natuur van de mens en van alle entiteiten leeft en werkt, van fijnere aard en beter in staat de innerlijke krachten en vermogens uit te drukken. Achter alles beweegt zich de algemene kosmische drang die, verenigd met de individuele stuwkracht van de entiteit, in het streven naar zelfexpressie altijd vooruit en naar buiten is gericht — want de algemene impuls werkt evenals de individuele steeds in voorwaartse richting.

En wat is die motor waaruit deze algemene drang en de bijzondere stuwkracht voortkomen? Het is een geestelijke motor. Het is in feite de monade — de goddelijke wortel in ons, die zijn algemene levenskracht ontleent aan het universele leven waarvan hij een intrinsiek en onafscheidelijk deel is en dat tevens de bron is van de individuele drang. Achter de mens, achter de bezielde entiteiten die nu op aarde zijn, achter de verschillende stammen van levende organismen, beweegt zich in al deze gevallen de vitale drang van een levende monade. Deze monaden worden niet bezoedeld door de stof waarmee, waarin en waardoor ze werken — evenmin als de stralen van de luisterrijke zon worden bezoedeld of geschaad of hun natuurlijke glans verliezen door het water en het schuim, het slijk en de modder van het stinkende moeras waarin ze enigermate kunnen doordringen en al wat ze aanraken zuiveren en reinigen.

Het is deze innerlijke straal of lichtvonk in de wezens, die de drang, de drijfkracht, de aangeboren impuls naar hogere dingen verschaft. Dit licht komt uit de oceaan van universeel leven; en aan het begin van onze evolutionaire reis kwamen wij, bij wijze van spreken, als onzelfbewuste godsvonken uit dat universele leven te voorschijn en doorliepen we ontelbare verschillende stadia langs het pad van evolutionaire vooruitgang. In elk stadium

leren we de daarbij behorende lessen en verwerven op deze wijze inzicht in elk stadium van onze kosmische reis. Gaan we verder vooruit of, wat in dit geval op hetzelfde neerkomt, verder omlaag in de stof, dan bereiken we het menselijk stadium en verwerven daar zelfbewustzijn — welk zelfbewustzijn steeds groeit en zich verruimt naarmate de tijd voortgaat; want elke stap vooruit en elke nieuwe les die we leren betekent een groter gebied voor zelfexpressie van onze vermogens; en evolutie is niets anders dan een geleidelijk voortschrijdende zelfexpressie.

Wanneer we eenmaal zelfbewustzijn hebben verworven, kan iedere nieuwe stap daarna met meer vertrouwen en overtuiging worden gedaan, zodat we met elke stap vooruit meer leren dan we in het vorige stadium wisten. Op die wijze groeit het zelfbewustzijn weer uit tot universeel bewustzijn, wanneer we het keerpunt van de meest grove fysieke stof zijn gepasseerd en onze blik vooruit richten op de lange, lange weg omhoog. Zo wordt aan het einde van onze planetaire periode het menselijk bewustzijn opnieuw universeel bewustzijn en keert het, na het hoogtepunt van onze ontwikkelingsgang te hebben bereikt, terug naar de Bron waaruit we oorspronkelijk voortkwamen, maar nu niet langer als onzelfbewuste godsvonken maar als volledig zelfbewuste goden.

DE PIJNAPPELKLIER EN DE HYPOFYSE

HET GEESTELIJK WEZEN dat de werkelijke mens is bespeelt het stoffelijk lichaam zoals de musicus op een prachtige luit of harp speelt. De snaren van dit instrument, dit wonderbaarlijk gevormde stoffelijk lichaam, variëren van de grofste darmsnaar die lagere sensuele klanken kan voortbrengen, tot die van zilver en goud en tenslotte tot de immateriële snaren van de geest; en de musicus speelt op die snaren met de wilskrachtige hand van de meester wanneer wij dit toestaan. Meestal komen wij mensen er niet toe op de hogere en edeler snaren te spelen en bespelen we alleen de grovere darmsnaren.

Ons lichaam is inderdaad een van de wonderen van het heelal. We hebben op het ogenblik geen benul van wat het inhoudt, van de vermogens die in de toekomst zullen worden ontwikkeld als de evolutie ze met het voortschrijden van de tijd te voorschijn roept, maar waarvan wij nu de groei kunnen versnellen. Deze vermogens van het menselijk wezen functioneren door middel van de zeven hoofdcentra van energie in het lichaam: zeven organen of klieren, soms chakra's genoemd.* In het algemeen kunnen

*Strikt genomen zijn de chakra's de astrale organen of functies; hun specifieke relatie tot de stoffelijke organen wordt in de exoterische literatuur met geheimzinnigheid en onzekerheid omgeven. In bepaalde scholen zijn ze echter sedert onheuglijke tijden bekend en worden ze bestudeerd.

deze als volgt worden opgesomd, te beginnen bij de laagste en dan omhoog: de geslachtsdelen, de lever en de milt, het hart, de hersenen als geheel, de hypofyse en de pijnappelklier. Er zijn andere die aan deze ondergeschikt zijn, maar de bovengenoemde zijn de belangrijkste. Vreemd genoeg vormen ze als het ware paren: het hart en de hersenen; de pijnappelklier en de hypofyse; de lever en de milt; en het paar van de laagste twee is in feite de zonnevlecht — maar dit is een verhaal op zichzelf.

Elk van deze organen of klieren heeft zijn eigen passende functie, activiteit, taak en werk in het menselijk lichaam. Door onze wil, door een juiste studie, door het leven te leiden, kunnen we de hogere, de in vergelijking met de andere veel belangrijkere organen in ons, tot grotere activiteit brengen dan ze nu vertonen en op deze wijze goden onder de mensen worden. De meesten van ons doen dat niet. We leven in de wereld als het ware beneden het menselijk middenrif. Maar ondanks onze krachtige pogingen de god in ons te doden en zijn heilig werk te vernietigen, blijven de pijnappelklier, de hypofyse en het hart toch functioneren. We worden tegen onze eigen dwaasheid beschermd.

De laagste van deze chakra's kan tot een van de edelste worden ontwikkeld door zijn functionele richting te wijzigen in die van geestelijke creativiteit. Verspilling leidt tot verlies; dit bijzondere orgaan in het menselijk lichaam kan tot het orgaan voor het scheppen van de machtigste en edelste werken van het genie worden gevormd. Het heeft een geestelijk zowel als een stoffelijk aspect, zoals al deze organen en klieren. Maar hoevelen zijn zich bewust van de heiligheid van geestelijke creativiteit?

De lever is de zetel van de persoonlijke mens, het kāma-mānasische wezen; en de milt, de schildknaap van de eerstgenoemde, is de zetel van het astrale lichaam, het linga-śarīra. Zelfs op seances — die ik niemand wil aanraden bij te wonen tenzij hij meer weet dan de gemiddelde mens — is aangetoond hoe het astrale lichaam

zich van het medium afscheidt, eerst als een dunne draad, om daarna, als de manifestatie *echt* is, te worden wat nu "ectoplasma" heet, in werkelijkheid verdichte astrale stof; en het is de milt waaruit het astrale lichaam te voorschijn komt.

Dan het hart, het orgaan van de god in ons, van het goddelijk-geestelijke; in het stoffelijk hart, nu gezien als een geestelijk orgaan – niet alleen als een vitale pomp, die het ook is – zetelt de innerlijke god; niet in persoon, maar zijn straal raakt het hart en vervult dat als het ware met zijn luisterrijke tegenwoordigheid — het heilige der heiligen. Alle grootse dingen in het leven komen uit het hart. Hier wonen bewustzijn, liefde, vrede en volmaakt zelfvertrouwen, hoop en goddelijke wijsheid. Hun zetel is in het mystieke hart waarvan het stoffelijk orgaan het stoffelijke vitale instrument is.

De hersenen *als geheel* zijn het orgaan van het verstand, het werkterrein van ons gewone logische denken, van onze rationele werkzaamheid, waardoor we gewone en zelfs hogere gedachten denken en waardoor we ook ons dagelijks werk kunnen verrichten. Met de hersenen verbonden zijn die twee wonderlijke klieren die we al hebben genoemd, de pijnappelklier en de hypofyse. De pijnappelklier is als een openslaand venster dat uitziet op oneindige zeeën en horizonnen van licht, want het is het orgaan in ons dat de directe *mahatische* straal ontvangt, de straal die rechtstreeks afkomstig is van het kosmische intellect of *mahat*. Het is het orgaan van de inspiratie, van de intuïtie, van de visie.

Het hart is hoger, want het is het orgaan van de geestelijke natuur van de mens, de hogere manas of het geestelijk intellect inbegrepen. Wanneer het hart de pijnappelklier activeert en in snelle trilling brengt, is de invloed van geestelijke kracht zo groot dat het lichaam van de mens die dit ondervindt wordt omgeven door een aureool van heerlijkheid. Er verschijnt een stralenkrans achter zijn hoofd, want terwijl de pijnappelklier

snel vibreert, wordt het innerlijk oog geopend en ziet het de oneindigheid; het aureool of de stralenkrans is de uitstorting van energie door deze werking van de pijnappelklier.

De hypofyse is de schildknaap van de pijnappelklier. Het is het orgaan van de wil en daarom ook van de automatische groei; het orgaan van de wil, de drang, de groei en de impuls. Wanneer de pijnappelklier de hypofyse tot zodanige trilling brengt dat deze synchroon is met haar eigen trilling, hebben we een godmens, want dan ziet het intellect de oneindigheid. Dan spreekt en vibreert de godheid in het hart synchroon met de pijnappelklier en werkt de hypofyse, die aldus tot activiteit van de wil wordt geïnspireerd, door de andere chakra's of organen en maakt de hele mens tot een harmonie van hogere energieën – relatief goddelijk!

Alle grote geestelijke leiders en leraren over de hele wereld, de grote mens-goden van het menselijk ras, hebben ons verteld hoe we de vibratie van de pijnappelklier in de schedel kunnen doen toenemen. De eerste regel is leven als een waarachtig mens. Zo eenvoudig is het. Doe alles wat u moet doen en doe dat zo goed als u kunt. Uw inzicht in wat het beste is zal groeien en verbeteren. De volgende regel is het ontwikkelen, *in het bijzonder als enkelingen,* van de hogere eigenschappen die u van een lager tot een hoger staand mens zullen maken. Wees rechtvaardig, wees vriendelijk, wees vergevensgezind, wees mededogend en vol deernis. Leer de wonderlijke schoonheid kennen van zelfopoffering voor anderen; dat is iets groots en heroïsch. Bewaar deze dingen in uw hart; geloof in uw intuïtie; leef in uw hoger wezen. Wanneer u dit onafgebroken kunt volhouden, zodat het uw leven wordt en een gewoonte voor u, dan nadert de tijd waarin u een volmaakt mens zult worden, een verlichte Boeddha. U zult de Immanente Christos in u manifesteren, u zult deze belichamen. Dat is de geestelijke fysiologie van de hele zaak.

De pijnappelklier was bij de vroegste mensheid een uitwendig

orgaan voor het fysieke gezichtsvermogen en voor geestelijke en psychische visie. Maar door het evolutieproces dat het menselijk lichaam volgde, begon, naarmate de tijd verstreek en de beide ogen die we nu hebben zich gingen vertonen, de pijnappelklier of het "derde oog", het "Oog van Śiva", het "Oog van Dangma" zich in de schedel terug te trekken, die haar tenslotte met been en haar bedekte. Ze verloor toen haar functie van orgaan voor het *fysieke* gezichtsvermogen maar ze is altijd, zelfs nu, haar functie als orgaan voor geestelijke visie en geestelijk inzicht blijven voortzetten. Wanneer iemand een idee krijgt, begint de pijnappelklier zacht te vibreren. Krijgt iemand een ingeving, wordt hij geïnspireerd of komt hij plotseling tot inzicht, dan begint de pijnappelklier krachtiger te vibreren, zij het rustig. Ze functioneert nog steeds en kan worden aangezet beter te functioneren als we in onszelf en in onze aangeboren geestelijke krachten geloven.

De pijnappelklier is verbonden met wat in de toekomst ons zevende zintuig zal worden. Volgens de aloude wijsheid moeten er nog twee zintuigen worden ontwikkeld, zodat er in totaal zeven zullen zijn. Het is moeilijk te beschrijven wat die zintuigen precies zullen zijn omdat, daar ze nog niet bestaan en zich in en door ons nog niet manifesteren, we voor deze praktisch niet bestaande vermogens nog geen naam hebben. Het zesde zintuig zou kunnen worden omschreven als psychische of psychospirituele sensitiviteit, zoals de tastzin de sensitiviteit van de huid is. Deze psychische gevoeligheid betekent niet dat we weten wat iedereen denkt. Het betekent ontvankelijkheid voor indrukken, vatbaar zijn voor psychische indrukken van velerlei aard, een zintuig dat daarom zeer waardevol kan zijn, maar eveneens zeer verraderlijk en vol gevaar als we niet eeuwig op onze hoede zijn.

Ik denk dat het aan de oneindige goedheid van de goden boven ons te danken is dat het zesde zintuig zich nog niet heeft ontwikkeld. Het komt nu al langzaam tot activiteit, nog heel zwak, maar het begint zich te vertonen; en dit verklaart het grote

aantal mensen met zogenaamde paranormale vermogens in deze wereld, die *in de regel* onstabiele mensen zijn, door een gebrek aan algemene menselijke morele ontwikkeling. Zou daarom dat zintuig nu volledig tot onze beschikking komen, dan zou dat een gave zijn zoals die welke aan Hercules werd geschonken. Het zou ons kunnen verteren zoals het kleed van de centaur Nessus. We zijn in zedelijk opzicht nog niet voldoende ontwikkeld om een zintuig als dit te hebben zonder gevaar voor onszelf, onze geestelijke en lichamelijke gezondheid en bovenal voor onze plichtsvervulling jegens onze medemensen.

Het zevende zintuig zou ik de ontplooiing van de innerlijke, directe, geestelijke waarneming, de intuïtie willen noemen, voor zover ze in ons menselijke wezens in deze ronde op deze bol kan worden ontwikkeld. Het orgaan ervan, het Oog van Śiva, of "derde oog", zou beter het "eerste oog" kunnen worden genoemd, omdat het aan de twee andere voorafging, en er zou niet over moeten worden gesproken als een gebrekkige derde. Zoals gezegd, functioneert het zelfs nu ten dele, maar dat gaat erg moeilijk, hoofdzakelijk als gevolg van het werk van de twee ogen die de overhand kregen. In de loop van de tijd zullen de twee ogen geleidelijk volmaakter gaan functioneren maar teruggaan in betekenis, en zal het "eerste oog" weer in ere worden hersteld. Het functioneerde wel in andere ronden, in de derde en zelfs de tweede en in geringe mate in de eerste ronde, omdat de monaden die we nu ego's noemen in de eerste ronde geestelijke en halfgeestelijke wezens waren, die op dit gebied als het ware in een samādhische toestand verkeerden en praktisch onbewust waren; maar – vreemde paradox – door het van binnen uit functioneren van dit directe bewustzijn in deze vroegste wezens, hadden ze gedachten die de oneindigheid omvatten, met nauwelijks enig uiterlijk bewustzijn van de buitenwereld. Deze zelfde toestand van de eerste ronde werd herhaald in het eerste ras van deze vierde ronde.

De dag zal komen waarop dit Oog van Śiva weer zal functioneren als het orgaan van ons zevende en hoogste zintuig. Als die tijd aanbreekt zal het zich in zijn werking met het hart verenigen; en wanneer deze twee hun uitstralingen en energieën verenigen, hebben we een volmaakt mens.

DE THEORIE VAN WEISMANN

ELK MENSELIJK WEZEN — en nu spreken we over het stoffelijk lichaam — was oorspronkelijk een kleine cel, een levende cel van microscopische grootte. Zoals we allen weten bestaat een cel uit twee hoofdbestanddelen, beide gevormd uit protoplasma, maar verschillend in functie: het algemene of grotere lichaam van de cel, het cytoplasma, en het kleinere lichaampje in het cytoplasma, dat als het ware zijn hart is, de kern genaamd, waarin meer in het bijzonder het plasma zetelt dat de groei en ontwikkeling op gang brengt en dat August Weismann van de Universiteit van Freiburg in Duitsland het kiemplasma noemde.

De theorieën van Weismann maakten zo'n dertig of vijfendertig jaar lang grote opgang. Als zijn leringen goed worden begrepen, vormen ze een zekere benadering van wat de theosofische filosofie leert over het ontstaan van de evolutionaire stammen en over het ontstaan van bijzondere variaties, wat volgens onze moderne biologen de werkelijke methode of mechanische werkwijze is, als we die term kunnen gebruiken, die de evolutie volgt. Dr. Peter Chalmers Mitchell van Oxford, Cambridge en Londen, beschouwt de theorie van Weismann over de continuïteit

van het kiemplasma als "een van de meest verhelderende en vruchtbaarste bijdragen tot het biologisch denken van de 19de eeuw, . . ."*

Ik ga nu Weismanns theorie bespreken en aanvullen met een heel belangrijke factor, die hij wegliet omdat hij daarvan niets wist, en met deze factor erbij krijgen we een vrij nauwkeurig beeld van wat de theosofie over dit onderwerp leert.

Een cel is een huis vol leven. Alles wat we nu zijn, fysiek gesproken, was in die oorspronkelijke cel aanwezig. Het stoffelijk lichaam is uit die cel gegroeid. Ze is uitgegroeid tot wat wij zijn, elk zo'n cel tot een van ons. Hoe groeide ze? Ze groeide door deling, door vermenigvuldiging en bovenal door celspecialisatie. Juist en vooral op deze grondslag van celspecialisatie berust het voornaamste van wat ik ga zeggen.

Weismann leerde dat het vitale deel van de celkern zetelt in wat de cytologen of celspecialisten chromatine noemen. Deze substantie, zei Weismann, is de levensbron van de celkern, die onder gunstige omstandigheden haar groeiproces op een speciale manier aanvangt.

Bedenk wel dat de cel waarover we nu spreken de microscopisch kleine bevruchte menselijke eicel is. Als dit eitje is bevrucht begint de cel te groeien. Deze groei voltrekt zich als volgt: een cel deelt zich in twee cellen, nadat eerst de deling van haar kern heeft plaatsgehad. Deze twee cellen volgen dan precies dezelfde weg als de oorspronkelijke cel: elk van beide deelt zich in tweeën; en dit proces van deling en vermenigvuldiging zet zich voor onbepaalde tijd voort, in ieder geval tot de entiteit in wording is volgroeid.

**Encyclopaedia Britannica,* XIe dr., blz. 350. Weismann was eens een fervent darwinist. Later werd hij een even fervent anti-darwinist. Toen hij zijn theorie over het kiemplasma uitwerkte, had hij meer geleerd dan hij vroeger wist en aangezien hij een eerlijk en moedig man was, riskeerde hij zelfs de spot en de hoon en laster waaraan wetenschapsmensen noodzakelijkerwijs het hoofd moeten bieden als ze een standpunt durven innemen dat in belangrijke mate afwijkt van de algemeen aanvaarde theorieën — in zijn geval over de biologische of evolutionaire ontwikkeling — uit de tijd waarin ze leven.

We beginnen dus met het oorspronkelijke eitje, dat uit één cel bestaat, de oorspronkelijke cel; dan twee cellen; dan vier, acht, zestien cellen, enzovoort — en deze deling en vermenigvuldiging gaat gepaard met celspecialisatie, totdat het lichaam tot volle wasdom is gekomen en het vele biljoenen cellen bevat.

Het schijnt ook zo te zijn dat zelfs nadat het lichaam volwassen is geworden, de cellen met hun deling en vermenigvuldiging doorgaan om het lichaam op een zeker peil te houden wat vorm en gewicht betreft, als de omstandigheden gunstig zijn; maar deze deling na de volle wasdom schijnt tot enigszins andere resultaten te leiden dan de delingen die plaatsvonden toen het lichaam bezig was volwassen te worden.

Zoals al is opgemerkt, liggen in al die cellen alle mogelijkheden van de toekomstige mens besloten; maar wat is het dat het werk van de protoplasmische substantie van het hele samenstel van cellen leidt of beheerst, wanneer ze tot de verschillende organen van het lichaam in wording uitgroeit? Wat is er in die oorspronkelijke cel waardoor ze zich op bijzondere manieren deelt naarmate de groei vordert; waardoor specialiseert ze zich, zodat van de biljoenen dochtercellen er een aantal de cellen van het hart worden, andere de cellen van de hersenen, weer andere de cellen van de milt, of de huid, de beenderen, de spieren of wat al niet? Op deze prachtige vraag is nog nooit een overtuigend antwoord gegeven. Biologen weten alleen dit: dat we zijn opgebouwd uit cellen en dat deze cellen altijd dezelfde weg volgen, als de omstandigheden gunstig zijn.

De menselijke soort brengt kinderen voort van de menselijke soort; de cellen die tot het lichaam van een bepaald dier behoren, brengen kroost voort dat identiek is met die bepaalde variëteit of soort van dieren. In beide gevallen voltrekt zich dezelfde verbazingwekkende splitsing van het celleven van de dochtercellen tot afzonderlijke organen, dezelfde wonderbaarlijke specialisatie van het celleven tot een bepaald deel van het lichaam. Wat is de drij-

vende kracht achter dit alles, die zo'n wonder tot stand brengt als het menselijk lichaam?

Weismann nam waar dat de chromatine korreltjes, die het vitale deel van een cel vormen, zich gedurende de celdeling omzetten in wat hij *idanten* noemde, die hij gelijkstelde met de chromosomen; en het is nu algemeen bekend dat er voor iedere soort een vast aantal chromosomen bestaat. In dit verband leerde hij voorts dat de *idanten* op hun beurt een verzameling of groep zijn van wat hij *ids* noemde en dat elk van deze *ids* weer een ware microkosmos is, die zowel de soortelijke en geslachtelijke als de individuele kenmerken van de entiteit in wording bepaalt. De klasse, de orde, de familie, het geslacht, de soort, de variëteit, het individu, liggen alle in potentie als mogelijkheden in elk van deze *ids* besloten.

Verder zijn deze *ids* op hun beurt elk van een bijzondere "historische architectuur", zoals hij zei; of wat op hetzelfde neerkomt, ze bezitten een bijzondere biologische groep impulsen, prikkels of eigenschappen, die de vrucht van vroegere evolutionaire activiteit zijn. Dat wil zeggen, de vermogens en functies zijn ingebouwd in de vorm en het type dat ze bezitten doordat er enorme aantallen generaties zijn voorafgegaan aan de tegenwoordige individuele cel, waarin deze *ids* leven.

Weismann leerde vervolgens dat elke *id* of microkosmos op haar beurt bestond uit kleinere of ondergeschikte vitale eenheden, die hij *determinanten* noemde, omdat dit de bijzondere deeltjes van de *id* of microkosmos zijn die alle delen van het lichaam bepalen die aan variatie onderhevig zijn – die inderdaad de evolutie bepalen of misschien bevorderen of leiden van de specifieke organen van het toekomstige lichaam, d.w.z. van alle organen die op hun beurt aan variatie onderhevig zijn, zoals het hart, de lever, de milt, enz. Deze *determinanten,* zei hij, zijn weer opgebouwd uit hypothetische nog veel kleinere lichaampjes die hij *bioforen* noemde, een Grieks samengesteld woord dat "levendragers" betekent.

Naar algemeen bekend is, begint elk toekomstig individu zijn loopbaan als een bevruchte cel met een celkern, een deel van het kiemplasma van één ouder – of van beide ouders in het geval van de huidige voortplantingsmethode onder de mensen en ook onder de meeste lagere wezens. De kern van deze cel bevat het essentiële kiemplasma, dat uit chromatine bestaat, dat zich op haar beurt vormt tot idanten (chromosomen), die verzamelingen ids zijn, terwijl de ids op hun beurt weer bestaan uit determinanten en de determinanten uit bioforen. Naarmate er door het opnemen van voedsel en op andere wijze groei plaatsvindt en de vermenigvuldiging voortgaat, komt elk van de energieën die in elk van deze ids, determinanten en bioforen zetelt, en er de bijzondere karakteristiek van vormt, tot activiteit en begint haar eigen bijzondere werk.

Bij de groei van het lichaam zijn het de determinanten die vanaf het begin de verschillende organen gestalte geven en uiteindelijk vormen, waarbij elke determinant het geschikte deel van het kiemplasma dat hij zelf is, vergaart en ordent tot het juiste orgaan, of de juiste organen, van de entiteit waartoe de cel bezig is uit te groeien.

Weismann leerde verder dat het lichaam van de mens uit twee soorten of variëteiten van levend plasma is samengesteld: een somatisch of lichamelijk plasma en een kiemplasma. Een deel van het kiemplasma dat alle activiteiten na de bevruchting op gang brengt, gaat onveranderd en onontwikkeld van ouder op kroost over en blijft als het ware latent aanwezig, totdat de roep om een soortgelijke activiteit van toekomstige entiteiten weerklinkt. Dit komt erop neer dat een bepaald deel van het kiemplasma in latente toestand van de ouder overgaat op de nakomeling, en niet wordt gebruikt voor de opbouw van het lichaam van de ouder en evenmin voor dat van de nakomeling in wording; deze geeft het op zijn beurt door aan *zijn* nakomeling. Anders gezegd, we hebben in ons lichaam als kiemplasma dezelfde substantie die in het

lichaam van onze verste voorouders voorkwam, die op deze manier aan ons is overgedragen en die het materiaal verschaft voor de groei van elke generatie, overeenkomstig de theorie omtrent de activiteit van de cel, die Weismann heeft uiteengezet.

Deze overdracht van het kiemplasma van ouder op nakomeling gedurende talloze generaties is een hoogst interessant en vruchtbaar onderwerp om over na te denken. Het betekent dat er in ons lichaam precies hetzelfde kiemplasma aanwezig is dat in onze verste voorouders bestond; zodat bijvoorbeeld ons eerste ras in stoffelijk opzicht zelfs nu nog in ons leeft, omdat het plasma van hun lichaam door middel van de ontelbare scharen van voorouders op ons lichaam is overgegaan. Wij hebben nu in ons lichaam precies hetzelfde kiemplasma dat in het begin uit de astrale rijken voortkwam, dat in dat eerste ras leefde en dat tot in onze tijd via alle rassen aan het vijfde, ons tegenwoordige ras, is doorgegeven.

Deze onsterfelijkheid van het kiemplasma, zoals het vaak is genoemd, gaat door de eeuwen heen van ouder op kroost over, terwijl de determinanten in elke generatie dat deel van het levende plasma naar het juiste orgaan in het lichaam brengen, dat dit orgaan gaat vormen. Het reproduktieve of voortplantingsdeel van het kiemplasma wordt verzameld en gevoerd naar de voortplantingsorganen van het nieuwe individu. Een deel van dit plasma blijft in elke generatie ongebruikt en gaat bij de groei van het lichaam naar de juiste organen van de nieuwe generatie; een ander deel ervan komt tot activiteit wanneer de tijd daarvoor is aangebroken — waarbij het deel dat aldus tot activiteit komt opnieuw dezelfde cyclus van werkzaamheden begint als reeds werd beschreven.

Dat deel van het kiemplasma van de cel, dat deel van de kern, dat niet in sluimerende toestand aan de nakomelingen wordt overgedragen — d.w.z. de rest van het kiemplasma dat in de cel blijft — komt tot activiteit en gaat verder met de bouw van het

lichaam van het toekomstige individu door middel van vermenigvuldiging en specialisatie. We zien hier dus twee delen van de cel: het slapende of latente deel van het kiemplasma dat van generatie op generatie wordt overgedragen, en het kinetische of actieve deel van het kiemplasma, dat het lichaam gaat vormen van het individu tot wie de cel zich zal ontwikkelen.

Tot dusverre hebben we gesproken over de kern of het kiemplasma; maar het protoplasma van het andere deel van de cel, dat Weismann het somatische plasma noemt, wordt gedeeltelijk als voedsel gebruikt door de voortplantingskiem, en gedeeltelijk voor de opbouw van het lichaam als geheel. Dit constructieve werk van het somatische plasma gaat gepaard met de ontbinding van de ids die overblijven en niet op de hiervoor genoemde wijze worden gebruikt. Naarmate de cel met haar deling voortgaat, vormt elk van de andere ids van het kinetische deel van het kiemplasma niet langer een volledig voortplantingslichaampje, maar desintegreert in dit opzicht. Dit betekent niet dat ze desintegreert in de zin van uit elkaar vallen, van geringere waarde worden, of van verval of dood, maar in de zin van het verbreken van hun eenheid en het verliezen van het bijzondere vermogen tot *zelf*ontplooiing. In plaats van op deze manier te werken, worden ze een eenvoudiger protoplasma, het somatische plasma en worden hun energieën gericht op de opbouw van het lichaam.

Ik zal de hoofdpunten nog eens herhalen: elke id is een samenstel van determinanten, en wanneer een id desintegreert op de boven aangegeven manier, gaat daarbij de individuele ontwikkeling of het reproduktieve vermogen ervan verloren; dan komen de individuele determinanten tot activiteit, en naarmate de groei vordert worden de speciale determinanten in elke id naar de hun passende plaats en het passende orgaan van het groeiende lichaam geleid. Het hart ontvangt alle hart-determinanten, de lever alle lever-determinanten, de hersenen alle hersen-determinanten enzovoort; elk ontvangt de groep determinanten van alle doch-

tercellen die ertoe behoren. Zo wordt het stoffelijk lichaam opgebouwd.

Dit verklaart duidelijker dan de algemene opmerkingen die we eerder maakten* hoe het komt dat een geamputeerd lichaamsdeel van de hogere wezens niet meer zal uitgroeien tot een nieuw individu, zoals dat gebeurt in het geval van bepaalde lagere wezens. De respectieve ids in het menselijk lichaam in zijn huidige ontwikkeling hebben hun individuele reproduktieve vermogen tot zelfontplooiing verloren en blijven als het ware slechts een verzameling determinanten.

Een andere eminente Duitse bioloog wijst erop dat we niet moeten denken dat het louter en alleen de groep of verzameling cellen is die, door voedsel tot zich te nemen en te groeien, zich te delen en te vermenigvuldigen, het lichaam vormt en doet ontstaan. Het is veeleer het individuele lichaam dat de cellen maakt en vormt; en dat is precies de leer van de theosofie.

De eerste of oorspronkelijke cel is de wortel van het lichaam. Naarmate ze groeit beginnen de latente krachten en vermogens van het wezen dat wil incarneren op de plasmische substanties in te werken, en het is dit innerlijk wezen dat de groei van de cellen die het lichaam in wording vormen, bestuurt en beheerst.

Deze leer van Weismann betekent in zekere zin een gedeeltelijke terugkeer tot het biologisch denken van de achttiende en zeventiende eeuw, maar ze omvat zoveel meer en doet een zoveel groter beroep op ons logisch denken, dat we daarin een werkelijk opbouwende theorie over de groei zien. En al kunnen we haar niet in alle bijzonderheden aanvaarden, de algemene beginselen die hij verkondigde staan bijzonder dicht bij de theosofische leer.

Laat ik er verder op wijzen dat hoewel Weismanns theorie in sommige opzichten een terugkeer betekent tot het biologisch denken van de achttiende en zeventiende eeuw, dat niet wil zeggen

---

*Vgl. hoofdstuk 12, blz. 150, "De Mens als Schatkamer van Alle Typen."

dat de ongerijmdheden in die vroegere theorieën, die door Charles Bonnet en Robinet, overigens grote mannen, werden geleerd, door Weismann of door theosofen in enigerlei vorm worden onderschreven.

Deze mannen onderwezen de leer van de insluiting of inkapseling, wat wil zeggen dat het gehele toekomstige kroost aanwezig was in het voortplantingsplasma van de vroegste voorouder of voorouders van de mens. Zij, die leerden dat alle toekomstige generaties besloten lagen in de substantie van het ovum van de moeder, werden Ovulisten genoemd; terwijl degenen die daarentegen van mening waren dat alle toekomstige generaties aanwezig waren in de cellen van de mannelijke ouder, zich Animalculisten noemden. Deze theorieën zijn alle min of meer overdreven en namen in sommige gevallen nogal merkwaardige vormen aan.

Hartsoeker leerde dat er een klein mensje zetelt in het hart van de mannelijke cel en dat, wanneer deze het ovum bevrucht, het dwergje langzamerhand tot menselijke grootte uitgroeit. Dat is natuurlijk niet juist en in sommige opzichten bepaald grotesk; maar hoe verkeerd de opvatting ook is, ze wijst wel op een opmerkelijk intuïtieve erkenning van het feit dat de innerlijke incarnerende entiteit naar incarnatie streeft door het overschaduwen van het celpotentieel, ernaar streeft zich tot uitdrukking te brengen — niet als een klein mensje dat in de kern van de cel zit en tot de normale grootte van een mens uitgroeit, wat absurd is, maar als de uitstorting van de innerlijke levenskrachten die uit de reïncarnerende entiteit voortkomen, door middel van de celsubstantie.

Om weer op de theorie van Weismann terug te komen, hoe komt het dat een deel van de cel blijft sluimeren en op de nakomelingen wordt overgedragen, en een ander deel van de cel voortgaat uit haar protoplasmische inhoud het lichaam op te bouwen van het individu dat ze moet vormen? Voor zover ik weet heeft de biologische wetenschap daarop geen antwoord; maar de theosofie

voert als reden de werking van de wet van versnelling en vertraging aan, wat betekent dat wanneer een dominerende kracht optreedt, alle ondergeschikte delen daaraan dienstbaar worden of gaan sluimeren. De dominerende of actieve delen gaan tot versnelde werkzaamheid over, terwijl de sluimerende delen vertraging ondergaan.

De reden dat het X-gedeelte van het kiemplasma slapende wordt overgedragen, en het Y-gedeelte het lichaam moet gaan vormen, ligt besloten in het voorname feit — dat Weismann niet kende — van de werking van het astrale fluïdum van de dhyānchohan. De waarheid is dat iedere cel, ofschoon bestemd om tot één individu uit te groeien, evenals dat individu is samengesteld uit een schare van lagere levens, en die bepaalde levenseenheid uit de schare die de dominant is in het geheel, als gevolg van de invloed van het incarnerende astrale fluïdum, is die welke het protoplasmische deel van de celkern beheerst en de groei van het lichaam bestuurt.

Laat me op dit punt gekomen een deel citeren van een uiterst knap overzicht uit de *Encyclopaedia Britannica,* dat een bijdrage is van de Britse zoöloog dr. Peter C.Mitchell.* Na zijn uiteenzetting over het algemene stelsel van idanten, ids, determinanten en bioforen, welke laatste, naar hij terloops opmerkt, "actief worden door de kern van de cel waarin ze liggen te verlaten, over te gaan in het algemene protoplasma van de cel en de activiteiten ervan te beheersen", licht hij de theorie van Weismann nader toe:

De voortplantingscel doet het nieuwe individu ontstaan door voortdurend voedsel tot zich te nemen, door groei, celdelingen en celspecialisaties. . . Het kiemplasma is in omvang gegroeid zonder in enig opzicht van aard te veranderen, en wanneer het zich deelt, is elk van de resulterende massa's precies gelijk. Vanaf deze eerste delingen strekt zich een keten van soortgelijke tweedelingen uit langs de "kiembanen", waardoor onveranderd kiemplasma naar de voortplantingsorganen van het nieuwe individu wordt geleid, om gereed te zijn de kiemcellen van

*Artikel over "Erfelijkheid", XIe dr., deel 13, blz. 351.

de volgende generatie te vormen. Op deze manier wordt de continuïteit van het kiemplasma van individu tot individu gehandhaafd. Dit betekent ook de onsterfelijkheid van de kiemcellen, of liever van het kiemplasma, dat deel van de theorie dat zo sterk op de algemene verbeeldingskracht heeft gewerkt, . . .

Dit houdt ook verband met de befaamde ontkenning van de overerving van verworven karaktereigenschappen. Het leek niet meer dan logisch dat, als in het begin, vóór de vorming van het lichaam van de moeder, de erfelijke substantie voor de dochters werd afgescheiden van de erfelijke substantie die de moeder zou gaan vormen, de dochters in alle essentiële opzichten de zusters van hun moeder waren, en van haar geen enkel kenmerk konden overnemen, dat haar lichaam bij zijn verdere ontwikkeling zou kunnen vertonen. In de latere uitwerking van zijn theorie heeft Weismann de mogelijkheid toegegeven van de een of andere directe verandering van het kiemplasma in het lichaam van het individu dat als gastheer optreedt.

De hoeveelheid kiemplasma dat niet in onveranderde vorm voor de voortplantingscellen achterblijft, wordt geacht voor de opbouw van het individuele lichaam te worden gebruikt. Het groeit, deelt, en vermenigvuldigt zich en vormt de kern van de stof voor de weefsels van het individu, maar de theorie neemt aan dat dit proces op een bijzondere wijze verloopt.

De schrijver toont vervolgens aan dat het uiteenvallen van dit deel van het kiemplasma plaatsvindt overeenkomstig de historische of biologische bouw van het plasma:

bij elke deling wordt onderscheid gemaakt tussen de determinanten en wordt het ene stel naar het ene deel geleid en het andere naar een ander deel. . . . De theoretische opvatting is, dat wanneer het gehele lichaam is gevormd, de cellen alleen hun eigen soort determinanten bevatten, en hieruit zou volgen dat de cellen van de weefsels geen structuren kunnen doen ontstaan die kiemplasma bevatten dat minder gedesintegreerd is dan hun eigen kernmateriaal, en nog veel minder voortplantingscellen, die de niet uiteengevallen microkosmossen van het kiemplasma moeten bevatten. Gevallen van knopvorming en van wederopbouw van verloren gegane delen worden beschouwd als speciale aanpassingen, die mogelijk zijn gemaakt doordat is voorzien in latente groepen van ondergeschikte determinanten, die alleen in geval van nood actief worden.

Opgemerkt moet worden dat Weismanns opvatting over de processen van de ontogenie strikt evolutionair is, ... en vanuit theoretisch gezichtspunt blijft het strikt een theorie van het ontvouwen, het manifest worden van een verborgen complex.

Uit wat ik eerder heb gezegd, hebt u kunnen afleiden dat,

hoewel deze theorie in sommige opzichten schijnbaar niet verschilt van het oude materialisme, ze in een heel belangrijk opzicht daarvan wel verschilt: het denkbeeld van een bepaalde stuwkracht en drang achter elk van deze innerlijke vermogens of krachten van de cel die Weismann aan de idanten toekent, en individueel en in het bijzonder aan de ids. Om de leer te voltooien, voegt de theosofie aan het in de cel werkende aangeboren leven dat Weismann heeft geschetst, toe wat het astrale fluïdum van de incarnerende entiteit wordt genoemd.

Elke cel is een levend organisme. Ze bezit de hemel mag weten hoeveel mogelijkheden om de eerste stap te worden in de groei van een wezen dat wil incarneren. In vroegere geologische tijdperken, toen het menselijk ras nog jong was en zijn ontwikkeling nog niet in geregelde banen was geleid, kon elke cel van het toenmalige lichaam van een menselijk wezen onder bepaalde omstandigheden niet alleen een mens voortbrengen, maar kon, als ze zich had losgemaakt van de dominerende menselijke invloed, gemakkelijk uitgroeien tot een lager staand wezen. Dit is een aanwijzing voor de juistheid van wat ik eerder heb gezegd, toen ik wees op de manier waarop alle stammen van de dierenwereld uit het menselijk ras zijn voortgekomen.

In onze dagen kan dit proces niet meer plaatsvinden. De cellen worden te stevig in de dominerende greep van het menselijke astrale fluïdum gehouden, en daarom brengt een menselijke cel een menselijk wezen voort en uitsluitend een menselijk wezen. De voortplantingscellen van de verschillende dieren brengen elk hun eigen soort voort en alleen hun eigen soort; terwijl in het plantenrijk de voortplantingscellen van een roos bijvoorbeeld, een roos voortbrengen en niets anders dan een roos; en die van een lelie brengen slechts lelies voort, enzovoort.

Het komt hierop neer: de voortplantingskiem of -cel van elke stam is de stoffelijke uitdrukking van een entiteit die bezig is of liever ernaar verlangt zich weer te belichamen, en het astrale

fluïdum van deze incarnerende entiteit dat zich met de vitale acti-viteiten van de cel vermengt, wordt de leidende kracht. Ik heb de woorden "astraal fluïdum" gebruikt, maar aangezien kracht en stof in wezen één zijn, had ik evengoed en even nauwkeurig kun-nen spreken van astrale krachten. Voor ons, op ons gebied, zijn het krachten; maar op het gebied van de reïncarnerende entiteit is het een fluïdum of zijn het fluïda.

Daarom wordt dit astrale fluïdum, wanneer het zich met de vitale activiteit van de cellen vermengt, de dominerende of leiden-de kracht; het brengt zijn eigen sterkere drang in de cel-activitei en wordt aldus als het ware de leidende intelligente kracht in elk van de vele vertakkingen van het vermenigvuldigingsproces van de cel, naarmate ze groeit en zich specialiseert. Het resultaat van deze gezamenlijke activiteiten is dat het astrale fluïdum, dat door middel van en in samenwerking met de vitale vermogens en mogelijkheden van de cel werkt, het lichaam van de mens voort-brengt.

De opbouw van het lichaam van de mens is een mysterie voor hen die niet nadenken en een wonder voor degenen die dat wel doen; maar zoals ik al eerder heb gezegd, al is ons lichaam uit stof-felijk oogpunt nog zo'n wonderbaarlijke machine, het is niets vergeleken met de verheven wonderen van de werkelijke mens in en boven dat lichaam, die deel uitmaken van de astrale, emotione-le, psychische en intellectuele natuur van de mens. En nog groot-ser is de luister van de geest. De mens verbindt zich in zijn tegen-woordige leven het meest met het astrale, emotionele en psychi-sche deel van zijn natuur, omdat zijn hogere vermogens, zijn hogere krachten, de intellectuele en de geestelijke, nog niet in staat zijn zich volledig uit te drukken door volmaaktere voertui-gen dan die hij tot dusver heeft ontwikkeld; maar die volmaaktere voertuigen zullen te zijner tijd worden gevormd.

Naarmate de tijd, die onweerstaanbare stroom van gebeurte-nissen, verder gaat, zal ons lichaam verfijnen, geschikter worden

en beter tot uitdrukking kunnen brengen wat van binnen leeft; al onze verwachtingen en aspiraties zullen dan geschikte en passende voertuigen vinden waardoor ze kunnen werken. Dit alles zal gebeuren, want de bestemming van de mens op aarde is groots en verheven. Wat zijn stoffelijk lichaam betreft was hij nooit een dier en evenmin stamde hij van de dieren af. Integendeel, ze kwamen uit hem voort als een primitieve menselijke stoffelijke vorm.

Oorspronkelijk was de mens een niet-zelfbewuste godsvonk, als het ware een vonk van het centrale Vuur; maar die vonk, die door haar eigen innerlijke drang aeonenlang naar zelfontplooiing streefde, schiep in verschillende tijden lichamen voor zichzelf, waardoor ze werkte en waarin ze woonde en de lessen van het leven leerde, en zodoende haar vermogens oefende ter vervolmaking van een steeds beter voertuig in de volgende en daaropvolgende belichamingen.

Wij allen zijn dus kinderen van het heelal. Ieder van ons is een geïncarneerde godheid in ons diepste wezen, die krachten, vermogens en mogelijkheden bezit die zich trachten te manifesteren. Hoe kunnen wij meewerken in dit grootse avontuur? Wat verhindert ons dat instinctmatig te doen? Voornamelijk twee dingen. Het eerste is de zelfzucht die onze visie verduistert, waardoor we er niet in slagen de universele sympathie te ontwikkelen die eigen is aan onze ziel. De tweede hinderpaal is onze vereenzelviging met de lagere voertuigen — het psychische lichaam, het emotionele en het stoffelijk lichaam waarin wij leven en werken. Deze laatste tekortkoming van ons is misschien wel de ergste van de twee, hoewel de eerste, de zelfzucht, de wortel is van de laatste. De laatste is de ergste fout, in die zin dat, door ons met ons lichaam te vereenzelvigen en door emotioneel het vuur van de hartstocht dat zo vaak in ons stoffelijk lichaam brandt, ten onrechte te houden voor het goddelijke geestelijke vuur in ons, we in feite tijdelijk één worden met dit lichaam.

Deze vereenzelviging van ons bewustzijn met het sterfelijk

voertuig is de oorzaak van het tijdelijk verlies van ons zelfbewustzijn bij de dood, wanneer dat sterfelijk voertuig uiteenvalt, en we er niet in slagen dat bewustzijn van geboorte tot geboorte of van dood tot dood te behouden, wat we wel zouden kunnen als we ons hadden geoefend om volledig in onze hogere natuur met haar universele gedachtenwerelden te leven. In plaats daarvan leven we in onze lagere natuur en vereenzelvigen we ons daarom ten onrechte met die lagere natuur. Daardoor hebben we onvermijdelijk deel aan de trillingsfrequenties van de emoties, de gevoelens en de lagere fysieke vuren die daar thuishoren.

Deze waarheid is zo simpel dat een kind haar kan begrijpen: de keuze tussen een verbond met de innerlijke god, of met het dier dat het lichaam is.

18

KARMA EN ERFELIJKHEID

KARMA IS EEN TEGENHANGER van de leer van de reïncarnatie. De ene heeft geen betekenis zonder de andere. Het is de wet van de gevolgen, soms ook de wet van oorzaak en gevolg genoemd; maar in striktere zin is het de werking van de gevolgen of consequenties, want *karman* is een Sanskrietwoord dat "handeling" betekent — oorzaak plus gevolg.

De grondoorzaak ligt in het bewustzijn van het individu dat op de natuur inwerkt; de natuur reageert op die inwerking en die reactie volgt onmiddellijk, of op een later tijdstip, of zelfs in een komende incarnatie van degene die oorspronkelijk handelde, of in een nog latere belichaming in een vleselijk voertuig. Wanneer de juiste gelegenheid zich voordoet, wanneer bij wijze van spreken de schakels gereed zijn, wanneer de deuren zich openen om toegang te verlenen aan de krachten van de natuur die deze reactie vormen, dan komt ze. De mens zegt misschien: "Mijn God! Wat heb ik gedaan dat ik zo moet lijden? Ik zie er geen enkele reden voor." Of aan de andere kant roept hij misschien uit: "Onsterfelijke Goden! Wat heb ik gedaan dat ik tot zoiets groots ben geroepen? Ik herinner me niets in mijn leven dat er de oorzaak van kan zijn! Ik ben me niet bewust waaraan ik dit

heb verdiend of waaraan mijn broeder dat andere lot heeft te wijten. Maar daar dit een heelal van wet en orde is, moet ik erkennen dat het mij alleen kon overkomen als een beloning voor verdienste; en het lijden van mijn ongelukkige vriend alleen als een rechtvaardige vergelding voor laakbare handelingen."

Onze filosofische vriend zou in dit geval ook heel goed inzien dat, ook al is zijn karma in fysieke zin "goed", dit niet zo zal blijven als hij daarmee zelfzuchtig omspringt en zich niet bekommert om de ellende van zijn broeder. Het beste karma dat een mens kan maken is dat wat volgt op de erkenning, en de daaruit voortvloeiende passende daden, van zijn innerlijke verwantschap met alle andere mensen, waarbij dit gevoel en besef van eenheid hem aanspoort zich in te spannen om lijden en pijn te verlichten waar hij deze ook aantreft.

Karma is in werkelijkheid karakter. Het is datgene wat een mens van zichzelf heeft gemaakt, niet alleen in dit ene leven, maar in de hele reeks van levens die het onzichtbare wezen, *de mens zelf,* in zijn voortgaande evolutie op zich neemt. Dit proces omvat de uitwerking van karmische gevolgen en verklaart het probleem van de erfelijkheid, waartoe geen andere moderne biologische theorie in staat is geweest.

Bepaalde Westerse geleerden hebben zich in de vorige eeuw min of meer vaag beziggehouden met de exoterische boeddhistische leringen omtrent wederbelichaming en karma, en meenden dat deze volkomen overeenstemden met wat de biologische wetenschap in die tijd leerde over de stoffelijke natuur en de bestemming van de mens. Deze opvatting ontstond omdat men niet begreep wat die boeddhistische leringen precies betekenden. Voor deze voorstelling van zaken was in hoofdzaak Haeckel verantwoordelijk; ze vloeide voort uit een van zijn reizen naar het Verre Oosten en zijn contact met de boeddhistische priester Sumangala, het hoofd van de Zuidelijke school van het Boeddhisme op Ceylon.

Haeckel gaf aan de boeddhistische leer echter een te begrensde, te beperkte betekenis door haar alleen toe te passen op het stoffelijk lichaam van de mens, terwijl daarentegen deze twee prachtige oude boeddhistische leringen van karma en wederbelichaming van toepassing zijn op het karakter van de mens, op zijn *skandha's,* die zijn psychologische, mentale, emotionele en fysieke eigenschappen zijn. Huxley, een van de grootste biologen van zijn tijd, misschien wel de grootste die Engeland ooit heeft voortgebracht, spreekt in zijn boek *Evolution and Ethics,* dat in 1894 in Londen werd gedrukt, schijnbaar als iemand die in reïncarnatie gelooft — hoewel hij een voorvechter was van de materialistische biologie. Maar zijn woorden houden in geen enkel opzicht een aanvaarding in van de leer van de wederbelichaming zoals de theosofie die schetst. Hij zegt:

> De ervaringen van alledag maken ons vertrouwd met de feiten die onder de naam erfelijkheid worden samengevat. Ieder van ons draagt duidelijke kenmerken met zich van zijn ouders, en misschien van verwanten in een verder verle--den. Nauwkeuriger gezegd, de som van de neigingen om op een bepaalde manier te handelen, wat wij "karakter" noemen, kan dikwijls door een lange reeks van voorouders en andere verwanten worden nagegaan. We kunnen daarom terecht zeggen dat dit 'karakter' — deze morele en intellectuele essentie van een mens — werkelijk van de ene aardse tabernakel op de andere overgaat en inderdaad van generatie naar generatie transmigreert. —blz. 61

Huxley spreekt hier over de biologische leer dat een mens zijn eigen eigenschappen doorgeeft aan zijn nakomelingen, niet alleen die van het lichaam, maar ook zijn psychische neigingen, want deze eigenschappen worden verondersteld latent in het kiemplasma aanwezig te zijn, met andere woorden, in de voortplantingscellen die vader en moeder aan hun kinderen overdragen; en in dit iets — hoe zullen we het noemen? — in dit "karakter", zoals Huxley het noemt, in dit zuiver materialistische samenstel van neigingen ligt alles besloten wat een mens later wordt.

Het is volkomen juist dat dit samenstel van fysieke en psychische eigenschappen en neigingen transmigreert van de ouder naar de nakomeling, zoals Huxley zei; en "transmigreren" is hier precies de juiste term om te gebruiken. Wij zeggen dat het de levensatomen zijn, of liever een deel van de levensatomen in een lager stadium van ontwikkeling, die van ouder op nakomeling overgaan, want het zijn deze bijzondere levensatomen die *het overgedragen* kiemplasma *bezielen en tot activiteit wekken.*

Toch omvat dit alles nog zelfs geen tiende van wat de theosofische leer van de reïncarnatie inhoudt.

Huxley vervolgt:

> In het pasgeboren kind is het karakter van het ras latent aanwezig en de Ego is weinig meer dan een bundel mogelijkheden. Maar al heel vroeg worden deze werkelijkheid; vanaf de kinderjaren tot de ouderdom manifesteren ze zich in somberheid of opgewektheid, zwakte of kracht, verdorvenheid of rechtschapenheid; en terwijl elk kenmerk wordt gewijzigd door samenvloeiing met een ander karakter, zo niet op andere wijze, gaat het karakter over tot incarnatie in nieuwe lichamen. —Ibid., blz. 61-2

De biologen uit de tijd van Haeckel en Huxley zeiden feitelijk: "Wij weten niet hoe deze overdracht van fysieke en psychische neigingen in zijn werk gaat, maar we weten wel dat ze plaatsvindt, en dit noemen we erfelijkheid. Erfelijkheid is een feit. De zoon en de dochter lijken tenminste tot op zekere hoogte op hun ouders en zelfs op hun voorouders die verder van hen afstaan dan hun rechtstreekse ouders. Dat weten we; we moeten te weten zien te komen hoe het gebeurt."

Nu geeft het bovenstaande weliswaar een uiteenzetting van een deel van de erfelijkheid, maar slechts van een ondergeschikt deel. Het behoort tot dat aspect ervan dat betrekking heeft op de overdracht van de voertuigen die zich gereedmaken voor de inkomende zielen, en dit gebeurt, zoals ik zo-even heb gezegd, door het overgaan van de atomen van leven, de levensatomen van een

lagere graad, doordat ze transmigreren van ouder naar nakomeling.

Ik zou terloops willen opmerken dat transmigratie* een veel ruimer gebied van denken omvat. Het heeft te maken met de levensatomen die de vele andere voertuigen samenstellen waarin de mens zich hult — niet alleen zijn stoffelijk lichaam. Deze voertuigen vormen de omhulsels van zijn bewustzijn, de sluiers van zijn bevattingsvermogen; want vergeet niet dat de mens meerdere lichamen bezit, die variëren van het geestelijke tot het stoffelijke en die zich op de verschillende gebieden bevinden waarin hij leeft en werkt en waarop zijn bestaan en bestemming zich voltrekt.

Daar we voortdurend blootstaan aan de invloed van de oude materialistische leringen uit een vroegere tijd, zijn we, als we spreken over de "mens", zelfs nu nog geneigd te denken dat de enige betekenis van het woord zijn stoffelijk omhulsel is, zijn lichaam. Natuurlijk is dat lichaam een deel van de mens, maar het laagste, het meest materiële, het concrete deel. De werkelijke mens is die geestelijke entiteit, dat verheven wezen, dat de wortel van zijn bewustzijn is, dat kan oordelen en intuïtie bezit, dat aspiraties heeft en daarom omhoog streeft en zich van de dingen bewust is. In feite is het zijn essentiële bewustzijn, wat we de geestelijke ziel noemen.

Laten we terugkeren tot de opmerkingen van Huxley: "De Indische filosofen noemden karakter, als zodanig omschreven, 'karma' "(ibid., blz. 62). Dat deden ze inderdaad; maar de verklaring van Huxley betreft slechts één klein aspect van de grootse leer van karma.

De werking van karma vindt plaats op alle gebieden — waarvan de meeste innerlijk en onzichtbaar zijn — waarmee de innerlijke constitutie van de mens is verbonden: geestelijke, intellectuele, psychische, emotionele, astrale, pranische en fysieke; kortom,

---

*Dit onderwerp is uitvoerig door mij behandeld in *The Esoteric Tradition,* hfdst. xxv en xxvi.

al de verschillende omhulsels of gewaden waarin de mens op deze verschillende gebieden leeft en die het verheven wezen omkleden dat de mens in zijn geestelijke natuur is. Van dit verhevene krijgen wij in de fysieke werking van ons brein slechts een zwakke afspiegeling, ongeveer zoals de maan een zwakke afstraling van de luister van de zon ontvangt en deze als maanlicht naar onze aarde doorzendt.

Huxley geeft dan met treffende nauwkeurigheid alleen een beschrijving van het biologische karma van het lichaam, zoals dat als een gevolg van ouder op nakomeling wordt overgedragen, door de werking van de gezamenlijke lagere levensatomen, wanneer deze de voertuigen gereedmaken voor de binnentredende zielen die *overeenkomstige neigingen,* een *overeenkomstig karakter* bezitten.

Huxley voegt aan zijn opmerking over karma, die hierboven werd aangehaald, het volgende toe:

> In de evolutietheorie noemen we de neiging van een kiem om zich tot een bepaald specifiek type te ontwikkelen, bijvoorbeeld van een zaad van een boon tot een plant die alle eigenschappen van de *Phaseolus vulgaris* bezit, haar 'Karma'. Het is de "laatste erfgenaam en het laatste resultaat" van alle omstandigheden die de afstammingslijn hebben beïnvloed, die vele miljoenen jaren teruggaat tot de tijd waarin het eerste leven op aarde verscheen. . . . Terecht merkt prof. Rhys Davids op (in *Hibbert Lectures,* blz. 114) dat het sneeuwklokje "een sneeuwklokje is en geen eik, en nog wel dat soort sneeuwklokje, omdat het het resultaat is van het Karma van een eindeloze reeks van vroegere bestaansperioden."
>
> — Ibid., blz. 95

Zo is het; de leer omtrent deze neiging van een kiem om zich tot een specifiek type te ontwikkelen is niets nieuws. Het is een oude, heel oude gedachte. De school van de Stoïcijnen in Griekenland en Rome sprak erover als de werking van wat zij de spermatische logos, de *Logos spermatikos,* dat wil zeggen de "zaadlogos", noemden en wat wij de karakter-logos zouden kunnen noemen, de bewustzijns-logos; met andere woorden, dat bijzon-

dere en individuele deel van de constitutie van een entiteit dat zijn specifieke karakter vertegenwoordigt. Het is deze *logos spermatikos* die maakt dat de roos altijd een roos voortbrengt en niets anders dan een roos; dat het ei van een kip een kuiken voortbrengt en niets anders dan een kuiken en dat een boon uitgroeit tot een boneplant.

Maar zoals Huxley al deze leringen verklaart, roert hij alleen de erfelijkheid van het stoffelijk lichaam aan; en ofschoon zijn uiteenzettingen juist zijn, houden ze geen rekening met de astrale leidende stof-kracht van de incarnerende entiteit. Als we die factor in aanmerking nemen, hebben we als het ware een miniatuurschets van de hele leer van het proces van reïncarnatie.

Wat is erfelijkheid dan wel vanuit het standpunt van de theosofische onderzoeker? Geen scherpzinnig denker zal of kan vrede hebben met wat de wetenschappelijke theoretici daarover hebben geschreven; en de grond voor deze uitspraak ligt in het feit dat de erfelijkheid nog steeds in onderzoek is, en men nog voortdurend de vraag stelt: Wat *is* erfelijkheid eigenlijk? Ontegenzeglijk lijken kinderen op hun ouders en voorouders. Niemand ontkent dit. Wat we erfelijkheid noemen is eenvoudig het overbrengen van generatie op generatie van bepaalde trekken of neigingen of eigenschappen of misvormingen of symmetrieën, van vader op zoon en van zoon op zoon. Maar als men alle wetenschappelijke denkbeelden over de erfelijkheid onderzoekt, bemerkt men dat de geleerden geen enkele verklaring geven; ze beschrijven alleen een werkwijze van de natuur. Maar wat zijn de oorzaken achter deze werkwijze?

Erkennende dat het onderzoek van de erfelijkheid het samenkomen van overeenkomstige typen in een gezinsmilieu heeft aangetoond, wijst de theosoof erop dat een dergelijk samenkomen van individuen die overeenkomsten vertonen, wordt teweeggebracht door psychomagnetische aantrekking. De feiten die zich ten aanzien van de erfelijkheid voordoen, zijn niet louter toevallige

gebeurtenissen en evenmin een zuiver mechanisch proces, maar zijn het gevolg van het feit dat het gelijke het gelijke aantrekt; en reïncarnatie is het middel waardoor zulke karakterovereenkomsten in een gezin bij elkaar worden gebracht. Stel dat ABC, GHI en XYZ alle individuen zijn met karakters die op elkaar lijken, dan ontstaat er tussen hen sympathie — wat we aantrekking noemen. Daar deze ego's door die psychomagnetische kracht tot elkaar worden aangetrokken, incarneren of belichamen ze zich in hetzelfde gezinsmilieu en dat geeft ons een beeld van wat de geleerden erfelijkheid noemen die van generatie op generatie overgaat.

Het is aantrekkingskracht die mensen samenbrengt. Wanneer de entiteit gereed is om te reïncarneren, wordt ze psychomagnetisch, instinctief zo u wilt, aangetrokken tot het gezin, tot de schoot, waarmee haar trillingsgetal het meest overeenkomt. Door na te denken en te overpeinzen, door studie en onderzoek, zal het u duidelijk worden dat u met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid zult worden aangetrokken tot dat gezinsmilieu, tot die omgeving, die het trillingsgetal verschaft dat het dichtst bij het uwe ligt. Uw trillingsgetal heeft minder moeite om met dat van bedoeld gezin samen te vallen dan met een ander. Karakters belichamen zich daarom in gezinnen die het meest met het karakter van de reïncarnerende ego overeenkomen. En dat is de werkelijke oorzaak van de overeenkomsten in karaktertypen in gezinnen. Het zijn niet de ouders die het kind zijn kenmerkende eigenschappen geven. Het is het kind *dat deze trekken in zich draagt* en dat door de overeenkomende trillingsfrequenties wordt aangetrokken tot de ouders die hem een lichaam verschaffen dat het meest geschikt is om uitdrukking te geven aan het karakter dat hij al *in potentie* bezit; en op deze wijze blijft het algemene karaktertype van het gezin bewaard, hoewel het voortdurend veranderingen ondergaat.

Het verschijnsel dat "erfelijkheid" wordt genoemd, wordt

dus veroorzaakt door de belichaming in generatie na generatie in een bepaald geslacht, van ego's die al overeenkomsten bezitten en die deze overeenkomsten meebrengen op aarde en in een bepaalde familie. En dit geldt evenzeer voor de fysieke als de psychische erfelijkheid, daar de levensatomen, onder de overheersende drang van de verschillende zich belichamende ego's die overeenkomsten vertonen, in alle gevallen min of meer slaafs deze gemeenschappelijke persoonlijke sympathieën of karaktertrekken volgen.

Om het nog wat duidelijker te maken, kan erop worden gewezen dat het psycho-astrale fluïdum dat van de ego van de reïncarnerende entiteit uitgaat, alle levensatomen doorstroomt en omspoelt die de cellen opbouwen met hun chromosomen, genen, enz. — om de wetenschappelijke termen te gebruiken die tegenwoordig in de mode zijn. De overheersende psychische kracht van de zich wederbelichamende of reeds wederbelichaamde ego maakt dat deze geëmaneerde cellichaampjes zich voegen naar zijn dominerende impulsen. Dit zouden we de fysieke verklaring kunnen noemen hoe het komt dat verwante ego's in een familie op de onzichtbare gebieden overeenkomstige patronen vormen, die op hun beurt in het zich ontwikkelende ovum-plus-sperma overeenkomstige gevolgen of resultaten teweegbrengen, die zelf weer deze gelijkenissen van type in fysiek opzicht aan hun afstammeling overdragen.

We hebben nu gezien dat karakter niet iets is dat de ouders aan het kind meegeven, maar dat het wordt overgedragen van het ene leven van een zich belichamend wezen naar het volgende, en wordt meegebracht naar het aardse leven. Hoe gaat deze overdracht in zijn werk? Het antwoord kan worden gevonden door een studie te maken van de skandha's. Wanneer iemand sterft, neemt hij de essentie van het karakter dat hij in het zojuist beëindigde leven en in andere vorige levens voor zichzelf heeft opgebouwd, naar de onzichtbare werelden mee. Deze eigenschappen worden zijn skandha's genoemd, die als het zaad van onuit-

gewerkte impulsen latent aanwezig blijven tot de tijd komt waarin ze de gelegenheid krijgen in een ander aards leven verder tot bloei te komen. Het reïncarnerende wezen trekt ze weer tot zich als het opnieuw afdaalt door de poort van de geboorte; en naarmate het kind groeit, manifesteren ze zich geleidelijk als zijn persoonlijkheid, zijn neigingen, zijn aanleg, zijn krachten en zwakheden, met andere woorden, als het volledige karakter van zijn "persoonlijkheid", om een technische theosofische term te gebruiken, die echter niet moet worden verward met de onsterfelijke individualiteit, zijn essentiële zelf of vruchtbare kern van zichzelf op alle gebieden.

Welnu, als al het bovenstaande juist is, hoe komt het dan dat kinderen die uit dezelfde ouders zijn geboren soms niet slechts in geringe mate, maar zelfs aanzienlijk van elkaar verschillen? In al die gevallen is het ongetwijfeld het *karakter* uit andere levens dat zich manifesteert. Maar waarom wordt een ego soms geboren in een gezin dat hem volslagen antipathiek is? Soms gebeurt het — en dit is een paradox — dat sterke antipathieën elkaar in feite aantrekken; er is een oud gezegde, afkomstig van filosofisch ingestelde waarnemers van de natuur, dat zowel haat als liefde aantrekkingskracht uitoefenen. We kunnen derhalve in één gezin twee of meer kinderen aantreffen die een diepe genegenheid voor elkaar voelen, of soms zelfs een sterke afkeer. Dit is een algemeen menselijke ervaring, en in al die gevallen is de aantrekkingskracht toe te schrijven aan de een of andere vorm van trillingsfrequentie, die door vroegere omgang in andere levens is ontstaan en die bepaalde personen met elkaar verenigt door onontkoombare karmische banden.

Het is een vaststaand feit dat in de kleine biologische kernen van de natuur die we het gezin noemen, voldoende biologische prikkels aanwezig zijn om de kinderen op hun ouders te doen lijken, of wellicht op de grootouders of de overgrootouders; maar denk ook eens aan de enorme verschillen die zo vaak in één gezin

voorkomen — en die de nog krachtiger individuele biologische of erfelijke invloeden van het zich ontvouwende leven demonstreren!

Het feit van de gemeenschappelijke menselijke bloedstroom in ons allen, verklaart ook de gevallen van die mensen die niet tot dezelfde familie behoren en die toch niet alleen psychologische trekken en emotionele neigingen hebben die hen in een hechte vriendschap verbinden, maar die zelfs meer op elkaar kunnen lijken dan elk van hen op de leden van zijn eigen familie.

In laatste instantie zien we dat de mens *van zichzelf* erft. Erfelijkheid is karakter en karakter is erfelijkheid. En zelfs in het geval van zuiver fysieke erfelijkheid kan men zeggen dat de mens zijn eigen lichaam maakt en dat de ouders alleen de werkplaats en tot op zekere hoogte het materiaal verschaffen waarmee het wordt opgebouwd. De incarnerende entiteit is de leidende kracht achter de schermen. De omgeving is eenvoudig het magnetisch veld dat we hebben gekozen en waarin we het best die aspecten van het karakter kunnen uitwerken die voor die bepaalde incarnatie de "dominant" zijn.

De mens is een individualiteit. Hij heeft een vrije wil. Hij verandert van dag tot dag, van jaar tot jaar, van leven tot leven. Hij is niet statisch. Hij bouwt nu het karakter dat hij in zijn volgende incarnatie zal hebben, en wanneer die nieuwe incarnatie begint, brengt hij *zichzelf* in dat nieuwe leven mee. Hij is dus zijn eigen erfelijkheid, zijn eigen karakter, zijn eigen karma.

VERGETEN BLADZIJDEN UIT DE EVOLUTIE

De theosofie leert dat de evolutie — of de ontplooiing, de ontwikkeling, de zelfexpressie, de geleidelijke groei van een entiteit — zich in grote zowel als in kleine cyclussen voltrekt. Elke grote cyclus of vloedgolf van leven die over onze aarde spoelt, duurt op deze planeet Terra vele miljoenen jaren; en elk van deze bolronden, zoals wij deze vloedgolven van manifestatie noemen, geeft in de loop van haar activiteit nieuw leven aan talloze grote stammen van wezens, die variëren van elementale wezens tot die bijna goddelijke entiteiten die zich boven de mens bevinden.

Enkele van deze stammen of natuurrijken onder de mens zijn aan iedereen bekend: het dierenrijk, het plantenrijk en het minerale rijk. Daaronder bevinden zich de drie rijken van de elementalen. De moderne wetenschap kent deze laatste rijken, die van de drie klassen van elementale wezens, in het geheel niet, behalve in die zin dat ze bepaalde krachten in de natuur erkent. Deze drie elementale rijken vormen de kanalen waardoor deze natuurkrachten onze aarde binnenstromen, erin, erop en erdoorheen werken en haar samenstellende delen bijeenhouden, omdat ze als het ware het cement, of de bindende krachten zijn die de ontelbare scharen van bewuste en half-bewuste wezens verenigen die onze aarde samenstellen. Dat zijn de elementalen.

Er zijn ook nog drie rijken van entiteiten die veel verder zijn gevorderd dan de mens en die op de ladder van evolutionaire vooruitgang boven hem staan. Deze drie hogere rijken zijn de dhyan-chohanische. Ze bestaan uit geestelijke wezens die allen eens, in langvervlogen tijden, mensen waren zoals wij nu zijn. Ze hadden het stadium van menszijn doorgemaakt om dat van het dhyan-chohanschap te bereiken. Het is de bestemming van de mens om eveneens dat opwaartse pad van vooruitgang te volgen, de bestemming van elk lid van het menselijk ras – als het de omlaag gerichte materiële krachten op het klimmende evolutionaire pad overwint — om in de toekomst zelf deel te gaan uitmaken van deze drie verhevener klassen boven de mensheid.

De ouden noemden deze drie klassen boven de mens de goden. Tegenwoordig zouden we ze, denk ik, geesten noemen; alstublieft niet in de zin van geëxcarneerde menselijke wezens op wie de term "geest" zo dikwijls ten onrechte wordt toegepast. Het zijn werkelijk ontwikkelde geestelijke entiteiten die we monaden noemen.

Deze drie rijken boven de mens, waarvan hij in de toekomst deel zal gaan uitmaken, vormen de drie ontwikkelingsstadia voorafgaande aan andere nog verder gevorderde hiërarchieën van wezens, die allen evolueren, die zich allen op de weg omhoog bevinden en die allen eindeloos hoger en hoger klimmen in de eeuwige duur — zowel in het verleden als in de toekomst — en die hun onuitsprekelijk grootse bestemming vinden in de grenzeloze gebieden van de geestelijke ruimte.

Al deze grote families van wezens brengen entiteiten voort van hun eigen soort, met dezelfde vermogens, die alle hun eigen innerlijke drang, stuwkracht of neigingen hebben. Met andere woorden, elke groep heeft haar eigen individualiteit, precies zoals de mens die heeft, of een dier, of een boom, of een bloem, of elke andere soort.

We zullen nu het grote ras bespreken dat we het mensenrijk

noemen. Allereerst moeten we bedenken dat de oorsprong van de mens volgens de theosofie niet monogenetisch was, zoals de meeste wetenschapsmensen dat gewend zijn te noemen, dat wil zeggen, dat hij niet voortkwam uit één enkel beginpunt. De archaïsche wijsheid-traditie zegt niets over een oorspronkelijk Hof van Eden, of over één enkel paar, een Adam en Eva, die het leven schonken aan het menselijk ras. Deze oude Bijbelse mythe was symbolisch, zoals de Kabbalistische Joden heel goed wisten, en moet niet in haar uiterlijke betekenis, of letterlijk worden opgevat. De oorsprong van de mens was niet monogenetisch maar polygenetisch of, om nauwkeuriger te zijn, gematigd polygenetisch; dat wil zeggen, dat de verschillende stammen die het menselijk ras als een entiteit vormen, niet voortkwamen uit één paar maar uit verscheidene gelijktijdig bestaande zoölogische centra of beginpunten, uit groepen die aeonen en aeonen geleden in het langvervlogen geologische verleden in verschillende gebieden op aarde leefden.

We kunnen door de studie van de geschiedenis van de gesteenten de oorsprong van het menselijk geslacht terugvoeren tot in het zogenaamde Paleozoïcum of het primaire tijdperk van de geologie,"* wat (gezien de onvolmaakte en onzekere interpretatie van de geologische gegevens) slechts een zo goed mogelijke benadering is. Dit eerste ras, dit oorspronkelijke ras, dat uit een aantal ondergeschikte individuele takken bestond, bracht de verschillende stammen voort, die zelfs tot in onze eigen tijd zijn blijven bestaan, zij het min of meer gemengd. Deze kunnen we nu ruwweg classificeren als het roseachtig-bruine of blanke ras, het zwarte, het gele, en het koperkleurige ras — de enige vier die zijn overgebleven van de zeven primitieve oorsprongen, de zeven oorspronkelijke biologische beginpunten.†

---

*We gebruiken hier de tijdschaal van de geologische perioden van H. P. Blavatsky. (Zie Aanhangsel I.)

† Met betrekking tot de verschillende theorieën over de oorsprong van de mensheid,

In al die lange ontwikkelingsperioden die vele miljoenen jaren in het verleden teruggaan, doorliep de menselijke stam in de tegenwoordige bolronde noodzakelijkerwijs vele verschillende vormen, doch behield zelfs vanaf het eerste optreden van de echte mens, de algemene grondvorm van het menselijk lichaam, al waren er grote afwijkingen naarmate hij vooruitging en zich in de loop van de tijd tot in onze dagen tot grotere volmaaktheid ontwikkelde.

De evolutiegeschiedenis van de mens wordt gekenmerkt door de ontwikkeling van wat in de theosofie wortelrassen worden genoemd. Er gingen vier wortelrassen aan het onze vooraf. Wij zijn het vijfde; en elk van deze wortel- of stamrassen had zijn eigen fysieke kenmerken of specifieke trekken.

Het eerste van deze grote rassen dat tijdens de tegenwoordige bolronde op onze aarde verscheen, was aanvankelijk een ras van astrale, etherische entiteiten, die voor ons in onze huidige grofstoffelijke toestand onzichtbaar zouden zijn.

Dit eerste grote ras was geslachtloos en plantte zich voort door middel van deling; dat wil zeggen, het deelde zich in tweeën en elke deling bracht een nieuw wezen voort. De dochter van zo'n deling was dus eveneens de zuster van haar moeder. Dat eerste grote stamras bestond miljoenen jaren.

Naarmate de tijd verliep en het ras in zijn cyclische neergang verder in de stof afdaalde om in de stoffelijke wereld tot zelfexpressie te komen, kreeg dit eerste wortelras een vastere vorm, maar het bleef zelfs tot het einde etherisch. Het had geen menselijke vorm zoals wij die nu kennen. Elk van de individuen

---

of deze nu monogenetisch of polygenetisch is, citeren we nog eens de eminente Engelse anatoom, professor Wood Jones, die in *The Problem of Man's Ancestry* het volgende schrijft:

"Dat alle rassen van de mensheid niet voortkwamen uit één gemeenschappelijk beginpunt [d.w.z. voorouder], is een mening die al eerder is verdedigd (met name in de laatste tijd door Klaatsch). Het is een opvatting die erg waarschijnlijk lijkt en die heel wat meer geduldig onderzoek verdient." – blz. 41

waaruit het bestond had een eivormig lichaam van licht, stralend, helder en doorschijnend. Deze individuen hadden organen noch beenderen.

Hebt u ooit gelet op de geleiachtige structuur van de kwal, een medusa bijvoorbeeld? Dit kan misschien een aanwijzing zijn voor iets dat nog etherischer, nog stralender en doorschijnender is. Het leven bouwt zichzelf huizen van velerlei vorm en aard, en beenderen en organen zijn voor de huisvesting van de levende entiteit niet noodzakelijk.

Na verloop van miljoenen jaren kwam het tweede wortelras tot aanzijn. Dit tweede ras was minder etherisch dan zijn voorganger, want de elkaar opvolgende rassen werden tot aan het vierde wortelras steeds stoffelijker, vaster en minder doorschijnend.

Het tweede wortelras was geslachtloos en vermenigvuldigde zich door een methode die op aarde nog steeds onder sommige lagere wezens voorkomt, dat wil zeggen door "uitbotting" of het zich voortplanten door knoppen. Van een bepaald deel van de ouder-entiteit brak een klein gedeelte af, dat zich van het ouderlijk lichaam — de moeder, losmaakte, als men de term "moeder" kan gebruiken voor een wezen dat geen geslacht kent. De nakomeling of knop verliet het lichaam ongeveer zoals een spore een plant zal verlaten, of zoals een eikel de eik verlaat, en deze knop of dit kleine deel van de ouder-entiteit groeide uit tot een individu dat in alle opzichten overeenkwam met de ouder waarvan het zich had afgescheiden.

Zoals de wezens van het eerste ras een groot deel van hun lichaam afscheidden — wat, zoals gezegd, de methode van voortplanting van dat ras was — waarna dit grote deel tot de grootte van zijn ouder uitgroeide en deze in alle opzichten kopieerde, zo vermenigvuldigde het tweede ras zich door wat in de dier- en plantkunde knopvorming wordt genoemd. Aan het oppervlak of de buitenkant van het lichaam van een van deze entiteiten verscheen een zwelling; deze zwelling nam in grootte toe en naarmate

ze groeide werd ze bij het verbindingspunt met het ouderlichaam ingesnoerd, totdat na verloop van tijd de band die haar met de ouder verbond niet meer dan een draad was die tenslotte brak. Daardoor werd de knop bevrijd, die vervolgens uitgroeide tot een andere entiteit die in alle opzichten op haar ouder leek.

Het tweede ras was stoffelijker van bouw en menselijker om te zien dan het eerste, maar het was nog steeds min of meer doorschijnend, ofschoon het met het verstrijken van elke honderdduizend jaar van zijn lange levenscyclus die vele miljoenen jaren omvatte, minder etherisch en daardoor ondoorschijnender werd.

Tegen het einde van dit tweede grote stamras, dat toen nog taaier geleiachtig en draderiger van structuur was geworden (hoewel het nog min of meer eivormig was), begon dit ras zelfs toen al uiterlijk een vage overeenkomst te vertonen met de tegenwoordige menselijke vorm. Ook hier werden de diep van binnen liggende kernen, die verdichtingen van de algemene celsubstantie waren en zich in het volgende ras tot de verschillende organen van het lichaam zouden ontwikkelen, door de draderige structuur bedekt en beschermd.

Toen dit ras zijn loop had volbracht, die vele miljoenen jaren duurde, ontstond het derde stamras, dat nog stoffelijker was dan het eerste en het tweede en zich voortdurend verdichtte; de geleiachtige substantie van het tweede ras werd vlees, maar teerder en fijner, minder grof dan het onze van het huidige vijfde ras.

Laat mij hier ook aan toevoegen dat het tweede ras, evenals het eerste, beenderen noch vlees (en dus geen skelet) bezat, noch organen (en dus geen fysiologische functies van enige aard). Zijn circulaties, voor zover aanwezig en ze bestonden inderdaad, vonden plaats door wat osmose kan worden genoemd, in combinatie met magnetische aantrekking en afstoting — bij gebrek aan betere woorden om het proces uit te drukken — die op deze wijze in de lichaamssubstantiewerkten.

Met de komst van het derde stamras werd de draderige struc-

tuur stoffelijker of vaster en vormde het zich tot de verschillende delen van wat nu het menselijk lichaam is: het spierstelsel, het netwerk van het zenuwstelsel en ook het bloedvatenstelsel. De inwendige draderige delen, die kraakbeenachtig werden naarmate het derde ras zijn reis door zijn cyclische periode vervolgde, werden tenslotte de beenderen; terwijl de kernen, die in de lichaamsstructuur van het tweede ras alleen als vage omtrekken of voorboden van organen aanwezig waren, nu de werkelijke organen van het lichaam van het derde ras werden, zoals het hart, de longen, de hersenen, de lever, de milt, enzovoort.

Dit derde wortelras was in het begin androgyn of tweeslachtig in zijn methode van voortplanting, maar omstreeks het midden van dit grote derde stamras verdween het hermafroditisme en werd het gevolgd door onze tegenwoordige wijze van voortplanting.

Wat de kwestie van het hermafroditisme of de tweeslachtigheid aangaat, is het in de natuurwetenschap een bewezen feit dat bij enkele lagere klassen van bezielde entiteiten die nu op aarde bestaan, diezelfde toestand zich voordoet. Praktisch de hele oudheid leerde dat de vroege mens tweeslachtig moet zijn geweest, al was het alleen al om de rudimenten van organen die zelfs de hedendaagse mens bezit — ik bedoel rudimenten van organen in het ene geslacht die min of meer volledig zijn ontwikkeld in het andere geslacht, en omgekeerd."*

---

*In zijn *The Descent of Man* merkte Charles Darwin het volgende op:

"Er is nog een punt dat meer aandacht verdient. Het is reeds lang bekend dat in het rijk van de gewervelde dieren het ene geslacht rudimenten bezit van verschillende bijkomstige delen, betrekking hebbend op het voortplantingssysteem, die eigenlijk bij het andere geslacht behoren; men heeft nu vastgesteld dat in een zeer vroege embryonale periode beide geslachten echte mannelijke en vrouwelijke klieren bezaten. Daaruit blijkt dat een verre voorouder van het hele rijk van de gewervelde dieren hermafrodiet of tweeslachtig is geweest."

En de heer Darwin voegde er in een voetnoot aan toe:

"Dit is de conclusie van prof. Gegenbaur, een van de hoogste autoriteiten op het gebied van de vergelijkende anatomie; . . . Sommige schrijvers hebben reeds lang een soortgelijk standpunt ingenomen, maar tot voor kort zonder een hechte grondslag."

— Deel I, hoofdst. vi, blz. 161

Hoe vreemd en merkwaardig het verhaal ons nu ook mag toeschijnen, omdat we gewend zijn te denken dat onze huidige wijze van voortplanting de enig mogelijke is, die heel vroege mensen plantten zich voort door eieren te leggen. De menselijke kiemcel is zelfs nu nog een ei, zij het microscopisch klein. Maar in die dagen waren deze eieren, waarin de kinderen zich ontwikkelden en waaruit ze tenslotte te voorschijn kwamen, veel en veel groter dan nu het geval is.

Resumerende: de mensheid plantte zich eerst voort door deling, in het eerste ras; toen door knopvorming, in het tweede ras; daarna, in het begin van het derde ras, werd de voortplanting verzekerd door het uitzweten van vitale cellen, die te voorschijn kwamen uit de uitwendige delen van het lichaam en die te zamen grote eivormige massa's of eieren vormden.

Deze wijze van voortplanting wordt in de archaïsche leringen aangeduid met de term "uit zweet geboren", wat niet betekent dat dit ras zich letterlijk door zweet voortplantte, maar door het uitscheiden van een vitale substantie of van cellen, die ongeveer op dezelfde manier uit het lichaam voortkwamen als waarop het zweet uit onze zweetklieren komt, of de vettige substantie van de huid en het haar uit de vetklieren.

Naarmate de tijd verstreek en de verdichting van de lichamen van de individuen van het derde wortelras toenam en duidelijker werd, ging deze uitzweting van vitale cellen langzamerhand over van de uitwendige delen van het lichaam naar de inwendige en kreeg een plaats in bepaalde organen die het evolutieproces voor dat doel geleidelijk tot ontwikkeling had gebracht.

Deze wijze van voortplanting is in algemene lijnen zelfs nu nog in ons eigen vijfde ras de manier waarop de natuur werkt; alleen vindt ze nu plaats binnen de beschermende muur van stevig vlees en harde beenderen, welke muur de natuur om de voortplantingsfuncties van ons ras heeft gebouwd ter vergroting van

de veiligheid. Maar in wezen is het proces precies hetzelfde als het kort voor het midden van het derde wortelras was.

Gedurende de levenscyclus van dit derde ras kwam er na verloop van tijd een einde aan de voortplanting door het leggen van eieren door de ouder en verdween ze als een methode van vermenigvuldiging. Terwijl vroeger de levensdroppels door bijna alle delen van het lichaam werden uitgescheiden, zoals het geval was aan het einde van het tweede wortelras, concentreerden ze zich in de loop van de tijd meer en meer in een functioneel deel van het organisme, dat de wortel was van de latere voortplantingsorganen. Deze levensdroppels voegden zich te zamen en vormden het ei waarin het mensenkind zich enkele jaren lang ontwikkelde en waaruit het tenslotte te voorschijn kwam om het leven veilig te beginnen. Het liep en bewoog zelfs zodra de schaal openbrak, zoals een kuiken tegenwoordig bij ons doet — een nog levend voorbeeld van de oude methode.

Dat was de wijze van voortplanting in het derde wortelras omstreeks het midden van zijn ontwikkelingsgang.

Nog een interessant punt dat ik terloops zou willen noemen is dat elk van deze wortelrassen zijn eigen continent en eilanden op het aardoppervlak had, zijn eigen langdurige levenscyclus en ook zijn eigen stoffelijk voorkomen, hoewel ze alle, te beginnen met het derde, de algemene grondvorm bezaten van het menselijk lichaam zoals we dat nu kennen en waarvan elk later ras een volmaaktere uitdrukking werd.

Toen volgde aan het einde van het derde ras het grote stamras dat we het vierde noemen en dat in zijn fysieke ontwikkeling het stoffelijkste van alle was — dat ras waarin de stof haar evolutionaire climax bereikte, haar hoogste punt van ontplooiing. Alle stoffelijke krachten werkten toen in iedere richting, maar de geest was dienovereenkomstig verduisterd.

Dit vierde ras leefde miljoenen jaren en bracht enkele van de meest schitterende beschavingen van zuiver materiële aard voort

die deze bol heeft gekend. Tenslotte hield het op zijn beurt op te bestaan om het leven te schenken aan het vijfde wortelras: aan ons, die nog steeds mensen zijn van vlees, beenderen en organen, en nog de oude voortplantingswijze hebben behouden, al is die niettemin bestemd op haar beurt te verdwijnen en plaats te maken voor een nieuwere en hogere methode. Want de geslachten zijn slechts een voorbijgaande fase en het volgende grote ras zal het einde ervan zien.

Tegen het midden van het derde ras had de meest wonderlijke en unieke gebeurtenis uit de geschiedenis van de mensheid plaats; de niet zelfbewuste mensheid ontving het denkvermogen en zijn goddelijke krachten. Geologisch gezien, geschiedde dit ontwaken van het denken omstreeks het midden van het Mesozoïcum, dat we wellicht aan het begin van de Jura kunnen plaatsen, toen de gigantische reptielachtige monsters, waarvan de fossiele skeletten zo dikwijls in het gesteente van dat tijdperk worden gevonden, koning op aarde waren.

In die tijd begonnen de eerste akten van het menselijk drama dat we beschaving noemen; en in die langvervlogen dagen, zelfs al aan het einde van het derde ras, volgden werkelijk schitterende beschavingen elkaar op, wat tot in onze dagen heeft voortgeduurd.

Het eerste ras was, hoewel fysiek bewust, in zekere zin toch verstandeloos, dat wil zeggen, niet zelfbewust zoals wij zelfbewustzijn verstaan. Zijn bewustzijn leek wat op de toestand van verdoving waarin iemand zich bevindt of op een diepe dagdroom. De individuen van dat ras hadden nog geen mentaal, intellectueel of geestelijk zelfbewustzijn. Dat was eveneens het geval met het tweede ras.

De tegenwoordige dieren hebben geen mentaal zelfbewustzijn. Alle geestelijke, intellectuele of psychologische vermogens die menselijke wezens bezitten, zijn in de dieren wel latent aanwezig maar functioneren nog niet. Alleen in de mens is in de

tegenwoordige tijd de goddelijke functie van het zelfbewuste denken ontwaakt. Bij de lager staande dieren komt dat ontwaken nog; maar omdat de deur tot het mensenrijk al vele eeuwen lang is gesloten, kan dit ontwaken tot het menselijk bewustzijn niet meer in deze periode van planetaire evolutie plaatshebben. De dieren zullen het pas verwerven in de volgende planetaire manvantara of grote evolutionaire cyclus, over honderden en nog eens honderden miljoenen jaren.

Niettemin beginnen in enkele hogere dieren, dat wil zeggen in de mensapen, de goddelijke vermogens van het zelfbewuste denken in zeer geringe mate te functioneren. De reden daarvan is dat de antropoïde apen een uitzondering vormen in de evolutionaire ontwikkeling van de stammen onder de mens, in zoverre dat ze enig menselijk bloed in zich hebben, wat, zoals met alles het geval is, onvermijdelijk de eigen inherente eigenschappen naar buiten zal brengen. Hun geest slaapt, maar er mag worden verwacht dat de monaden die nu in de lichamen van deze apen wonen, een werkelijk menselijk, hoewel onvolmaakt psychologisch apparaat zullen hebben ontwikkeld om tot zelfexpressie, dat is tot zelfbewustzijn te komen, vóór de huidige planetaire manvantara of grote planetaire evolutionaire cyclus is voltooid.

Onthoud echter dat wanneer wij de mens van het eerste en het tweede grote ras een verstandeloos wezen noemen, we niet bedoelen dat hij een dier was. We bedoelen alleen dat het latente denkvermogen nog niet tot activiteit was gewekt door de gedeeltelijke incarnatie in de wachtende mens van goddelijke wezens die in een voorafgaande evolutiepenode, miljarden jaren voor de tegenwoordige, volmaakt waren geworden. De mens uit die vroege periode bezat, hoewel zonder denkvermogen, een soort bewustzijn; hij was, zoals gezegd, in zekere zin als iemand in een diepe verdoving of dagdroom.

Tegen het einde van het derde ras vond het ontwaken van het denkvermogen plaats; dit gebeurde grotendeels doordat in de nu

gereedgekomen menselijke voertuigen goddelijke wezens incarneerden, die hun weg hadden afgelegd en in planetaire perioden van cyclische evolutie in het verre verleden bijna het goddelijke hadden bereikt. Deze goddelijke wezens projecteerden door hypostase, als het ware vonken van hun eigen volledige zelfbewustzijn in de kinderlijke mensheid van die tijd en deden op deze wijze ook de latente aangeboren mentale vermogens ontwaken die in de ontvankelijke mensheid sluimerend of slapend aanwezig waren.

Vanwaar kwam het denkvermogen? Hebt u er ooit over nagedacht, over dit wonderlijke mysterie, over zijn kracht, zijn onbegrensde mogelijkheden en zijn onverbrekelijke samenhang met het zelfbewustzijn? Is er één zinnig mens die werkelijk gelooft dat zelfbewuste geest alleen ontstaat uit wat de oude materialistische school dode, onbezielde, statische, trage stof noemde?

Onder de denkende mensen van nu zijn er maar zeer weinigen die niet enig idee hebben van de aard van de zelfbewuste geest. Dat begrip mag misschien vaag en onvolkomen zijn, maar het vertegenwoordigt toch een zeker streven naar een rationele en bevredigende verklaring van dit meest verwonderlijke deel van de menselijke constitutie. Hun verlangen een verklaring te vinden van wat voor hen het probleem is — vanwaar kwamen het denken en het bewustzijn en vanwaar kwam het zelfbewustzijn? — moet uit de aard der zaak tot een antwoord leiden, omdat dit verlangen een intuïtief aanvoelen is van de werkelijkheid.

Met de komst van het denken door het incarneren van deze goddelijke wezens m de intellectueel onbewuste menselijke voertuigen van het midden van het derde wortelras, ontstond tevens de belangrijke eigenschap van zelfbewuste intelligentie die, kort gezegd, het gestadig groeiende besef is van morele en intellectuele verantwoordelijkheid. Op dit punt van de incarnatie van de "Zonen van het Denkvermogen" of *mānasaputra's,* om de Sanskrietterm te gebruiken, werd de mens voor het eerst op deze aarde

het waarlijk zelfbewuste, moreel verantwoordelijke wezen dat hij nu is; hoewel het natuurlijk waar is dat de mensheid sedert die langvervlogen periode in het verleden is geëvolueerd.

Door deze incarnatie van het denkend beginsel werd de mens zich niet alleen bewust van de verwantschap met de hiërarchieën die hem in de hele natuur omringen, maar erkende hij ook zijn geestelijke eenheid met de goden; en vanaf die tijd begon hij te begrijpen dat de beheersing van zijn eigen toekomstig karma of bestemming in zijn eigen handen lag. Hij begreep, in het begin bijna instinctief, maar naarmate de tijd voortging met steeds groeiend zelfbesef, dat hij voortaan in het enorme kosmische werk de medewerker zou zijn van de goden en van de hiërarchieën van wezens onder de goden.

Welk een beeld heeft dat besef opgeroepen! Welk een immens gevoel van menselijke waardigheid moet vanaf die tijd zijn ziel hebben vervuld! Want dit verheven gevoel van identiteit met het *paramātman* van het heelal, met de kosmische geest, biedt de mens perspectieven van toekomstige evolutionaire grootheid waarvan hij sindsdien droomt, maar die hij zelfs intellectueel nog niet ten volle beseft.

Aan deze ontwaakte mensheid van het latere derde wortelras werden bepaalde leringen gegeven, die sedert die tijd altijd onder de hoede zijn geweest van grote mannen, ware zieners, die tot achter de sluiers van de stof zijn doorgedrongen en die daarnaast een stelsel van leringen over de mens en het heelal ontvingen dat we heden ten dage de aloude wijsheid noemen. Dit stelsel van leringen vindt zijn oorsprong in die archaïsche tijd waarin geestelijke wezens uit andere en hogere gebieden dan het onze met het menselijk ras van die tijd verkeerden; het is in een ononderbroken lijn tot zelfs in onze dagen van leraar op leraar overgegaan.

Als we nadenken over het beeld van de evolutie dat we tot nu toe in dit en in voorgaande hoofdstukken hebben geschetst, beseffen we dat de mens in wezen is samengesteld uit hemel en

aarde, zoals het oude gezegde luidt; en omdat hij een kind van het heelal is, deels geest, deels dier, is hij eveneens het kind van het lot — van dat lot, dat hij zelf met elke ademtocht schept.

De mens is een kind van de natuur. De natuur heeft hem zijn vermogens waarmee en waarin hij werkt niet zozeer "gegeven", want hij bezit ze in feite omdat hij een kind van de natuur is. Ze vormen geen geschenk; ze zijn niet een ontwikkeling van iets buiten hemzelf dat tot hem komt, en evenmin zijn ze alleen het resultaat van zijn reactie op iets anders in de natuur. Ze zijn hem ingeboren. *Ze zijn hemzelf.* Ze vormen zijn bestemming doordat ze naar buiten treden.

En wat is deze bestemming die de mens in de loop der tijden bezig is geleidelijk te ontwikkelen? Ze is vervat in die prachtige regels uit de christelijke Heilige Schrift: "Weet ge niet dat gij goden zijt en dat de geest van het Goddelijke in u woont? Voorwaar, ieder van u is een tempel van het goddelijke." Joh. 10:34; l Cor. 3:16).

Deze uitspraken zijn voor velen een frase geworden — niet veel meer dan een vrome kreet — daar de geestelijke betekenis van die woorden is vergeten. Toch zijn ze dierbaar geworden door de innerlijke schoonheid van de beeldspraak. Wanneer ze ten volle worden begrepen, zullen die woorden de zoeker de weg wijzen en zal hij kunnen worden wat ze hem verzekeren dat hij kan worden, en wat hij in feite in het diepst van zijn wezen al *is.* Ze houden een belofte in van zeer grote ethische betekenis en leren bovendien wat evolutie in werkelijkheid is; want het is de bestemming van de mens eens te worden wat hem hier wordt beloofd.

In toekomstige tijden, wanneer aeonen en nog eens aeonen zijn verstreken en het menselijk ras de reis van deze grote planetaire levenscyclus zal hebben volbracht, zal het zich tot volwassen godheden, goden, geestelijke krachten op aarde hebben ontwikkeld. Dan zullen we de gelijken worden van hen die ons nu

vóór zijn, de leiders en leraren van het ras, die kracht en inspiratie geven aan hen die dan onder ons staan, zoals ze ook nu doen; dan zullen wij voor hen de overbrengers worden van het universele vuur, het geestelijk vuur, het vuur van zuiver zelfbewustzijn, de edelste activiteit van het universele leven.

Dat is het wat de goden op dit ogenblik zijn. Deze geestelijke wezens, deze verheven boodschappers van het universele leven die dit overbrengen aan hen die onder hen staan, waren eens mensen in ver achter ons liggende kosmische perioden. Door hun voortdurend streven in het verleden, hun werk en zelfonderzoek, hun eerlijkheid en oprechtheid en hun universele liefde en mededogen, hebben deze hogere wezens zich verbonden met de innerlijke sferen langs het pad dat ieder van ons *is* en dat zij verder zijn gegaan dan wij tot nu toe.

Het zijn de hoger geëvolueerden die, door hun werk met en in de minder ver ontwikkelden, deze stimuleren en altijd helpen, hun licht geven, hen doen ontwaken en verder leiden. Zo hebben we zelfs onder de mensheid die hogere wezens die onze gidsen en helpers zijn. Zij zijn de bloem van het menselijk ras, de edelste vruchten die het menselijk ras heeft voortgebracht; en voor hen gebruiken we dikwijls het Sanskrietwoord *mahātman,* dat "grote ziel" betekent, of misschien nauwkeuriger "groot zelf".

Zulke grote zielen zijn in de wereld welbekend. Er is niemand die niet enige kennis daaromtrent bezit. De Boeddha was een van hen en ook Jezus, de Christus genaamd, en Śankarāchārya uit India, Pythagoras, en Empedocles van Sicilië. Ze waren en zijn betrekkelijk talrijk — ofschoon niet allen van dezelfde graad of klasse, want, net als de doorsnee mens, verschillen ze onder elkaar. Bovenaan de grootsten; dan de minder groten; de groten; vervolgens in neergaande lijn de goede en edele mensen; dan de gemiddelde en dan de mindere mensen – een hiërarchie van intellect, geest en hart.

Deze grootsten onder de mensen hebben de menselijke ziel

tot de hoogste graad van zelfontplooiing ontwikkeld, zodat ze een volmaakt kanaal of voertuig voor de innerlijke god is geworden. Maar ieder mens heeft de mogelijkheden van deze innerlijke god in zich. Toen Jezus zei "Ik ben de weg en het leven", doelde hij niet alleen op zichzelf als dat pad. Hij bedoelde dat ieder mens die naar dat kosmische leven streeft en het probeert te leven, daardoor het kanaal van dat leven en zijn vele krachten wordt voor hen die onder hem staan.

Ieder van ons is een potentiële verlosser van zijn medemensen; en het is onze bestemming eens een werkelijke verlosser en leraar te worden, iemand die met succes dat innerlijke pad heeft gevolgd. Want elk van ons is potentieel een god, een goddelijk wezen.

HET GODDELIJKE DE BRON VAN ALLES

OM DE THEOSOFISCHE LEER van de evolutie goed te begrijpen, is het nodig als algemeen beginsel vast te stellen dat alle entiteiten zijn voortgekomen uit een goddelijke bron; bepaald niet als kinderen of scheppingen van een persoonlijke godheid, maar als het produkt van de evolutie van half-bewuste vonken voortkomend uit het hart van ons eigen heelal. Theologische denkers uit de dagen die aan het tijdperk van het Christendom voorafgingen, beschouwden dit als de goddelijke hiërarch van ons eigen speciale heelal.

Bij ons innerlijk zoeken naar "God" — om de algemeen verbreide term te gebruiken — kunnen we ons afvragen, waar is de godheid? Waar is het goddelijke? IJdele vraag! Het is een voorbeeld van de zwakke logica van het menselijk denken dat, omdat het zelf beperkt is, altijd naar grenzen en beperkingen zoekt en de grootste moeite heeft de goddelijke ideeën van de geest die in de mens woont in menselijke termen om te zetten.

Wij verwerpen elke opvatting van het goddelijke die minder groots is dan het diepste intuïtieve besef van de mens van de grenzeloze oneindigheid, want een dergelijke opvatting zou een geestelijk ingesteld mens, een waarlijk logisch denkend mens

onwaardig zijn; daarom verwerpen wij het begrip dat gewoonlijk wordt omschreven met de term "persoonlijk God". Persoonlijkheid betekent beperking; zelfs individualiteit betekent beperking. Het goddelijke is persoonlijk noch individueel; maar hoe kunnen we het dan noemen? Het is zeker geen hij of een zij. Hoe zouden we het anders kunnen noemen dan HET — een term die voor ons de diepste eerbied uitdrukt en die voortkomt uit een instinctieve weigering om persoonlijke voornaamwoorden te verbinden aan de meest diepgaande en verheven voorstelling van de menselijke geest.

De kwestie van het goddelijke is alleen een probleem voor zover men dat ervan heeft gemaakt. Het gaat om begrip van oorzakelijke geestelijke — of liever goddelijke — verbanden. We moeten dit probleem allen voor onszelf oplossen. Alleen aannemen wat een ander zegt zal ons op zichzelf niet ver brengen. Het kan ons misschien bij de eerste schreden in onze studie alleen van nut zijn als een richtlijn, totdat we zelf leren in de geheimen van ons eigen geestelijke wezen door te dringen om op deze wijze uit eigen ervaring oorzakelijke verbanden te leren kennen. Dit kan door ieder worden gedaan die aan de vereiste voorwaarden voldoet. Er is maar één methode om de innerlijke natuur van het zelf en zijn banden met het goddelijke te begrijpen, en dat is deze te ervaren door erin door te dringen.

Toon mij een plaats waar de godheid zich bevindt, dan zeg ik u dat het een beperkt wezen is! Nee, het goddelijke is grenzeloos, is niet gebonden aan beperkingen van plaats, het is nergens omdat het overal is — nergens in het bijzonder omdat het overal is. Daarom kan het zoeken naar het goddelijke maar één vorm aannemen, maar één pad volgen; en dat is binnenwaarts, het is het pad van de geest, want dat is het pad van begrip, het pad van inzicht, het pad van innerlijk besef, en het pad van eenheid en verbondenheid.

Het is nutteloos en dwaas te veronderstellen dat het goddelijke

buiten de kosmos bestaat, buiten de grenzen van iets. Maar wanneer de mens de meest verborgen schuilhoeken van zijn eigen natuur onderzoekt, de diepste diepten van zijn eigen geest-ziel, dan zal hij, naarmate dat onderzoek meer en meer vordert, nader en nader komen tot enig besef van wat dat Licht is dat de gebieden van de ruimte verlicht. Op die manier verwerft hij zich een steeds beter begrip van het goddelijke, op zijn weg door de oneindige gebieden van wijsheid en van een zich ontplooiend bewustzijn in de grenzeloze duur, die zonder begin en zonder einde is. Dat is de sleutel tot de theosofische leer omtrent het goddelijke.

De Christen die dit intuïtief begrijpt, spreekt van de immanente Christos en hij doet dat terecht. De aanhangers van alle grote religieuze en filosofische stelsels — de Mahāyānisten van het Boeddhisme, de Taoïsten uit hun eigen klassieke periode, de Neoplatonische denkers en mystici uit het nabije Oosten, de volgelingen van de diepzinnige Vedanta en andere stelsels van de Hindoes — allen kenden de waarheid en hebben deze innerlijke verbondenheid ervaren. Waarom hebben zoveel Christelijke geleerden en onderzoekers — in sterkere mate nog in de tijd die voorafging aan de komst van de theosofische filosofie, die voor de Westerse wereld op deze kwesties zoveel licht heeft geworpen — waarom, zeg ik, hebben die ouderwetse denkers de religieuze geloofsvormen uit andere tijden en ook die van modernere mensen die hun bijzondere geloof niet aanvaarden, goddeloos en atheïstisch genoemd?

In de begintijd van het Christendom werden Christenen door heidense rechters vervolgd wegens ongehoorzaamheid aan de wetten, niet omdat ze weigerden de staatsgodsdienst te erkennen of te volgen. Deze Griekse en Romeinse rechters noemden de eerste Christenen *atheoi* — "atheïsten" of "goddeloos" in de etymologische betekenis. Atheïst was toentertijd geen term die zoveel afkeuring inhield als nu. Men bedoelde er toen alleen diegenen mee die weigerden de goden van de algemene staatsgods-

dienst te aanvaarden. De waarheid was dat deze ouden zich in hun ruimdenkend polytheïsme weinig of niet bekommerden om wat de Christenen individueel geloofden; en met de term atheïst werd alleen een onderscheid aangeduid, hij was misschien ironisch maar zelden geringschattend. Er was hun echter heel veel aan gelegen of deze Christenen de wetten van de staat naleefden of niet, geheel afgezien van hun religieuze geloof.

Toen de Christenen, na de ondergang van de schitterende beschaving aan de Middellandse Zee, aan invloed wonnen, het Christendom met sprongen vooruitging en het overheersende geloof werd, noemden de Christenen op hun beurt de trouw gebleven aanhangers van het oude geloof atheïsten, omdat deze laatsten niet de Hebreeuws-Christelijke Jehova aanvaardden. Deze term atheïst betekent inderdaad niets anders dan: "U aanvaardt mijn God niet; daarom bent u een atheïst." De 'atheïst' zou op zijn beurt terecht kunnen tegenwerpen: "U aanvaardt mijn God niet; daarom bent *u* de atheïst."

In de Westerse wereld en nergens anders — en dan nog alleen omdat de werkelijke kennis die Jezus zijn volgelingen gaf spoedig na het heengaan van hun Meester werd vergeten – bestaan er in het religieuze denken drie of vier opvattingen omtrent de vraag hoe de leer inzake de godheid moet worden geformuleerd. Een ervan noemt men het *deïsme,* dat wil zeggen, de leer die wordt aanvaard door hen die geloven dat er een persoonlijk God bestaat, maar een God los van de wereld die Hij heeft geschapen; dat Hij er zich niet in het bijzonder voor interesseert; en dat het heelal dat Hij schiep op een of andere geheimzinnige wijze zichzelf bestuurt.

De tweede theorie, die in wezen daaraan gelijk is, wordt het *theïsme* genoemd. Dit is de leer van hen die een persoonlijk God aanvaarden die het stoffelijk heelal te boven gaat, maar toch een God die een levendige belangstelling heeft voor het heelal dat Hij heeft geschapen en voor de wezens die Hij schiep om dat heelal te bewonen.

Het derde voorbeeld van geloof, of ongeloof wat de godheid betreft, is wat het *atheïsme* wordt genoemd, het geloof van hen die zeggen dat er in het geheel geen God bestaat.

Het vierde geloof, dat op jammerlijke wijze wordt misverstaan, wordt het *pantheïsme* genoemd. Het is de leer van hen die zeggen dat het heelal is bezield door een onpersoonlijk leven, dat universeel bewustzijn omvat en dat in elk deel van het heelal, oneindig klein of van kosmische omvang, aanwezig is, welk universeel leven de achtergrond van dat heelal vormt; en dat dit universele leven de bron en ook de uiteindelijke bestemming is van al deze oneindig kleine of kosmische entiteiten.

Theosofen kunnen pantheïsten worden genoemd, mits het woord pantheïsme op de volgende wijze wordt gebruikt. Wij zijn pantheïsten in die zin dat we een universeel leven erkennen dat alles vervult en bezielt, zodat niets op zichzelf staat, afgescheiden of buitengesloten is, want dat is onmogelijk als dit leven universeel en grenzeloos is.

H.P. Blavatsky omschrijft het standpunt als volgt:*

> Want om er één [een theosoof] te zijn, behoeft men niet noodzakelijkerwijs het bestaan van een speciale God of een godheid te erkennen. Men behoeft slechts de geest van de levende natuur te eren en te trachten zich daarmee te vereenzelvigen. Die *Tegenwoordigheid* te vereren, de onzichtbare Oorzaak, die zich steeds manifesteert in zijn onophoudelijke gevolgen; de ontastbare, almachtige, alomtegenwoordige Proteus: ondeelbaar in zijn Essentie, die geen vorm kent en toch in alle vormen verschijnt; die hier en daar, overal en nergens is; die ALLES is en NIETS, alomtegenwoordig en toch één; de Essentie die alles vervult, bindt, omsluit, bevat; in alles is besloten.

Wat het goddelijke ook is, het is grenzeloos. Niets kan zonder het goddelijke bestaan. Het is overal, maar nergens in het bijzonder; als dit wel het geval was, dan zou het een begrensd iets zijn. Daarom zeggen we dat het goddelijke het Al is en niet iets —

**The Theosophist,* deel I, no. 1, oktober 1879, blz.6.

het Al, omdat het andere minder dan grenzeloos zou zijn; niet iets, omdat het geen beperkingen kent. Het is niet een ding, noch een wezen, noch een entiteit, in de betekenis die deze woorden gewoonlijk hebben.

Als de Engelse dichter, Alexander Pope, zegt:

> Ken dan uzelf, waag het niet God te doorgronden,
> De ware studie van de Mensheid is de Mens zelf.

spreekt hij, vanuit het theosofisch standpunt bezien, een hoogst verbazingwekkend dwaalbegrip uit. Mens "ken uzelf" — *gnôthi seauton* — was een archaïsche Griekse spreuk die boven de zuilengang van een van de tempels van het aan Apollo gewijde orakel van Delphi was geschreven. "Ken uzelf" luidt inderdaad de nadrukkelijke opdracht; maar waarom wordt ons dat zo op het hart gedrukt? Omdat wij door onszelf te leren kennen, door naar binnen te zien en door steeds verder in het diepst van ons wezen door te dringen, dichter en dichter bij het universele leven komen — zonder het ooit volledig te kunnen bereiken.

Het goddelijke kan worden begrepen door naar binnen te zien, door het pad te gaan van begrip, het pad van inzicht, het pad van intuïtie; want de ware wortel van de geestelijke natuur van de mens is dat goddelijke, onze geestelijke oorsprong, onze onpersoonlijke ouder, de bron van ons wezen. Hieruit kwamen we in langvervlogen aeonen van het onbegrensde verleden voort op onze cyclische reis omlaag in de stof; en we zullen daarnaar terugkeren in de ver voor ons liggende cyclussen van de toekomst — maar dan als volgroeide geestelijk volwassenen, volledig ontwikkelde geestelijke monaden. In de ochtend van de tijd hebben we het als onzelfbewuste godsvonken verlaten; we zullen ernaar terugkeren als zelfbewuste godheden. Het is wij en wij zijn het. Het is het diepste zelf dat in de kern, in het hart van ieder van ons leeft; in het hart van al wat is, van alle entiteiten die bestaan, omdat het fundamenteel alles is.

Zoals een mens gedachten denkt, die bezielde dingen zijn omdat ze uit stof bestaan en toch aan een geestelijk wezen ontspringen, zo brengt het goddelijke, symbolisch gesproken, vanuit zichzelf vonken van zijn eigen vuur voort, en elk van deze vonken bevat in zich de wortel van het zelf, het zelfzijn, het zelfbewustzijn, en wordt steeds groter en ruimer, breidt zich steeds meer uit, bereikt nooit een einde, maar is steeds op weg daarheen, in een voortdurend toenemende grootsheid van bewustzijn en schoonheid. De mens is dus de tempel, en door innerlijk het geestelijk voertuig op te bouwen, voor zover dat in zijn vermogen ligt, brengt hij de oneindige en onbeschrijfelijke luister van het goddelijke — van het Onuitsprekelijke — tot uitdrukking. In de meest innerlijke natuur van de mens bevindt zich het hart van de godheid zelf.

Er bestaat een oud Soefi verhaal — en ik citeer het hier om zijn schoonheid en toepasselijkheid — dat vertelt hoe een ziel op een goede dag bij de poorten van het Huis van God kwam en aanklopte. De stem van God klonk daaruit met het geluid van weergalmende donder: "Wie klopt daar?" En de ziel antwoordde, "Ik"; en hetzelfde donderende geluid kwam opnieuw uit de gewelven van het Huis van God, zeggende: "Wie is ik! Ik ken u niet." De ziel wendde zich bedroefd af en doolde eeuwenlang rond. Tenslotte keerde ze, na haar les door lijden en ervaring te hebben geleerd, terug naar het Huis van God en klopte opnieuw aan. Weer kwam het donderende geluid, "Wie klopt daar?" De ziel antwoordde: "Gij klopt." En toen kwam er uit de Tempel van God een fluistering, onhoorbaar voor het oor en toch alle ruimten vullend — de fluistering van de waarheid — die zei: "Treed binnen in uw eigen huis."

De moraal ervan is dat er niet langer een scheiding, een verdeling, een tegenstelling bestaat tussen het meest innerlijke en het uiterlijke, tussen "Ik" en "Gij", tussen de innerlijke god en het zeer onvolmaakte voertuig dat "ik, ik, ik" zegt; maar dat de

geestelijk volwassene, de geestelijke monade zijn eigen zelf, zijn eigen bron volledig erkent en met de stem van de stilte antwoordt: "Gij klopt!"

Het goddelijke bestaat overal, is overal, in "vaten ter ere" en "vaten ter onere", om de christelijke uitdrukkingen te gebruiken. "Vaten ten onere" zijn dat alleen omdat de evoluerende entiteit waarin deze godsvonk is gehuld, een levende entiteit is die haar lessen leert, haar eigen dosis vrije wil bezit en tijdelijk een pad heeft gekozen dat 'naar links' afbuigt; terwijl de zogenaamde "vaten ter ere" degenen zijn die hun vrije wil en hun vermogen om te kiezen gebruiken en het pad hebben gekozen dat 'naar rechts' leidt.

In de kleinste vonkjes, de oneindig kleine deeltjes of lichaampjes die te zamen het heelal vullen — inderdaad dat heelal zelf *zijn* en daar in ontelbare scharen bestaan — in elk van deze levende entiteiten huist een geestelijke monade, een vonk van het universele leven.

Monaden zijn geestelijke wezens, zelfbewuste, zelfwerkende en zelfbewegende godsvonken, volledig zelfbewust tijdens de manvantara, dat wil zeggen deze grote cyclus van planetair leven; en zo'n monade bevindt zich in de kern, in het hart van elk afzonderlijk partikel of oneindig klein deeltje, en hun aantal is letterlijk oneindig. Deze oneindig kleine deeltjes, deze atomen, deze omhulsels van de monaden, die alle het kroost zijn van hun oudermonade, zijn elementaire entiteiten die alle hun opwaartse reis beginnen, zoals een gedachte aan de geest van de mens ontspringt; want gedachten zijn dingen en zijn bezield.

Deze scharen van levende entiteiten, die alle hun eigen pad van evolutionaire ontwikkeling volgen, beginnen hun lijn van evolutie in het hart van de goddelijke hiërarch van hun eigen hiërarchie, gaan omlaag door de verschillende en vele stadia van de stof, verheffen zich weer wanneer een bepaalde cyclus zijn keerpunt heeft bereikt en treden opnieuw de boezem van het godde-

lijke binnen, waaruit ieder in het begin van die evolutieperiode is voortgekomen. Maar de evoluerende entiteiten van die levensgolven zijn gegroeid. Ze zijn vooruitgegaan; ze zijn verder op het pad dan ze waren.

Evolutie is niet een louter mechanisch proces dat bestaat uit het stapelen van de ene steen op de andere. Dat zou op zichzelf niet meer zijn dan een opeenhoping van stoffen. Het evolutieproces houdt dat in zekere mate wel in, maar het is veeleer het bouwen van een uiterlijk voertuig dat in staat is de innerlijke krachten van de geestelijke monade tot uitdrukking te brengen. Het betekent het ontwikkelen of ontvouwen van latente, sluimerende of slapende krachten. Het is het bouwen van een levende tempel van zelfexpressie, die met elke stap vooruit indrukwekkender wordt.

Oliver Wendell Holmes zegt het in zijn gedicht "The Chambered Nautilus"* als volgt:

> Bouw u statiger woningen, O mijn Ziel,
> In de snelle voortgang der seizoenen!
> Verlaat uw laaggewelfd verleden,
> Laat iedere nieuwe tempel, edeler dan de vorige
> U van de hemel scheiden met een grootser koepel,
> Tot ge tenslotte vrij zijt en de schelp
> Waaraan ge zijt ontgroeid, kunt achterlaten
> Aan 's levens rusteloze zee!

Dit woord *monade* is geen nieuwe term voor de Westerse wereld. Het is reeds eeuwenlang bekend. De Pythagoreeërs gebruikten het. Ook Plato maakte er af en toe gebruik van want, wat de essentie van zijn leringen betreft, was hij eveneens een Pythagoreeër. Leibniz koos het als de term waarmee hij de zich ontplooiende centra van bewustzijn, spiegels van de macrokosmos, aanduidde. Giordano Bruno, de ongelukkige martelaar, sprak ook over monaden, want hij was een Neoplatonist uit een

*[De nautilus is een weekdier met een in kamers verdeelde schelp.]

latere tijd. Voor hem waren de monaden de uiteindelijke geestelijke deeltjes van alle wezens of dingen en had elke entiteit een monade in haar hart of kern; met andere woorden, ze was het kroost van de monade, die haar oorsprong of bron was en zich manifesteerde door middel van de verschillende sluiers van stof die haar omhulden en deze sluiers waren haar middelen om zich te uiten en waren uit haarzelf, haar eigen substantie opgebouwd.

Deze verschillende sluiers of voertuigen waardoor de monade zich uitdrukt, hetzij op de hogere of op de lagere gebieden, zijn dus zelf ook entiteiten op het opwaartse pad, het kroost van de verwekkende en leven schenkende monade die zij tot uitdrukking brengen, hoewel ze natuurlijk minder zijn dan deze, hun ouder — ik bedoel minder in geestelijke grootheid en evolutionaire ontwikkeling.

Zoals het denken van de mens zich uitdrukt door middel van zijn stoffelijke hersenen, een deel van zijn lichaam, zo drukken deze verschillende voertuigen of sluiers, voor zover ze daartoe bij machte zijn, elk de vermogens uit van de monade die ze omsluiten of omhullen. Zoals het stoffelijk lichaam uit cellen is samengesteld, die op hun beurt uit atomen bestaan, en deze weer uit nog kleinere deeltjes, zo zijn deze andere sluiers, lager dan de monade, op hun beurt ook opgebouwd uit entiteiten die lager zijn dan de sluier waarvan ze de oneindig kleine deeltjes vormen. Er is dus in de hele ruimte geen enkel deeltje dat niet een levend wezen is.

Een god manifesteert zich door het geestelijk deel van de mens, door zijn geestelijke ziel, en deze god, deze geestelijke entiteit, deze *jiva* of "leven", om de Sanskrietterm te gebruiken, is de monade. Op haar eigen gebied is ze een zelfbewuste god. Niet *de* godheid, maar een god, een geestelijke entiteit, een goddelijk wezen, zoals de ouden zouden hebben gezegd, een vonk van het universele leven.

Ook de geestelijke ziel, waardoor de monade zich in de men-

selijke economie manifesteert, is een levende entiteit, door de monade opgebouwd. Ze is het kind van de monade en groeit zelf; ze is bestemd om op haar beurt verhevener paden van evolutionaire ontwikkeling te volgen en te zijner tijd een monade te worden; met andere woorden, die toestand van sublieme vermogens en kracht te bereiken waarin alle hindernissen van de stof uit de weg zijn geruimd, zodat de innerlijke geestelijke zon er in zijn volle pracht en glorie doorheen kan schijnen.

Deze geestelijke ziel, die uitdrukking geeft aan haar goddelijk element — de monade — werkt op haar beurt op overeenkomstige wijze door middel van een ander omhulsel dat van lager niveau is dan zijzelf, een andere ziel die een andere entiteit is en die de geestelijke ziel manifesteert, zoals de geestelijke ziel de monade manifesteert. Dit kind van de geestelijke ziel is de menselijke ziel.

De menselijke ziel is eveneens een entiteit op haar pad omhoog, die groeit, dat wil zeggen, zich ontplooit, de hindernissen uit de weg ruimt of de sluiers wegneemt, zodat het zonlicht van boven door de open deuren van de innerlijke tempel in het hart van haar wezen kan stromen en op deze wijze haar verheven krachten en vermogens kan openbaren. Dit proces van zelfexpressie en het overwinnen van moeilijkheden is evolutie.

De menselijke ziel is op haar beurt omhuld door een andere sluier, een nog lager staande levende entiteit, die voor het manifesteren van de menselijke ziel noodzakelijk is vanwege de meer stoffelijke wereld waarin deze nog lagere entiteit als haar voertuig moet werken en functioneren, wil de menselijke ziel met deze toestanden van de stof in verbinding komen. Dit voertuig of omhulsel, deze sluier of ziel – noem het zoals u wilt – die nog lager staat dan de menselijke ziel, is de vitaal-astrale of dierlijke ziel. Het is eveneens een groeiend ding, geboren uit de menselijke ziel, zijn ouder, dat zijn lessen leert door zijn verbondenheid met de menselijke ziel daarboven en de meer stoffelijke werelden daaronder.

Deze dierlijke ziel wordt op haar beurt omsloten door het

voertuig, de drager, het omhulsel of de sluier die ze voor zichzelf en uit zichzelf heeft opgebouwd, door haar innerlijke neigingen, impulsen, gaven of vermogens, met andere woorden haar karakter, te ontwikkelen of te ontvouwen, en dit allerlaatste huis, deze allerlaatste sluier is de stoffelijke tempel, het stoffelijk lichaam.

De monade of jīva, het kosmische levenscentrum, is in haar hoogste werkingssfeer derhalve het goddelijke; en in haar laagste een lichaam dat uiteindelijk uit haar eigen substantie is opgebouwd.

Het menselijk lichaam moet worden gezien als iets heiligs, omdat het als tempel dient voor een geestelijke entiteit, die in haar hoogste staat een god, een goddelijk wezen is, die door niets kan worden bezoedeld of bevlekt, die in zijn werkingen niet gehinderd en niet van zijn pad van zelfexpressie kan worden gebracht. Toch kan het stoffelijk voertuig zo onrein worden, de stoffelijke tempel kan zo worden besmeurd, dat het meer geschikt lijkt als varkenshok dan om de luister van de stralende innerlijke godheid tot verblijf te dienen.

Dit zijn geen dichterlijke frasen. Het is de leer van de aloude wijsheid, waarvan de betekenis letterlijk moet worden genomen; niet de woorden, want woorden zijn door hun dubbelzinnigheid vaak verraderlijk.

De stoffelijke tempel van de levende innerlijke god is opgebouwd uit nog kleinere entiteiten die we cellen noemen, en deze cellen bestaan op hun beurt uit nog weer kleinere entiteiten, atomen genaamd, die weer zijn samengesteld uit nog kleinere lichaampjes of entiteiten, de elektronen en de protonen, enz. Deze elektronen zijn zelf ook weer samengestelde dingen, opgebouwd uit nog kleinere levens.

Daar elk kleinste atoom of lichaampje van dit onmetelijke organisme van de kosmos, het heelal, uit de kosmos is voortgekomen, het kind ervan is en daarom deel uitmaakt van zijn eigen wezen, zeggen de onontkoombare wetten van de rede en de intuï-

tie ons, dat elk van deze atomen of deeltjes alles in zich moet hebben dat het Al bevat — niet in letterlijke zin, maar aan mogelijkheden tot ontplooiing, aan kracht, aan slapende of sluimerende vermogens, aan mogelijkheden tot verwezenlijking, in beginsel. Daar de mens eveneens een wezenlijk deel van dit organisme is, een onafscheidelijk deel ervan, evenmin in staat zich ervan los te maken, zich af te scheiden, of het te verlaten, als zich te vernietigen, zien we dus dat alle wezenlijke dingen van het leven in het menselijk hart zetelen.

Als u dus wilt weten wat het goddelijke is, als u iets wilt weten omtrent de onmetelijke gebieden van de geestelijke ruimten, zoek dan ernstig in uzelf. Als u deze gebieden van de ruimte in uw gedachten betreedt, zult u bemerken dat u geen einde kunt bereiken; en door op die manier in te gaan in uzelf en te trachten steeds verder in uw eigen wezen door te dringen, zult u de voet hebben gezet op het stille, oude, smalle pad, dat rechtstreeks naar het hart van het heelal voert.

Dit is het enige pad waarlangs het menselijk bewustzijn te allen tijde nader tot het goddelijke kan komen, zonder natuurlijk ooit in staat te zijn dit ten volle te bereiken, zonder het ooit in zijn oneindige strekking te begrijpen. Maar daar het bewustzijn zich voortdurend uitbreidt en meer en meer omvat van de gebieden waarop het goddelijke werkzaam is, wordt het begrip ervan steeds meer gesublimeerd.

Ieder van ons is ertoe in staat als hij dat wil: we kunnen deze verheven gebieden van ons eigen innerlijk geestelijk wezen binnengaan, want in wezen is ieder een pad dat leidt naar het hart van het heelal, waaruit alle krachten die het heelal beheersen voortvloeien en waarvan wij het resultaat zijn als uiterlijke verschijnselen van dat ons omringende heelal, welke verschijnselen talrijk en van velerlei aard zijn.

Wanneer hart en geest van de mens zijn doordrongen van de gedachte van de fundamentele en volmaakte eenheid van alle

dingen in het onmetelijk organisme van de kosmos, zal hij beseffen dat deze kosmos het terrein van het universele leven is, van het universele bewustzijn, dat zich in elk kleinste deeltje van de ruimte manifesteert; en dat de kosmos ook het gebied is van onuitsprekelijke en grenzeloze liefde — stellig niet de liefde zoals wij zwakke menselijke wezens die verstaan, maar dat innerlijke karakter van het Onuitsprekelijke, welks aard en werking wij slechts vaag kunnen begrijpen en aanduiden met ons menselijk woord liefde. Het manifesteert zich in het atoom als aantrekkingskracht. Het manifesteert zich in de cellen en andere kleinere lichaampjes als de kracht van samenbinding en samenhang. Het manifesteert zich in de structuur van de kosmos als die wonderlijke kracht die het heelal tot een eenheid maakt en tussen alle delen een onderlinge verbondenheid en harmonie bewaart, alle delen ten opzichte van elkaar en het geheel ten opzichte van alle delen. Het manifesteert zich in menselijke wezens als geestelijke liefde en in wezens hoger dan de mens als iets zo schoon, dat onze menselijke geest het slechts vaag kan aanduiden als zelfopoffering voor anderen en voor alles.

Deze drie, leven, bewustzijn en liefde — die de Hindoe tot uitdrukking brengt met zijn beroemde woorden *Sat Chit Ananda* — die in werkelijkheid één zijn, kunnen enig idee geven van de aard van het Onuitsprekelijke, de alomvattende goddelijke oorsprong, bron, bestemming, weg en einddoel van alle wezens, waartoe de mens in woordeloze eerbied hart en geest verheft.

DE HIËRARCHISCHE STRUCTUUR VAN HET HEELAL

WANNEER WE ZEGGEN DAT het goddelijke waartoe we ons hart met de diepste eerbied verheffen, onpersoonlijk is, bedoelen we niet dat het goddelijke, waarvan we erkennen dat het de fundamentele oorzaak van de samenhang in het heelal vertegenwoordigt en dat ons in zijn waarneembare verschijnselen omringt, niets dan een ledige abstractie is. Nee; we bedoelen dat het het universele leven is en dat het daarom onpersoonlijk is, want wat op enigerlei wijze persoonlijk is, is beperkt; het goddelijke wordt door niets begrensd omdat het grenzeloos is, en beperkingen behoren slechts tot de wereld van de verschijnselen.

Maar openbaart het goddelijke zich rechtstreeks in dit heelal? Is er geen afstand tussen het goddelijke en de stof? Staan ze in onmiddellijk verband met elkaar? Deze vragen bevatten hun eigen antwoord.

Zorgt het Oneindige voor de zaken van het eindige? Poetst de generaal van een leger de schoenen van iedere soldaat in zijn korps? In dat geval is het goddelijke verantwoordelijk voor alles wat er in het heelal gebeurt omdat het geheel en al zijn eigen werk is; die veronderstelling, die overigens absurd is, ontkent ook maar de geringste mate van vrije wil en eigen initiatief in een wezen.

Gaat een architect — om een ander beeld te gebruiken — als hij een plan voor een prachtige tempel of een paleis heeft ontworpen, er zelf op uit om de stenen uit te hakken, vorm te geven en ze dan op hun plaats te metselen? Nee, hij levert het ontwerp, de idee, de geest ervan, en geeft het dan door aan de vaklieden, die onmiddellijk met het plan aan de slag gaan en met de bouw beginnen. Het zijn deze vaklieden, deze bouwers, deze overbrengers van de goddelijke idee, die de tussennatuur vormen, zowel van het heelal als van de mens; en daar al deze bouwers nog lerende entiteiten zijn, wordt hun werk gekenmerkt door onvolmaaktheden.

De natuur verkondigt aan alle kanten, hier op aarde en in de ruimten boven ons en in onze eigen innerlijke natuur, dat onvolmaaktheid regel is en dat de ontelbare, vrije, maar nog onvolmaakte wilsuitingen, de oorzaak zijn van de tegenstellingen en verschillen die in de wereld zo overheersen. We zien overal onvolmaaktheid, in vele graden, en de menselijke natuur manifesteen dit evenzeer als iets anders. Niets is volmaakt in dit lagere heelal van beperkingen, dat het kleed is van goddelijke volmaaktheid, om oude beeldspraak te gebruiken. Toch zijn het deze beperkingen waardoor wij leren, omdat ze ontstaan uit de onvolmaakte aard van de wezens die ons omringen – wezens zoals wijzelf, die leven en leren en op weg zijn naar dat verheven doel dat, paradoxaal, verder terugwijkt hoe dichter we het schijnen te naderen.

We zijn inderdaad lerende wezens, die voor het ogenblik in onze tussennatuur leven, in wat we onze menselijke ziel noemen, en zijn daardoor verbonden met de geest boven en in ons, die de goddelijke vonk is die we in wezen zijn; deze menselijke ziel is weer verbonden met het lichaam dat ieder van ons bezit, waardoor ze zich openbaart, zich op dit gebied tot uitdrukking brengt en haar lessen hier leert.

De geest in of liever boven de mens, zijn wezenlijke zelf, kan

zich evenmin rechtstreeks in de stof manifesteren en deze activeren — al zijn geest en stof in wezen één — als, laten we zeggen, elektriciteit zich rechtstreeks kan manifesteren in een elektrisch voertuig en dit, zonder het passende mechanisme als tussenschakel, langs de weg kan laten rijden. Er moet een voor het doel gebouwde en geschikte motor zijn die voldoende sterk is en van dien aard, dat hij de elektrische kracht kan overbrengen en in mechanisch werk kan omzetten.

Op overeenkomstige wijze werkt de psychologische tussennatuur van de mens, tussen de geest boven en het vitaal-astraal-stoffelijke samenstel van zijn aardse lichaam. Hetzelfde geldt voor het goddelijke en het fysieke of stoffelijke heelal: er moeten stadia of graden van min of meer etherische substanties tussen deze twee bestaan, die de schakels ertussen verschaffen.

Het essentieel goddelijke overtreft en is verheven boven het stoffelijke heelal, zoals de geest van de mens, zijn tussenliggende en vitaal-astrale-stoffelijke aard overtreft. De krachten die uit zijn geestelijke natuur voortvloeien, worden min of meer onvolmaakt aan hem overgebracht, in overeenstemming met het stadium van evolutie dat de tussennatuur, de menselijke ziel, heeft bereikt.

De theosofie leert, dat zich tussen het goddelijke en het waarneembare heelal dat we met het stoffelijk bevattingsvermogen gewaarworden, een grote hoeveelheid of verzameling of aggregaat van hiërarchieën bevindt, die op hun beurt zijn opgebouwd uit groepen of klassen van wezens en dingen van verschillende graad, die onderling samenhangen, niet gescheiden zijn en onverbrekelijk met elkaar zijn verbonden. Hoe zou het anders kunnen? Is er iemand zo dwaas om te veronderstellen dat iets afgescheiden kan zijn van het Al, van de oneindigheid en ergens buiten de oneindigheid, buiten alles, waar louter "niets" is, zijn plaats kan hebben?

Deze hiërarchieën zijn niet louter met levende entiteiten gevuld, maar ze bestaan zelf uit deze levende entiteiten. Zonder

deze zouden ze niet bestaan, omdat ze deze levende entiteiten zijn.

De moderne theorie omtrent de kosmos, zoals ze meer in het bijzonder in de astronomie wordt geschetst, geeft ons, gezien vanuit het stoffelijk gebied, een goed beeld van de hiërarchische structuur van de kosmos. Ons heelal (dat is de ruimte die onze melkweg inneemt) is niet het enige heelal. Er zijn myriaden heelallen, die stoffelijk met het onze overeenkomen en buiten de grenzen van de Melkweg bestaan. Ieder van deze heelallen kunnen we een kosmische molecule noemen, die is opgebouwd uit de verschillende zonnestelsels, die we kosmische atomen kunnen noemen, terwijl de planeten die rond een zonnelichaam wentelen op kosmische elektronen lijken. Wat ons eigen zonnestelsel betreft is onze aarde een van die kosmische elektronen. Ze is een planetair atoom dat deel uitmaakt van het totale zonnestelsel, dat op zijn beurt een van de atomen van ons heelal is — een kosmische molecule.

Het grotere heelal is dus een onmetelijk organisme, een levende entiteit, nagenoeg een oneindigheid van werelden, die te zamen de kosmische atomen of, zo u wilt, de kosmische moleculen vormen van een onmetelijke entiteit die de menselijke verbeeldingskracht te boven gaat. En zoals in de mens de atomen die zijn lichaam vormen worden bezield door de mens zelf en toch zelf levende entiteiten zijn, die in het uiterst kleine alles bezitten wat de mens bezit, zo worden de kosmische atomen en kosmische moleculen — de "eiland-heelallen" die in de ruimte zijn verspreid — bezield door het leven van de onmetelijke supergalactische entiteit, terwijl ze zelf ook levende wezens zijn.

Zoals muziek misschien de meest spirituele van alle kunstvormen is, zo kan men de astronomie ongetwijfeld de meest spirituele van alle natuurwetenschappen noemen, omdat ze zich onder andere bezighoudt met de reusachtige hemelruimten — niet alleen met de ruimten gezien als een louter stoffelijke uitbreiding,

maar ruimten die duiden op, en in zekere mate een beeld geven van de grootsere ruimten van de innerlijke werelden waarin de hiërarchieën van levende wezens voornamelijk actief zijn.

Een dergelijke studie verheft het denken van de mens. Hij komt door analogie en de voorstellingen die hij zich maakt in nauwere relatie met de geest in hem, die eveneens deze uitgestrekte ruimten van de innerlijke werelden bewoont, want elke geest is inderdaad een vonk van het goddelijk vuur.

Het stoffelijk lichaam van het heelal is slechts de collectieve openbaring en uitwerking van deze hiërarchieën van onzichtbare wezens zoals wij die in hun werk waarnemen; en het lichaam van de mens vertegenwoordigt op zijn beurt zo'n hiërarchie, die uit scharen van kleine levens bestaat die dat lichaam vormen. Onttrek die kleine levens aan dat lichaam en wat blijft er dan over? Dan is er geen lichaam. Deze kleine levens zijn dat lichaam en manifesteren de mens; hij is de overziel van deze scharen van oneindig kleine deeltjes die zijn voertuigen of lichamen samenstellen, uiterlijk en innerlijk. In zijn hoger zelf is hij ook hun goddelijke bezieler, schenker van kracht en leven. Eenheid is de universele regel.

De geestelijke en goddelijke krachten die van binnenuit stromen, die een heelal in hun greep houden, die zijn werkingen beheersen, zijn processen op gang brengen en die het feitelijk vormen en maken tot wat het is, worden langs de weg van een hiërarchie, groot of klein, al naar de omstandigheden, in al haar fasen, graden, of stadia, overgedragen; en elke hiërarchie is de manifestatie van een individualiteit, van de hiërarch, de verheven entiteit aan het hoofd van zo'n schaal of ladder van leven.

Maar is deze hiërarch "God"? Als dat zo is dan zijn er heel wat Goden, zoals de ouden terecht zeiden, want het is duidelijk dat er ontelbare van zulke hiërarchieën bestaan; ze grijpen in elkaar, zijn met elkaar verweven, werken op elkaar in en vormen het reusachtige weefsel en web van het leven dat, als een geheel

beschouwd, de universele kosmos is die ons omringt. Wij vangen hiervan slechts een zodanige vage en onduidelijke glimp op als onze stoffelijke zinnen ons kunnen geven en onze geest, ons hart en onze ziel ze interpreteren — min of meer juist, al naar gelang we min of meer door de geest in ons, onze innerlijke zon van bewustzijn, van bovenaf worden verlicht.

Men heeft mij wel eens gevraagd: Is er in het Christendom niets dat op deze theorie van de hiërarchieën lijkt? Zeer zeker is dat er. Feitelijk is een dergelijke leer zelfs de achtergrond van het christelijke theologische stelsel, hoewel men het nu grotendeels heeft prijsgegeven en daarmee de christelijke gelovigen van het hart van hun eigen godsdienst heeft beroofd.

Ongeveer in de vijfde eeuw van de christelijke jaartelling verscheen er in de wereld rond de Middellandse Zee een serie van drie of vier uiterst belangwekkende boeken, die afkomstig heetten te zijn van Dionysius de Areopagiet. Ze werden begroet als geschriften van die bijzondere legendarische figuur, die volgens het Nieuwe Testament lid was van de Raad van de Heuvel van Mars of van de Areopagus van Athene en die, volgens de legende, door Paulus werd bekeerd toen deze, zoals wordt beweerd, op de Heuvel van Mars predikte.

Het lijdt echter geen twijfel dat deze geschriften vier- of vijfhonderd jaar later kwamen dan de Dionysius op wie in het Nieuwe Testament wordt gedoeld. Daarom is de werkelijke schrijver van deze bijzondere mystieke christelijke boeken in latere jaren de pseudo-Dionysius genoemd, omdat hij een schrijver was wiens identiteit totaal onbekend is en die zijn werk liet doorgaan voor dat van de Dionysius die in het Nieuwe Testament wordt vermeld en die de Christenen de eerste Christelijke Bisschop van Athene noemden.

Een zorgvuldig kritisch onderzoek van deze werken van Dionysius toont ten eerste aan dat ze wat systeem en opbouw betreft bijna geheel aan neoplatonische leringen waren ontleend,

met andere woorden aan wat de Christenen heidense leringen noemden; en ook dat ze bepaalde toespelingen bevatten op enkele van de leringen die tot de oude Griekse Mysteriën behoorden.

Deze Dionysische werken komen zowel naar vorm als inhoud tot uitdrukking in de terminologie en het religieuze denken van het Christendom van ongeveer de vierde of vijfde eeuw na het begin van de zogenaamde christelijke jaartelling. Kennelijk zijn deze boeken een poging in de christelijke godsdienst van die tijd iets over te brengen van de mystieke kern van de heidense filosofische leringen en van de mystieke geest die de neoplatonische leringen zulk een enorme opgang deden maken bij de oude volkeren rond de Middellandse Zee. In deze leringen is ook veel van het neopythagorische denken vervat.

Waar het mij bij het vermelden van deze feiten om gaat is het volgende: deze leringen werden in hun geheel door de christelijke kerk overgenomen en werden dus een wezenlijk deel van de dogmatiek van de christelijke theologie voor de komende eeuwen, d.w.z. ze werden volledig orthodox. Helaas ging echter de sleutel tot hun oorsprong, de ware betekenis die ze hadden in de niet-christelijke stelsels waaraan ze waren ontleend, verloren. Wat bleef was de mystieke vorm, het filosofisch stelsel, iets van de religieuze geest, het lichaam of de vorm die de gedachte bevatte; maar de 'God', de geest, die in die mystieke vorm van denken had gehuisd, was reeds lang heengegaan.

In wellicht het belangrijkste van deze boeken, *De Hemelse Hiërarchie* genaamd, leert deze pseudo-Dionysische schrijver dat de Godheid door tussenliggende werelden werkt die uit drie triaden bestaan, dat wil zeggen, drie groepen van wezens tussen de natuur en de mens onderaan en de Godheid bovenaan.

Deze drie triaden vormen derhalve in totaal negen fasen of stadia of graden, die door de pseudo-Dionysius, te beginnen met de hoogste, als volgt worden genoemd: Serafijnen, Cherubijnen en Tronen, de eerste triade en de hoogste; Heerschappijen,

Krachten en Machten, de tweede of tussenliggende triade, die de geestelijke krachten van de eerste triade vertolken en "neertransformeren", daar die eerste triade als het ware de tolk, de overbrenger was van de krachten die uit het goddelijk hart stromen. Daarna kwam de derde en laagste triade, bestaande uit Vorsten, Aartsengelen en Engelen; onder deze laatste bevonden zich het stoffelijk heelal en de mens.

Dit betekende dat in het nieuwe geloof heel veel werd overgebracht uit de oorspronkelijke theosofie, die tot de verschillende godsdiensten rond de Middellandse Zee was gedegenereerd en als dogma's deel uitmaakte van de vele religieuze geloofsvormen van die volkeren. Dat wil zeggen dat er op grote schaal werd overgenomen uit dat deel van de mystieke gedachten van de aloude filosofie, en dat het tot uitdrukking werd gebracht in nieuwe termen waarmee het nieuwe geloof vertrouwd was, zoals blijkt uit de woorden die Paulus gebruikte; want Paulus van de Christenen spreekt in het Nieuwe Testament van Vorsten, Tronen en Machten, van Aartsengelen en Engelen, en wat al niet.

Een van de grootste moeilijkheden die de voorvechters van de nieuwe godsdienst in het begin ondervonden om hun bepaalde vorm van godsdienst ingang te doen vinden was deze: ze moesten de bezwaren weerleggen van het geschoolde denken en het scherpe bewustzijn van de niet-christelijke tijdgenoten, van wie velen buitengewoon geleerd waren. En een van de eerste vragen die deze oude filosofen de verkondigers van het nieuwe geloof stelden was deze: U zegt dat God de wereld in zes dagen schiep, en op de zevende dag rustte en dat deze schepping het ontstaan van de mens inhield. Deed uw God dit? Is uw God volmaakt, eeuwig, oneindig machtig, zoals u zegt? Dan moeten we vragen: Kan Oneindigheid iets anders 'scheppen' dan een oneindig werk en kan een oneindig werk worden geschapen en dus een begin hebben? Kan Volmaking een onvolmaakt werk voortbrengen? Laat het Universele Leven zich in met de bijzonderheden van het

stoffelijk heelal dat ons omringt, behalve in de algemene zin van de onpersoonlijke werking van universele krachten?

Op deze volkomen redelijke en logische tegenwerpingen kon geen antwoord worden gegeven, omdat de leer van dit nieuwe religieuze geloof, zoals deze aan het Hebreeuwse Oude Testament was ontleend, duidelijk verklaarde dat God de wereld in zes dagen had geschapen en op de zevende dag had gerust, en dat hij een "Hij" is en in een bepaald deel van de bovenaardse ruimte verblijft die hemel wordt genoemd — al deze denkbeelden worden in termen uitgedrukt die beperkingen en begrenzingen inhouden.

Dit stemde geheel overeen met de Hebreeuwse denkbeelden over Jehova uit de Joodse Bijbel, die zoete geuren verspreidde en in toorn ontstak en een aard bezat die op een heel menselijke manier reageerde op verschillende menselijke gebeurtenissen. Toorn en liefde en voorkeur en haat zijn dingen die volstrekt onverenigbaar zijn met het Goddelijke.

Dit was ook volledig in overeenstemming met de oude theorieën die het volk aanhing met betrekking tot Zeus bij de Grieken, of Jupiter bij de Romeinen, zoals die in de algemeen verbreide mythologie van die volkeren tot uitdrukking kwamen; maar deze mythologische verhalen werden door de filosofen en wijzen uit de oudheid nooit letterlijk geloofd.

De theosoof zegt dat dergelijke uitingen alle symbolisch zijn en in die zin moeten worden begrepen, en dat deze opvatting omtrent de betekenis van de letterlijke leringen van de oude religies, in de oudheid door alle denkende mensen werd gedeeld. De wijzen uit die oude tijden wendden zich vol afkeer af van al die zinnebeeldige uitdrukkingen die het goddelijke beperken. Het waren niet de uitdrukkingen zelf waartegen ze zoveel bezwaar hadden, want men begreep terdege dat die symbolisch moesten worden opgevat; maar ze duchtten het gevaar dat deze mythologische verhalen door de niet denkende meerderheid van

het volk zouden worden aanvaard als weergaven van goddelijke werkelijkheden.

Nee, zeiden ze, tussen het Onuitsprekelijke en dat wat in woorden kan worden uitgedrukt, tussen het Onbegrensde en het begrensde, en tussen het voor de mens Onbegrijpelijke en wat voor hem begrijpelijk is, bestaat een scala van leven die eindeloos is in alle richtingen, breedte noch lengte kent, die omhoog noch omlaag reikt, naar rechts noch naar links, niet vooruit en niet achteruit, naar binnen noch naar buiten, maar die is, en die overal is. Ze wordt symbolisch alleen daarom een "ladder" of een "schaal" genoemd, omdat het de mens aan woorden ontbreekt waarmee het menselijk bewustzijn zijn intuïtieve besef van het Onuitsprekelijke min of meer zou kunnen weergeven en hij dus wel beeldspraak moet gebruiken. Toch kan de menselijke geest wel enig begrip van het goddelijke hebben, voor zover die menselijke geest door innerlijke visie in staat is iets van de verheven luister over te brengen op het menselijk verstand of de ziel, die het dan, althans tot op zekere hoogte, in symbolische termen tot uitdrukking kan brengen.

Nu bevat dit heelal, dat een organisme is en bijeen wordt gehouden door onverbrekelijke banden van het lot, alle krachten en vermogens van het goddelijke; maar deze krachten en vermogens zijn in hun hogere en grootsere aspecten noodzakelijkerwijs ongeopenbaard; want het eindige kan nooit het oneindige bevatten of tot uitdrukking brengen. Wat het heelal betreft is alles wat het bevat eindig en daarom niet in staat aan al wat het oneindige is volledig uitdrukking te geven, maar toch bevat het in kiem alles wat inherent is aan het oneindige. Het zijn bij wijze van spreken slechts bepaalde delen, zekere geëigende krachten en energieën die uit het hart van het Zijn stromen, die alle kleinere of lagere entiteiten doordringen, hen voortstuwen door een innerlijke drang, tot leven brengen en naar de uiteindelijke bestemming leiden die voor hen ligt.

Vanwaar komen trouwens de werelden die de hemelruimten verlichten? Vanwaar komt de Mens? Uit het innerlijke. Ze treden uit het onzichtbare naar buiten in het zichtbare en brengen de krachten tot uitdrukking die ze belichamen en die hen naar hun eigen werk en bestemming voeren. Vergeet niet dat het *geestelijke wezens* zijn die met en door middel van één aspect van hun natuur, dat we naar analogie het vegetatieve aspect kunnen noemen, deze verschillende krachten verschaffen die in de uiterlijke verschijningsvormen van het heelal om ons heen hun werk doen. Ja, alle krachten die in de natuur optreden komen uit hen voort, want in één opzicht kunnen we zeggen dat ze uiteindelijk die krachten zelf zijn. Want wat zijn ze? Verschillen ze of staan ze los van het heelal waarin ze werken? In geen geval. Het zijn deze geestelijke wezens die de kosmos, het heelal bezielen. Zij zijn de innerlijke werelden, die zij in feite vormen door middel van hun vegetatieve aspecten, want deze innerlijke werelden zijn hun innerlijke voertuigen voor zelfexpressie, precies zoals de mens, de werkelijke mens, zijn lichaam, zijn stoffelijk omhulsel, zowel als zijn innerlijke lichamen bezielt.

Werelden zowel als mensen worden uit lagere wezens opgebouwd, al is elk van deze wezens niet in absolute zin lager, maar in relatieve zin. Elk is zelf een lerende entiteit, die deel uitmaakt van het voertuig waarin een levend wezen zich manifesteert en dat bezig is aan het proces van opbouw — en waarvoor? Om een geschikter en beter voertuig voor zelfexpressie te worden, voor het ontplooien van het geestelijk zelf in het diepst van zijn natuur.

Volgens de oude filosofieën is elke wereld die tot aanzijn komt een levend ding. Weet u dat onder de ouden de werelden "animalen" werden genoemd? Ze bedoelden daarmee dat alles leeft of een *anima* heeft, om de Latijnse term te gebruiken — een "levende ziel", die overeenkomstig haar stadium van ontwikkeling zoveel van de innerlijke en bezielende geest tot uitdrukking

brengt als in haar vermogen ligt. Wij zijn aan de ene kant kinderen van deze aarde, onze planeet Terra, die in die oude betekenis een "animal" of levend wezen is, en tevens het kroost van het goddelijke. Elke wereld is de ouder van vele dingen, omdat ze zelf samengesteld is, en daar ze een samengesteld ding is, heeft ze een gedifferentieerde grondslag waaraan dit samengestelde wezen slechts uitdrukking geeft, en deze gedifferentieerde grondslag uit zich noodzakelijkerwijs in verschillende dingen en entiteiten overeenkomstig de innerlijke drang tot zelfexpressie.

De werelden en wijzelf ontspringen aan het hart van het Zijn en in ons meest innerlijke wezen, in het diepst van onze natuur zijn wij dat hart van het heelal. Daarin liggen alle dingen, alle mysteriën en de oplossing van alle mysteriën en onuitsprekelijke wijsheid besloten, omdat het het eeuwige universele leven is, grenzeloos, onbeschrijflijk, onkenbaar. We zullen nooit een einde bereiken; altijd zullen er sluiers zijn waarachter we een grotere luister kunnen vinden.

Wat regelt het te voorschijn komen van deze werelden en van de mens; wat regelt hun terugtocht of terugtrekking in de duisternis wanneer hun loop is volbracht — duisternis voor ons, maar licht voor hen? (Deze terugtocht of terugtrekking noemt men in het geval van onze menselijke omhulsels de dood.) Wat regelt deze verschillende processen? Willekeurige werkingen? Toeval?

Deze werelden en ook de mens worden voortgebracht door de werking van het zelf in zijn verschillende voertuigen op en in de verschillende gebieden of sferen van het onzichtbare heelal. Het zelf openbaart zich in al deze gebieden en sferen, gaat gedurende zijn ontwikkelingscyclus van het hoogste gebied van onze hiërarchie via een geleidelijk afdalende reeks van stadia of graden tot het laagste — en volgt in elk daarvan zijn eigen bijzondere cyclus. Wanneer het diepste punt van de afdaling in de stof is bereikt, noemen wij, dwaze Westerlingen die niet beter weten, de resultaten die we dan waarnemen de volle glorie van materiële

activiteit. Zozeer zijn we verblind door het māyā of de illusie van de dingen.

Maar wanneer een "neerdalende" cyclus zijn loop heeft volbracht, wanneer de cyclus van een levende entiteit in zijn evolutionaire gang het laagste punt heeft bereikt, begint de "opgang" — niet een teruggang in de zin van omdraaien en op zijn schreden terugkeren. Nee, het pad dat dan voor ons ligt voert naar binnen en terug naar de bron waaruit wij en de werelden — onze moeders — oorspronkelijk voortkwamen, maar gevorderd, gegroeid, geëvolueerd.

Wanneer we tenslotte de uiteindelijke bestemming voor die bepaalde cyclus van openbaring bereiken, wat wil zeggen dat we zijn teruggekeerd naar de bron waarover we spraken, begint voor de werelden en onszelf een periode van rust in overeenstemming met de resultaten waartoe die cyclus van evolutie heeft geleid. Wanneer we hebben gerust, geslapen, zo u wilt, beginnen we opnieuw aan een cyclus van manifestatie; we herhalen wat we voordien deden, maar op een nog hoger en edeler plan, omdat wijzelf en de werelden waarin we leven en waarvan wij de kinderen zijn, dan verder zijn geëvolueerd dan tevoren. Een prachtig oud mystiek gezegde spreekt van de "vonken der Eeuwigheid", de werelden, die door de universele Moeder opnieuw met gulle hand in de gebieden van de ruimte worden uitgestrooid om een nieuwe cyclus te beginnen.

De hele gang van de evolutie bestaat in wezen uit één proces en dat is de vorming van steeds betere voertuigen om het innerlijk licht tot uitdrukking te brengen. Dat proces van zelfontplooiing en zelfopbouw van geschiktere voertuigen noemen we evolutie.

Per slot van rekening vertegenwoordigt de bouw van de voertuigen slechts het aspect dat de gevolgen betreft. In strikt etymologische zin betekent evolutie, zoals we eerder hebben aangetoond, het loswikkelen van krachten die in voorgaande bestaanscyclussen zijn ingewikkeld en die op het geschikte moment en

de juiste omstandigheden wachten voor hun expressie. Evolutie is dus het te voorschijn brengen van innerlijke vermogens en krachten, en het vinden van het terrein voor hun manifestatie.

Onze moderne natuurwetenschappen weten alleen iets van de stoffelijke verschijnselen van ons heelal en maar heel weinig van deze innerlijke en causale betrekkingen; hoe zou men meer kunnen weten, de bestaande omstandigheden in aanmerking genomen? Welke andere weg naar de waarheid heeft men dan die van proefnemingen en geduldig onderzoeken en afwachten? Deze methoden zijn goed in hun soort, heel goed, maar onze geleerden weten nauwelijks iets af van de wonderen in de mens, of van de geheimen achter de sluier van het waarneembare heelal. Ze hebben twee uiterst belangrijke sleutels verloren die de oude wijsheid altijd aan haar bestudeerders onderwees. De eerste van deze sleutels is: als u de waarheid wilt kennen, zie dan naar binnen, want u bent de enige weg naar die waarheid.

De tweede sleutel is even belangrijk en volgt onmiddellijk op het gebruik van de eerste. Het is het besef en dus het inzicht dat het heelal niet alleen een bezield organisme is, maar dat deze wereld van de uiterlijke schijn het kleed van de Werkelijkheid is, en dat alle dingen hun oorsprong hebben in de onzichtbare ruimte en vandaar hun individuele cyclische reizen naar buiten, in de zichtbare wereld beginnen voor hun zelfontplooiing, om tenslotte naar de innerlijke werelden terug te keren, maar dan als grootser en edeler wezens dan ze tevoren waren. En verder dat deze cyclische gang zich voltrekt door middel van een hiërarchische ontwikkeling van een reeks voertuigen op alle bestaansgebieden, waarin elk voertuig zelf een levende entiteit is die de krachten en vermogens van de hiërarch die haar voortbracht, tot uitdrukking kan brengen.

Denk aan de oneindigheid om ons heen, met haar scharen van hiërarchieën; de oneindige ruimten, zowel in het grote als in het kleine! Wanneer een mens niet enig inzicht heeft in de grote

beginselen die aan het universele leven ten grondslag liggen, en hij zijn denken, zijn ziel en zijn geest daartoe niet in eerbied verheft, dan moet hij wel een ziel bezitten die meer slaapt dan waakt.

Een oud en wijs axioma uit de Qabbālāh, de theosofie van de Joden, zegt: "Leerling, open uw ogen wijd voor het zichtbare, want daarin zult u het onzichtbare zien." We zouden dan inderdaad het onzichtbare zien als we slechts het innerlijk oog hadden ontwikkeld; en daartoe zijn we in staat. Want dit vermogen van het zien, van de visie, komt van binnen uit, van een vereniging van het innerlijk deel van de menselijke constitutie met zijn wortel, het goddelijke, dat in het hart van de dingen ligt, en dat hart is tenslotte het Al, als men tot de diepste kern ervan doordringt.

Elk menselijk wezen, zoals ik zo vaak heb gezegd, is een pad dat naar het goddelijke leidt, het enige pad dat een geïncarneerde geest kan volgen, zijn enige pad naar de volstrekte waarheid. Wat we van anderen ontvangen kan nuttig zijn of ook wel nutteloos, afhankelijk van de manier waarop we het aanvaarden en ons begrip van wat we aanvaarden. Maar als we de waarheid verlangen, en alleen de waarheid, als we onszelf en de wonderlijke mysteriën in ons willen kennen in plaats van alleen de verschijnselen van de uiterlijke wereld, dan moeten we dat stille, smalle pad volgen dat eeuwig binnenwaarts, voorwaarts en omhoog voert.

Gedachten als deze doen de menselijke geest beseffen welk een wonderlijk vermogen tot begrip wij hebben als dat goed wordt geleid en gebruikt. De menselijke waardigheid krijgt nieuwe en grootsere facetten. We worden te groot voor lage en nietige dingen, want we herkennen instinctief de werking van de god in het diepst van ons wezen — de levende innerlijke Christos, de ontwaakte Boeddha, Īśvara "in Brahma's tempel met zeven poorten", om de prachtige uitdrukking van de Hindoes te gebruiken. In welke termen we deze verheven waarheid ook uitdrukken, de gedachte is dezelfde.

Maar terwijl deze gedachten ons inderdaad intellectuele en geestelijke waardigheid geven, en onze geest opwekken tot bespiegelingen over de onmetelijkheid en de wonderen van de ons omringende kosmos, leren ze ons tevens bescheidenheid. We worden minder kritisch ten opzichte van onze medemensen en hun fouten; we worden vriendelijker en menslievender. Ons hart begint warmer te kloppen in het besef dat alle mensen — in wezen alle dingen, de onmetelijke hiërarchie van onze kosmos — fundamenteel één zijn en voor een goddelijk doel met elkaar zijn verbonden; niet het doel van een persoonlijk God, maar het doel van het oneindig goddelijke in het hart van alle wezens; een vorm van bewustzijn te verheven om persoonlijk te zijn, in zijn volheid voor ons onbegrijpelijk en zo onmetelijk groots, dat het zelfs onze verbeeldingskracht te boven gaat, maar waarin wij niettemin "leven, bewegen en zijn", zoals de christelijke apostel Paulus zei.

BIBLIOGRAFIE

Bateson, William, *Mendel's Principles of Heredity,* Cambridge University Press, Cambridge, 1909.

Blavatsky, Helena P., *The Secret Doctrine: The Synthesis of Science, Religion, and Philosophy, 2* delen, Theosophical Publishing Co., Londen, New York, Madras, 1888; woordelijke herdruk, Theosophical University Press, Pasadena, 1974.

"What Are the Theosophists?" *The Theosophist,* deel I, oktober 1879, 5-7.

Boule, Marcellin, "L'Homme fossile de la Chapelle-aux-Saints", *Ann. de Palaeontologie,* 1912; aangehaald in *The Problem of Man's Ancestry,* 34, van Wood Jones.

Brown, Sir Thomas, *Religio Medici,* 1643; J. M. Dent & Co., Londen, 1901.

Buffon, Georges Louis Leclerc, Comte de, *Histoire naturelle,* 1766; aangehaald in *The Problem ofMan'sAncestry,* 21, van Wood Jones.

Burroughs, E.A., Bisschop van Ripon, in "Is Scientific Advance Impeding Human Welfare?", *Literary Digest,* deel 95, 1 oktober 1927, 32.

Coulter, John M., "The History of Organic Evolution", *Science,* deel 63, 14 mei 1926, 487-91.

Cummings, Byron, "Problems of a Scientific Investigator", *Science,* deel 63, 26 maart 1926, 321-4.

Darwin, Charles, *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex,* John Murray, Londen, 1877.
On the Origin of Species, 1859; facsimile van 1e druk, Harvard University Press, Cambridge, 1975.

Dionysius the Areopagite, *The Celestial Hierarchies,* Shrine of Wisdom, Londen, 1935.

Durant, Will, *The Story of Philosophy: The Lives and Opinions of the Greater Philosophers,* Simon & Schuster, New York, 1926.

Gregory, William King, "Dawn-Man or Ape?", *Scientific American,* deel 137, september 1927, 230-32.

Haeckel, Ernst Heinrich, *The Last Link,* A. & C. Black, Londen, 1898.

Hegner, Robert W., *College Zoology,* 4e druk, Macmillan Co., New York, 1937.

Huxley, Thomas Henry, *Evolution and Ethics, and Other Essays,* Appleton & Co., New York, 1898.
Man's Place in Nature and Other Anthropological Essays, Appleton & Co., New York, 1898.

Keith, Sir Arthur, "The Evidence for Darwin is Summed Up", *New York Times,* 4 september 1927, deel 8, bl. 1.

Locke, John, *An Essay Concerning Human Understanding,* 1690; herdruk, Dover Publications, New York, 1959.

Lodge, Sir Oliver, *My Philosophy: Representing My Views on the Many Functions of the Ether of Space,* Ernest Benn, Londen, 1933.

Lull, Richard Swan, *Organic Evolution,* Macmillan Co., New York, 1921.

Mitchell, Peter Chalmers, in *Encyclopaedia Britannica,* 11e druk, s.v. "Evolution" en "Heredity".

More, Louis Trenchard, "The Perennial Question of Man's Nature", *Hibbert Journal,* deel 25, april 1927, 508-22.

Osborn, Henry Fairfield, in *Encyclopaedia Britannica,* 11e druk, s.v. "Palaeontology".
"Recent Discoveries relating to the Origin and Antiquity of Man", *Proceedings of the American Philosophical Society,* deel 66, 1927, 373-89.

Patrick, G.W., "The Convergence of Evolution and Fundamentalism", *Scientific Monthly,* deel 23, juli 1926, 5-15.

Pelt, Gertrude W. van, *Archaic History of the Human Race as Recorded in "The Secret Doctrine" by H. P. Blavatsky,* Theosophical University Press, 1934 (pamflet).

Purucker, Gottfried de, *The Esoteric Tradition,* 2e druk, Theosophical University Press, 1940; facsimile herdruk, 1973.

Snider, Luther C., *Earth History,* Century Co., New York, 1932.

Soddy, Frederick, *The Interpretation of Radium and the Structure of the Atom,* 4e druk, G. Putnam & Sons, New York, 1922.

Strömberg, Gustaf, *The Soul of the Universe,* David McKay Co., Philadelphia, 1940.

Thornton, W.M., "What Is Electricity?", *Journal of the Institution of Electrical Engineers,* deel 65, juli 1927, 674-80.

Weismann, August, *Evolution Theory,* 2 delen, vertaald door J. Arthur Thomson, Arnold, Londen, 1904.

Wood Jones, Frederic, *Arboreal Man,* Arnold, Londen, 1916.
Man's Place among the Mammals, Arnold, Londen, 1929.
The Problem of Man's Ancestry, Society for Promoting Christian Knowledge, Londen, 1918.

AANHANGSEL — I

De Ouderdom van de Mens en de Geologische Tijdperken
door Charles J. Ryan

AANHANGSEL — II

De Theosofie en de Nieuwe Wetenschap
door Blair A. Moffett

De Ouderdom van de Mens en de Geologische Tijdperken

Charles J. Ryan

In antwoord op het verzoek verband te leggen tussen de ronden en rassen van de menselijke evolutie zoals deze in de theosofische leringen worden vermeld, en de geologische tijdperken en perioden zoals die door de moderne wetenschap zijn geraamd, worden de volgende gedachten in overweging gegeven. Ze zijn het resultaat van een uitgebreide studie en van vergelijking van het beschikbare materiaal, wat niet wil zeggen dat het laatste woord hiermee is gezegd.

Als we de verschillende schattingen van de moderne wetenschap omtrent de duur van de geologische tijdperken sedert de eerste onbetwiste sporen van leven in het gesteente vergelijken, valt het op hoe ernstig de opvattingen verschillen. Zelfs de nieuwe meetmethode door middel van de radioactieve omzetting in bepaalde gesteenten heeft haar beperkingen en kan niet volledig worden vertrouwd. De geologische processen worden niet volkomen begrepen en de beschikbare gegevens vertonen enorme hiaten.

Wanneer er fossielen van identieke aard worden gevonden in lagen die geografisch duizenden kilometers uit elkaar liggen, zijn we geneigd aan te nemen dat beide gesteenten in dezelfde tijd wer-

den afgezet, maar dat hoeft niet het geval te zijn. De ontwikkeling van bepaalde soorten of verwante groepen kan in sommige streken veel sneller zijn verlopen dan in andere, en de veronderstelling dat de tijdsperioden parallel lopen, kan meer schijn dan werkelijkheid zijn. Deze gedachte is geenszins denkbeeldig en is een van de factoren die een nauwkeurige chronologie van het gesteente problematisch maken. We moeten nooit vergeten dat de geologische gegevens erg onvolledig en moeilijk te ontcijferen zijn. Darwin zelf vergeleek ze met een boek waaraan hele hoofdstukken ontbreken; de resterende zijn onvolmaakt en maar weinig bladen zijn onbeschadigd. Wat de overblijfselen van het geraamte van de mens betreft is het onderwerp hoogst controversieel.

Toen H.P. Blavatsky in *The Secret Doctrine* over de ouderdom van de aarde schreef, vergeleek ze de leringen van de geleerden uit die tijd en ontdekte dat er omtrent de geologische cijfers niets dan verwarring en onzekerheid heerste. Er was echter één geleerde, professor Lefèvre, die in zijn *Philosophy* een originele methode koos om de beschikbare gegevens te interpreteren. In plaats van te proberen tot nauwkeurige cijfers te komen ten aanzien van de duur van de hele fossielen opleverende sedimentatieperiode vanaf het Laurentium tot de huidige tijd, of van onderverdelingen daarvan, berekende hij de *relatieve* duur van de afzettingsperiode. Hiervan uitgaande kon de werkelijke duur van de tijdperken en perioden gemakkelijk worden berekend wanneer er betrouwbare bewijzen werden gevonden. Het onderzoek van Lefèvre was gebaseerd op de erosie van gesteenten en de afzetting van bezinksels, en zijn conclusies zijn met kleine wijzigingen tot op heden overeind gebleven. H.P. Blavatsky merkte op, dat zijn ramingen van de *relatieve* duur van de geologische tijdperken vrij goed klopten met de 'esoterische' informatie waarover zij beschikte, en door de werkelijke cijfers die zij kende aan te passen aan Lefèvre's schaal van verhoudingen, stelde ze een tijdtafel

samen die, zoals ze zegt, de waarheid "in bijna elk onderdeel" benadert. Haar totaal van "320.000.000 jaar van sedimentatie" is veel minder dan dat van de moderne geologen, ofschoon zij zelfs de Laurentische periode in haar tabel opneemt, die zij weglaten.

Een blik op de moderne tabel naast de hare, toont aan dat de hedendaagse geologen hun tijdsperioden aanzienlijk hebben verlengd. Voor deze belangrijke verlenging worden twee redenen gegeven: ten eerste, de als bekend en constant veronderstelde snelheid van radioactieve desintegratie in bepaalde mineralen die in het gesteente wordt aangetroffen; ten tweede, het moderne geloof dat de biologische evolutie door natuurlijke selectie, enz., veel meer tijd vergde dan vroeger nodig of toelaatbaar scheen.

In haar 'Esoterische' tabel combineert H.P. Blavatsky, die de opstelling van Lefèvre volgt, de drie oudste perioden, de Laurentische, Cambrische en Silurische, in wat zij de Oertijd noemde. De laatste twee worden nu in het Paleozoïcum geplaatst, terwijl de gesteenten uit de Laurentische periode en oudere worden gerekend tot het daaraan voorafgaande Precambrium, een enorm lang complex van sedimentair, vulkanisch en metamorf gesteente, dat zich wanordelijk verspreid onder de Paleozoïsche lagen bevindt en waarin vormen van leven erg schaars of geheel afwezig zijn. Het Precambrium was langer dan alle daaropvolgende tijdperken samen en omvat waarschijnlijk goeddeels de evolutie van het leven van de "derde ronde" op deze bol, want H.P. Blavatsky zegt dat haar 320.000.000 jaar van sedimentatie, die de tijd nabijkomt welke sedert het Precambrium is verstreken, betrekking hebben op deze ronde (de vierde) van de menselijke levensgolf, want "opgemerkt moet worden dat er zelfs een langere tijd verstreek gedurende de voorbereiding van deze bol voor de vierde Ronde, *voorafgaande aan de laagvorming" (The Secret Doctrine,* II, 715). De geweldige natuurrampen en de algemene veranderingen van de aardkorst aan het einde van de derde ronde (groter dan enige "revolutie" die sedertdien heeft plaatsgevonden) vernietig-

De Sedimentatie Tabel van H.P. Blavatsky
(*The Secret Doctrine,* II, 710)

HOOFD-TIJDPERK	PERIODE	DUUR IN JAREN	BEGON . . . JAAR GELEDEN
Kwartair		1.600.000*	1.600.000
Tertiair	Plioceen Mioceen Eoceen	7.360.000*	8.960.000
Secundair	Krijt Jura Trias	36.800.000	45.760.000
Primair	Perm Carboon Devoon	103.040.000	148.800.000
Oertijd	Siluur Cambrium Laurentium	171.200.000	320.000.000

*Waarschijnlijk langer

De Geologische Tijdschaal volgens de Ramingen van de huidige wetenschap*

HOOFD-TIJDPERK	PERIODE	TIJDVAK	DUUR IN JAREN	BEGON . . . JAAR GELEDEN
Kenozoïcum	Kwartair	Holoceen Pleistoceen	1-2.000.000	1-2.000.000
	Tertiair	Plioceen Mioceen Oligoceen Eoceen Paleoceen	58-68.000.000	60-70.000.000
Mesozoïcum	Krijt Jura Trias		127-162.000.000	185-230.000.000
Paleozoïcum	Perm Carboon Devoon Siluur Ordovicium Cambrium		315-370.000.000	500-600.000.000
Precambrium	Laat Vroeg		1.500.000.000	2.000.000.000 +

*De aantallen jaren vormen een compromis tussen verschillende bronnen die geologische tijdschalen hebben gepubliceerd en ze zijn geraamd in termen van duur en aantallen jaren geleden. De verdelingen in deze tabel zijn niet strikt op schaal.

—B. A. Moffett

den bijna alle sporen van de levensvormen uit de derde ronde. Een klein aantal levende wezens, die voornamelijk of geheel in zee leefden, slaagden erin tijdens de grote beroeringen aan het begin van het openingsdrama van de vierde ronde te blijven bestaan en deze te overleven. Hun fossielen worden gevonden in de vroegste perioden van het Paleozoïcum naast de wat verder gevorderde vormen die geleidelijk hun plaats innamen (ibid., II, 712).

Het is nu noodzakelijk een verklaring te geven van het theosofisch gebruik van de term *ronde,* die men in geologische leerboeken niet aantreft.

De Ronden en hun Onderverdelingen

Voordat de "ronden" kunnen worden begrepen, is het van wezenlijk belang enig idee te hebben van het hele plan van de aardse evolutie vanuit het standpunt van de oude wijsheid zoals dat in *The Secret Doctrine* wordt weergegeven. Heel in het kort: de aarde die wij zien is de vierde van een zevenvoudige "keten" van bollen die één enkel organisme vormt, zoals we het zouden kunnen noemen. De andere zes bollen zijn voor onze grove zintuigen niet zichtbaar, maar de hele groep is nauw verbonden. De onmetelijke stroom van menselijke monaden maakt tijdens de grote cyclus zeven rondgangen langs de aardse planeetketen. We zijn nu in de vierde omloop of *ronde* van de grote pelgrimstocht op onze bol en daarom wordt deze periode de vierde ronde genoemd. Op onze bol gaan we door zeven stadia heen, "wortelrassen" genaamd, die alle miljoenen jaren duren. Elk daarvan is op zijn beurt onderverdeeld in kleinere groepen van zeven. Elk volgend wortelras duurt korter dan zijn voorganger en ze overlappen elkaar gedeeltelijk. Grote geologische veranderingen scheiden elk wortelras van zijn opvolger en er is slechts een betrekkelijk klein aantal overblijvers die het zaad voor het volgende wortelras vormen.

De onderscheiden levenscyclussen in de ronden hangen samen met de verschillen in het milieu. Elke ronde is een onderdeel van een grote reeks opeenvolgende stadia van evolutie die kan worden samengevat als de geleidelijke afdaling van de geest in de stof en de daaropvolgende opgang. De eerste ronde was, zelfs op deze bol, in hoge mate geestelijk en etherisch: de volgende ronden zijn dat minder, tot het midden van de vierde ronde wordt bereikt. Na dat keerpunt begint het tegenovergestelde proces en wordt de oorspronkelijke etherische toestand geleidelijk weer bereikt. Een soortgelijk proces vindt in elke ronde plaats, maar op kleinere schaal – kleinere cyclussen binnen een dominerende cyclus. De fysieke toestand van de stof waaruit de aarde bestaat verandert op overeenkomstige wijze. De verbazingwekkende moderne ontdekkingen van de aard van het atoom, van zijn transmutaties en van de omzettingen van 'stof' in energie, hebben alle aanvankelijke bezwaren tegen een dergelijk proces weggenomen.

Als we dit onderwerp bestuderen, moeten we er wel aan denken dat het woord "mens" in twee verschillende betekenissen wordt gebruikt die, om verwarring te voorkomen, duidelijk moeten worden onderscheiden. Het kan slaan op de geestelijke monade in de eerste stadia van de evolutie vóór het verschijnen van het denkvermogen, die H.P. Blavatsky "de voormenselijke mens" noemt; of op de "menselijke, Adamische mens", de denkende, verstandelijke, uit "zeven beginselen" bestaande mens van het vierde en vijfde wortelras in deze vierde ronde. In de Hindoese filosofie wordt de laatste "Vaivasvata's mensheid" genoemd. Vaivasvata is de Noach van de Hindoes die na de Zondvloed zinnebeeldig de rest van de mensheid redde en een "nieuwe orde der eeuwen" op aarde vestigde (Zie *The Secret Doctrine,* II, blz. 69, 251, 309).

Het eerste wortelras van de vierde ronde duurde verreweg het langst van de zeven wortelrassen, omdat er gevorderde monaden toe behoorden van de derde *ronde* of levensgolf op deze bol,

*śishta's** genaamd, en andere voorlopers, die miljoenen jaren eerder kwamen dan de hoofdstroom van monaden, die het terecht zo genoemde eerste wortelras vormden.

Het tweede wortelras duurde niet zo lang als het eerste, het derde was aanzienlijk korter, enzovoort. We zijn nu ongeveer halverwege het vijfde wortelras en er moeten nog twee en een half wortelras komen voor het einde van de vierde ronde op deze bol. De vierde ronde omvat de periode waarin de voertuigen van de monade het meest stoffelijk zijn van alle zeven ronden, en in deze middelste ronde begint het pad omhoog naar geestelijke ontplooiing.

Hoewel de 'fysieke' omstandigheden, als we dit woord mogen gebruiken, van de hele vierde ronde grover waren dan de daaraan voorafgaande, was het begin van de ronde, dat het eerste en het tweede wortelras en het grootste deel van het derde omvatte, nog heel etherisch en zijn er geen stoffelijke sporen van de mens overgebleven die de wetenschap zou kunnen ontdekken. Het verleden blijft niettemin bewaard in het "astrale licht", de etherische beeldengalerij van de natuur, het "Aarde-Geheugen", zoals de Ierse dichter en mysticus G. W. Russell (Æ) het noemde. In het vijfde onderras van het derde wortelras begon de monade minder etherische belichamingen voor zichzelf te bouwen als voorbereiding van de "nederdaling van het Denkvermogen", en na vele lange tijdperken verschenen de stoffelijke en andere kenmerken van de "mens", zoals wij de term begrijpen, en werden deze geleidelijk vervolmaakt. In het vierde wortelras werd de "Atlantische" mens volledig stoffelijk naarmate ook de aarde zelf zich verhardde en verdichtte.

Met betrekking tot de tijdsbepaling en de duur van de eerste wortelrassen van de vierde ronde is ons maar weinig informatie gegeven. We kunnen de eerste wortelrassen echter bij benadering

*Een Sanskrietwoord dat "achterblijvers" betekent, zij, die zijn achtergebleven om als "levenszaden" voor de terugkerende levensgolf in de volgende ronde te dienen.

naast de perioden en data plaatsen die H. P. Blavatsky in haar 'Esoterische' tabel heeft gegeven en dan een vrij nauwkeurig beeld van hun ouderdom krijgen. Uit enkele verspreide opmerkingen in *The Secret Doctrine* is het duidelijk dat het eerste wortelras vóór het Mesozoïcum (het secundaire tijdvak) begon, hoogstwaarschijnlijk in de Carboonperiode van het Paleozoïcum, maar mogelijk vroeger. Volgens de 'Esoterische' tabel zou dit zelfs bijna 150.000.000 jaar geleden kunnen zijn. Het etherische eerste wortelras, dat geen 'fysieke' dood kende, ging geleidelijk in het tweede wortelras over in de Permperiode.

Het is opmerkelijk dat de wortelrassen en de tijdperken die met grote geologische, klimatologische en biologische veranderingen beginnen, door geologen "revoluties" genoemd, in zekere zin parallel lopen. Dit geldt zelfs voor de eerste of etherische rassen. Er hebben er tenminste vier, mogelijk meer, plaatsgevonden, waarvan de belangrijkste en ingrijpendste die was die de vierde ronde inleidde (omstreeks het einde van het Precambrium, zoals reeds werd vermeld). Daar we nog pas in het vijfde wortelras zijn, zullen we ongetwijfeld in de laatste periode van deze ronde op deze bol nog meer veranderingen door natuurrampen meemaken. In *The Secret Doctrine* lezen we:

> Zoals het land rust en herstel, nieuwe krachten en een verandering voor zijn bodem nodig heeft, zo is dat ook het geval met het water. Vandaar dat zich van tijd tot tijd een herverdeling van land en water, een verandering van klimaat, enz. voordoet, die alle worden veroorzaakt door een geologische revolutie en tenslotte leiden tot een verandering in de stand van de aardas. —II, 726

De exacte duur van de ronden of de wortelrassen is nooit bekendgemaakt en de geologen zijn niet geneigd zich wat de lengte van hun tijdperken en perioden betreft uitdrukkelijk te binden. Maar er bestaat geen twijfel aan de feitelijkheid van de opeenvolgende gebeurtenissen of cyclische herhalingen en aan de volgorde waarin ze plaatsvinden, los van het aantal jaren dat eraan kan worden toegekend.

Over de chronologie van de vier vroegere *onderrassen* van het derde wortelras is niets definitiefs onthuld, maar te beginnen met het vijfde onderras worden voor het eerst vrij nauwkeurige cijfers gegeven en horen we dat er, vanaf dat onderras tot heden, ongeveer 18.618.000 jaar zijn voorbijgegaan. Deze periode wordt door H.P. Blavatsky die van "onze mensheid" genoemd, omdat de kenmerken van de mensheid zoals wij haar kennen — fysiek, emotioneel en mentaal — zich voor het eerst in het vijfde onderras vertoonden. Deze periode is het al genoemde tijdperk van Vaivasvata's mensheid.* We zijn echter zo sterk veranderd sedert de monade uit de schimmige etherische gewaden of voertuigen van de "voormenselijke mens" te voorschijn kwam dat, zoals H.P. Blavatsky zegt:

van wat de Wetenschap — die *alleen de stoffelijke mens* erkent — terecht als de *voormenselijke* periode beschouwt, kan worden gezegd dat ze zich uitstrekte van het Eerste Ras tot de eerste helft van het Atlantische [Vierde] ras, aangezien de mens eerst toen het "complete *organische* wezen werd dat hij nu is." En dit zou betekenen dat de *Adamische* mens niet ouder is dan enkele miljoenen jaren.

— *The Secret Doctrine,* II, 315

Naarmate ze meer en meer verstoffelijkten, werden de menselijke belichamingen van de monade of de onsterfelijke geest in de mens in de laatste periode van het derde wortelras langzaam aan verlicht door het licht van het denken, het manasische beginsel, dat in feite de "nieuwe orde" van Vaivasvata's mensheid mar-

---

* *The Secret Doctrine,* II, 312-13, zegt: "De Geschiedenis van de Rassen begint bij de scheiding van de Geslachten, ... en de daaropvolgende onderrassen van het Derde Wortelras verschenen als *een fysiologisch* volkomen nieuw ras. Het is deze 'vernietiging', die allegorisch de grote 'Vaivasvata Manu Zondvloed' wordt genoemd, toen volgens het verhaal Vaivasvata Manu (of 'Mensheid') alleen op Aarde achterbleef in de Ark der Redding, getrokken door Vishnu in de gedaante van een monsterachtige vis, en de Zeven Rishi's 'met hem' waren. De allegorie is heel duidelijk: —

"... Wat de Zeven Rishi's in de Ark betreft, zij symboliseerden de zeven beginselen, die in de mens pas voltallig werden na de scheiding en hij een *menselijk* wezen was geworden, niet langer goddelijk."

keert. De scheiding van de ontluikende mensheid in twee afzonderlijke geslachten had omstreeks dezelfde tijd plaats. H.P. Blavatsky illustreert de verandering van de etherische mens in de stoffelijke door te verwijzen naar de materialisatie van 'geesten' in de seancekamer van onzichtbare astrale tot fysieke stof, zoals die voor het eerst onder wetenschappelijk toezicht door Sir William Crookes, de beroemde Engelse natuurkundige, werd onderzocht. In onze tegenwoordige evolutieperiode is dat proces natuurlijk abnormaal en komt het zeer zelden voor, daar het alleen teweeg kan worden gebracht door speciale en niet bepaald gewenste middelen, maar in de verre toekomst zal de astrale vorm, die nu goed in de mens is verborgen, het uiterlijke lichaam zijn, zoals bij de eerste onderrassen. Het belang van deze kennis wordt door H. P. Blavatsky op bladzijden 174 en 737, deel II van *The Secret Doctrine,* benadrukt. Op bladzijde 149 van hetzelfde deel maakt zij de volgende veelbetekenende opmerking:

> *Het hele geschil tussen de profane en de esoterische wetenschap hangt samen met het geloof in en het bewijs van het bestaan van een astraal lichaam binnen het stoffelijke,* waarbij het eerstgenoemde onafhankelijk is van het laatstgenoemde.

Volgens de tijdsaanduiding in de 'Esoterische' tabel bereikte het derde wortelras zijn hoogtepunt in de Juraperiode; het verdichtte zich in de Krijtperiode en eindigde in het begin van het Kenozoïcum. Het overlapte het vierde wortelras, gewoonlijk het Atlantische genoemd, dat 8-9.000.000 jaar geleden het midden van zijn bestaan bereikte, omstreeks het begin van het eerste tijdvak van het Kenozoïcum, het Paleoceen. De rampzalige verwoesting van het voornaamste deel van het Atlantische continent voltrok zich in het Mioceen, maar delen, zoals de grote eilanden Ruta en Daitya, bleven nog tot veel later bestaan, terwijl Plato's kleine "eiland Atlantis" eerst 11-12.000 jaar geleden ten onder ging.

Aangezien Vaivasvata's mensheid, waarvoor we in het bijzonder belangstelling hebben, zich 18-19.000.000 jaar geleden

begon te ontwikkelen, is ze kennelijk veel ouder dan het Kenozoïsche tijdperk, dat volgens de 'Esoterische' tabel ongeveer 8.960.000 jaar geleden begon, maar hier komen we een opvallend verschil tegen tussen de moderne geologie en de esoterische leer. Op verscheidene plaatsen voorziet H.P. Blavatsky de mogelijkheid dat de geologen hun raming van de duur van het Kenozoïcum zullen verhogen en zegt dat dit niet storend zou zijn. Op bladzijde 693, deel II van *The Secret Doctrine* schrijft ze:

> Het kan ons standpunt verduidelijken als we meteen stellen dat we voor de tijdperken en perioden de terminologie van Sir C.Lyell gebruiken en dat, wanneer we over het Secundair en het Tertiair, en over het Eoceen, het Mioceen en het Plioceen spreken – we dit eenvoudig doen om onze feiten begrijpelijker te maken. Daar aan deze tijdperken en perioden nog geen vaste duur is toegekend – aan één en hetzelfde tijdperk (het Tertiair) werden op verschillende tijdstippen 2½ en 15 miljoen jaar toegeschreven – en daar geen twee geologen en biologen het op dit punt eens schijnen te zijn, kan het de Esoterische leringen geheel onverschillig laten of men de mens nu in het Secundair of in het Tertiair laat verschijnen. Als aan laatstgenoemd tijdperk misschien zelfs een duur van 15 miljoen jaar wordt toegekend – is dat akkoord; want de Occulte leer, die angstvallig haar werkelijke en juiste cijfers omtrent het Eerste, Tweede en tweederde van het Derde Wortelras bewaakt – geeft slechts op één punt duidelijke informatie – de ouderdom van "Vaivasvata Manu's mensheid".

Al bestaat Vaivasvata's mensheid — onze mensheid — al 18-19.000.000 jaar en waren wij gedurende minder dan de helft van die tijd volledige organische wezens, het kan nog vele miljoenen jaren duren voordat er wezenlijke veranderingen in onze stoffelijke structuur zullen plaatsvinden. Tijdens het vierde wortelras, het Atlantische, werd het laagste stadium van stoffelijkheid bereikt en wij in het vijfde wortelras zijn nu iets minder grofstoffelijk. Tegen de tijd dat we in de zeer verre toekomst het zevende wortelras van deze vierde ronde bereiken, zal ons vlees veel fijner en bijna doorschijnend zijn geworden, en tegen het einde van de manvantara of grote levensperiode van de planetaire evolutie in de zevende ronde, zullen we zover boven het lagere kosmische

gebied waarop onze aarde nu functioneert zijn uitgestegen, dat onze uiterst etherische lichamen "zelflichtende vormen zullen worden".

Theosofie en de Nieuwe Wetenschap

Blair A. Moffett

De feiten omtrent de mens en de kosmos, zoals die door de oude wijsheid worden verkondigd, blijven van kracht, omdat ze voortvloeien uit een gerijpte visie, niet alleen op het gebied van de stof en haar transformaties, maar op het totale bestaan in al zijn menigvuldige aspecten en op alle gebieden. Tegenwoordig beperken de geleerden zich grotendeels tot een methode van inductief onderzoek dat vrijwel geheel is gericht op de verschijnselen van het stoffelijk heelal. In de natuurwetenschappen houdt het onderzoek zich in hoofdzaak bezig met onze stoffelijke aarde, die als een enkelvoudig gebied of sfeer van leven wordt gezien. De theosoof is in zoverre in het voordeel, dat hij van het deductieve denken gebruik maakt om vanuit langbeproefde algemene begrippen tot bijzonderheden te komen en hij daarna, gaande van het bekende naar het onbekende, op inductieve wijze analyseert om de axioma's van de theosofie te beproeven door van de bijzonderheden terug te keren tot algemene begrippen.

Men mag echter verwachten dat de ontdekkingen van de natuurwetenschap, naarmate deze in de loop van de tijd toenemen, bepaalde aspecten van de meer universele verklaringen van de theosofie zullen bevestigen en zelfs bewijzen, in het bijzonder die welke de verschijnselen op het aardse gebied betreffen. Dat is

al veelvuldig het geval geweest sinds 1927, toen dr. G. de Purucker voor het eerst de lezingen hield die later voor dit boek werden bewerkt. We hebben nu een Nieuwe Wetenschap — een Nieuwe Natuurkunde, een Nieuwe Biologie, een Nieuwe Astronomie, enz. — en er zijn minder fundamentele geschilpunten tussen de theosofie en deze nieuwe wetenschap. Helaas weten de meeste geleerden en vele theosofen niet dat dit zo is. Het materiaal in dit Aanhangsel is bedoeld om beiden te helpen zich meer bewust te worden van enkele van de belangrijker gevallen waarin de twee opvattingen dichter tot elkaar zijn gekomen. Beide groepen van denkers, mits onbevooroordeeld, zijn medestanders in het zoeken naar de waarheid; en de waarheid is uiteindelijk één en niet tweeërlei.

De Aard van de Stof

Aan dr. de Puruckers analyse, die aantoont dat de moderne wetenschap, als resultaat van haar eigen ontdekkingen, het stoffelijk heelal dematerialiseert, behoeft weinig te worden toegevoegd. Verschillende ontwikkelingen in de kernfysica na 1920/30 hebben de essentiële uitspraken van de theosofie over de "stof" méér dan bevestigd. De stof van de wetenschap is zo bedrieglijk geworden, dat natuurkundigen nu verklaren dat een elektron noch een deeltje noch een golfbeweging is, "maar een entiteit die elke poging tot een beeldende beschrijving tart."* Het elektron, of elk ander zogenaamd stoffelijk deeltje, kan alleen worden bestudeerd door het zoeken naar een algemene beschrijving van al zijn eigen-

*Arthur March en Ira M. Freeman, *The New World of Physics,* Vintage Books, Random House, New York, 1963; blz. 133. Dit boek is gebaseerd op een verhandeling geschreven door professor March, voorheen professor in de theoretische natuurkunde aan de Universiteit van Innsbruck, Oostenrijk, en is in 1957 in Hamburg, W.Duitsland uitgegeven.

schappen op te geven, en de aandacht tot een beperkt gebied te bepalen. Alleen dan kan uit het gedrag worden opgemaakt of het een deeltje of een golf is, afhankelijk van hoe men het gebied afbakent waarop de belangstelling zich richt.

Het is niet langer gerechtvaardigd aan zulke elementaire deeltjes de substantiële aard van korrels stof toe te schrijven: het zijn niet-stoffelijke structuren, en de nieuwe fysica is in de ware zin des woords *meta*fysica geworden, omdat ze zich bezighoudt met factoren die zich aan het gezicht en schijnbaar aan de natuurwetten onttrekken, factoren waar men experimenteel alleen vat op heeft door middel van de statistiek. Dit is het beroemde "Principe van Onzekerheidsrelaties", aldus in 1927 door de grote Duitse theoretisch natuurkundige, Werner Heisenberg, geformuleerd. Afzonderlijke atomen en elektronen blijken in hun bewegingen en werkingen een element van onvoorspelbaarheid te vertonen — een soort vrije wil of keuzevorming — zodat, zelfs al zijn ze van dezelfde soort of klasse, ze niet alle hetzelfde doen. Het gevolg daarvan is dat op atomaire en subatomaire verschijnselen in feite niet een strikte causaliteit, zoals de klassieke natuurkunde die heeft opgevat, kan worden toegepast. Voorspelbaarheid en determinisme laten het afweten.*

Het stoffelijk aspect van het heelal is in de ogen van de moderne natuurkundigen zo veranderlijk en onzeker geworden dat er nog zo kort geleden als 1971 een boek werd uitgegeven getiteld *The Search for a Theory of Matter,*† waarin eerlijk wordt

*Vgl. J.W.N. Sullivan, *The Limitations of Science,* Viking Press, New York, 1933, blz. 148 en andere plaatsen in dit boek. Dit is een van de helderste en begrijpelijkste samenvattingen over de omwenteling die in de wetenschap en in het denken van vooraanstaande wetenschapsmensen heeft plaatsgehad sedert het einde van de 19e eeuw toen H.P. Blavatsky schreef. Deze Britse wiskundige en vertolker van de natuurkunde (die omstreeks 1940 stierf) wordt nog steeds als een van de meest briljante intellecten van zijn tijd beschouwd.

†Mendel Sachs, McGraw-Hill Book Co., New York. De schrijver was toen professor in de natuurkunde en de sterrenkunde aan de Universiteit van de Staat New York in Buffalo.

toegegeven dat de nieuwe fysica niet bij machte is een theorie op te stellen die de verschijnselen verklaart die ze bestudeert. We zijn inderdaad getuige van een revolutie in de opvattingen van de wetenschap over het stoffelijk heelal, een revolutie die nog niet volledig op gang is en nog ver van haar bestemming is verwijderd. Maar het proces is begonnen en door ontdekkingen van deze tijd worden klassieke opvattingen over het heelal voortdurend teniet-gedaan. Astrofysici, bijvoorbeeld, beseffen nu dat zich binnen in de zonnen een evolutie van de elementen voltrekt, die begint met de transformatie of transmutatie van waterstof in helium, het eerstvolgende zwaardere element van de stof; maar ze begrijpen niet ten volle hoe dit in zijn werk gaat. In alle sterren zijn processen gaande waardoor de atomen één voor één tot steeds ingewikkelder elementen of stoffelijke structuren worden opgebouwd. Dit betekent dat, zoals Jacob Bronowski het uitdrukt, "De stof zelf *evolueert.* Het woord komt van Darwin en de biologie, maar het is het woord dat een verandering heeft teweeggebracht in de natuurkunde tijdens mijn leven."* Dat is een opmerkelijke uitspraak die blijk geeft van een aan de dag tredende erkenning door natuurkundigen van het bestaan van een bepaald evolutieproces in de materiële substantie. Op het stoffelijk gebied lijkt dit erg veel op het meer verborgen proces van emanatie van substanties en krachten uit innerlijke of meer etherische en geestelijke gebieden naar andere, lagere, uiterlijke, meer stoffelijke gebieden, zoals dr. de Purucker in dit boek heeft uitgelegd. De woorden van Bronowski vatten op volmaakte wijze samen hoe geheel anders de nieuwe wetenschap het heelal beschouwt, dat in de 19de eeuw eenvoudig als een reusachtige stoffelijke machine werd gezien, waarin al wat ontstond was voorbeschikt.

Een goed voorbeeld is onze zon, tot voor kort door de wetenschap beschouwd als een stabiele, goed geregelde machine, waar-

---

**The Ascent of Man,* Little, Brown & Co., Boston, 1973; blz.344.

van weinig méér te leren viel dan de aard van de kernreacties die, naar men meende, in het hart ervan plaatsvonden. Nu zijn de astrofysici gedwongen om langgehuldigde theorieën over de werking van de zon opnieuw te overwegen, vooral het denkbeeld dat ze brandt bij buitengewoon hoge temperaturen. In 1974 ontdekte dr. Henry Hill van de Universiteit van Arizona in Tucson, toen hij de middellijn van de zon nauwkeurig trachtte te bepalen, dat de zon in trillende beweging is. De rand of omtrek beweegt zich ongeveer elke zestig minuten naar binnen en buiten over een afstand van circa twintig kilometer. Ze ademt in feite in en uit, in een natuurlijke trilling met verschillende frequenties, een verschijnsel dat men wel heeft vergeleken met het luiden van een bel.

Studies van de vibrerende zon, die aan de Universiteit van Birmingham in Engeland werden uitgevoerd, wijzen erop dat het inwendige van de zon wel eens veel minder dicht kan zijn dan werd gedacht en dat de temperatuur slechts de helft bedraagt van wat in gangbare modellen wordt aangenomen: 7 in plaats van 15 miljoen graden. Veel geleerden geloven niet dat een zon met een zo lage temperatuur mogelijk is. Zelfs de zekerheid van de zonnevlekkencyclus van elf jaar is aan het wankelen gebracht. Het bleek dr. John Eddy van het High Altitude Observatorium in Boulder, Colorado, die de onderzoekingen van de 19de eeuwse astronomen Gustav Spörer en E. W. Maunder voortzette, dat de zonnevlekkencyclus tussen 1650 en 1715 A.D. was verdwenen.* Omdat onze zon een ster is, hebben deze ontdekkingen belangrijke gevolgen voor de studie van alle sterren in het stoffelijk heelal.

---

*Zie Graham Massey, "What's wrong with the Sun?" in *The Listener,* 17 juni 1976; blz. 762-4. Het artikel van Massey is gebaseerd op het televisieprogramma "Horizon" op BBC 2, waarvan hij de produktie en de regie had en dat deze en verwante ontdekkingen vrij diepgaand behandelde. Zie ook het artikel "When the Sun Went Strangely Quiet" van Kenneth Frazier, *Science News,* deel 109, 6 maart 1976; blz. 154-6; en "Solar Variability: Is The Sun An Inconstant Star?" van Allen Hammond, *Science,* deel 191, 19 maart 1976; blz. 1159-60.

Er zouden nog vele andere voorbeelden kunnen worden gegeven en we zullen later nog iets zeggen over het hedendaagse wetenschappelijke denken als *filosofie.*

Evolutie en Darwinisme

Als we nu de aandacht richten op de evolutie zelf, dan zien we dat ze door de meeste mensen wordt beschouwd als een proces dat tot de bezielde levensvormen is beperkt en in het algemeen wordt gelijkgesteld met het darwinisme en neodarwinisme. Maar strikt genomen zou de term "darwinisme" beter kunnen worden gebruikt om Darwins theorie omtrent de evolutie*factoren* aan te duiden. Er waren vele evolutionisten vóór Darwin en enkele van hen hebben ook theorieën naar voren gebracht omtrent de elementen die in het evolutieproces werkzaam zijn. Welke factoren nu werkelijk in de evolutie van bezielde wezens gelden, is echter voor de wetenschap nog een open vraag. Het geval wil dat Darwin en zijn medewerker Alfred Russel Wallace een logische theorie over bepaalde factoren opstelden, die indertijd zo goed met de bekende feiten scheen te kloppen, dat hun hypothese een grote groep biologen kon overtuigen. Het essentiële van de theorie van Darwin schuilt in de twee woorden *variatie* en *selectie,* maar niet alle werkzame krachten die hij als oorzaak van die resultaten zag, worden tegenwoordig als zodanig erkend. Zoals dr. de Purucker uiteenzet, ontkent niemand dat er op aarde een proces van evolutie plaatsvindt; de discussie betreft de oorzaken en de technieken. Al heel gauw na hun gezamenlijke bekendmaking van de theorie, werd Wallace zich ervan bewust dat hij zich niet kon verenigen met enkele van Darwins evolutiefactoren. Hij publiceerde verscheidene eigen studies, waarin hij er de nadruk op legde dat de denkbeelden van Darwin vooral in het

geval van de mens niet van toepassing waren — en dat andere factoren, in het bijzonder het unieke brein van de mens, een rol speelden. Kortom, Wallace betoogde dat de natuurlijke selectie het lichaam van de mens alleen merkbaar kon hebben beïnvloed *voordat* de mens de intellectuele vermogens verwierf — het zelfbewustzijn — die hem werkelijk tot mens maken. Daarna werd dit zelfbewustzijn de voornaamste en overheersende factor in zijn evolutie, die hem onder alle bezielde levensvormen op aarde uniek maakt. We zullen op enkele van de argumenten van Wallace later nog verder ingaan.

Met betrekking tot *variatie* kan worden gezegd, dat de leer van Darwin dat verworven kenmerken erfelijk zijn, reeds lang vóór 1950 door onderzoekingen en proefnemingen van biologen was weerlegd. De conclusies van de nieuwe biologie, die door al het beschikbare bewijsmateriaal terdege worden gestaafd, houden in dat hoewel een gen een eiwit kan maken en een gemuteerde gen een veranderd eiwit, het karakter van een eiwit niet kan worden teruggegeven aan de genen. Erfelijkheid op moleculair niveau is een eenrichtingverkeer. Invloeden uit de omgeving die het uiterlijk karakter van de bezielde levensvorm veranderen, kunnen de genen van dat organisme op geen enkele samenhangende manier veranderen, zoals door Darwin werd geopperd. Niettemin erkennen biologen dat er tussen de levensvormen en hun omgeving een wederkerige beïnvloeding plaatsvindt, maar ze geven toe dat ze van de oorzaken of de wijze waarop die wisselwerking zich nu precies voltrekt, niets afweten.

Bij gebrek aan een betere theorie, steunen de meeste biologen nog grotendeels op Darwins factor van de natuurlijke selectie als een globale beschrijving van het proces van evolutionaire verandering, terwijl enkelen ook blijven volhouden dat ze de veranderingen *verklaart* die zich in bezielde levensvormen voordoen. Maar tegen het einde van de jaren 1960-'70 werd door een school van aanhangers van de evolutietheorie, geleid door zekere Japanse

moleculairbiologen, het denkbeeld bestreden dat natuurlijke selectie ook maar enige verklaring geeft voor evolutionaire veranderingen, omdat de resultaten van experimenten niet aantoonden dat in een dergelijk proces van selectie van enige voorkeur voor deze of gene molecule sprake kon zijn. Sedertdien begonnen vele moleculairbiologen als vanzelfsprekend aan te nemen dat natuurlijke selectie niet altijd van toepassing is.*

Mutaties die zichtbare veranderingen in de levensvormen teweegbrengen, ontstaan in genen. Bepaalde milieufactoren schijnen voor zekere mutaties verantwoordelijk te zijn, maar slechts voor heel weinige, voor zover biologen weten. Bovendien blijken niet alle mutaties aan de wetten van Mendel te voldoen, en naar het schijnt is het niet duidelijk wat de oorzaak is dat zulke mutanten in het DNA materiaal ontstaan. De huidige situatie in de voorste linie van het onderzoek van erfelijkheid en evolutie is dat het een aantal theorieën ontbreekt aan feiten om ze te staven! Nadat biologen tot op het niveau van atoom en molecule naar de bron en de technieken van de bezieling of het "leven" hebben gezocht, blijkt hun dat ze zich moeten bepalen tot chemische omschrijvingen. Ze zijn terug bij de "factor van de willekeur" — evolutie die door "toeval" wordt beheerst, mutaties die "spontaan" ontstaan — en de meesten van hen zullen toegeven dat deze woorden, toegepast op de verschijnselen die ze bestuderen, niets anders betekenen dan dat de werkelijke *oorzaken* onbekend blijven.

Wat dit in eenvoudige termen betekent is dat vele, zo niet alle, aan het darwinisme ontleende gevestigde begrippen omtrent de voornaamste factoren die van invloed zijn op de evolutie van bezielde entiteiten, als gevolg van de waarnemingen en experimenten van de nieuwe biologie, weer in het geding zijn. Zo zijn

---

* Vgl. Nigel Calder, *The Life Game,* Viking Press, New York, 1973; blz. 65 en andere plaatsen in het boek. De schrijver is een vroegere redacteur van *The New Scientist* en wetenschappelijk correspondent voor *The New Statesman.*

een reeks opgedrongen theoretische opvattingen, die lange tijd alle beschouwingen beheersten over die dingen die de mens maken tot wat hij is, uit de weg geruimd. Dit zou ertoe kunnen leiden dat er in zekere mate serieus aandacht wordt geschonken aan die innerlijke en geestelijke factoren *achter* de verschijnselen van de evolutie — vooral van menselijke wezens — waarop in dit boek wordt gewezen. We denken in het bijzonder aan de toespelingen van dr. de Purucker op de machtige, inderdaad dominerende invloed van de in de entiteit werkende "dhyan-chohanische fluïden"* met hun praktisch onbeperkte individuele mogelijkheden. Die mogelijkheden, zo zegt hij, worden in de stoffelijke manifestatie geremd door de karmisch ontstane elektro- en psychomagnetische omstandigheden van het milieu of het werkterrein.

De Simiae of Apen Stammen af van de Mens, een Veel Oudere Tak

Dit brengt ons tot de theosofische leer dat de mens de *oorsprong* van de apenstammen is in plaats van omgekeerd; dat de oorsprong van de mens niet monogenetisch was, maar plaatsvond door een gewijzigde polygenese; en dat de mens als denkend wezen veel ouder is dan de moderne antropologie tot dusver heeft erkend. Sedert het boek van dr. de Purucker werd uitgegeven, hebben archeologie en antropologie een schat aan nieuwe gegevens over de prehistorische mens en de antropoïde aan het licht gebracht. Veel daarvan steunt het theosofisch materiaal dat hij besprak en helpt om de mens in zijn menselijke waardigheid te herstellen, niet in die van een dier, maar van een hoger wezen dat zich bevindt tussen de dieren en de goden en dat op geen ander op aarde lijkt.

---

*Vgl. hoofdst. 17, "De Theorie van Weismann".

De moderne antropologie houdt echter geen rekening met de geestelijke afstamming van de mens, noch met zijn etherisch begin op deze bol in deze ronde als de *oorsprong* van alle zoogdieren, zoals door dr. de Purucker werd besproken. Niet alle antropologen zijn het er zelfs over eens welke fossiele vormen van primaten beslist binnen de familie van de Hominidae vallen. In dit Aanhangsel wordt de term Hominidae of hominiden gebruikt voor alle vormen die de *biologische* voorouders van de mens hier op aarde hebben aangenomen — d.w.z. voor de groep van levende zowel als fossiele vormen, die strikt menselijk zijn* — in tegenstelling tot de Pongidae, de primatenfamilie die uit de staartloze mensapen bestaat die, anatomisch gezien, op de mens lijken: gibbon, gorilla, orang-oetan, chimpansee, en *hun* voorouders. Dat gebruik heeft het voordeel dat het overeenstemt met de theosofische opvatting dat de menselijke lijn zowel biologisch als geestelijk primair is ten opzichte van de zoogdieren.

Verscheidene jaren geleden bevestigde de algemeen geachte Finse antropoloog en tijdgenoot, Björn Kurtén, dat de primatenfossielen zelf (in tegenstelling tot de theorieën) onmiskenbaar duiden op het feit dat de mens nooit van de apen afstamde, en dat het juister zou zijn te zeggen dat de apen en mensapen afstamden van vroege voorouders van de mens.† Evenals dr. de Purucker, verklaart deze geleerde dat bij een vergelijkend onderzoek van alle kenmerken de mens de primitieve vorm is, terwijl de apen en mensapen de gespecialiseerde vorm zijn. De ruimte laat een enigszins volledige samenvatting van dr. Kurténs uitvoerige, gedetail-

---

*De term geslacht *Homo* slaat op het primatengeslacht binnen de Hominidae dat mede de moderne mens omvat *(Homo sapiens sapiens)* en een aantal uitgestorven soorten zoals de Neanderthaler. De term Simiae heeft zowel betrekking op de apen als de mensapen. Niet alle geleerden echter, zelfs niet de antropologen zelf, gebruiken al deze termen met even grote nauwkeurigheid. Ze moeten slechts worden gezien als de beste richtlijnen die de wetenschap tot dusver heeft opgesteld voor een betrekkelijk duidelijke classificatie van de betreffende stof.

†Vgl. zijn boek *Not from the Apes,* Pantheon Books, Random House, New York, 1972.

leerde anatomische vergelijkingen ter ondersteuning van deze stelling, niet toe. Jaren van studie hebben hem aangetoond dat in alle gevallen waarin voldoende fossiel materiaal beschikbaar is om een onderzoek naar de kenmerken van het skelet mogelijk te maken, een hominide of vroeg menselijke vorm niet kan worden aangezien voor een aapachtige. Dr. Kurtén merkt op dat zelfs al ten tijde van de eerste Australopithecinen, die ongeveer 4 tot 6 miljoen jaar voor heden worden gedateerd,* het anatomisch bewijsmateriaal een bevestiging inhoudt van de opgerichte houding van de mens. Dat geldt niet voor de aapachtigen, de fossiele of de levende, daar geen enkele aap een zodanige tweevoeter is als de mens. Hij beschouwt het als hoogst onwaarschijnlijk dat een menselijke voorouder ooit als een aap op handen en voeten heeft gelopen, of op zijn knokkels, zoals de Afrikaanse chimpansees en gorilla's doen. De fossiele getuigenis van de vele specialisaties die alle levende mensapen vertonen (vergeleken met de niet gespecialiseerde structuur van de mens), bewijst dat deze onafhankelijk van elkaar zijn ontstaan. Dr. Kurtén verhaalt dat een fossiele bovenkaak van een primaat, die in 1932 werd opgegraven in de Nagri formaties van de Siwalik heuvels in het noorden van India, en werd beschouwd als die van een vroege mensaap, door G.E. Lewis de naam *Ramapithecus* werd gegeven. Omdat hij er

*Wordt in dit Aanhangsel verwezen naar de datering van fossiel materiaal aan de hand van de betreffende afzettingen, dan is deze, tenzij anders vermeld, berekend volgens de kalium-argon methode, een techniek van stralingsmeting die berust op de langzame ontbinding van een kalium isotoop (kalium-40) in argon-40, een gas. Deze techniek wordt gebruikt om materiaal te dateren dat ouder is dan ongeveer 60.000 jaar; ze is beperkt tot vulkanische en plutonische rotsformaties. Evenmin als alle andere methoden om straling te meten, kan de kalium-argon techniek worden beschouwd als een beslissende meting van tijdsperioden, omdat ze berust op het geloof in een constante snelheid van de ontbinding van element-isotopen. Er bestaat geen enkele manier om bijvoorbeeld te bewijzen dat die isotopen 5 miljoen jaar geleden met dezelfde snelheid uiteenvielen als nu, vooral als de aarde en de stof zelf een evolutionair proces van verandering wordt toebedacht. Hoewel bij een groot deel van het huidig wetenschappelijk onderzoek voornamelijk gebruik wordt gemaakt van radiometrische methoden, moeten we de resultaten op zijn best als voorlopig aanvaarden.

enkele opmerkelijke menselijke trekken in zag, classificeerde Lewis *Ramapithecus* zelfs als een hominide. Kort daarop bevestigden W.K. Gregory en M. Hellman, bekende autoriteiten op het gebied van tandstelsels van primaten, de conclusies van Lewis en deze drie publiceerden hun bevindingen. Desondanks nam vrijwel niemand er nota van en het fossiel werd in feite genegeerd tot het laatst van de jaren 1960-'70. Toen onderwierpen Elwyn L. Simons, een vooraanstaand paleontoloog van de Universiteit van Yale en David R. Pilbeam, een oudleerling van Simons, het aan een zorgvuldige analyse, te zamen met andere dergelijke fossielen, die vergeten in de kisten van musea in verscheidene delen van de wereld lagen. Hun studie verschafte het overtuigende bewijs dat *Ramapithecus* niet een aapachtige was, zoals de naam te kennen geeft, maar een hominide.

Intussen had Louis B. Leakey, toen hij in het gebied van Fort Ternan in Kenia, Oost-Afrika, werkte, een fossiele bovenkaak van een ander type *Ramapithecus* gevonden. De Nagri formaties, waar de vele Indiase exemplaren werden opgegraven, zijn tussen de 8 tot mogelijk 14 miljoen jaar oud. Die bij Fort Ternan geeft men ruim 14 miljoen jaar, waardoor de Afrikaanse *Ramapithecus* de oudste wordt. Sedertdien zijn ook andere vondsten van deze fossiele hominide gedaan in Europa en China, maar die uit Afrika blijven de oudste die tot dusver werden ontdekt.

Naar de mening van dr. Kurtén houdt de betekenis van *Ramapithecus* verband met het feit dat men de mens lang heeft beschouwd als een afstammeling van *Dryopithecus* — dat wil zeggen, van een aapachtige vorm die mogelijk 6 of 7 miljoen jaar oud is.*

---

* *Dryopithecus* is de naam die aan een uitgebreide groep van zeer vroege antropoïde apen is gegeven die nu wordt beschouwd als de grondvorm van alle hogere apen. De meeste fossiele mensapen uit het Mioceen en het Plioceen, die in ouderdom variëren van 5 à 7 miljoen jaar tot ongeveer 20 miljoen jaar, zijn nu binnen dit enkele geslacht geclassificeerd. Hun oudste vertegenwoordigers verschenen in Afrika circa 20 miljoen jaar geleden; die van Europa en Azië zijn aanzienlijk later gedateerd, naar schatting ongeveer 15 miljoen jaar vóór heden.

Ramapithecus toonde aan dat een werkelijk hominide vorm minstens even lang als *Dryopithecus* had bestaan! Maar de beslissende bijdrage van *Ramapithecus* is het bewijs dat hij levert dat, als we van de meest recente (rond 7 miljoen jaar) teruggaan naar de oudste (14 miljoen jaar), de hominiden niet de aapachtigen naderen. Zelfs die vroegste vormen van *Dryopithecus* bezitten het gespecialiseerde tandstelsel — vooral de merkwaardige voorkiezen — dat karakteristiek is voor de mensapen, terwijl de hominide vormen een primitieve voorkies hebben. De wetenschap kent geen enkel geval waarin een vergelijkbare specialisatie, als ze eenmaal is verkregen, is verloren gegaan door een terugkeer naar de oorspronkelijke toestand.

Deze Finse geleerde gaat in zijn betoog zelfs nog verder. Van recentere vondsten van fossiele resten van primaten in 1966 door Simons in de woeste landstreek Fayum ten zuidwesten van Caïro, in Egypte, is de ouderdom vastgesteld op 25 tot 30 miljoen jaar. Toch vertonen deze resten dezelfde duidelijke verschillen in skelet tussen de aapachtige en hominide vormen* als die welke hierboven werden beschreven en miljoenen jaren dichter bij de tegenwoordige tijd zijn gedateerd. Alle fossielen van aapachtigen uit Fayum zijn van erg kleine wezens, waarvan de grootste, de *Aegyptopithecus,* niet groter is dan de gibbon van onze tijd. De periode waarin iedere aanwijzing ontbreekt dat hominide en aapachtige vormen elkaar naderen is op deze wijze met ongeveer 20 of meer miljoen jaar uitgebreid.

Dr. Kurtén vat zijn overtuigende analyse van de betekenis van deze fossiele getuigenissen samen in de conclusie dat "het meest logische antwoord dat door het fossiele bewijsmateriaal wordt ingegeven is dit: de hominiden stammen niet af van de apen, maar de apen kunnen van de hominiden afstammen."† Zijn

*In het bijzonder *Oligopithecus* en *Aegyptopithecus* als duidelijke aap- of mensaapachtige dieren en *Propliopithecus* als hominideachtige.

†Op. cit., blz.42.

conclusie, die niet op louter theorie is gebaseerd, maar op deskundig onderzoek van "harde" bewijzen, komt wat dit betreft nauw overeen met de theosofische opvatting. De theosofie, of de oude wijsheid, verklaart dat de denkende, fysieke mens als een afzonderlijk type al bijna 19 miljoen jaar op aarde bestaat. Het is echter van belang dat zulke uitspraken goed worden begrepen als we ze toepassen op het antropologische verleden dat we hier beschouwen. De theosofie zegt niet dat *alle* hominiden in precies dezelfde periode in langvervlogen tijden zelfbewustzijn verkregen. Het proces van het ontsteken van het vuur van het denkvermogen in de mens, dat tussen 18-19 miljoen jaar geleden begon onder de stammen die er karmisch gereed voor waren, ging daarna ongetwijfeld nog miljoenen jaren door voor diegenen die nog niet volledig gereed waren, en men kan zeggen dat het pas volkomen eindigde toen de 'deur' naar het mensenrijk halverwege het vierde wortelras door de natuur werd 'gesloten', welk punt omstreeks 8 of 9 miljoen jaar geleden zou zijn bereikt. Aldus wordt een enorme ruimte verschaft voor de individuele verschillen in ontwikkeling van het menselijk verstand en zijn fysiek brandpunt — de hersenen — binnen het geheel van de Hominidae, of het *geslacht* van de mens: dat wil zeggen, onder haar verschillende klassen.

Van een andere door dr. Kurtén besproken fossiele primaat, een wezen dat *Oreopithecus* wordt genoemd, is de ouderdom vastgesteld op ongeveer 12-13 miljoen jaar — dezelfde als die van de vormen van *Dryopithecus, Pliopithecus* (een voorouderlijke gibbon) en *Ramapithecus.* Alle bekende fossiele resten van *Oreopithecus* komen uit steenkoollagen in Italië en fossiele fragmenten ervan kent men al sedert 1871. Een goede vondst in 1958 van een volledig skelet van dit 1,20 m lange wezen bij Bacinello in Toscane toonde aan dat hij een aantal merkwaardige menselijke trekken heeft in zijn tanden, kaken, schedel en heupbeen. De *Oreopithecus* fascineert tegenwoordig vele antropologen, misschien omdat het een oude primatensoort is — in feite een van de oudst

bekende — die, naar het hun voorkomt, de mens dichter nadert dan elke andere. Een andere ontdekking van fossiele resten (1957), bestaande uit zeer grote kaken en afzonderlijke tanden, die alleen in de Kwangsi Provincie in het zuiden van China zijn gevonden, is die van *Gigantopithecus*. Hoewel hij tot de pongiden wordt gerekend, vertoont deze vorm ook verscheidene menselijke trekken, waaronder kleine hoektanden.

Welke betekenis heeft dit alles nu voor onze bespreking? In de eerste plaats leveren de fossielen, hoe ver we ook teruggaan, geen enkel bewijs dat hominide vormen ook maar in de geringste mate aapachtige kenmerken hebben vertoond, terwijl er anderzijds enkele bijzonder oude fossiele aapvormen zijn gevonden met bepaalde anatomische kenmerken welke op die van *hominiden* lijken. Hoe kan dit worden verklaard? Het is zeker verklaarbaar vanuit de theosofische opvatting over de oorsprong en de evolutie van de aapachtigen: (a) dat de apen voortkwamen uit vruchtbare verbintenissen tussen een "verstandeloze" of niet-zelfbewuste hominidestam en een hogere dierstam — waarvan we de ouderdom kunnen ramen op ongeveer 20-26 miljoen jaar; en (b) dat de antropoïden ongeveer 8 of 9 miljoen jaar geleden ontsproten uit vruchtbare verbintenissen van een gedegenereerde menselijke stam met afstammelingen van de vroegere rassenvermengingen, halfdierlijke stammen van typen die sedertdien zijn uitgestorven.* In langvervlogen geologische tijden leken deze beide aapachtige stammen, zegt dr. de Purucker, veel sterker op hun respectieve menselijke halfouders dan hun tegenwoordige afstammelingen, de nu levende apen en mensapen. De vroegere stammen ondervonden toen veel meer de dominerende menselijke invloed die zich in hun erfelijkheid deed gelden. De nu levende aapachtigen vertonen de gevolgen van een specialisatie die zich in de loop van miljoenen jaren van die invloed afwendde. Dit kun-

* Verg. *The Secret Doctrine,* II, 184, 191-2, 689; zie ook hfdst. 12 van dit boek.

nen we zowel in de embryo's als in de jonge leden van de tegenwoordige stammen van de aapachtigen zien — in het bijzonder in die van de mensapen. Zowel het embryo als het jonggeboren dier zijn veel "menselijker" in hun uiterlijk dan de volwassen dieren. Bovendien houdt de moderne antropologie geen rekening met de mogelijkheid dat enkele van de vroegere hominide-achtige fossiele vormen — zoals misschien de *Oreopithecus* en zelfs enkele van de Australopithecinen of andere zogenaamde bijna-mensen — wel eens voorbeelden kunnen zijn van vroege rassenvermengingen die deze stammen van wezens, die het midden houden tussen de hogere dieren en de mens, deden ontstaan. Deze bastaarden zouden buiten de ware menselijke tak vallen en zijn, zoals gezegd, uitgestorven. Slechts hun meer gedegenereerde of dierachtige nakomelingen, de mensapen en de apen, bestaan nog steeds in verschillende delen van de wereld en blijven door hun zwakke en vage biologische overeenkomsten met de werkelijke hominiden de geleerden intrigeren.

De Hominidae zijn Polygenetisch

We zien dus dat er belangrijke wetenschappelijke gegevens zijn die bijdragen tot een bevestiging van de hoge ouderdom van de mens als een vorm die zelfs superieur is aan die van de hogere dieren die tegelijk met hem bestonden. Het is voor onze bespreking bijna nog belangrijker, dat de wijze waarop sommige antropologen recente vondsten verklaren veeleer duidt op een polygenetische of polyfyletische afstamming dan op de monogenetische van de oudere theorie. Dit nieuwe perspectief, dat is gebaseerd op een studie van bestaand fossiel materiaal, omvat tot dusverre een periode van slechts enkele miljoenen jaren. Niettemin doet het denken aan de veel ruimere theosofische verklaring dat het eerste

wortelras van de mens – vele, vele miljoenen jaren geleden – een gewijzigde polygenese te zien gaf.

Volgens de leringen van de theosofische traditie verschenen er op verschillende plaatsen op aarde tegelijkertijd zeven afzonderlijke mensenstammen — die geslachten van Hominidae zouden kunnen worden genoemd. In hun vroegste vormen leken deze groepen zeer veel op elkaar, wat zeker het geval was tot de ontwikkeling van het zelfbewustzijn verstrekkende gevolgen onder hen teweeg begon te brengen in het laatste deel van het derde wortelras. Als gevolg van de verschillen in de wijze waarop, en de tijd waarin dat nieuwe bewustzijn zijn stempel op de individuele eenheden drukte, werd de differentiatie van de vormen van de verschillende stammen van hominiden naar verhouding versneld. De grootste verscheidenheid van de menselijke geslachten werd bereikt tegen het einde van de eerste helft van het vierde wortelras, ongeveer 8 of 9 miljoen jaar geleden. Toen bereikte deze differentiatie van vormen haar hoogtepunt en waren er wezenlijk verschillende typen van menselijke wezens die gelijktijdig op aarde bestonden.*

Sindsdien begonnen de menselijke stammen langzaam vormen van dezelfde soort aan te nemen, naarmate de gang van de natuur omlaag in de stof een wending nam en omhoog begon te gaan. Naar verluidt zijn slechts vier van de oorspronkelijke zeven stammen overgebleven, en als gevolg van vermenging, verschillen zelfs deze nu zo weinig van elkaar, behalve in enkele oppervlakkige bijzonderheden, dat het mogelijk is overal onmiddellijk een menselijk wezen — zelfs als het zich abnormaal heeft ontwikkeld — van elke andere bezielde levensvorm op aarde te onderscheiden. Leidt de wetenschappelijke voorstelling er nu toe die van de moderne theosofie te ontkennen of te bevestigen? Om deze vraag

*Het is vermeldenswaard dat overleveringen over de hele wereld overeenkomen op het punt dat de heel vroege mens in het algemeen een reusachtige gestalte had, terwijl latere stammen gestadig in grootte afnamen tot wat we tegenwoordig zien.

te kunnen beantwoorden, moeten we de explosieve veranderingen nagaan die de laatste 40 en zelfs 30 jaar in de antropologie hebben plaatsgevonden.

In de jaren veertig was de algemene opvatting van de geleerden dat de evolutielijn van de directe voorouders van de mens — d.w.z. van het geslacht *Homo* — niet ouder was dan op zijn allerhoogst 500.000 jaar. Men was van oordeel dat ze begon met de zogenaamde Java en Peking mens, nu *Homo erectus* genaamd. In 1959 werden schattingen voor deze afstamming op dramatische wijze verhoogd tot ongeveer 1,6 miljoen jaar, grotendeels, maar zeker niet uitsluitend, als gevolg van ontdekkingen die in Oost-Afrika door Louis en Mary Leakey waren gedaan. Daarna vond hun zoon Richard Leakey in 1972, in afzettingen waarvan de ouderdom op 2,6 miljoen jaar werd geschat, een fossiele hominide schedel en dijbenen die opmerkelijk veel op die van de moderne mens leken. De antropologische ramingen omtrent de ouderdom van onze directe voorouders werden met bijna nog een miljoen jaar verhoogd. In oktober 1975 maakte Mary Leakey bekend in Laetolil, Tanzania, op een terrein, niet ver verwijderd van vroegere vindplaatsen, kaken en tanden van een type van het geslacht *Homo* te hebben gevonden in afzettingen waaraan een vaste ouderdom van ongeveer 3,75 miljoen jaar was toegekend. Een jaar daarvoor, in 1974, groef dr. Donald C.Johanson van de Case Western Reserve University in het onherbergzame gebied van de Afar Driehoek in Ethiopië, ten noorden van de streek waar de Leakey's werkten, een bijna volledig skelet van een vrouwelijke hominide op dat, naar voorlopige schatting, ongeveer 3,5 miljoen jaar oud was. Ook andere antropologen die in Oost-Afrika werkten, hebben fossiele resten van vroege hominide typen gevonden waaraan een vergelijkbare ouderdom werd toegekend.

In hun recent baanbrekend veldwerk in Afrika hebben Richard Leakey en dr.Johanson hun conclusies en ideeën over het hele onderwerp uitgewisseld. Eén resultaat van hun werk is

van groot belang voor het ethisch perspectief dat het boek van de Purucker bevat als integrerend deel van de wetenschappelijke informatie: de volstrekte noodzaak van een daadwerkelijke broederschap onder alle mensen, willen wij onze evolutionaire reis volbrengen. Toen Richard Leakey in het voorjaar van 1975 aan het Pasadena City College een lezing gaf, vertoonde hij filmfragmenten over leven en werken van de huidige inheemse bewoners langs de oevers van het Meer van Turkana (vroeger het Rudolfmeer) in Oost-Afrika. De films lieten zien hoe de mensen hebben geleerd om zonder persoonlijke naijver met de hele gemeenschap te delen wat de omgeving hun voor hun voortbestaan biedt.

Leakey legde er de nadruk op dat zijn studie van prehistorische mensen hem had aangetoond dat ook zij in onderlinge samenwerking moeten hebben geleefd, op een manier die hemelsbreed verschilt van die van de "agressieve wilde", zoals onze voorzaten tegenwoordig in sommige populaire antropologische boeken zo vaak worden getypeerd. Hij zei dat de "stenen en beenderen" van mensen, meer dan een miljoen jaar oud, hem hebben overtuigd dat de vroegere mensen binnen hun eigen ecosysteem evenveel intelligentie en een even groot gevoel van menselijke solidariteit en mededogen moeten hebben tentoongespreid als sommige moderne mensen doen binnen hun ecosystemen die, hoewel van een hogere structuur en veel ingewikkelder door technische apparatuur, in termen van wezenlijke behoeften en belangen niet zoveel anders zijn. Met andere woorden, broederschap als een centrale kracht was miljoenen jaren geleden even essentieel voor het welslagen van de menselijke evolutie als in de tegenwoordige tijd; en verder hebben wij — de moderne *Homo sapiens* — ons bestaan niet te danken aan de "naakte aap" agressiviteit van onze voorouders, maar veeleer aan hun vermogen tot samenwerking.

Precies een jaar later, in het voorjaar van 1976, kondigden dr. Johanson en zijn team de ontdekking aan in de Afar Vallei van

ongeveer 150 beenderen van een groep van twee kinderen en drie tot vijf volwassenen, die allen bij elkaar werden gevonden en die naar men denkt zijn gedood bij een plotselinge overstroming of een soortgelijke ramp. Dit was de eerste maal dat een groep fossiele overblijfselen werd gevonden van mensen die genetisch nauw aan elkaar verwant waren, en dr. Johanson gelooft dat ze ons over de groei en ontwikkeling van hun soort veel kunnen vertellen. Johanson heeft deze groep geclassificeerd als *Homo* of mens, hoewel niet zover gevorderd als *Homo erectus* en schatte hun ouderdom op tenminste 3 miljoen en mogelijk 3,5 miljoen jaar. Op een gezamenlijke persconferentie die werd georganiseerd door de National Geographic Society in Washington, D.C., bespraken Johanson en Richard Leakey hun nieuwste vondsten en beiden legden er de nadruk op dat het fossiele verleden het bewijs levert dat "de mens een aangeboren neiging tot samenwerking heeft", want de prehistorische mensen jaagden in groepen, deden andere dingen samen en "keerden op een thuisbasis terug". Leakey zei:

> Men begint een beeld te krijgen van een sociale eenheid zoals men die bij geen enkel ander dier ziet. Het zijn niet alleen die oude beenderen die onze belangstelling hebben. Het is belangrijk om te weten of onze vroegste voorouders fatsoenlijke, samenwerkende wezens waren in plaats van moordlustige apen. Ik ben er zeker van dat de mens van roof leefde. Maar doden net als wij, doden uit laagheid — daarvoor is in het fossiele verleden in het geheel geen bewijs te vinden.*

De algemene opvatting onder antropologen was dat menselijke sociale groepen zich betrekkelijk recent ontwikkelden en niet veel verder teruggaan dan 60.000 jaar, de tijd van de Neanderthalermens!†

---

*Naar het verslag in *The Washington Post* van 9 maart en *The National Observer* van 20 maart 1976.

† Aangetoond is dat de voorstelling van de Neanderthalermens van La Chapelle-aux-Saints als een soort half-monster — lomp, lelijk, dierlijk en met het hoofd naar voren tussen de schouders zoals bij mensapen — die zelfs tot 1957 bestond, in alle opzichten

Paleoantropologische ontdekkingen in onze tijd hebben het duidelijker gemaakt dat verscheidene typen van hominiden, evenals "bijna-mensen" — zoals de *Australopithecus* — die parallel lopende maar andere wegen van evolutie volgden, tegelijkertijd op aarde moeten hebben geleefd. Een aantal antropologen van naam, waaronder Alan Houghton Brodrick,* nemen dit standpunt in, dat echter stellig niet algemeen wordt aanvaard. Johannes Hürzeler, directeur van het Natuurhistorisch Museum in Bazel, Zwitserland, die de in Bacinello in 1958 gevonden *Oreopithecus* in bezit kreeg, is van mening dat dit wezen een lijn van evolutie heeft gevolgd die parallel loopt met die waarvan de moderne mens afstamt, maar dat het een "doodlopende weg" was, zodat die vorm uitstierf. Op de zojuist genoemde gezamenlijke persconferentie legde Leakey bewijzen over van een 1,5 miljoen jaar oude *Homo erectus* in Afrika en zei dat de Peking en Java exemplaren, waaraan vroeger een ouderdom was toegeschreven van 500.000 jaar, waarschijnlijk veel ouder zijn. Hij ziet nog twee andere soorten die tegelijk met *Homo erectus* meer dan een miljoen jaar geleden op aarde hebben bestaan, ofschoon deze later als typen zijn

---

onwaar is. In dat jaar werd het skelet onderzocht door William Straus van de Johns Hopkins University en Alec Cave van het St. Bartholomew's Hospital Medical College in Londen. Zij ontdekten dat het het skelet was van een van het type afwijkende oude man, die aan gewrichtsontsteking van de kaken, de ruggegraat en mogelijk van de ledematen had geleden; en dat de reconstructie van de schedel, vooral aan zijn basis, onbevredigend was. M. Boule, van het Institut de Paleontologie Humaine in Parijs, die het skelet tussen 1908 en 1912 had onderzocht en gereconstrueerd, stelde het hogelijk gewaardeerde en hogelijk misleidende rapport samen over de aapachtige houding en gang van de Neanderthaler. Het is nu bekend dat de Neanderthaler — wiens betrekkelijk verspreid voorkomende resten sindsdien zowel in Afrika en Azië als in Europa zijn opgegraven — net zo rechtop liep als wij en dat hij als we hem in de straten van een van onze steden zouden kunnen zien lopen, niet meer aandacht zou trekken dan vele van de moderne inwoners. De Neanderthalermens heeft "lange tijd zij aan zij" geleefd met andere typen van *Homo sapiens,* en enkele van zijn resten zijn volgens antropologische schattingen uit onze tijd tussen 120 en 200 duizend jaar oud.

*Deze bekende Britse antropoloog heeft heel veel bewijsmateriaal voor dit vermoeden verzameld in zijn studie, *Man and his Ancestry,* Premier Books, Fawcett World Library, New York, 1964.

verdwenen. Het perspectief van de parallel lopende ontwikkeling, gepaard gaande met het uitsterven van verscheidene oude stammen, verklaart goeddeels waarom de antropologen er niet in slagen alle bestaande fossielen van mensachtige wezens met elkaar te verbinden tot één rechte lijn van opvolging die naar de moderne mens leidt.

Met betrekking tot de Hominidae – de veel bredere categorie van de familie van de mens als geheel en niet alleen *Homo sapiens* of onze directe en onmiddellijke voorouders — heeft zich een even indrukwekkende uitbreiding naar het verleden voorgedaan als die we hierboven bespraken. Nog aan het einde van de jaren veertig was de algemene opvatting van de antropologen – die nog steeds op zoek waren naar een gemeenschappelijke schakel tussen de pongiden en de hominiden – dat deze ongeveer 6 of 7 miljoen jaar geleden afzonderlijke wegen van evolutie begonnen te volgen vanuit de een of andere gemeenschappelijke voorouder, waarbij men voornamelijk dacht aan *Dryopithecus*. Bovendien werd door de herclassificatie van *Ramapithecus* tegen het einde van de jaren zestig en zijn coördinatie met verwant fossiel bewijsmateriaal in andere delen van de wereld, aangetoond dat een verscheidenheid van echte hominiden — typen die uiteraard minder geëvolueerd waren dan die van ons eigen geslacht *Homo* — al 15 en mogelijk zelfs 20 of meer miljoen jaar geleden bestonden.

De 3 of 4 miljoen jaar die tegenwoordig aan ons eigen geslacht *Homo* worden toegeschreven, doen zien dat de mens een mens en niets minder dan een mens is geweest, vrijwel zoals we hem anatomisch en uit het oogpunt van hersenontwikkeling kennen, gedurende een tot dusverre onvermoed lange periode. Die periode is, tussen twee haakjes, ongeveer de ouderdom die de moderne theosofie aan het tegenwoordige mensentype van het vijfde wortelras toekent sedert zijn eerste of *vroegste* verschijning als een variant of speling van de natuur tegen en in het midden van het vierde of zijn moeder-wortelras. Maar als ras of geslacht,

dat zijn eigen specifieke karakter vertoont dat volkomen verschilt van dat van het moederras, wordt aan de mensheid van ons vijfde wortelras slechts een ouderdom van ongeveer één miljoen jaar toegekend. Het fossiele verleden dat zich voor ons ontrolt lijkt niettemin aan te tonen dat een *reeks* van hominide zowel als bijna-hominide typen deze vroege *Homo* overlapten, die zelf binnen zijn eigen soort een aantal verschillen aan de dag legde.

Om elk misverstand te voorkomen, moet erop worden gewezen dat de theosofie niet zegt dat al deze fossiele typen van hominiden deel uitmaakten van de stroom van de menselijke evolutie die direct leidde tot *Homo sapiens sapiens* of het hedendaagse mensentype. Welke daarvan dat wel deed, is natuurlijk een hoogst omstreden vraag. Eén recensent drukte het kortgeleden als volgt uit: "wie verklaringen aflegt over de menselijke afkomst betreedt een mijnenveld", zowel vanwege de betrekkelijk snelle opeenhoping van nieuw fossiel en verwant bewijsmateriaal, als de veranderende denkbeelden van wetenschapsmensen over de vraag hoe de menselijke biologische evolutie van de prehistorie tot nu is verlopen.

De opvallende veranderingen in de antropologie zetten zich nog steeds voort. Ze hebben allerminst alle antropologen overtuigd dat hominiden niet uit de een of andere werkelijk pongide voorvader voortkomen; maar wel hebben ze aangetoond dat een dergelijke veronderstelde afwijkende ontwikkeling alleen in een uiterst ver verleden kon hebben plaatsgehad — naar schatting 20 miljoen jaar, om een rond getal te gebruiken, of nog langer geleden. We zouden ons vergissen als we uit de argumenten in dit Aanhangsel de gevolgtrekking zouden maken dat alle antropologen hetzelfde denken over de schat aan fossiel bewijsmateriaal dat is en wordt vergaard, of zelfs over de ouderdom die eraan wordt toegekend. De geleerden houden er over de betekenis van hominide en aapachtige fossiele kenmerken geen volkomen gelijke theorieën op na, en ze zijn het er zelfs evenmin altijd over eens

welke hominide en welke aapachtig zijn. Niettemin komt er een beeld naar voren dat heel wat duidelijker is dan dat waarmee antropologen van vijftig of zestig jaar geleden werden geconfronteerd. Hoe onvolledig het ook mag zijn — en het is onvolmaakt — in het algemeen blijkt het de antropogenesis te ondersteunen die in deel II van *The Secret Doctrine** van H.P. Blavatsky wordt geschetst.

Het onderscheid tussen de antropologie en de oude wijsheid is, kort gezegd, in hoofdzaak een kwestie van benadering. De eerste poogt een levensvatbare evolutietheorie te ontwikkelen op grond van de fysieke veranderingen waarvan bekend is dat ze in lichaamsvormen hebben plaatsgehad; de laatste beschouwt de mens in de eerste plaats als een monade van bewuste energie die een reeks van stoffelijke voertuigen ontwikkelt met het doel daarin zijn inherente mogelijkheden op steeds vollediger wijze tot uitdrukking te brengen.

Het Mysterie van het Menselijk Brein

In de afgelopen jaren heeft de wetenschap in toenemende mate aandacht geschonken aan een verschijnsel bij de mens dat, als hij alleen als een hoger dier en niets anders moet worden gezien, wel bijzonder merkwaardig is. Gezien de vereiste geologische tijd en het uitermate lage tempo van evolutionaire verandering en ontwikkeling volgens de darwinistische theorie, onthullen de fossiele Hominidae, in vergelijking met andere levensvor-

*Voor een volledig en belangwekkend verslag over de ontwikkeling van het denkbeeld van de evolutie sinds de tijd van de Griekse filosofen tot aan het begin van de negentiende eeuw, zoals moderne geleerden die zien, verwijzen we naar *The Great Chain of Being* van Arthur O. Lovejoy, Harvard University Press, 1936 en 1964. Dit boek is gebaseerd op de door Lovejoy aan de Harvard Universiteit in 1933 gehouden William James Lezingen over Filosofie en Psychologie.

men van zoogdieren, een spectaculaire plotselinge toename van de grootte van de menselijke hersenpan. De vergroting van de schedel concentreert zich hoofdzakelijk op de grote hersenen of het voorste deel van de hersenen dat bij alle hogere zoogdieren de rest van de hersenen bedekt. De menselijke grote hersenen bestaan uit een rechter- en een linkerhelft en verbindend weefsel, en worden geacht de zetel te zijn van de bewuste mentale processen, in tegenstelling tot de kleine hersenen of de hersenkwabben die achter en onder de grote hersenen liggen. De kleine hersenen zijn de zetel van waaruit de onwillekeurige lichaamsbewegingen worden beheerst en zij zetten de algemene instructies van de grote hersenen om in nauwkeurige opdrachten. Over het algemeen geldt dat hoe groter de grote hersenen zijn, hoe groter het gebied is van de schors of buitenste laag van de geplooide rozeachtig grijze stof. De wetenschap is van oordeel dat het aantal van deze windingen van de schors een soort aanwijzing is voor het relatieve hersenvermogen of de denkkracht van de mens. Bij de dieren vindt men geen ontwikkeling van grote hersenen of hersenschors die, wat de zogenaamde "associatieve" of "interpretatieve" schors van de voorhoofdskwab en de pariëtale kwab betreft, met die van de mens kan worden vergeleken.* Dit is het hersengebied waarvan wordt aangenomen dat het verantwoordelijk is voor het denken en het zelfbewustzijn.

Het menselijk brein blijft voor wetenschappelijke onderzoekers een raadsel. Het bestaat in feite, naar de opvatting van neurologen, uit drie en misschien vier soorten hersenen. De hersenstam, bekend als de "oude" of "reptielen" hersenen, bevindt zich aan het boveneinde van het ruggemerg. Daarboven en ervoor ligt het limbisch systeem of het "oude zoogdier" brein. Het limbisch systeem bestaat uit de amygdala, de hypofyse, de pijn-

*Sommige onderzoekers, met name dr. John C. Lilly, beweren dat dolfijnen en sommige walvissen, zoals de potvis, goed ontwikkelde gebieden van associatieve hersenschors bezitten, die ze vergelijken met wat in de menselijke hersenen aanwezig is.

appelklier, de hippocampus, de thalamus en de hypothalamus: een groep kleine, hoogst belangrijke organen waarvan de geleerden geloven dat het overblijfsels zijn uit een vroegere fase van de zoogdierevolutie. Deze organen regelen en controleren nog steeds in grote mate het autonome zenuwstelsel en de emoties. Ze beïnvloeden ook wat er omgaat in de grote hersenen, het "cognitieve" of derde brein. Dit derde of "nieuwe zoogdier" brein omhult de andere en bepaalt de vorm van de hersenen. De kleine hersenen, het vierde belangrijke orgaan, dat onder de "knobbel" in het achterhoofd ligt, worden gewoonlijk niet tot het driedelige brein gerekend.

Ook hier vinden we enkele aanknopingspunten met de theosofische opvatting over de menselijke hersenen als geheel en ook over de functies van de pijnappelklier en de hypofyse (zie voor meer gegevens hoofdstuk 16 van dit boek). Zoals dr. de Purucker uiteenzet, raakten de twee organen van het limbisch systeem, die bekend staan als de hypofyse en de pijnappelklier, gedurende het prille begin van onze evolutie als ras op de achtergrond, naarmate de bewuste mentale werkzaamheid of het denken — een functie van *manas* of het "verstand" — tegen het einde van het derde wortelras als menselijke activiteit ging overheersen. Maar in de verre toekomst zullen deze klieren — de fysieke zetel van de geestelijke intuïtie van de mens en van zijn kosmische visie van de waarheid — opnieuw bewust worden gebruikt en zullen mogelijk een verdere fysieke verandering teweegbrengen in de vorm en de grootte van de menselijke hersenpan of schedel.

Laten we nu terugkeren tot het raadsel van de grootte van de huidige schedel van de mens. Een bekend antropoloog, dr. Loren Eiseley, heeft de stoute uitspraak aangehaald* van twee geleerden, M.R.A. Chance en A.P. Mead, dat er "geen voldoende argumenten zijn aangevoerd om zo'n groot cerebrum (grote hersenen) als

---

**Symposia of the Society for Experimental Biology,* VII, "Evolution", Academic Press, New York, 1953; blz. 395.

dat van de mens te verklaren." Dat wil zeggen, is onze conclusie, geen *biologische* of geen *darwinistische* argumenten. Dr. Eiseley merkt dan op dat, terwijl alle andere levensvormen van zoogdieren bepaalde *fysieke* specialisaties vertonen, de mens een eigen merkwaardige specialisatie van een meer abstract en algemeen karakter bezit: zijn hersenen. De hersenen van de mens zijn meer dan tweemaal zo groot als die van een veel groter verwant wezen (de gorilla), en hun grootte verdrievoudigt zich gedurende het eerste levensjaar buiten de moederschoot, wat afwijkt van alles wat we uit de wereld van de bezielde levensvormen kennen. Aangezien de menselijke hersenen de erkende zetel zijn en het brandpunt vormen van het bewustzijn van de mens dat hem maakt tot wat hij is en onderscheidt van de dieren, levert dr. Eiseley hier een wetenschappelijke aanvulling van het aloude axioma dat de mens niet zijn lichaam is maar de denker van binnen.

Als geleerde met verbeeldingskracht, denkt dr. Eiseley na over de explosieve haast waarmede de mens "uit het eeuwige heden van het dierenrijk ontsnapte en kennis verkreeg van verleden en toekomst", en concludeert dat "het Paradijsverhaal een grootsere allegorie is dan de mens zich ooit heeft voorgesteld."

> Er is alle reden om aan te nemen dat, wat de aard van de krachten ook is die betrokken zijn bij de vorming van de menselijke hersenen, een langdurige traag verlopende wedijver tussen de ene groep mensen en de andere, of tussen het ene ras en het andere, niet tot dergelijke analoge mentale mogelijkheden onder alle volkeren zou hebben geleid. Iets — de een of andere factor — is aan onze wetenschappelijke aandacht ontsnapt.*

De theosoof ziet in het proces dat wordt aangeduid met de "nederdaling van de mānasaputra's" de werkelijke "factor" die de mens naast en boven de hem verwante soorten op aarde plaatst. Door een creatieve en geestelijke daad begiftigden evolu-

---

**The Immense Journey,* Random House, New York, 1946; blz. 91.

tionair oudere wezens van een hogere standing dan onze mensheid de Hominidae met een deel van hun eigen zelfbewustzijn. Met andere woorden, de allegorie van de verdrijving van Adam en Eva uit een "Hof van Eden" betekent de overgang van de niet-zelfbewuste mens naar de zelfbewuste mens. Hieruit ontstond ons besef van tijd en ruimte, van verleden en toekomst, evenals de eis die de natuur ons stelt, ons bezig te houden met het leren kennen van onszelf als besluitvormers, die de volle verantwoordelijkheid voor hun gedachten en handelingen hebben aanvaard.

Als wetenschappelijke analyse houdt de verklaring van dr. Eiseley de erkenning in dat er in het een of ander (voor de wetenschap) nog niet vastgesteld tijdperk in het verleden een eerste verbinding tot stand kwam tussen stralende *intelligentie* en beender-, spier- en zenuwweefsel, op een manier die voordien nooit was voorgekomen en die op dramatische wijze en voorgoed een ommekeer in de ontwikkeling van onze soort teweegbracht. Hij dogmatiseert niet, maar laat het aan zijn lezers over om uit wat hij naar voren brengt hun eigen gevolgtrekkingen te maken. Niettemin mogen we concluderen dat Eiseley gelooft dat een dergelijke gebeurtenis of een dergelijk proces die "andere factor" is die aan de aandacht is ontsnapt.*

Op dit punt gekomen is het de moeite waard een paar opmerkingen te maken over de bevindingen van de moderne neurologie met betrekking tot de menselijke hersenen. Vele onderzoekers op het terrein van de hersenen blijven van mening dat, wanneer de stof voldoende ingewikkeld is georganiseerd — zoals met de hersenen

---

*Ook dr. Kurtén is getroffen door de onverklaarbaar snelle toename van de grootte van de hersenen bij bepaalde hominide vormen in vergelijking met andere die gelijktijdig hebben geleefd. Hij acht het hoogst waarschijnlijk dat dit twee of drie miljoen jaar geleden plaatsvond, maar is niet in staat het voorval te verklaren:

"We kunnen gissingen maken, en het is gerechtvaardigd dat te doen, maar we weten het niet zeker. We kunnen alleen zeggen dat het er, gezien de beschikbare bewijzen, op lijkt dat de ontwikkeling van de grootte van de hersenen gedurende het Pleistoceen plotseling tenminste tweemaal zo snel verliep." *(Not from the Apes,* blz. 136)

Hij schat dat het Pleistoceen iets meer dan drie miljoen jaar geleden begon.

het geval is – ze eigenschappen begint te vertonen die we met het verstand in verband brengen. Dat is natuurlijk het orthodoxe standpunt van de reductionisten onder de wetenschapsmensen: zij die proberen alle biologische processen uit te leggen aan de hand van dezelfde verklaringen (zoals natuurkundige wetten) die scheikundigen en natuurkundigen gebruiken voor de zogenaamde onbezielde stof.

Tot voor enkele tientallen jaren vorderde het hersenonderzoek maar langzaam, en van de vijf of zes mensen die op dit terrein als vooraanstaand worden beschouwd, denken enkelen anders dan hun collega's reductionisten; zij allen worden op de een of andere wijze beschreven als mensen die als resultaat van hun eigen wetenschappelijke werk tot een religieus of mystiek besef van de aard van het menselijk bewustzijn zijn gekomen. Een van deze voorlopers in het bijzonder, Sir Charles Sherrington, kon na een lange en briljante carrière op het terrein van het hersenonderzoek niet méér zeggen dan dat "wij het verband tussen hersenen en verstand niet slechts als onopgelost moeten beschouwen, maar dat zelfs een basis voor een allereerste begin nog altijd ontbreekt."* Sherrington concludeerde dat het wezen van de mens uit "twee fundamentele elementen" bestaat — hersenen *en* verstand — en dat de werking van de hersenen het verstand niet verklaart. In 1975 kwam zijn eminente leerling, dr. Wilder Penfield, na een even lange en geslaagde carrière op het terrein van het hersenonderzoek, nadrukkelijk voor de dag met hetzelfde standpunt, en hij zei:†

Omdat het mij als zeker toeschijnt dat het altijd volslagen onmogelijk zal zijn het verstand te verklaren op basis van de zenuwwerking in de hersenen, en omdat het mij voorkomt dat het verstand zich gedurende het hele leven van een individu onafhankelijk ontwikkelt en tot rijpheid komt alsof het een blijvend

*"Wraparound", *Harper's,* deel 251, december 1975; blz. 6.

†*The Mystery of the Mind,* Princeton University Press, Princeton, 1975; blz. 80.

element is; en omdat een computer (wat de hersenen zijn) moet worden geprogrammeerd en bediend door iets dat in staat is tot onafhankelijk begrip, voel ik mij genoodzaakt voor de stelling te kiezen dat ons wezen moet worden verklaard op basis van twee fundamentele elementen. Dit biedt, naar mijn mening, de beste kansen om tot het uiteindelijke begrip te komen waarnaar zo vele vastberaden wetenschapsmensen streven.

Hier hebben we opnieuw een situatie, als resultaat van recent intensief onderzoek in één tak van de nieuwe wetenschap, die streng wetenschappelijke en eerlijke onderzoekers — enkele van de meest vooraanstaanden op hun gebied — ertoe heeft gebracht te erkennen dat de krachten die in het verstand van de mens werken, iets anders zijn dan de biologische werking van zijn hersenen. Wat het theosofisch perspectief in dit verband nog dichter nabijkomt, is te vinden in de volgende woorden van dr. Oliver Sacks, een neuropsycholoog aan het Albert Einstein College of Medicine in de Bronx, New York, en schrijver van verscheidene boeken over het menselijk bewustzijn:*

Het gehele organisme is een functionele eenheid: wij zijn ons dus niet alleen met onze hersenen bewust; we zijn bewust met ons gehele zelf. . . . Het is niet aan te nemen dat de oorsprong van het bewustzijn in ons alleen ligt. Ons bewustzijn is als een vlam of een bron, die uit oneindige diepten omhoogkomt. We geven door en herscheppen, maar we zijn niet de eerste oorzaak. We zijn vaten of trechters voor wat boven ons staat. Uiteindelijk weerspiegelen we de natuur die ons maakte. De natuur komt tot zelfbewustzijn door ons.

De Bijdrage van Alfred Russel Wallace

Dr. Eiseley heeft de zaak van de waarheid een goede dienst bewezen door enkele van de bevindingen en conclusies van Alfred

*"Wraparound", december 1975; blz. 5.

Russel Wallace, de grote tijdgenoot van Darwin, te doen herleven. Het was Wallace bijvoorbeeld die de door hen beiden ontdekte theorie edelmoedig "Darwinisme" noemde. Het was ook Wallace die in 1913 betoogde dat de Piltdown schedel niet veel, zo al iets, bewees omtrent de menselijke evolutie. Deze beroemde schedel en kaak, die veertig jaar later op een grap bleken te berusten, schenen voor vele darwinisten de bevestiging te betekenen van hun denkbeelden over een "ontbrekende schakel" tussen pongiden en hominiden, die de afstamming van de mens van een aapachtige voorvader zou bewijzen. Maar Wallace geloofde niet in wat de Piltdown schedel *scheen* te onthullen over de aard van het proces waardoor de menselijke hersenen waren geëvolueerd. Darwin zag in het verschijnen van de mens met zijn unieke hersenen slechts het ongerichte spel van die natuurkrachten die, naar hij meende, ook het overige deel van de levende wereld van planten en dieren hadden voortgebracht. Wallace liet echter dit standpunt al gauw varen en kwam in de plaats daarvan met een theorie over een gerichte goddelijke leiding van het *menselijk* evolutieproces. In hun wanhopig zoeken naar de benodigde ontbrekende schakels tussen mens en aap, stelden de darwinisten het zo voor dat de nog levende inboorlingenstammen die rol vervulden! Op grond van een jarenlange ervaring onder zulke stammen in tropische archipels, weerlegde Wallace de bewering van de darwinisten dat ze mentaal minderwaardig waren. Hij verklaarde daarentegen dat de mentale vermogens van de inboorlingen verre overtroffen wat ze nodig hadden om de eenvoudige activiteiten te kunnen verrichten voor de voedselvoorziening waardoor ze bleven leven. Gebruik makende van de argumenten van de darwinisten zelf, toegepast op de mens, vroeg hij: "Hoe komt het dan dat er een orgaan werd ontwikkeld dat de behoeften van zijn bezitter zover te boven gaat? De natuurlijke selectie zou de wilde alleen hebben kunnen begiftigen met hersenen die een klein beetje beter zijn dan die van een aap, terwijl hij in feite

hersenen bezit die maar heel weinig minder zijn dan die van het gemiddelde lid van onze geleerde genootschappen."*

Tegenwoordig geldt voor de wetenschap als een algemeen aanvaarde zaak dat geen enkel ras of volk een beter mentaal vermogen bezit dan andere. In wezen betoogde Wallace dat een snelle ontwikkeling van de hersenen zou betekenen dat er in de mens een goddelijk gerichte kracht aan het werk is. Zijn de mentale krachten van de mens eenmaal ontwaakt, dan zou zijn slagen of falen in het evolutieproces eerder afhangen van mentale en morele eigenschappen dan van fysieke factoren, en zou hij voortbestaan zonder veel fysieke veranderingen, behalve voor zover de ontwikkeling van de intellectuele vermogens zich weerspiegelden in vorm en grootte van de schedel. Die stammen die deze mentale en morele vooruitgang niet bijhielden zouden, zo zei Wallace, uitsterven en plaats moeten maken voor stammen die dat wel deden. Dit alles is duidelijk theosofisch. De darwinisten wonnen echter het pleit en de opvattingen van Wallace werden, ondanks hun logica en helderheid, door de latere evolutionisten vrijwel genegeerd. Wallace had ook aangevoerd, en op dezelfde logische gronden, dat hoe dichter dit onderzoek het beginpunt van de menselijke familie naderde, des te gevarieerder de lichamelijke structuren van de hominiden zouden zijn, zulks in overeenstemming met de uiteenlopende gevolgen die het verstand of het zelfbewustzijn in de verschillende eenheden zou teweegbrengen — een theorie die door latere antropologische ontdekkingen krachtig werd gesteund.

Bepaalde vorderingen in de wetenschap die samenhangen met de resultaten van het hersenonderzoek bij mensen, dienen hier te

---

*Zoals geciteerd in Eiseley's *The Immense Journey,* blz. 83-4. Voor een vollediger uiteenzetting van de standpunten van Wallace verwijzen we naar zijn *Contributions to the Theory of Natural Selection,* in het bijzonder de hoofdstukken 9 en 10; eerste druk, 1870; herdrukt door AMS Press, New York, 1973. Zie ook zijn *Darwinism,* in het bijzonder hoofdstuk 15, "Darwinism Applied to Man", Macmillan & Co., New York & Londen, 1889.

worden vermeld. Het is een feit dat de meeste hedendaagse antropologen erkennen dat zuiver biologische verklaringen van menselijke gedragsaanpassing onvoldoende zijn. Terwijl de mens, zoals alle andere bezielde levensvormen, zich aan de omgeving moet aanpassen, hebben pogingen om menselijke gedragspatronen in verband te brengen met eenvoudige geografische of zelfs genetische factoren, altijd gefaald. Tegenwoordig rangschikken de geleerden die hoofdfactoren die zij in het menselijk aanpassingsgedrag waarnemen, onder één woord: *cultuur* — dat wil zeggen een geïntegreerd patroon dat denken, spreken, handelen en produceren insluit, en dat uitgaat van het vermogen van de mens om te leren en om kennis over te dragen aan volgende generaties. De mens wordt niet met cultuur geboren, maar met het vermogen om cultuur te verwerven. Hij reageert niet alleen op het milieu, zeggen ze: hij verandert en transformeert het bewust. Terwijl bij de dieren het gedrag overwegend instinctief is, is het bij de mens bijna geheel een produkt van de cultuur, die door onderwijs en wetenschap wordt overgedragen en weerspiegelt het niet een vast stel prikkels, zoals bij de dieren het geval is.

In zijn in 1962 verschenen werk, onderschreef de vooraanstaande geneticus van de menselijke evolutie, Theodosius Dobzhansky, dit standpunt onmiskenbaar door te zeggen dat sinds heel oude tijden "de mens zijn omgeving vaker heeft aangepast aan zijn genen dan zijn genen aan zijn omgeving."* In de mens is de biologische evolutie duidelijk ondergeschikt aan de culturele evolutie; de voornaamste determinanten van het menselijk gedrag zijn noch van anatomische noch van genetische aard, zoals bij de dieren. Daarom is het menselijk gedrag een functie en een gevolg van het *innerlijk* bewustzijn dat grotendeels door de hersenen werkt — dat wil zeggen, de grote hersenen van de mens.

Als we ons nu tot de moderne theosofie wenden, zien we dat

---

*In zijn *Mankind Evolving,* Yale University Press, New Haven, 1962; blz. 319.

de oorsprong van deze kenmerkende menselijke cultuur is te vinden in het geweldige "mānasaputrische gebeuren", waarnaar we reeds hebben verwezen en dat het latente menselijke bewustzijn snel tot activiteit bracht. De ontwaakte vroege mensenstammen uit het laatste deel van het derde wortelras worden beschreven als de bouwers van de eerste steden uit lava en steen, de verbouwers van de eerste gewassen, de makers van de eerste gereedschappen en kunstwerken, enz. Zo gezien, is cultuur een afspiegeling op dit aardse gebied van de werking van het kenmerkende menselijke bewustzijn of de monade, naar de mate dat dit bewustzijn heeft geleerd zijn scheppende vermogens te openbaren. De uitingen van de menselijke scheppende vermogens vertonen, zoals we allen weten, onvolmaaktheden en fouten, en vaak wordt het milieu door de mens meer geschaad dan ten goede gewijzigd en dan keert de natuur zich tegen hem. Hoewel de natuurkunde en de theosofie dit onderwerp vanuit verschillende hoeken of standpunten benaderen, komen de gedachten erover niettemin duidelijk tot elkaar, afgezien van de methoden van analyseren. Dit samengaan is op juiste en beknopte wijze weergegeven in de titel van het in 1942 verschenen boek, *Man Makes Himself.** Die studie is slechts één voorbeeld van wat in feite een zich uitbreidende literatuur is, gewijd aan het unieke karakter van de menselijke cultuur, en waarvan we gerust kunnen zeggen dat ze is begonnen met de geschriften van Wallace. Ze is te veelomvattend om hier te behandelen.

---

*Van V. Gordon Childe, Watts, Londen. Voorbeelden van andere werken die de wetenschappelijke houding ten opzichte van de menselijke culturele evolutie bespreken zijn *The Human Imperative* van Alexander Alland Jr., Columbia University Press, New York, 1972; en *Naked Ape or Homo Sapiens?* van John Lewis en Bernard Towers, Garnstone Press, Londen, 1969. Dr. Alland is antropoloog, dr. Towers anatoom en dr. Lewis wetenschappelijk schrijver met een universitaire opleiding in natuurwetenschap en antropologie.

Enkele Ontdekkingen van de Nieuwe Biologie

De opmerkelijke vorderingen in de genetica en het celonderzoek van de nieuwe biologie hebben veel bijgedragen tot de bevestiging van de verklaringen van dr. de Purucker dat (a) wat de wetenschap een cel noemt, een oneindig klein brandpunt van kosmische krachten is waardoor deze krachten tot fysieke manifestatie komen; en (b) dat er talloze en in feite bijna ontelbare ontwikkelingsmogelijkheden, verborgen of latente vermogens, in een cel aanwezig zijn. Al deze trachten zich tot uitdrukking te brengen, zei hij, en vele daarvan moeten eeuwenlang hun tijd afwachten voordat de gelegenheid zich voordoet, àls ze ooit komt: dat wil zeggen, totdat het geschikte karmische milieu of "veld" de weg opent waardoor ze zich kunnen openbaren. Daar de nieuwe biologie een fysische wetenschap is, heeft ze natuurlijk geen formele voorstelling van de onzichtbare goddelijk- geestelijke monade die deze innerlijke en metafysische krachten leidt en aanspoort, en haar bewijsmateriaal heeft alleen te maken met de chemie van de genetica op het moleculaire niveau. Maar haar bewijzen zijn niettemin voor ons betoog overtuigend, omdat deze ontdekkingen op het stoffelijk vlak overeenstemmen met en in feite de inhoud weerspiegelen van de ruimere theosofische uitspraken. Deze laatste omvatten behalve ontdekkingen of gegevens van het stoffelijk vlak die van verschillende andere gebieden van het zijn.*

Sedert de jaren veertig hebben biologen intensieve onderzoekingen gedaan op het terrein van de biochemie door middel van wat moleculaire biologie wordt genoemd. Dit nieuwe terrein,

---

*Maar dit verschil tussen de zaken waarmee de wetenschap en de theosofie zich bezighouden is, filosofisch gesproken, van essentiële betekenis, zozeer dat volgens H.P. Blavatsky de enige reden tot onenigheid tussen de theosofie en de wetenschap is, dat deze laatste niet het bestaan erkent van een astraal of etherisch gebied binnen het stoffelijke, waardoor innerlijke en geestelijke krachten het laatstgenoemde beïnvloeden en vormen. (Zie *The Secret Doctrine*, II, 149.)

maakt gebruik van elektronenmicroscopen die in staat zijn de ingewikkelde moleculen waar te nemen waaruit het bezielde leven wordt voortgebracht. Andere even opmerkelijke technieken, zoals röntgenkristallografie, dragen er ook toe bij het onderzoek uit te breiden tot aan de uiterste grenzen waar het fysieke leven overgaat in astrale levenskrachten; biologen zullen zo'n term als deze laatste, die te maken heeft met een gebied dat buiten hun gezichtskring valt, nog niet gebruiken. Om de conclusies van de nieuwe biologie te kunnen begrijpen, moeten we zorgvuldig overdenken wat ze te berde brengt over de plantaardige, dierlijke en menselijke cellen — dat wil zeggen, cellen van bezielde levensvormen, onderscheiden van de levensstructuren van de minerale en elementale rijken, welke laatste een theosofische term is voor de klassen van natuurkrachten op aarde, die de structuren van alle levensvormen van de planeet bijeenhouden.*

Iedere cel in bezielde levensvormen heeft het vermogen zich te vermenigvuldigen gedurende de levensperiode van de individuele eenheid waarvan ze deel uitmaakt. Maar geslachtscellen zijn, zoals Dobzhansky zegt:

> in aanleg onsterfelijk; elke geslachtscel kan inderdaad onder gunstige omstandigheden een nieuw individu doen ontstaan met weer een verzameling van geslachtscellen. Het soma is sterfelijk; het is het lichaam dat de geslachtscellen huisvest en dat in elke generatie als gevolg van de dood wordt afgeworpen. Weismanns opvattingen over kiemplasma en soma waren een belangrijke mijlpaal in het proces van het begrijpen van erfelijkheid en evolutie.†

Isaac Asimov, een geleerde die later schreef, nadat de biologische analyse erin was geslaagd de essentiële chemische bestanddelen van het kiemplasma te isoleren, zegt:

> In theorie is het zelfs mogelijk dat...er polynucleotide strengen zijn die door ontelbare generaties zijn blijven bestaan, misschien zelfs wel sinds het allereerste verschijnen van leven...de mogelijkheid van een superpatriarch onder de

*Vgl. hoofdstuk 19, blz.242, "Vergeten bladzijden uit de evolutie".

†*Evolution, Genetics and Man,* John Wiley & Sons, New York, 1955; blz. 74.

nu bestaande strengen, die de eeuwen sedert de tijd dat de aarde jong was, heeft overbrugd, roept een tamelijk adembenemend beeld op van de eenheid en continuïteit van het leven.*

In het chromosomen materiaal (het kiemplasma van Weismann) in de kern van de geslachtscel vinden we wat de nieuwe biologie de "genetische code" noemt: de informatie die aan elke nieuw verschenen cel in de zich ontwikkelende levensvorm wordt overgedragen en deze instrueert hoe zich te vermenigvuldigen. (Het volwassen menselijk lichaam heeft naar schatting vijftig biljoen of meer cellen die zijn voortgekomen uit één oorspronkelijke cel.) De celkern bestaat uit moleculen van eiwitten en nucleïnezuren. Dit zijn chemische substanties die overal in alle bezielde leven aanwezig zijn als nucleoproteïnen — grote en zeer ingewikkelde, met energie geladen moleculen. De eiwitmoleculen in de celkern zijn opgebouwd uit ongeveer 20 aminozuren. Het DNA en het RNA zijn de twee soorten nucleïnezuren die kunnen worden onderscheiden en elk daarvan is opgebouwd uit slechts zes chemische componenten; het zijn deze nucleïnezuren die de dragers en overbrengers zijn van de genetische informatie. Het DNA, maar niet het RNA, is in de celkern het kenmerkende nucleïnezuur van de chromosomen en hun samenstellende genen; het is het materiaal in de cellen dat zich vermenigvuldigt. Alle cellulaire leven, van de meer gecompliceerde virussen (de eenvoudigst bekende vorm van bezield leven) tot en met de mens, is gebaseerd op de vermenigvuldiging van het DNA. (Het RNA vervult de rol van boodschapper en overbrenger door van het DNA afkomstige informatie aan alle samenstellende delen van de cel over te dragen.) Men heeft ontdekt dat het DNA uit twee strengen bestaat van wat men polynucleotiden noemt, die een dubbelspiraal vormen die wordt bijeengehouden door "dwarsverbindingen", gevormd door vier chemische basen, die door zwakke

---

**The Genetic Code,* Orion Press, New York, 1962; blz. 141-2.

waterstofbruggen zijn verbonden. Biologen schatten dat een individuele gen kan bestaan uit een nucleïnezuurmolecule die is opgebouwd uit een keten van tussen de 200 en ongeveer 2.000 nucleotiden. Een menselijk wezen kan in totaal zelfs wel 150.000 genen hebben.

Intensieve onderzoekingen van de ingewikkelde moleculaire en atomaire aard van DNA en de daarmee verbonden bestanddelen vorderen snel en natuurlijk zijn nog niet alle resultaten bekend. Niettemin is men reeds tot een algemene voorstelling van het genetische mechanisme gekomen dat de vorming en vermenigvuldiging van de cel beheerst en waaruit verschillende feiten naar voren treden die voor ons van het grootste belang zijn.

In de eerste plaats is het aantal soorten eiwitten — dat zijn de essentiële bouwstenen van het bezielde fysieke leven — die kunnen worden opgebouwd uit de ruim 20 aminozuren die handelen volgens instructies van het DNA, feitelijk *onbeperkt*. De vraag is dus niet *waar* het lichaam de verscheidenheid van eiwitten vindt die het nodig heeft, maar *wat* de mogelijke verscheidenheid *regelt* en binnen de perken houdt. Want hoewel het aantal soorten eiwitten dat nodig is voor de vorming van de enorme reeks gespecialiseerde cellen in een menselijk lichaam inderdaad zeer groot is, is het niettemin beperkt. Ten tweede en omgekeerd kunnen er, beginnende met slechts 250 genen (denk aan de raming van 150.000 voor een enkel menselijk wezen), evenveel bijzondere soorten geslachtscellen met verschillende combinaties van genen worden voortgebracht als er volgens de laatste wetenschappelijke ramingen elektronen en protonen in het heelal zijn! Slechts een te verwaarlozen klein deel van alle potentieel mogelijke combinaties van genen in één willekeurige soort wordt ooit gerealiseerd. Eén enkele zaadlozing bij de man bevat ongeveer 200 miljoen spermatozoa. Het is onwaarschijnlijk dat twee willekeurige spermatozoa of twee willekeurige eitjes bij de vrouw, dezelfde combinatie van genen zullen bevatten. Naar alle waarschijnlijkheid, behalve in de

gevallen van identieke tweelingen (die ontstaan door deling van een enkel bevrucht eitje), zullen er geen twee mensen leven die dezelfde genen dragen. Elk menselijk wezen is daarom drager van een uniek, niet eerder voorgekomen en waarschijnlijk niet herhaalbaar complex van genen! * Het aantal verschillende individuen dat bij geslachtelijke voortplanting uit combinaties van genen kan worden gevormd, is feitelijk dan ook *onbeperkt.*

Eén wetenschappelijk schrijver† heeft de lessen van de hedendaagse moleculaire biologie op de volgende manier samengevat: (1) het unieke karakter van elk individu; (2) het oneindig aantal mogelijkheden dat genetisch latent is in elke groep individuen; en (3) de bedrieglijkheid van het denkbeeld van genetische volmaaktheid. Zo zien we dat zelfs op het niveau van de biochemie van bezielde levensvormen de conclusies van de wetenschap het grondbeginsel bevestigen van de aloude leer, die dr. de Purucker in dit boek naar voren brengt, dat elke entiteit in wezen een monade is: een volkomen individuele eenheid of levenbewustzijn-centrum, dat als essentie eeuwig is. Elk oneindig klein deeltje of punt in het heelal — hun aantal is ontelbaar — omsluit zulk een geestelijke monade; en elke zodanige monade volgt haar eigen pad of evolutionaire weg binnen meer omvattende categorieën of levenshuizen die *hun* eigen respectieve wegen gaan.

De moleculaire biologie heeft ook enkele zeer interessante feiten aan het licht gebracht over de chemie van het bloedserum van de mens, de aap en de mensaap. Proeven met hun respectieve DNA's en drie belangrijke bestanddelen van het bloed — hemo-

---

*Hoewel het waar is dat, wetenschappelijk gezien, identieke tweelingen dezelfde genen dragen, is ieder in werkelijkheid een uniek, afzonderlijk individu, en zelfs leken weten dit op grond van eenvoudige waarneming. Dit is een voorbeeld van de beperkingen van de hedendaagse wetenschappelijke pogingen om de menselijke individualiteit uitsluitend te *verklaren* op basis van genen; de oorzaak en de bron van de individualiteit ligt dieper, ofschoon de kernen of factoren die we genen noemen een belangrijk deel kunnen vormen van het chemische mechanisme dat de individualiteit gebruikt voor haar fysieke expressie.

†Calder, *The Life Game,* blz. 135.

globine, transferrine en albumine — hebben aangetoond dat de verschillen in structuur daarvan tussen de mens en de pongiden klein zijn, maar veel groter tussen de mens en de apen. Binnen de pongiden (de gibbons inbegrepen) waren de verschillen tussen de mens en de gorilla's en chimpansees erg klein, maar groter tussen de mens en de orang-oetans en gibbons. Een dergelijke soort proef, de immunologische proef genoemd, heeft vergelijkbare resultaten opgeleverd.* De hierna volgende tabel geeft een aanschouwelijk beeld van deze experimentele gegevens. (Punten betekenen dat er geen gegevens beschikbaar zijn.)

Onderzochte primaat	*Verschil in DNA (relatieve thermo-stabiliteiten)*	*Hemoglobine volgorden*	*Verschil in Aminozuur volgorde*	*Eenheden van immunologische afstand*
De Mens (de referent)	0	0	0	0
Chimpansee	0,7	0	0	7
Gorilla	1,4	2	0	9
Orang-oetan	....	....	2	12
Gibbon	2,7	....	3-5	15
Apen uit de Oude Wereld	5,7	12	5-8	32
Apen uit de Nieuwe Wereld	....	....	9-10	58
Prosimiae	....	....	18	....

(Met toestemming bewerkt naar het *1974 Yearbook of Science and the Future,* copyright 1973, Encyclopaedia Britannica, Inc. Chicago.)

*Zie het artikel "A Molecular Time Scale for Human Evolution", door A.C. Wilson en V.M. Sarich (biochemici aan de Universiteit van Californië, Berkeley), in *Proceedings of the National Academy of Sciences,* deel 63, september 1969; blz. 1088-93.

Deze metingen zijn waardevol omdat ze een taxonomische volgorde onder de primaten aantonen: men ziet dat de mens, wat de chemie van het bloed betreft, in steeds mindere mate verwant is aan de chimpansee, gorilla, orang, gibbon, apen uit de Oude en dan de Nieuwe Wereld en tenslotte de verschillende prosimiae.

De resultaten van de proefnemingen zijn door enkele moleculair-biologen gebruikt om schattingen te doen ten aanzien van de vraag hoe lang geleden de evolutielijn van de mens zich afscheidde van die van de apen enerzijds en de mensapen anderzijds, gebaseerd op de theorie dat, toen dergelijke afscheidingen begonnen, alle drie de levensvormen ongeveer hetzelfde type hemoglobine hadden. Sarich en anderen hebben een tamelijk veelomvattende fylogenetische stamboom van levende primaten ontworpen die geraamde tijden van afscheiding aangeeft. Volgens deze stamboom hebben de gorilla's en chimpansees — de *Afrikaanse* pongiden* — zich ongeveer 5 miljoen jaar geleden van de mens afgescheiden, hoewel de onderzoekers erop wijzen dat het "niet meer dan" 10 en "niet minder dan" 5 miljoen jaar geleden gebeurde. Bepaalde soorten bavianen wordt een ouderdom van ongeveer 7 miljoen jaar toegeschreven; gibbons en orang-oetans 12 miljoen; enkele apen uit de Oude Wereld van 12 tot 21 miljoen jaar en apen uit de Nieuwe Wereld van 20 tot 35 miljoen jaar. (Prosimiae worden verondersteld zich reeds 75 miljoen jaar geleden te hebben afgescheiden.) De geleerden die deze fylogenetische

---

het *1974 Yearbook of Science and the Future,* Encyclopaedia Britannica, Chicago, 1973; blz. 33-48. Kurtén, *Notfrom the Apes,* blz. 42-4, bespreekt deze conclusies over het bloedserum en zegt dat de vergelijkende anatomie ertoe neigt ze te steunen; maar hij heeft zijn eigen mening over hun betekenis en waarde.

* Gibbons en orang-oetans worden alleen in zuidoost Azië gevonden. Fossielen doen antropologen geloven dat de orang eerder van de mens werd afgescheiden dan de Afrikaanse mensapen, en de gibbon zelfs nog eerder. Gibbons worden geclassificeerd in een familie die men de Hylobaten noemt, waarvan men soms meent dat ze van de pongiden verschillen, ofschoon ze met de gorilla's, orang-oetans en chimpansees als antropoïden worden beschouwd. Gibbons stammen klaarblijkelijk af van een heel oud type mensaap — mogelijk het oudste.

stamboom samenstelden, legden er de nadruk op dat het hun niet *zozeer* ging om nauwkeurige perioden in jaren, als wel om algemene evolutionaire betrekkingen. Ze zullen zich ook bezighouden met soortgelijke proefnemingen en ramingen met andere zoogdierstammen.

Een theosoof onderschrijft echter niet noodzakelijkerwijs alle conclusies die verschillende biologen uit deze nieuwe gegevens hebben getrokken, en evenmin aanvaardt hij alle bijzonderheden van hun theorieën daarover. Er kleven waarschijnlijk een aantal onnauwkeurigheden aan het gebruik ervan als dateringstechniek die niet onbetekenend zijn, en dit wordt ook door de geleerden zelf erkend. Wat uit de gegevens blijkt — zelfs als we rekening houden met dergelijke onnauwkeurigheden en met de heel algemene aard van de theosofische datering van de afscheidingen van de aapachtigen — is een hoogst belangwekkende en veelbetekenende overeenkomst. De nieuwere biologische ramingen bevestigen de oudere theosofische verklaringen. De algemene relatie van de stammen van de aapachtigen tot de mens is door dr. de Purucker in hoofdstuk 8 van dit boek uiteengezet: apen hebben een "enkele dosis" en mensapen een "dubbele dosis" menselijk bloed in hun aderen, maar geen enkel menselijk wezen heeft enig aapachtig bloed in zijn of haar aderen. (De schrijver gebruikte natuurlijk een beeld om de zaak te verduidelijken en hield zich niet bezig met een nauwkeurige chemische analyse van het bloed; die is nu door de wetenschap verschaft, tenminste gedeeltelijk.) De theosofie plaatst het punt waarop de evolutielijn van de aap uit die van de mens voortkwam op iets meer dan 19 miljoen jaar geleden, terwijl de lijn van de antropoïde aap anderzijds, volgens de gegevens, rond 8, mogelijk 9 miljoen jaar geleden begint.

De Moderne Wetenschap is bezig Filosofie te worden

Een opvallend kenmerk van de nieuwe wetenschap is dat ze filosofischer is geworden. Weliswaar was een aantal vooraanstaande geleerden uit het laatste deel van de 19de eeuw zeer filosofisch, maar hun werk en conclusies werden maar al te vaak verstikt onder de stroom van materialistische gedachten die de wetenschap overspoelde en beheerste en die zich tot ver in deze eeuw voortzette, naarmate de onderwerpen van hun verschillende disciplines werden gepopulariseerd. Het groeiend besef bij de geleerden van de grenzen van hun vermogen de volle dynamiek van het leven of de feiten van het zijn enigszins voldoende te verklaren of zelfs maar te beschrijven, kwam eerst algemeen aan het licht in de jaren dertig en veertig. In veel sterkere mate werd in dit laatste kwart van de 20ste eeuw de wetenschap gekenmerkt door nederigheid, zoals onlangs bleek uit een beschouwing van Bronowski:

> Eén doel van de natuurwetenschappen is een nauwkeurig beeld te geven van de stoffelijke wereld. Eén prestatie van de natuurkunde in de twintigste eeuw is het bewijs te hebben geleverd dat dit doel onbereikbaar is .... De wereld is niet een bepaalde vaste verzameling van dingen, ergens in de ruimte, want ze kan niet volledig worden gescheiden van de wijze waarop wij haar waarnemen. Ze verandert onder onze blik, er is een wisselwerking met ons en de kennis die zij oplevert moet door ons worden geïnterpreteerd. Het is onmogelijk gegevens uit te wisselen die niet om een oordeel vragen. ... En dat vereist geen berekening, maar inzicht, verbeeldingskracht — metafysica zo u wilt.
>
> — *The Ascent of Man,* blz. 353, 364.

Zo heeft deze briljante wetenschappelijke denker stilzwijgend ingestemd met de theosofische stelling die voor de gehele oude wereld gold, dat de mens *deel uitmaakt van* het heelal om hem heen en daarvan onafscheidelijk is. Andere wetenschapsmensen hebben op hun eigen manier dergelijke gedachten opgetekend. In een reeks essays over de vraag in welke richting de

moderne wetenschap gaat, gaf de grote theoretisch natuurkundige, Max Planck, één verhandeling de titel "Is de Uiterlijke Wereld Werkelijkheid?" Dat was in het begin van de jaren dertig. Een andere Duitse natuurkundige, Max Born (1882-1970), zei in zijn autobiografie: "Ik ben er nu van overtuigd dat de theoretische natuurkunde werkelijk filosofie is."

Als we ons tot de astronomie wenden, een terrein dat dr. de Purucker "het meest spirituele van de natuurwetenschappen" noemt, ontvouwt zich een soortgelijk panorama. In 1940 bijvoorbeeld, schreef een bekend astronoom van het Mount Wilson Observatorium in Zuid-Californië, Gustav Strömberg, een wetenschappelijk, tot nadenken stemmend boek getiteld *The Soul of the Universe*. Veel recenter schreef Sir Bernard Lovell, professor in de radioastronomie aan de Universiteit van Manchester en directeur van Jodrell Bank:*

> Door de hele geschiedenis heen loopt als een ononderbroken draad het intellectuele streven van de mens de aard van het heelal te ontdekken. Tegenwoordig spreken we hierover als het kosmologische vraagstuk: Dat wil zeggen, hoe ontstond het heelal, hoe evolueerden zijn huidige configuraties — sterren, zonnestelsels, melkwegstelsels — en wat zal zijn toekomst zijn? ... Is het antwoord van bovenzinnelijke of stoffelijke aard?

De kosmologie wordt inderdaad erkend als een van de drie voornaamste activiteiten van de astronomie; ze kan gevoeglijk de filosofische inhoud van deze bijzondere tak van wetenschap worden genoemd. De meeste geleerden zouden liever de term theoretisch in plaats van filosofisch gebruiken om de hier besproken tendens te beschrijven. Maar het woord is niet zo belangrijk; de activiteit die we bedoelen is duidelijk — namelijk een rationeel zoeken naar de waarheden en grondslagen van het zijn, zoals deze

---

*In een artikel in *The New York Times Magazine* van 16 november 1975, getiteld "Whence: We are What We Know about Where We Came From", gebaseerd op zijn openingsrede voor de British Association.

door de resultaten van wetenschappelijke onderzoekingen aan het licht kunnen worden gebracht in plaats van een concentratie op de mogelijkheden van een stoffelijke toepassing van die resultaten.

Het is niet zo vreemd dat deze ontwikkeling het duidelijkst naar voren komt bij die wetenschappen die zich in het bijzonder richten op de beide uitersten van het waarnemingsgebied van de stoffelijke verschijnselen die voor de mens openstaan: enerzijds het subatomaire en anderzijds het galactische (of supergalactische). In beide richtingen zijn de raadsels — van de subatomaire deeltjes en van het licht van hemellichamen die zo veraf staan dat het miljoenen jaren nodig heeft om ons te bereiken — mentale raadsels, intellectuele raadsels en geestelijke raadsels. Hier kan alleen vooruitgang worden geboekt als wetenschapsmensen bereid zijn met een open geest en een levendige intuïtie verder te gaan, zodat ze nieuwe waarheden willen aanvaarden zoals en onverschillig waar, ze worden ontdekt, zelfs al zouden ze in tegenspraak zijn met al hun bestaande theorieën.

Er is wel gezegd dat de geschiedenis van het streven antwoorden te vinden op de uiteindelijke vragen, kan worden geanalyseerd als een reeks opeenvolgende eeuwen, die stuk voor stuk een bepaalde dominerende of uitverkoren wijze van onderzoek van de feiten van het bestaan vertegenwoordigen. Te weten de godsdienstige wijze, die plaats maakt voor de wetenschappelijke, die op haar beurt wordt opgevolgd door de filosofische. Dr. de Purucker wees hierop in zijn boeken en merkte op, dat wat wij godsdienst, wetenschap en filosofie noemen — drie aspecten of benaderingen van de waarheid — slechts de natuurlijke aspecten zijn van de drievoudige werkingen van het menselijk bewustzijn. We kunnen deze fundamentele werkingen van het bewustzijn niet van elkaar scheiden, zegt hij; slechts hun gezamenlijke visie brengt de verborgen feiten omtrent het gehele zijn aan het licht. We zien dat de dogmatische godsdienstige stellingen van een tijd-

perk worden afgewezen, terwijl de mensen zichzelf en de natuur om hen heen aan een nieuw en onbelemmerd onderzoek onderwerpen. Een dergelijk voortgaand zorgvuldig onderzoek, waarvan de resultaten steeds worden bijeengebracht en vergeleken, geeft een dieper inzicht in de bedoelingen van de natuur. Dit leidt tenslotte tot een nieuw en vollediger besef van het goddelijk-geestelijk hart dat klopt in en achter de stoffelijke natuur, zijn voertuig. Op deze wijze brengt de cyclus ons opnieuw tot de godsdienst; maar met een groter en zuiverder toewijding, een dieper en waarachtiger erkenning van onze eenheid met al wat leeft, en een wijzer begrip van onze rol in het ontzagwekkende leven van het heelal.

INDEX

INDEX

Aantrekking, 247
liefde manifesteert zich in het atoom als –, 271
psychomagnetische – en erfelijkheid, 237-8
psychomagnetische – van levensatomen, 189
van antipathieën, 240
van atomen in Atomistische school, 46-7
Abstractie, 52, 174
Adam en Eva, 244
Afbeelding
van gorilla embryo, 108-9
van voorouders van de mens, 119-120, 135
Afstamming van de Mens, De
van Charles Darwin. *Zie: The Descent of Man*
Afstamming van de mens van apen
hardnekkig denkbeeld, 110-11
niet bewezen, 83
ontkend door geleerden, 123-4, 136
theorieën van –, 82-3, 110-12, 117, 123
voorstellingen van – zijn speculatief, 119-20, 135-6
Ākāśa
of oerstof, 172
Alfastralen, 53
Amfibieën
en voortgaande ontwikkeling, 85, 87-88
ontsproten aan de mens, 82, 151
Analogie, 35-44, 176
basis van de wet der –, 56
in wetenschappelijke kringen gebruikt, 41
sleutel tot de natuur, 36-7
Anatomisch Onderzoek
methode van evolutionisten, 93-5, 109
Anima
of vitaal-astrale ziel, 77, 282
Animalculisten, 224
Antipathieën
aantrekking door –, 240
Apen. *Zie* ook Gorilla, Mensapen, Primaten.
fysiologie van – en mens, 92-3, 95, 98-103, 104-5
gelijkenissen tussen mens en –, 118, 162
gespecialiseerd uit eenvoudige menselijke vorm, 104-5
Hindoese legenden over intelligente -, 196-7
ontstonden uit de mens, 82, 110-1, 112-4, 161
Appendix, wormvormig aanhangsel
van mens lijkt op dat van buideldieren, 96
Astraal fluïdum
van dhyān-chohan, 225
van incarnerende entiteit, 225-6, 237, 239
werking van – op de cel verklaard, 227-8
Astraal lichaam
van mediums op seances, 210-11
Astronomie
de meest spirituele wetenschap, 275
Atheïsme, 262
Atheïsten
oorsprong van de term, 260-1
Atheoi
naam voor eerste Christenen, 260
Atlantis. *Zie* Wortelras(sen), Vierde.
Atomistische filosofie, 45-7

Atomoi
van Democritus verklaard, 45-7
Atoom, atomen, 45-59
aantal – is oneindig, 57
de mens een geestelijk-psychologisch –, 56
de mens overziel van zijn –, 200
elk – bevat het Al, 270
komen overeen met zonnestelsel, 29, 42, 55-8
krachten in het –, 147-8
sluimerende of ontwaakte –, 175
van oude denkers verklaard, 46-7
verband van stoffelijke – met monade, 54, 265
zijn deelbaar, 28
zijn krachten in evenwicht, 203
Aureool
of stralenkrans en pijnappelklier, 211-2
Aves. *Zie* Vogels.

Bateson, Prof. William
voorstander mutatieleer, 144
"uitpakken van oorspronkelijk complex", 67
Beginselen van de mens. *Zie* Monade(n), Ziel.
Begrip
komt door ervaring, 259
ons – van heelal onwerkelijk, 27
ontwikkeling van het –, 33
onvolmaakt – veroorzaakt illusie, 51-2
vermogen tot –, 15
Beschavingen
begin van –, 251
hoge – in vierde wortelras, 104, 162, 250
Bescheidenheid
begrip brengt –, 19, 285-6
Bêtastralen, 53
Betrekkelijkheid
van grootte, 57-8
van tijd, 51
Beweging
vormen van – verklaren niets, 28
Bewustzijn
centra van – ontwaken, 53-4
de mens een centrum van –, 184
drievoudig –,17
het verwerven van universeel –, 208
in vroege wortelrassen, 214, 251-2
is één met leven en liefde, 271
is onmeetbaar, 59, 62
is stof, 55, 176
menselijk –, 41, *zie* Zelfbewustzijn,
radicale verandering in – nodig, 19
universeel – in alles, 262, 270
vereenzelviging van – met stoffelijk voertuig, 229
Bewijs wezenlijke aard van –, 16-7
Bezielde wezens
tegenover onbezielde, 76-7
Bioforen, 219, 225
Biologisch denken, het
ethische betekenis van –, 134-6
Blavatsky, Helena P.
boodschapper van wijzen en zieners, 14, 24
en het wetenschappelijk ontwaken, 24
geologische tijdperken van – gebruikt, 101n, 151n, 244n
over pantheïsme, 262
vond theosofie niet uit, 14
Blumenbach, 98
Boeddha, 212
de ontwaakte – in ons, 286
Boeddha, Gautama een
mahātman, 256
Boeddhistische leringen
verkeerd begrepen door Haeckel, Huxley, 232-7
Bollen
wezens op andere –, 195

Bolronde. *Zie* Ronde.
Bonnet, Charles
en "de ladder van wezens", 84
en leer van inkapseling, 224
Boule, Prof.
over fossielen van menselijk skelet, 107
Bouwers
van heelal en mens onvolmaakt, 273
Browne, Sir Thomas
over ladder van schepselen, 84
Bruno, Giordano
sprak over monaden, 266-7
Buffon, de
en "de ladder van wezens", 84
over mens en aap, 81
Buideldieren
wormvormig aanhangsel van – lijkt op het menselijke, 96
Burroughs, E.A. (Bisschop van Ripon), 31

Cel(len), 152
aard van –, 152-3
bevat mogelijkheden tot evolutie, 147-8, 152, 217-8, 223
de mens overziel van zijn –, 153, 200
is brandpunt van.kosmische krachten, 153
lichaam maakt –, niet omgekeerd, 223
menselijke ontwikkeling uit één enkele –, 218, 220-22
menselijke – oorsprong van lagere soorten, 151, 227
psychische heerschappij van mens over –, 154-7, 159, 227-8
specialisatie van –, 217, 225, 227-8
structuur van – verklaart mutaties, 144-5
Cel(len) (verv.)
vijftig biljoen – in menselijk lichaam, 61, 152-3
zijn krachten in evenwicht, 203
zijn samengesteld, 225
Centrale Vuur
oorsprong van alle levens, 166, 229
Chakra's
verklaard, 204-5
zeven – besproken, 209-12
Chapelle-aux-Saints, La
fossiel skelet in –, 107, 119
Christendom
bezwaren van heidenen tegen het vroege –, 279-80
leer van hiërarchieën in het –, 277-9
Opstanding in – verklaard, 190
symbolen van – letterlijk opgevat, 201
term 'atheïst' in het vroege –, 260-1
Christos
immanente, 212, 260, 286
Christus, 42
een mahātman, 256
"Ik ben de weg en het leven", 257
Chromatine, 217, 219
Chromosomen, 219-20
en astraal fluïdum, 239
Clemens van Alexandrië
gebruikte de term 'metensomatosis', 190
Continent
elk wortelras had –, 250
l Corinthiërs, 185, 255
Correns, E.
herontdekte Mendel, 146
Coulter, Dr. John M.
over evolutie, 133-4
Cummings, Dr. Byron
over weerstand tegen nieuwe ontdekkingen, 22-3
Cyclussen, 36, 164-79
van evolutie of openbaring, 164-7, 265-6, 283-4
van rust en activiteit, 167-8, 181

Cyclussen (verv.)
van rust en activiteit, 283-4
wet van de – verklaard, 169, 180-1
Cytoplasma, 152, 216

Darwin, Charles, 83-4, 132
en het toeval, 116
ideeën van – niet geheel onjuist, 114
over afstamming van apen, 111-2
over tweeslachtigheid, 248n
stelling van – onbewezen, 89
transformistische ideeën van –,71, 85-6
Darwinisme
anatomische argumenten gebruikt in –, 95, 108-9
bevestigd, 121
doorlopende evolutie van – onjuist, 120
gepropageerd door Haeckel en Huxley, 78
hoofdverschillen met theosofie, 89-90
niet geheel onjuist, 114
ontoereikend, 30, 131, 134
stervende, 23, 114
verschilt van evolutie, 134
Deductief redeneren
methode van oude denkers, 40-1
Deïsme, 261
Deling
voortplanting door – in eerste wortelras, 245
Democritus
atoomtheorie van –, 45-7
Denkvermogen
het ontwaken van het –, 160-1, 251-4
Derde oog
en zevende zintuig, 214-5
of pijnappelklier, 212-3
Descent of Man, The
aanhalingen, 111-2, 248n
Determinanten, 220-2
bij embryonale ontwikkeling, 220, 222
definitie van –, 219
Deur tot het mensenrijk gesloten, 162, 252
Dhyān-chohan(s)
astraal fluïdum van –, 225
drie rijken van, 243
Dieren
evolutie van – tot mens, 69-70
hebben geen mentaal zelfbewustzijn, 251
kwamen voort uit de mens, 82, 150-1, 227-9
meer gedifferentieerd tot aan vierde wortelras, 122
menselijke mogelijkheden latent in –, 197
specialisatie van – verklaard, 142
toekomst van –, 162, 251-2
Dionysius de Areopagiet
legendarisch persoon uit Nieuwe Testament, 277-8
mysterieleringen in boeken van –, 277-8
over hiërarchieën, 278-9
Dogmatisme, 18, 33
in de wetenschap, 18, 23-4, 32, 121, 130-2
Dolfijn
een specialisatie, 139
Dollo, Louis
en de wet van de onomkeerbaarheid, 113-4
Dood, de, 192, 200-1, 283
is school van vooruitgang, 182-3
stoffelijk leven is – voor de geest, 165
verlies van zelfbewustzijn bij –, 229-30
Droogten
oorzaken van –, 29
Duim, menselijke
vergeleken met die v. mensaap, 98

Ectoplasma, 211
Eenheid, 232, 270-1, 287
bij oude denkers, 25-6
geestelijke –, 43-4, 254-5
gevolgen van het besef van – van alle dingen, 39, 270-1
gevolgen van het niet erkennen van essentiële –, 38-9, 134, 136
van heelal als enorm organisme, 42-3
van mens met goddelijke wortel, 286
Ego
wederbelichamende – en erfelijkheid, 238-40
– zelf is monadische straal, 184-5, 190
Ei van Brahma
of het zonnestelsel, 56
Eicel
groei van bevruchte –, 217-8
Eigenschappen
overgebracht, 219, 233-4
verworven –, theorie van Lamarck, 71-4, 226
Elektriciteit
is stoffelijk, 28, 170-1
Elektrische ladingen, 56
Elektronen, 55-6, 62
in druppel water, 57
kunnen bewuste wezens dragen, 57
planeten zijn kosmische –, 57-8, 275
zijn entiteiten, 57
Elementale rijken
drie – besproken, 242-3
Emanatieleer
theosoof is aanhanger van –, 194
Embryo('s)
primitieve trekken van menselijk –, 96-7, 99-100, 142
van mens en aap vergeleken, 108-9
Embryonale recapitulatie
wet van de –, 97, 100
Empedocles
een mahātman, 256
Empedocles (verv.)
onderwees activiteit van monade, 190
Energie(ën). *Zie* Kracht(en).
Eoceen, het
de mens in –, 103
Epicurus
atoomtheorie van –, 45-7
Erfelijkheid, 231-41
artikel over – aangehaald, 225-6
is karakter, 241
langs wiskundige lijnen, 145
overdracht van neigingen, 234-7
theosofische opvatting over –, 237-41
Erwten
Mendels experimenten met –, 145-6
Ether
laagste vorm van ākāśa, 172
Etherisch worden
van de stof, 171-2, 178-9
Ethiek, de, 127-37
berust op wetten van het heelal, 137
grondslagen van – blijvend, 23
invloed van het biologisch denken op –, 78-9, 135-6
Evolutie, 60-77, 194
cyclische methode van –, 165-6, 265-6
de cel bevat mogelijkheden tot –, 147, 152, 217-8, 223
doorlopende – van wetenschap ontkend, 81-2, 86-9, 120, 143
door zelfontplooiing, 65
drie lijnen van –, 66-7, 190
fysieke tegenover psychologische –, 142
gedefinieerd, 63-6, 143, 182, 205-6, 268, 283-4
innerlijke – het belangrijkst, 66-7, 145, 152
mechanistische – verworpen, 65-6
morele kant van –, 127, 135-6
omgekeerde – verklaard, 159

Evolutie (verv.)
ontvouwing en geen toevoeging, 64, 66, 205, 266
onverklaarbaar in zuiver stoffelijke termen, 115, 129
oud denkbeeld, 83
specialisatie bijna synoniem met –, 139
theosofische gedachte over doorlopende –, 82, 86-9
transformisme en – vergeleken, 67-71, 76-7
twee oorzaken voor –, 142-3, 149, 183, 191
uit het goddelijke, 258-71
van 19de en 20ste eeuw vergeleken, 129-30, 132
volgt teleogische wet, 128
zelf-expressie en –, 64, 148-9, 159, 166, 197-8, 207-8, 282
Explosie
zet stof om in kracht, 171

Feiten in de natuur, 23
tegenover hypothesen, 26, 115, 122, 127-8, 130
wetenschappelijke uitspraken aanvaard als –, 104-5, 115, 118
Filosofie
omschreven en besproken, 16-8
Fossielen, 101
geen ontbrekende schakels, 138
reconstructies uit –, 119-20
skelet in La Chapelle-aux-Saints, 107, 119

Gammastralen, 53
Gebied (en), 43
evolutie naar hoger –, 169, 178, 181
gang van monadische straal door –, 167-8, 283-4, 285
Gedachten
karmische invloed van onze –, 188-9
zijn bezield, 264-5
zijn etherische stof, 43
Geest
en substantie zijn één, 171, 174, 274
kan zich niet rechtstreeks in de stof manifesteren, 173-4, 274
stoffelijk leven is dood voor de –, 165
Geheime Leer, De, *Zie: The Secret Doctrine*
Geluid
genezende krachten van het –, 203
Genen, 239
Geologische tijdperken
systeem van Lyell gebruikt, 101n, 151n
Geslacht, 248-50
is een voorbijgaande fase, 251
Geslachtsdelen
of laagste chakra's, 210
Gevolgen, Wet van. *Zie* Karma.
Gewervelde dieren, 85
hebben psychische greep op de cellen, 156
laagste phyla van – het meest gelijk, 87-8
ontstonden uit de mens, 89
Gewoonten
biologische –, 109
cellen volgen biologische –, 156
recessieve – veroorzaken mutaties, 144
Gnōthi seauton
"ken uzelf", 263
God
de mens zal een – worden, 166, 183, 208, 243
een – manifesteert zich door de mens, 267
eenheid van ziel met –, 264-5
niet slechts één –, 276-7
persoonlijk – afgewezen, 258-9

God (verv.)
persoonlijk – afgewezen, 287
vier opvattingen omtrent – in het Westen, 261-2
Goddelijke, het, 258-71, 278-80
graden tussen – en de stof, 272-5
het zoeken naar –, 259-60, 270-1
is grenzeloos, 259, 262-3, 272
is van binnen, 259-60, 263-5, 270, 286
is verheven boven de stof, 274
vonken van –, 263-4
Goden, 153
activiteiten van –,133
hogere rijken – genoemd, 243
krachten in vroeger tijden – genoemd, 174-5
overbrengers van zelfbewustzijn, 256
volledig ontwikkelde monaden, 175, 243
waren eens mensen, 243, 256
Godsdienst
over de –, 17-8
Golflengten, 52
tabel van –, 53
Gorilla. *Zie* ook Apen, Mensapen, Primaten
embryo van – beschreven, 108
staartloos, 197
Gregory, William King
over afstamming van apen, 117
Griekse denken, het oude
grondslag van chemie, 45-6
moderne denkwijzen ontleend aan –, 41
moderne wetenschap gebaseerd op –, 25
omvatte evolutie, 67

Haeckel, Ernst Heinrich
gaf aan boeddhistische leringen een beperkte uitleg, 232-3
ideeën van –, 79-80
Haeckel, Ernst Heinrich (verv.)
invloed van –, 78-9
over embryo's van apen en mensen, 108
zijn denkbeeldige schakels, 79, 117-8
Haeckelisme
ontoereikend, 30
Haldane, Prof. J.B.S.
geciteerd door Patrick, 128
Halfapen (of Lemuren), 80, 84
menselijke schedel lijkt op –, 93
Hand
primitieve trekken van menselijke –, 102, 141
van primaten en van mens, 98-9
Hart, het
activeert pijnappelklier, 211
een chakra, 210
orgaan van het goddelijk-geestelijke, 211-2
vereniging van derde oog met –, 215
Hartsoeker
over klein mensje in mannelijke cel, 224
Heelal (len), 133-4, 272-87
ethiek gebaseerd op wetten van het –,137
evolutie-cyclus van het –, 166-9, 173, 177-9
hart van het – oorsprong van ieder mens, 15-6, 200, 283
het – is een organisme, 42, 56, 275, 281
ontstaan in innerlijke werelden, 167-8, 178-9, 285
onwerkelijkheid van stoffelijk –, 27
pad naar het hart van het –, 15-6, 270
stoffelijk – is een hiërarchie, 274-5
vol van leven, 56-7, 166, 168
zijn bezield, 275, 282
zijn kosmische moleculen, 58, 275
Hegner, Robert W., 92n

Hegner, Robert W. (verv.) over
plaats van de primaten, 92n
Heiland
ieder is een potentiële –, 257
Hemelse Hiërarchie, De
van pseudo-Dionysius, 277-8
Hermetisch axioma
"zo boven, zo beneden", 37
Hermetische boeken, 37
Herschel, 46
Hersenen
beperkter dan het bewustzijn, 62
een chakra, 209-10
werkterrein van het gewone denken, 211
Hiërarch, 177, 276
Hiërarchieën, 272-87
besproken, 176-7, 274-7, 278-82
bestaan uit levende wezens, 274
hiërarchen en –, 177, 275-7
in het Christendom, 277-80
Locke, Leibniz over –, 176-7
oneindig aantal –, 177, 276
van ontwerpers, 115
van slapende en ontwaakte monaden, 53-4
Hindoese filosofie
evolutionair van aard, 67
Hindoese legenden
over intelligente apenstammen, 196-7
Hof van Eden
een symbool, 244
Holmes, Oliver Wendell, 266
Huxley, Thomas Henry
denkbeeldige schakels van –,118
invloed van –, 78-9
over de menselijke voet, 99
over doorlopende evolutie, 80-3
over het karakter, 233-6
over karma, 235
over wederbelichaming, 233-6
Hypofyse, 204, 210-2

Ichthyosaurus, 139
Ichthyosaurus (verv.)
een specialisatie, 139
Idanten of
chromosomen, 219
Ideeën
invloed van –, 18, 34
Ids
besproken, 219
desintegratie van –, 222
Illusie (māyā), 27, 284
de tijd is een –, 51
is onvolmaakt begrip, 27, 51-2
kracht en stof zijn een –, 175
oorzaak en gevolgen van –, 38-9, 44
Individualiteit
betekent beperking, 259
en wiskundige verhoudingen in erfelijkheid, 148n
Inductief denken
op tweede plaats bij oude denkers, 40
Inkapseling-theorie, 224
Innerlijke stuwkracht of drang achter
de evolutie, 142-3, 148, 182, 191, 195, 229
monade bron van –, 207
niet erkend door moderne biologen, 73
Intelligenties, inwonende
vegetatieve en kinetische activiteiten van –, 133
Intuïtie, 263
is zevende zintuig, 213-4
oefening van de –, 15-6
pijnappelklier en de –, 213
verlies van de –, 44
Īśvara, 286

Jangama's
'lopers' of 'bewegers', 77
Jehovah, 261
met menselijke eigenschappen, 279-280

Jezus, 42, 256, 261
Jīva
of monade, 267, 269
Johannes
"weet ge niet dat gij goden zijt", 255
Jones, Frederic Wood. *Zie* Wood Jones, Prof. Frederic
Jupiter (god)
opvatting over – bij de Romeinen, 280
Jura tijdperk
apen ontstonden in –, 161
ontwaken van denkvermogen in –, 251

Kabbalistische axioma's
"de steen wordt een plant", 69
"open wijd uw ogen voor het zichtbare", 286
Karakter, 183
Huxley over –, 233-6
is erfelijkheid, 241
overgedragen van leven naar leven, 239-40
Karaktereigenschappen
verworven –, 226
Karma, 158, 232-41, 254
beschreven, 220
de mens is zijn eigen –, 241
geeft uitdrukking aan universele harmonie, 188
Huxley over –, 235-6
is karakter, 232
wederbelichaming en –, 192-3, 231
wordt geoogst waar is gezaaid, 186, 188
werkt op alle gebieden, 235-6
Katha-Upanishad
mens en heelal identiek, 38
Keith, Sir Arthur
bevestigt theorie van Darwin, 123
over ingewikkelde aard van menselijke afstamming, 118-9, 120-2
Kennis
misbruik van –, 31, 135
tegenover wijsheid, 34
Kenon, To
het ledig van de Atomistische school, 46-7
Kerk
wetenschappelijke –, 24, 131
Kern, de, 152, 216-7
Kiemplasma, 146, 216
besproken, 225-6
en evolutionaire veranderingen, 72-3
Huxley over karakter in het –, 233
onsterfelijkheid van het –, 220-1, 225-6
Klaatsch, Prof.
en afstamming van de mens van primaten, 112
ontkent dierlijke afstamming van de mens, 112-3
Knopvorming, 226
en menselijke oorsprong van lagere entiteiten, 151, 161
menselijke reproduktie door –, 246
Kometen
substantie van –, 172
Kosmos. *Zie* Heelal.
Kracht (en)
alles is brandpunt van – of leven, 133
en stof zijn één, 169-70, 174, 201-2
geen – maar krachten, 170, 174
'goden' genoemd in vroeger tijden, 175
innerlijke entiteit is bundeling van –, 201-3
is stof in etherische vorm, 28, 153, 170, 174, 201-2
is substantie op etherische gebieden, 170-1
komen voort uit monaden, 174-5, 281-2
niet levenloos, 129

Kracht (en) (verv.)
omzetting van – in stof, 171, 173
Kwaad, het
het zogenaamde – ontstaat uit wilsconflicten, 192
zelfzucht is de wortel van –, 136
Kwal
structuur van de – en het eerste ras, 246
Kwantitatieve verhoudingen
studie van – in de erfelijkheid, 145-8

Lamarck, 84
ideeën van – niet geheel onjuist, 114-5
theorie van – over verworven eigenschappen, 71-2
Laplace, 46
Ledig, het
van de Atomistische School, 46-7
Lefèvre, 151n
Leibniz
gebruikte de term 'monade', 266
over hiërarchieën, 176-7
Lemuravida
term gebruikt door Haeckel, 80
Lemuren (of Halfapen), 80, 84
menselijke schedel lijkt op –, 93
Leringen
gegeven aan derde wortelras, 254
moeten worden getoetst, 14-5
Leucippus
atoomtheorie van –, 45-7
Leven
eenheid van alle –, 39-40, 43-4
geopenbaard – is dood voor de geest, 165
het universele –, 61, 169, 262-3, 270
is één met bewustzijn en liefde, 271
Levensatomen, 239
geestelijke krachten werken door –, 194-5
kwamen uit ons voort en keren terug naar ons, 189
transmigratie van –, 234-6
van voortbrengers van menselijke stam, 125
Levenscyclus(sen), 164-79
kracht, stof en –, 177-8
van een entiteit, 181
van een heelal, 166-9, 173
Levensduur
van atomen, 50-1
Levensladder, 83-90
Locke over –, 176
meer dan één –, 86-7, 89-90
opklimmen van dieren langs –, 162
symbool van eindeloos leven, 281
van Darwin onhoudbaar, 85-6, 104-5
vertoont onderbrekingen, 85-6, 138
Lever, de
besproken als chakra, 210
Lichaam (lichamen), 177, 194-208, 276. *Zie* ook Voertuigen.
de mens bezielt zijn –, 200, 275, 282
evolutie van menselijk –, 196, 198-9, 244-51
evolutie van solaire of planetaire –, 167-9
geen transformisme van –, 70
lijkt op muziekinstrument, 209
menselijk – een beperkt instrument, 206-7
nāma-rūpa uit de Hindoese filosofie, 70, 189
reïncarnatie in zelfde –, 187-90
stoffelijk – omhult een geestelijk wezen, 269
van vroege mens minder samenhangend, 154

Lichaam (lichamen) (verv.)
Zie ook Voertuigen.
vorm van stoffelijk – onbelangrijk, 195-6.
weerspiegelt innerlijke veranderingen, 66, 145, 152, 198-200
Licht
lichamen van –, 184, 199, 246
is stoffelijk, 28, 184
Liefde, 211, 271
Locke, John
over hiërarchieën van entiteiten, 176
Lodge, Sir Oliver
over oorspronkelijke stof en energie, 172-3
theorie van – over het zien, 30
Logica
methoden van – overgenomen van oude denkers, 41
Logos spermatikos
zaad-logos van de Stoïcijnen, 236-7
Lood, 50
Lucretius
atoomtheorie van –, 45-7
Lull, Richard Swan, 124n
Lyell, Sir Charles
geologische tijdperken van – gebruikt, 101n, 151n

Magnetische aantrekking, 247
in het proces van wederbelichaming, 203
psycho – en het gezin, 237-8
psycho – van levensatomen, 189-190
Magnetisme
is corpusculair, 28
Mahātmans
voorbeelden van –, 256
Mahāyānisten
en verbinding met het innerlijk, 260
Mānasaputra's, 160-1. *Zie* ook Denkvermogen.
wekten menselijk denkvermogen, 252-4
Manvantara, 125, 265
bewustzijn van apen in deze –, 252-3
bewustzijn van dieren in volgende –, 252
omschreven, 158n
Materialisatie
van krachten, 170
van oorspronkelijke substantie, 168-70
van zich ontwikkelende werelden, 167, 178
wederbelichamende monade en –, 184
Materialisme, 173-4
nadelige invloed van –, 18-9
is onwetenschappelijk, 27
Māyā. *Zie* Illusie.
Mendel, Gregor
werk en theorie van –, 145-7
Mens, de, 91-126, 150-63. *Zie* ook Wortelras(sen), Lichamen.
alle lagere soorten ontstaan uit –, 149-51
begin van – lag in goddelijke wezens, 125
bestemming van –, 162, 243, 255-6
bestond in het Eoceen, 104
betrekkelijke positie van – in de kosmos, 60-1
een afzonderlijk rijk, 91-2
een geestelijk wezen, 137, 183, 196, 228-9, 235
een microkosmos van het heelal, 15, 17, 39, 42-3, 63, 74-5, 148-9, 150, 180-1, 182, 255
een samengestelde hiërarchie, 177, 276
een spiritueel-psychologisch atoom, 56, 63
eenvoudige lichaamsbouw van – verklaard, 142

Mens, de (verv.)
elk – het pad naar de waarheid, 15-6, 256, 270, 285-6
erft van zichzelf, 241
ethische invloed van moderne theorieën omtrent –, 134-6
evolueert door herhaalde belichamingen, 182-3
evolutionaire cyclus van –, 166, 207-8, 282-4
gelijkenissen tussen aap en –, 108-110, 118, 162
historische ontwikkeling van het lichaam van –, 245-51
incarnatie van –, 184-6
is zijn eigen karma, 241
"ken uzelf", 263
meest primitieve stam, 76, 91-105
niet de enige denker in het heelal, 61
ontstond in het Paleozoïcum, 244
oorsprong van alle stammen, 82, 88-9, 149, 150-2, 154-5, 206
oorsprong van primaten, 82, 107, 110-4, 125, 161-2
oorsprong van zoogdierstammen, 82, 88-9, 104-5, 151, 160-1, 229
overziel van zijn atomen en cellen, 153, 200, 275-6
polygenetische oorsprong van –, 244
primitieve – toont groter verscheidenheid, 121-3, 244-5
rechtopstaande houding van –, 100-2
uiterlijk eens aapachtig, 106-7
voorstellingen van primitieve – dubieus, 119-20, 135-6
was nooit een aap, 106-7, 110-1
werd 18 miljoen jaar geleden stoffelijk, 124n
Mensapen, 106-26. *Zie* ook Apen, Gorilla, Primaten.
fysiologie van – en van mens, 92-93, 95, 97-102, 104-5
gelijkenis met –, 107-9, 118,
Mensapen (verv.)
gelijkenis met –, 162
jonge – meer menselijk dan volwassen –, 109
manier van lopen van –, 126, 141
menselijke oorsprong van –, 106-107, 110, 112-114, 161-2
toekomst van –, 110n, 252
Mensengeslachten, 122
Mensenrassen, 122n
Mensensoorten, 122
Mesozoïcum, 102, 160
apen ontstonden uit de mens in het –, 110-1, 161
ontwaken van denkvermogen in het –, 251
stof plastisch in het –, 110
zoogdieren ontstonden in het vroege –, 151
Metempsychose, 70, 190
Metensomatosis, 190
Milt, de
als chakra, 210
zetel van het astrale lichaam, 210
Mioceen, het
Atlantis bestond gedurende –, 162
mensaap ontstond uit de mens in –, 104, 110, 161
Mitchell, Dr. Peter Chalmers
over Weismann theorie, 216-7, 225-226
Moedercel
reïncarnerende entiteit aangetrokken tot –, 202-3
Moedersubstantie
is subtiele stof, 172
Molecule(n), 62
kosmische –, 58-9, 275
Monade(n)
elke entiteit omhult een –, 265
geschiedenis van gebruik van de term, 266-7
in het oude Griekse denken, 46-7, 190-1
krachten zijn levensimpulsen van –, 174-5

Monade (n) (verv.)
omschreven, 175, 183-4, 191, 265
openbaart zich in opeenvolgende voertuigen, 69-70, 166-7
slapende en ontwaakte –, 53-4
verschaft evolutionaire drang, 63, 207
voertuigen van – in de mens, 267-268
Monadische straal, 184
More, Prof. Louis Trenchard
over transformisme, 130-1
Morele verantwoordelijkheid
overweldigende kracht van ideeën, 18
met de komst van het denkvermogen, 253
Mūlaprakriti
of wortelstof, 172
Mutatie
verklaard, 144-5
Muziek
genezende krachten in de –, 203
meest geestelijke van de kunsten, 275
Mysteriën, Griekse
leringen van de –, 190-1, 278
Mythologische verhalen
zijn symbolisch, 280-1

Nāma-rūpa
als stoffelijk lichaam, 70, 189
Natuur
volgt gebaande wegen, 109-10, 169
Natuurlijke selectie, 130
door Darwin gebruikt als verklaring, 71, 116
niet per se ontkend, 75
ondergeschikte werking van de natuur, 30
verklaard, 75-6
Natuurrijken
opsomming van –, 242-4
Natuurwet(ten)
definitie van –, 37, 133-4
de mens brengt – tot uitdrukking, 17
wederbelichaming is een –, 192
werken overal op dezelfde wijze, 40, 180
Nautilus", "The Chambered
gedicht, 266
Neanderthalmens
voorstelling van – onjuist, 119
Neoplatonische leringen
in de werken van pseudo-Dionysius, 277-8
Neoplatonisten, 266-7
en verbinding met het innerlijk, 260
onderwezen activiteit van de monade, 190
Neopythagorisch denken
in werken van pseudo-Dionysius, 278
Neusbeentjes, menselijke
primitieve trekken van –, 93
Nevelhypothese
gebaseerd op verkeerd begrepen atoomtheorie, 46
is onvolledig, 29
Nevels
stof waaruit – bestaan, 172-3
werelden beginnen als –, 166-9
Nimbus. *Zie* Stralenkrans.

Olifant
een specialisatie, 141
Omgeving, 241
factor in evolutie, 65-6, 72, 142-3, 147-9, 183, 191
invloed van – op specialisatie, 139-140
verschaft mogelijkheden voor mutaties, 144
Ondeelbaren
of atomen, 46

Onderarm, menselijke
primitieve trekken van –, 102
Onderscheidingsvermogen, 16
oefenen van het –, 3, 4, 21, 33-4
verlies van –, 44
Onderzoek, wetenschappelijk
opschorting van –, 31-3
Ongewervelde dieren, 73
kwamen voort uit de mens, 89, 151
Onomkeerbaarheid, wet van, 113
Onsterfelijkheid
bewijs voor – in lichaam gezocht, 200
van kiemplasma, 220-1, 225-6
Ontbrekende schakels, 131
afbeeldingen van – misleidend, 135
fossielen van zogenaamde –, 138-9
het uitvinden van –, 79-80, 117-8
van Haeckel, 79-80, 118
van Huxley, 82-3
zijn niet gevonden, 85-6
Ontwerpers
in het heelal, 115-6
Ontwikkeling, menselijke
via de wortelrassen, 243-251
Onvolmaaktheid
regel in de natuur, 273
Oog van Dangma
of pijnappelklier, 213
Oog van Siva
en zevende zintuig, 214-5
of pijnappelklier, 213
Opstanding der Doden
verklaard, 190
Orgaan (organen)
evolutie van stoffelijke –, 247-8
evolutie van voortplantings –, 249-250
gevormd door determinanten, 219-222
stoffelijke – en chakra's, 204, 209-215
vermogen gaat vooraf aan –, 198
Origin of Species, On the, 83, 114
Origin of Species, On the, (verv.)
het 'toeval' in –, 116
Osborn, Henry Fairfield
en afstamming van de apen, 112
ontkent aapmens theorie, 123-6
over teleologische wet, 128
Oude Wijsheid, 14
ontvangen van geestelijke wezens, 254
Overleven van de geschiktsten, 71, 116, 129
oorzaken van het –, 75-7
werkingen van ondergeschikt belang in de natuur, 30
Ovulisten, 224

Paard
voet van – gespecialiseerd, 141
Pad
elk mens is het – naar de waarheid, 15, 256, 270, 285-6
Paleozoïcum
oorsprong van de mens in het –, 244
zoogdieren ontstonden in het –, 151
Pantheïsme, 262
Paramātman, 254
Patrick, G. W.
over evolutionaire denkbeelden in 20ste eeuw, 128-9
Patten, Prof.
geciteerd door Patrick, 129
Paulus, 277
"alle dingen toetsen", 16
termen voor hiërarchieën, 279
waarin wij "leven, bewegen en zijn", 287
"weet ge niet dat gij de tempel zijt", 185
Pectoralis minor spier
bij de mens en de zoogdieren, 94-5
Peroneus tertius spier
komt alleen bij de mens voor, 100-2

Persoonlijkheid
is beperking, 259, 272
Planeet (planeten)
evolutie van –, 166-9
sommige bewoond, 27
zijn elektronen in zonnestelsel, 57-59, 275
Plant
evolutie van – naar dier, 69
Phylum (la)
geen verbindingsschakels tussen de grote –, 95, 138
laagste van ieder – het meest gelijk, 87-8
specialisaties uit zoölogische wortels, 139
Pisces. *Zie* Vissen.
Plastidulaire zielen
van Haeckel, 79
Plato
gebruikte de term 'monade', 266
onderwees de activiteit van de monade, 190
Pleistoceen
beschavingen tijdens het vroege –, 162
mens in – niet aanwezig geacht, 22-3
Polariteit
tegengestelde elektrische –, 56
Polygenetische oorsprong
van de mens, 244
Pope, Alexander, 263
Populariseren
van wetenschap, 131-2
Pralaya, 168
Primaten. *Zie* ook Mensapen, Gorilla, Apen.
orde van –, 94
door Hegner aangeduid als 6de orde, 92n
Prosimiae. *Zie* Lemuren.
Protonen, 55-6, 62
in druppel water, 57
Pseudo-Dionysius
leringen van – inzake hiërar-
Pseudo-Dionysius (verv.)
chieën, 277-9
Psychische vermogens
vaak voorkomen van – verklaard, 213-4
Psychologische beperkingen van dieren, 132
Pijnappelklier, 210-15
een chakra, 204, 210
orgaan van de intuïtie, 200
Pythagoras, 266
een mahātman, 256
onderwees activiteit van de monade, 190

Quadrumana
Blumenbachs term voor apen, 98
Quatrefages, de
over afstamming van de mens van apen, 112

Rad van het leven
bevrijding van het –, 39
Radioactiviteit
alle stof vertoont –, 28, 49-50
bron van levenskrachten in stoffelijk heelal, 49
en de oude atoomtheorie, 48
Rāmāyana
bronnen van verhalen uit –, 196-7
Rassen. *Zie* ook Wortelrassen.
vier – overgebleven van de zeven primitieve oorsprongen, 244
Recapitulatie, embryonale en specifieke menselijke trekken, 97, 99-100
wet van – verklaard, 97-8
Reconstructies van de primitieve mens, 119-20
Regeneratie
van verloren gegane delen, 155-7, 223, 227

Reïncarnatie, 180-93
bezwaren tegen –, 186-7
geloof in – vroeger algemeen, 186
in hetzelfde lichaam, 187-8
kracht van de leer van –, 191
of metensomatosis, 190
periode tussen elke –, 187
Reptielen
en doorgaande evolutie, 85, 77-8
hand of poot van uitgestorven – lijkt op mensenhand, 102
kwamen voort uit de mens, 82, 151
reusachtige – met dwergachtige afstammelingen, 160n
reusachtige – toen het menselijk denkvermogen ontwaakte, 251
Rhys Davids, T. W.
over karma, 236
Ripon, Bisschop van (E. A. Burroughs), 31
Robinet, Jean Baptiste René
aanhanger van inkapseling-theorie, 224
en "de ladder van wezens", 84
Ronde, bol-
functie van derde oog in eerste –, 214
mens had staart in derde –, 196
menselijk lichaam in zevende –, 199
omschrijving van –, 242
ontwikkeling van menselijk lichaam in huidige –, 245-51
vermindering van nieuwe stammen in huidige –,158
voorgaande – bracht stammen onder de zoogdieren voort, 151, 160
vooruitgang van dieren voor deze – voorbij, 162
zoogdieren ontstonden in deze –, 89, 151, 160
Röntgenstralen, 52-3

Samenwerking (verv.)
fundamenteel in de natuur, 74, 129
Śankarāchārya
een mahātman, 256
Sat Chit Ānanda, 271
Schedel, menselijke
primitieve trekken van –, 92-4
Scheikunde
en het oude Griekse denken, 25-6, 45
volmaakt geacht in 19de eeuw, 47-8
Schepping in de Bijbel, 280
Secret Doctrine, The, 14
Skandha's, 233
en erfelijkheid van karakter, 239-240
Skelet, menselijk
fossielen van –, 107, 119-20
primitieve trekken van –, 93-4
Slagaders bij mens
lijken op die van vogelbekdier, 96
Snider, Luther C.
over algemene typen, 92n
Soddy, Prof. Frederick, 28
over levensperioden van elementen, 51
over misbruik van kennis, 135
Soefi verhaal
over eenheid van de ziel met God, 264
Somatisch plasma, 210
gebruik van het –, 221-2
Specialisatie, 138-49
betekent niet superioriteit, 140
bijna synoniem met evolutie, 139
elk phylum een vorm van –, 139
in het menselijk leven, 142
van cellen en de Weismann theorie, 217-8, 225, 227-8
Spieren, menselijke
primitieve trekken van –, 94
specifieke –, 94-5, 100-2
Spookdier
lijkt op mens wat oorspronkelijke kenmerken betreft, 103-4

Sprongsgewijze evolutie
school van –, 143-4, 146
Staart
babies met rudimentaire –, 197
de mens had eens een –, 195-6
Stambomen, 82
verschillende – van dieren, 87
Stammen, nieuwe
in de toekomst, 157-8
Sthāvara's
'vaste dingen', 77
Stof
aard van – onbekend, 170
alle – is radioactief, 28
astrale –, 198
etherisch worden van de –, 171-2, 178-9
geest en – fundamenteel één, 171-172, 173-4, 178-9
is bewustzijn, 55, 176
is gekristalliseerde kracht, 28, 170, 174, 202
is slapende monaden, 53, 175
is stoffen, 174
kracht en – zijn één, 169-70, 174, 202
levenloze –, 27, 129, 132-3
oorspronkelijke materie, 172
was plastisch in Mesozoïsche tijden, 110
Stoïcijnen
logos spermatikos van de –, 236-7
Stormen
oorzaken van –, 29
Stralen, 52-3
veroorzaakt door werking van monaden, 53-4
Stralenkrans
pijnappelklier en –, 211-2
Strijd om het bestaan, 129, 134
overtrokken, 74
Subatomaire deeltjes, 29, 53, 55
oneindig deelbaar, 62
Sumangala
en Haeckel, 232
Swabhāva, 166
Swabhāva (verv.)
evolutie en – van elke godsvonk, 166
van cel recessief, 157

Taal
Westerse – is ontoereikend, 174
Tafel van Smaragd", "De
over analogie, 38
(Hermetisch Axioma)
Taoïsten, 260
Teleologisch beginsel, 116
in de evolutie, 128
Tenen
van mens en mensaap, 98-100
Theïsme, 261
Theorieën
als feiten voorgesteld, 34
tegenover natuurfeiten, 121-2, 127-128, 130
wetenschappelijke – aanvaard of verworpen, 26, 114-5, 132
Theosofen
maken geen aanspraak op monopolie van de waarheid, 24
zijn evolutionisten, 68, 194
zijn pantheïsten, 262
Theosofie
filosofie-godsdienst-wetenschap, 24
gebaseerd op de natuur, 75
is logische formulering van de waarheid, 26, 35
is niet dogmatisch, 14
is overgeleverde waarheid, 14
moderne wetenschap nadert –, 26-30
veel overgebracht uit oorspronkelijke – in Christendom, 279
Theosophical Society, 14
Thomson, J. Arthur geciteerd
door Patrick, 129
Thorium
desintegratie van – tot lood, 50
levensduur van –, 51

Thornton, Prof. W.M.
over elektronen en protonen, 57
Thot, Boeken van
Hermetische geschriften genoemd, 37
Toeval, 73-4, 125
afgewezen, 27, 68, 76, 115-6, 192
Darwin's gebruik van het woord, 116
Tong
van de mens primitief van aard, 95-96
Transformisme, 78
en niet doorgaande levensladder, 85
evolutie tegenover –, 67-71, 77
moderne evolutieleer is –, 30, 67-8
omschrijving van –, 68, 71
ongelukkige morele invloed van het –, 134-5
ontoereikendheid van het –, 30, 67-9, 130, 134
Transmigratie
van levensatomen en erfelijkheid, 234-5
Transmutatie
van elementen in de natuur, 50
van stoffen is normaal en doet zich onafgebroken voor, 28
Trilling(en)
kracht van –, 203
snelste – zijn het meest materieel, 52
sympathetische – en erfelijkheid, 238
synchronie van – in wederbelichaming, 203
van de mens op alle gebieden, 54
verklaard, 52
Tschermak, G.
herontdekte Mendel, 146
Tussenkaaksbeen van mens
is karakteristiek, 96-7
Tweeslachtig
derde wortelras was –, 248
Tweeslachtigheid, 248
Tweeslachtigheid (verv.)
van derde wortelras, 248
Darwin over –, 248n
Tijd, de, 51
Tijdsperioden, 187
tussen belichamingen van de mens, 187
verschillende – t.a.v. begin van de mens, 124n

Universum. *Zie* Heelal.
Uranium
desintegratie van – tot lood, 50
levensperiode van –, 51

Vaten ter ere en onere, 265
Vedantisten, 260
Vereenzelviging
met lagere voertuigen, 229-30
Vermogens
gaan vooraf aan organen, 198
Versnelling, wet van de
verklaard, 148, 158-160, 225
Verstandeloze menselijke rassen
apen ontstonden uit –, 110, 161
geen dieren, 252
zoogdieren ontstonden uit –, 160-161
Vertraging
wet van – verklaard, 147-8, 158-160, 224-5
Viervoeters
voorouders van de mens geen –, 102, 112
Vissen
en doorgaande evolutie, 85, 87-8
kwamen voort uit de mens, 82, 151
Vleermuis
specialisatie van –, 140
Voertuigen, 284. *Zie* ook Lichaam, lichamen.

Voertuigen (verv.)
dieren hebben geen hogere – ontwikkeld, 197
mens zal volmaaktere – ontwikkelen, 228
vereenzelviging met lagere –, 229
Voet, menselijke,
primitieve trekken van –, 98-100, 141
Vogelbekdier
slagaders van – als die van mens, 96
Vogels
en doorlopende evolutie, 85, 87-8
ontsprongen aan mens, 82, 151
vergeleken met vleermuis, 140
"Vonken der Eeuwigheid", 284
Voorstelling van ontbrekende schakels
effect op kinderen, 119-20, 135
grotendeels denkbeeldig, 120
Wood Jones tegen –, 135-6
Voortplanting van vroege
rassen, 245-51
Vries, Hugo de
herontdekte Mendel, 146
voorstander van mutatieleer, 144

Waarheid, 13-9
doorgeven van –, 13-4, 24-5, 165-6
één – omtrent kosmos, 26
formuleringen van de –, 35-6
ieder mens een pad naar de –, 15-16, 285-6
is in ons, 15-6, 33, 285-6
omschrijving van –,15
verantwoordelijkheid van verkondigen van de –, 18
Walvis
een specialisatie, 139-40
Warmte van de aarde
oorzaken van –, 29
Wederbelichaming
drie methoden van –, 190-1
een universeel feit en universele wet, 191-2
proces van stoffelijke –, 202-3
van de mens, 184-5
Weismann, August, 216, 217n
Weismann theorie, 157, 216-31
besproken, 217, 219-20, 224
nadert de theosofische leringen, 216-7, 223
verschillen met het oude materialisme, 227
Werelden
'animalen' genoemd door ouden, 282
evolutie-cyclus van –, 166-9, 282
Wetenschap, 20-34
barrières opgeworpen door materialistische –,18
gevaar van dogmatisme in –, 24, 32, 121, 130-2
moderne – en theosofie vergeleken, 26-30
moderne – gebaseerd op het oude denken, 25-6
omschreven en besproken, 17-8
populariseerders van – in gebreke, 132
sleutelgedachten verloren door –, 26, 285
specialisatie in de –, 142
voortdurende verandering in –
voorkomt dogmatisme, 32
Wetenschapbeoefenaars
moeilijkheden ondervonden door –, 21
nieuwe geest onder –, 20-1
Wil(len), 34
botsingen van –, 192
hypofyse is orgaan van de –, 212
oefening van de –, 15, 16-7, 33
vrije –,241, 265, 273
Wilder, H.H.
over de neus van Neanderthaler, 120

Wiskundige verhoudingen, 145-8
in erfelijkheid, 145-8
Wood Jones, Prof. Frederic
over afbeeldingen van ontbrekende schakels, 135-6
over afstamming van de apen, 112
over Lemuravida van Haeckel, 80
over mens als primitiever wezen dan aap en mensaap, 107
over onjuistheid van afstamming van de apen, 135-6
over polygenese van de mens, 245n
over primitieve trekken van de mens, 93-4, 97, 102
spookdier theorie van –, 103
wijst Haeckels opvattingen af, 108
Wortelras(sen)
elk – had eigen vasteland, 250
opsomming van –, 244-5
Eerste –
leeft in ons, 221
menselijk bewustzijn tijdens eerste –, 214, 251-2
vorm en voortplanting van eerste –, 245-6
eerste – zevenvoudig, 244
Tweede – niet zelfbewust, 251
vorm en voortplanting van tweede –, 246-8
Derde –
omschreven, 247-9
ontwaken van denkvermogen in derde –, 251-4
voortplanting van derde –, 247-50
Vierde –
bracht schitterende beschavingen voort, 162, 250
differentiatie van grote stammen tot vierde –, 122
en oorsprong van mensapen, 161-2
Vijfde –, 251
begin van vijfde –, 124n
Wijsheid
goddelijke – woont in het hart, 211
is groter dan kennis, 33-4
IJstijden,
oorzaken van –, 29

Zelf, het. *Zie* ook Monade(n).
cyclische vooruitgang van –, 283-284
in hart van heelal en atoom, 200
Zelfbewustzijn. *Zie* ook Denkvermogen.
mensapen kunnen – verwerven, 252
ontwaken van –, 253-4
verwerven van –, 166, 208, 251-2, 263
Zelfexpressie, 130
en evolutie, 63-4, 148, 159, 166, 197, 207-8, 282-3
organen zijn kanalen tot –, 198, 204
van cellen, 154-6
zintuigen voornaamste kanaal voor –, 202-3
Zelfherstel
vermogen tot –, 154-7, 223, 227
Zelfzucht, 134
bron van de –, 136
een belangrijke hinderpaal, 229
Zeus, 269
Ziel, 135
geestelijke –, 267
gezocht in het lichaam, 200
is tussenlichaam voor monade, 184
menselijke –, 268, 273-4
of anima, 77, 282
Soefi verhaal over eenheid van – met God, 264
vitaal-astrale of dierlijke –, 268-9
Zien
oude theorie over het –, 30
Zieners
bewaarders van in derde wortelras gegeven leringen, 254
H.P. Blavatsky boodschapper van –, 24

Zieners (verv.)
ontdekten waarheid en gaven deze door, 13, 24-5, 165-6
Zintuig (en)
vijf – besproken, 202
zesde en zevende –, 213-5
Zon
energie van – niet verklaard, 29
Zonde(n)
v.h. nalaten of doen v. dingen, 183
van verstandelozen, 161-2
Zonen van het denkvermogen. *Zie* ook Mānasaputra's.
wekten het menselijk denk-
Zonen van het denkvermogen (verv.)
vermogen, 253
Zonnestelsel
komt overeen met atoom, 29, 56, 57-8, 275
Zonnevlecht, 210
Zoogdieren, 85, 87-8
fysiologie van – en mens, 95-7, 100-2
ontstonden uit de mens, 88-9, 150-151, 160-1
Zweet, geboren uit
of voortplanting van tweede wortelras, 249